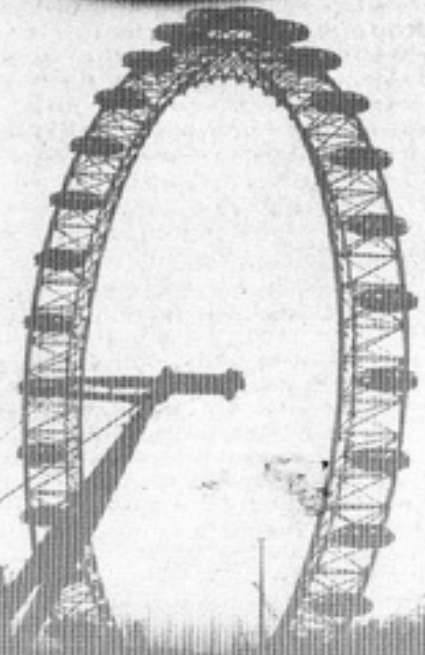

Nastavak
milionskog bestselera
čovjek i dečak

toni parsons
ljudi i dečaci

*O ljubavi između oca i sina.
Plus sve drugo.*

toni parsons
ljudi i dečaci

Preveo
Nenad Dropulić

Laguna

*Mome sinu.
I, naravno, mojoj kćeri.*

„Sećam se svega!“, povika Pinokio. „Reci mi brzo, dragi pužu, gde si se rastao s mojom dobrom vilom? Šta radi ona? Je li mi oprostila? Da li me se seća? Da li me još voli?“

Karlo Kolodi, *Pinokio*

prvi deo

jesenje tromesečje - tajni jezik devojčica

jedan

Septembar. Prvi dan škole. Posvuda novi plavi blejzeri, lišće i šišarke pod nogama, ali nedirnuto nebo i leto još se drže. Sada shvatam zašto je moj sin bio tako ćutljiv i zaokupljen mislima tokom celog dugog raspusta. Trebalo je da pogodim, zar ne? Pre ili kasnije pojaviće se neka devojčica.

Želeo sam da verujem da je razlog samo to što mu je skoro petnaest godina.

Posmatrao sam svog sina dok posmatra devojčicu. Lice mu porumeni samo od gledanja.

„Porazgovaraj s njom“, rekao sam mu. „Pridi joj i - znaš. Pričaj s njom.“

Pat se nasmejao. Gledao je devojčicu kako dangubi pored školske kapije. Crnokosa, smeđooka. Nasmejana, maše rancem punim knjiga. Visoka je za svoje godine.

Prosto blista u plavom blejzeru osnovne škole *Remzi Mekdonald*. Okružena obožavaocima.

„Da pričam s njom?“, promrmljao je učtivo se čudeći, kao da sam rekao: *Zašto ne poletiš? Dame vole letenje. Ribe polude kad vide momka koji ume da leti.* „Verovatno neću.“

„Je li ona tvoje godište?“, upitao sam.

Odmahnuo je glavom, a koprena zamršene plave kose pala mu je preko očiju. Sklonio je kosu s uzdahom, kao zaljubljeni Hamlet iz kraja.

„Nije, starija je godinu dana.“

Znači, njoj je petnaest godina. Možda čak već šesnaest. Starija žena. Trebalo je da predvidim da će mu se sviđati starije žene.

Gledam ga kako nervozno petlja s kopačkama *predator* u krilu.

„Znaš li kako se zove?“, pitam. On uzdiše. Guta knedlu. Stresa mrvicu sa školskog blejzera. Ne gleda me. Gleda nju. Plaši se da nešto ne propusti.

„Elizabet Montgomeri“, kaže.

Osam slogova posrče mu preko jezika. Izgovorio ih je kao da su daleko više od imena. Bili su uzdah, molitva, poljubac, ljubavna pesma. Klizi niz naslon suvozačkog sedišta, iscrpljen. Stajalo ga je mnogo napora da izgovori ime Elizabet Montgomeri.

„Prosto porazgovaraj s njom“, rekao sam, a njemu je lice ponovo planulo.

Pogledao me je. „Ali šta da joj kažem?“

„Šta želiš da joj kažeš?“

„Želim da joj kažem..Odmahuje glavom, zanemeeo, ali onda nastavlja jedva čujnom bujicom. „Želim da joj kažem da je najlepša devojka koju sam u životu video. Da njene oči - da sijaju. Prosto sijaju, eto. Kao... crna vatra ili tako nešto.“

S nelagodom se meškoljim na vozačkom sedištu.

„Pa, Pate, možda nešto od toga možeš da sačuvaš za drugi sastanak.“

On je u godinama kada se još veruje u tajni jezik devojčica.

U tim godinama verujemo da devojčice govore esperanto, jezik potpuno stran nama, običnim dečacima opsednutim čežnjom i osećanjem nedostojnosti, jezika svezanog mladošću i žudnjom.

A ja želim da mu pomognem. Iskreno. Želim da budem Joda ljubavi kome može da se obrati. A ako ništa ne bude između njega i Elizabet Montgomeri - ako se nikad ne zavole, ako on nije milioner za kog će se ona udati, ako Elizabet ipak ne bude ona koje će se setiti kad ga anđeli upitaju - onda makar mislim da mu mogu pomoći da porazgovara s njom. To nije mnogo.

Zazvonilo je udaljeno zvono. Čitava grupa dečaka i devojčica je krenula, sa Elizabet Montgomeri u centru pažnje. Nije Pat usamljen. Svi vole Elizabet Montgomeri.

Vozim ga u školu svakog jutra, mada kad se približe petnaestoj nema potrebe da ih vozimo do

same škole. Dovezemo ih blizu i pustimo ih da prepešače ostatak puta pre nego što ih postidimo poljupcima, zagrljajima ili mudrim savetima o tajnama privlačnosti. Otvorio je suvozačka vrata.

„Dolaziš kući iz škole?“, upitao sam ga.

Sklonio je kosu s očiju. Porasla je tokom leta. „Posle časova imam sastanak Kluba laterarnog mišljenja, a onda idem kući“, rekao je. „A ti?“

„Ja ću biti kod kuće“, rekao sam. „Ali kasno. Imam neku svečanost. Moja emisija je predložena za nagradu. Klub laterarnog mišljenja?“

„Ma znaš. Mišljenje bez granica. Kreativno mišljenje. Edvard de Bono.“

„A, da. Edvard de Bono. Šer je bila udata za njega. Ne, to je bio Soni Bono. Pre nego što si se ti rodio.“

„Sve je bilo pre nego što sam se ja rodio“, nasmejao se izlazeći iz kola. „Moje vreme još nije došlo.“

Zalupio je vrata i pogledao me kroz prozor.

„Uživaj u laterarnom mišljenju“, rekao sam. „I razgovaraj s njom, sinko. Razgovaraj s Elizabet Montgomeri.“

Mahnuo je i otišao. Takav je moj sin. Neki klinici njegovih godina otimaju starim gospođama ajpodove. On ima svoj Klub laterarnog mišljenja i jednosmernu ljubav prema Elizabet Montgomeri. Gledao sam ga kako se udaljava dok se zvono utišavalo.

Roditelji su se još muvali naokolo, pa nisam dvaput pogledao ženu parkiranu tačno preko puta školske kapije. Zapravo, nisam je nijednom pogledao. Ali izašla je iz kola, pa sam video da i ona posmatra Pata.

Sad sam je pogledao.

Bila je visoka, plavokosa i malo premršava. Obučena za ozbiljno vežbanje - tamna trenerka, dobre patike, a preko te odeće za trčanje kišni mantil. Deluje malo neuredno i zadihano, ali ko ne bi posle jurnjave do škole. Iako je bio vedar septembarski dan, bilo je dovoljno hladno da joj vidim dah.

Zurio sam pravo u nju, i pravo kroz nju, pa smo oboje gledali Pata kako prolazi kroz kapiju, a kraj bele košulje već mu se izvlači iz pantalona, odmotava se kao bela zastava predaje.

Onda sam je ponovo pogledao i nešto duboko u meni se otkinulo.

Oduvek sam mislio da je izopačeno - ne, mislio sam da je nemoguće - da nekog voliš, iskreno i duboko voliš nekoga, a onda ga jednog dana ne prepoznaš.

Ako si nekoga voleo, misliš da ćeš to lice pamtili zauvek - zar ne? Zar ne bi trebalo da ti je svaka crta tog lica urezana u srce?

Ali nije tako. Srce zaboravlja.

Naročito posle - koliko? Sedam godina? Zar je zaista prošlo sedam godina otkako sam je poslednji put video? Gde je nestalo tih sedam godina?

Sela je u auto i prolazeći pogledala s nekakvim opreznim zanimanjem.

Znači, i ona je to osetila. Ko je ovaj neznamac?

Do tada sam se već setio. Svega sam se setio. O, da. Promenila se - starija je, mršavija, i proputovala je mnogo kilometara svetovima koji sa mnom nemaju nikakve veze - ali setio sam se Đine.

Setio sam se kako sam je voleo više nego ikoga ikada, i setio sam se našeg braka i rođenja našeg sina, i setio sam se kako je spavati uz nju. I setio sam se kako je sve lepo postalo ružno, i kako je bolelo toliko da sam iskreno mislio da više ništa nikad neće biti lepo.

Da, kad malo bolje razmislim, jeste, bila mi je nekako poznata.

Zavideli smo porodicama koje su se dobro razvele.

Porodicama u kojima je ljubav, uprkos svemu, ostala nedirnuta. Porodicama koje se sete svih

rodendana - i to na vreme. Porodicama koje ne dopuštaju da čitave godine tek tako prođu, koje ne trače čitave godine. Porodicama u kojima se odsutni roditelj pojavljuje za svoje vikende na vreme, potpuno trezan i rešen da dokaže istinitost stare izreke: „Ne možeš se razvesti od svoje dece.“

Ali neki ljudi mogu.

Zato smo mi - moj sin i ja - čežnjivo gledali porodice koje su se dobro razvele.

One su za nas bile kao porodice iz reklama za ovsene pahuljice, neostvarivi ideal kome ne možemo ni da težimo, predivan san u koji možemo samo da zijamo s nosevima pritisnutim na staklo.

Porodice koje su se dobro razvele bile su za nas Voltonovi.¹ Bili su Džeksonovi. Bili su *Mali rastureni dom u preriji*² Bili su ono što bismo mi voleli da budemo, a nećemo nikada biti.

Porodice koje su se dobro razvele - jedva smo podnosili da ih gledamo. Zato što kod nas uopšte nije bilo tako. Za mene i mog sina.

Činilo nam se da ne tražimo mnogo. Život kakav vode drugi. Dostojanstven razvod. Malo ljubavi koja zaostane kad ljubav iščezne.

Samo ti sanjaj, sinko.

Kući u ponoć. I pomalo nervozan.

Večeru nisam ni takao - gumena piletina za pet stotina osoba - pa su mi creva krčala, u glavi mi se vrtelo i bio sam malo pijaniji nego što sam nameravao da budem. Leptir-mašna mi se razvezala. Imao sam mrlju od mlečnog krema na crnom satenskom okovratniku smokinga. Kako li se to desilo, do đavola?

Pat je trebalo da bude ušuškan u postelji, kao i ostatak porodice, pošto sutra ide u školu, ali sedeo je za trpezarijskim stolom, s domaćim zadatkom iz japanskog razbacanim oko sebe. Sklanjao je gusto pramenje kose s očiju kad sam ušao u trpezariju preterano pazeći, kao svako ko se slučajno napio.

Uvek se naljuti na mene kad misli da sam popio više nego što mogu da podnesem.

„Slavio si, je li?“, rekao je nestrpljivo kuckajući olovkom.

Iznenada sam shvatio da u ruci nosim kesu s velikom bocom šampanjca i - još nečim. Pogledao sam u kesu. To još nešto bilo je sjajno zlatno uho na postolju od stakla i hroma. Moja nagrada. Nagrada za emisiju. Spustio sam i bocu i nagradu na sto, pazeći da ne zakačim Patove knjige.

„Čestitam“, rekao je, malo mekše. „Emisija je pobedila. Ti si pobedio.“ Ali onda se ponovo namrštio videvši da skidam foliju sa zatvarača boce. Samo čašicu pred spavanje, mislio sam.

„Sutra nemaš emisiju?“ rekao je. „Mislio sam da imaš emisiju sutra.“

„Biće sve u redu.“

„A ja sam mislio da se ljudi teže oporavljaju od mamurluka kad zađu u godine.“

Skinuo sam foliju i odvrtao žicu. „Tako kažu.“

„Onda je tebi stvarno teško“, rekao je. „sada kad imaš četrdeset.“

Stao sam i pogledao ga. Na licu je imao onaj svoj podrugljivi osmejak sveznalice koji me je izluđivao. „Ali ja još nemam četrdeset, zar ne? Imam trideset devet i devet meseci.“

Ustao je od stola. „Imaš skoro četrdeset“, rekao je s beskrajnim uzdahom punim nemoćnog besa kakav samo šiparac može da proizvede. Otišao je u kuhinju, a ja sam bocu neotvorenu spustio na sto. Otvaranje boce šampanjca u ponoć možda i nije najbolja zamisao koju sam ikada imao.

Vratio se s velikom čašom vode i pružio mi je. „Dehidracija“, rekao sam trudeći se da ponovo zadobijem milost. „Telo mi je dehidriralo.“

„I mozak“, rekao je suvo i počeo da skuplja knjige. Video sam da me je čekao. Onda se nečega setio. „Neko je zvao. Tražio je tebe. Neki starac. Nije ostavio poruku.“

„Čudno“, rekao sam. „Mi ne poznajemo nikakve starce, zar ne?“

„Misliš, osim tebe?“

Popio sam malo Vode i krenuo za njim dok je gasio svetla i proveravao jesu li vrata zaključana.

Gledao sam ga kako proverava jesmo li bezbedni. Moja žena i naše kćeri spavale su na spratu, pa mi se na trenutak učinilo da se porodica ponovo svela samo na nas dvojicu. Poslednje svetlo se ugasilo.

Nisam spomenuo njegovu majku.

Sutradan, kad se vratio iz škole, otišli smo u šetnju prostranim travnjakom na kraju naše ulice.

Teren za rekreaciju, tako su to zvali, i to bez očigledne ironije. Tu se nalazio komad betona na kom je jednom neka davno izgubljena civilizacija podigla igralište prepuno klackalica, tobogana, ljuljaški i svakojakih čuda. Ali to igralište odavno je nestalo, uništili su ga vandali i službenici za zdravlje i bezbednost, pa je sada teren za rekreaciju bio samo mesto gde možete da pikate loptu, izvedete psa da se olakša ili da po mraku završite razbijene glave.

„Pucamo penale?“, upitao sam balansirajući loptom na čelu i osećajući kako s nje otpadaju mrvice blata.

Pat je sedeo na travi i vezivao kopačke. „Samo pucaj na mene“, rekao je.

Skinuli smo gornje delove trenerki i namestili ih da služe kao stative; nasmešio sam se kad je Pat izveo vežbe istezanja. Visok je za svoje godine, dugonog i trapav, i uvek me iznenadi kako je brzo i mnogo porastao. Ali izgledao je kao ono što želi da bude. Izgledao je kao golman. Zaista sam mislio da će ove godine ući u školsku reprezentaciju, ali znao sam da ne treba da govorim o tome.

Neke stvari su prevelike da se o njima govori.

Šutnuo sam loptu, a on je skočio i uhvatio je u vazduhu. Začuli smo podrugljivi aplauz, okrenuli se i videli grupu šiparaca koja je zauzela dve klupe, najsjajnije tačku terena za rekreaciju. Bili su možda nešto stariji od Pata. Ili samo divljiji. Bile su i dve-tri devojčice među dečacima. Jedan od njih bio je dosta krupniji od ostalih, građen više kao muškarac nego kao dečak, a senka brade delovala je potpuno pogrešno iznad plavog školskog blejzera. Svi su nas podsmešljivo gledali sedeći kao kokoške na naslonima klupa, s nogama tamo gde bi trebalo da su im dupeta u vrećastim pantalonama.

Pat mi je zakotrljao loptu i ja sam šutnuo, nisko i jako. Brzo se sagnuo i telom zaustavio loptu. Još pljeskanja.

Okrenuo sam se i pogledao ih. Kroz slabo svetlo sutona cigarete su im sijale kao svici.

„To je Vilijem Flaj“, rekao je Pat. „Onaj veliki.“

„Ne obraćaj pažnju na njih“, rekao sam. „Daj.“

Pat mi je bacio loptu; uhvatio sam je, bacio o zemlju i šutnuo. Pat je poleteo preko gola i uhvatio je na stomaku. Ovog puta nije bilo tapšanja, a kad sam se okrenuo video sam da je grupica odšetala do niza oveštalih prodavnica iza terena.

„Vilijem Flaj“, rekao je Pat. „Jednom samo što nije izbačen iz škole jer je nešto bacio u toaletnu solju.“

„Šta je bacio u šolju?“

„Nastavnika fizike“, odgovorio je Pat pimpljući loptu nogom. „Vilijem Flaj je slavan.“

Šutnuo mi je loptu.

„Nije“, rekao sam gledajući loptu. „Vinston Čerčil je slavan. Dickens. Bekam. Dejvid Frost. Džastin Timberlejk je slavan. Ovaj momak nije slavan. On je samo siledžija.“

„Ista stvar“, rekao je Pat. „Tako je bilo i kad si ti išao u školu.“

Skakutao je po голу na vrhovima prstiju jer je video da pimpljem spremajući se za svoj legendarni volej. Nasmejao sam se, srećan što sam tu, srećan što sam nasamo sa svojim sinom.

Loptu sam udario risom uz oštar zvuk. Pat se bacio postrance, istegao se do pune dužine, ali nije uspeo da je uhvati.

Onda je otišao po loptu dok sam ja u sumraku trčao u krug - izbegavajući ono što su nesavesni

vlasnici pasa ostavili za sobom - ushićeno raširenih ruku.

Sid je stala podno stepenica i pozvala ih po imenu. Sve troje. Pate. Pegi. Džouni. Moje dete. Njeno dete. Naše dete. Mada smo posle deset godina o svima mislili kao o našoj deci.

Čuo sam u kuhinji škripu stolica odmaknutih od kompjutera, treskanje vratima, smeh. Visok slab glasić mučio se da nešto kaže preko dva jača glasa. Onda topot nogu malog krda slonova - naša banda silazi na večeru. Sid se vratila u kuhinju i gledala me kako se trudim da iseckam peršun a da ne ostanem bez nekog prsta.

„Jesi li mu rekao?“, upitala me je Sid.

Odmahnuo sam glavom. „Nisam još, odgovorio sam. „Nije bio trenutak.“

„On mora da je vidi“, rekla je. „Mora da zna da se vratila. Mora da vidi svoju majku.“

Klimnuo sam glavom. Želeo sam da je vidi. Želeo sam da sve bude divno.

Sid je sipala testeninu u đevđir i pogledala me kroz oblak pare.

„Plašiš se da će biti povređen, Hari? Ili se plašiš da ćeš ga izgubiti?“

„Zar ne mogu da se plašim i jednog i drugog?“

Naša banda ušla je u trpezariju. Pat. Pegi. Džouni. Ovo je bio važan događaj, jer retko večeramo svi zajedno.

Moja radio-emisija, Zauška Martija Mena, išla je u deset sati četiri večeri nedeljno, pa sam obično bio kod kuće za večeru. Ali Džouni je u sedmoj godini vodila društveni život dostojan Paris Hilton, neprestani krug igara i časova plesa. Pegi je imala najbolju drugaricu - bilo je to ono opijeno, izolovano, sveobuhvatno prijateljstvo kakvo se ima s petnaest godina - i često je bila kod nje, što je bilo u redu sve dok dolazi kući u dogovoreno vreme. Pat je imao Klub laterarnog mišljenja i fudbal. A Sidin ugostiteljski posao, Hrana, predivna hrana, značio je da ponekad odlazi da radi kad se svi ostali vraćaju kući.

Često su samo delići porodice sedali zajedno za trpezu. Ali ne večeras. Večeras jedemo zajedno, a Sid je pripremila špagete s ćuftama, zato što to uvek deluje kao praznična hrana. Zato sam, prirodno, osetio ubod ljutnje kad je neko pozvonio na vrata baš dok sam raspasivao kecelju.

Evo vica za emisiju, mislio sam dok se moja porodica prihvatala večere bez mene. Razlozi za ljutnju, broj devedeset tri. Neko ti zvoni na vrata baš kada to najmanje želiš.

Na pragu je stajao neki starac, sjajnih očiju iza naočara.

Bio je nizak, ali preširokih ramena da bi se mogao nazvati malim. Bio je i besprekoran - sve je na njemu bilo doterano, onako starinski, kao praznično odelo. Bio je u košulji s kravatom, tamnom blejzeru i svetlijim pantalonama, glatko obrijan, i mirisao je na nešto za šta sam mislio da se odavno više ne proizvodi. Na old spajs i old holborn.

Urednost ovog starog čoveka - to mi je bilo najupečatljivije. Čak i kad sam ga prvi put pogledao, to sam video najjasnije - to vojničko držanje, urednost i doteranost na granici fanatizma.

Kao da je na paradi, i kao da će doveka biti na paradi.

Zatreptao je iza naočara.

„Dobro veče“, rekao je glasom bogatim od zvaničnosti i nekadašnjeg Londona, a ja sam se zapitao šta bi mogao da prodaje a da bih ja pozeleo da kupim. „Tražim gospodina Silvera.“

„Našli ste ga“, rekao sam hladno. Čuo sam iza sebe kako moja porodica večera.

Onda mi se starac nasmejao.

Odmerio me je - bele brodarice koje sam kupio kako bih odložio crni dan kupovanja papuča, izlizane crne Bosove farmerke, kecelju na cvetove. Drski matorac gledao me je kao da sam nekakva trandža.

Došlo mi je da mu kažem da je to kecelja, a ne nekakva ružičasta haljinica s karnerima. Šta ti nosiš kad seckaš peršun? Ali on verovatno nikad u životu nije seckao peršun.

„Ali vi niste Pat Silver“, rekao je i lako se nakostrešio. Iako se trudio da ostane učtiv, video sam da mu fitilj nije predug. To se dešava s godinama. Postajete sve namćorastiji. Kada Marti Men dođe u njegove godine, verovatno će se popeti na krov neke javne zgrade s automatskom puškom u rukama.

„Pat je moj sin“, rekao sam ne shvatajući kakve veze ovaj ratoborni stari hobit može da ima s mojim sinom. A onda sam shvatio. „I moj otac se zove Pat“, rekao sam dok mi je polako svitalo u glavi. „Vi tražite mog oca, zar ne?“ Zurili smo jedan u drugog. „Izvolite, uđite“, rekao sam.

„Kenet Grimvud“, rekao je, pa smo se rukovali. „Vaš otac i ja bili smo u istoj bandi.“

Zvao je njihovu jedinicu *banda*, istom rečju kojom sam ja opisivao svoju porodicu, pa sam se prisetio da su bili bliski kao rođena braća, ti sve malobrojniji članovi bande, ti starci koji su stupili u Kraljevske komandose pre nego što su napunili dvadeset godina.

„Služili smo zajedno“, rekao je Ken Grimvud dok smo išli hodnikom. Moji žena i deca podigli su glave, a ja sam pomislio - da li ljudi to još rade? Pričaju da su služili? U današnje vreme svako želi da njega služe.

Gledao je u njih bez tračka nelagode, kao da ih zapravo i ne vidi. „Vaš tata i ja bili smo zajedno u Italiji“, rekao je. „Na Siciliji. Kod Salerna. Kod Ancija. Kod Monte Kasina.“

Obuzimalo me je sve jače uzbuđenje. Zato što je ovaj starac sigurno bio s mojim ocem na Elbi. Tamo gde je tata zaradio orden. Tamo gde je gotovo poginuo.

Setio sam se kako je moj tata leti skidao košulju na engleskim plažama i u našoj zadnjoj bašti, a ljudi koji ga ne poznaju užasnuto su zurili u kišu ožiljaka koji su mu potpuno prekrivali trup. To je doneo s Elbe.

Želeo sam da čujem sve o tome. Toliko toga je izgubljeno, toliko toga nikad neću saznati. Evo moje poslednje veze s prošlošću.

„I u Operaciji Brasar“, rekao sam. O, znao sam sve o njoj. Čitao sam knjige. Znao sam sve osim onoga što se zaista desilo. Kako je bilo. „Invazija na Elbu. Sigurno ste bili s njim na Elbi.“

Ali starac je zavrteo glavom. „Ne, ja nisam stigao do Elbe“, rekao je i zagledao se u moju mlađu kćer. Sekutić joj se rasklimao pa ga je gurkala jezikom gledajući starca.

Preplavilo me je razočaranje. Nije bio na Elbi? Onda nikad neću saznati.

Sid je bila na nogama i smešila se. Prišla nam je i rukovala se s Kenom. Predstavili su se jedno drugom. Pokazala mu je decu i rekla mu kako se zovu.

„Vi ste za čajem“, rekao je Ken, a taj izraz nisam čuo godinama. Bila je to rečenica iz mog detinjstva, iz vremena kada se ručak zvao večera, a večera se zvala čaj.

Sid mu je ponudila da nam se pridruži, pa je pogledao šta jedemo i ustuknuo. Mislilo sam da će reći nešto kao: „Inostrano đubre“, što takođe odavno nisam čuo. No, on je samo pogledao Pata - zaista ga je pogledao - s prepredenim osmehom.

„Ti si unuk“, rekao je. „Ti si zenica njegovog oka.“ Snažno je klimnuo glavom. „Dobio si ime po njemu, da. On misli da ti sunce sija iz dupeta.“

Trpezarijom je zavladao tišina. Ne potpuna tišina -shvatio sam da na stereu svira Bahova arija *Ovce neka slobodno pasu*. Džouni je pokrila lice rukama.

„Dupe“, kezila se. „Rekao je dupe.“

„Nema potrebe da to ponavljaš, mlada damo“, prasnula je Sid, a naša kći je spustila pogled na tanjir, upitno podignutih obrva.

Ken Griravud ponovo me je odmerio. Još sam bio u kecelji na cvetove. Brzo sam je razvezao i bacio u stranu. Nisam hteo da me gleda u kecelji. Iako nije bio na Elbi.

„Naša banda maršira“, rekao je. „Zato sam ovde.“

Onda sam ga užasnuto posmatrao kako vadi kutiju cigareta s mrtvačkom glavom preko skoro cele prednje strane. Čuo sam, mada mi se možda samo učinilo, kako Sid oštro uzdiše.

„Nisu imali old holborn u vašoj trafici“, rekao mi je kao da sam ja lično za to kriv. „Prodavac

nije imao pojma ni šta ga pitam. Mora da je stranac.“

Deca su zurila u Kena, zaboravivši večeru. Nikada nisu videli nekoga da vadi pljuge u našoj kući - niti u bilo kojoj kući. Ova kutija od dvadeset komada silk kata bila je primamljivo opasna poput uzija, grama kreka ili kokaina, kao tona ukradenog plutonijuma.

„Znate“, rekao je Ken. „Kod Groba neznanog junaka. Jedanestog dana jedanaestog meseca u jedanaest sati.“ Stavio je cigaretu u usta. „To jest u prvu nedelju“, rekao je tražeći po džepovima blejzera. „Gde sam stavio šibice?“

Moja žena me je gledala kao da će mi iščupati srce i jetru ako ga smesta ne zaustavim. Uzeo sam ga za mišicu i pažljivo ga poveo u zadnju baštu.

Smestio sam ga za mali sto, odmah pored Vendine kuće. Kroz prozor sam video svoju porodicu kako nastavlja s večerom. Džouni se još smejala zato što je neko rekao „dupe“ i mislio da može da puši u našoj kući.

Onda sam shvatio da Ken Grimvud govori o mom ocu u sadašnjem vremenu.

„Ali on je umro pre deset godina“, rekao sam, plašeći se da će se Ken raspasti. „Pre više od deset godina. Od raka pluća.“

Ken se samo zamislio. Ukresao je palidrvce, pripalio cigaretu i žudno povukao dim. Ja sam poneo neki tanjirić - nemamo nijednu pepeljaru još od prošlog stoleća - i gurnuo ga ka njemu.

„Žao mi je“, rekao sam. „Trebalo je da vam jave.“

Primio je ovu vest iznenađujuće dobro. Možda se nagledao dovoljno smrti - kao mladić, kao starac - pa je otporan na takva iznenađenja. Video sam ih nekolicinu tokom godina - tih staraca iz bande mog tate. Sećam se zelenih beretki na očevoj sahrani, i kasnije na majčinoj, mada ih je tada bilo manje. Ali Kena Grimvuda nikada pre nisam video.

„Veze se prekinu tokom godina“, objasnio je. „Neki iz naše bande - pa, voleli su da se okupljaju, da marširaju, da stavljaju staro ordenje.“ Zagledao se u cigaretu i malo se nakašljao. „Ja to nisam voleo.“ Oštroumno me je pogledao. „A nije ni tvoj stari.“

To je bilo tačno. Moj otac za života uglavnom nije ostavljao utisak da želi da se seća rata. Zaborav mu je više dolikovao. Tek pred kraj, kad mu je vreme isticalo, govorio je da bi se vratio na Elbu i obišao grobove momaka koje je poznao, voleo i izgubio pre nego što su napunili dvadeset godina. Ali nije otišao. Nije stigao.

Ispostavilo se da vreme ističe i Kenu Grimvudu.

„Rak pluća“, rekao je nehajno. „Da, to i ja imam.“ Ugasio je cigaretu, zapalio drugu i video da ga gledam, njega i pljugu i kutiju s lobanjom. „Jednom mora da se ode, sinko“, zakikotao se, suvih očiju, uživajući u mojoj zapanjenosti. „Računam da sam postigao dosta pogodaka.“

Sedeli smo u sumraku sve dok više nije mogao da uvlači dim u svoja umiruća pluća, i dok se moje ćufte nisu potpuno ohladile.

Otrpao sam ga do autobuske stanice na kraju naše ulice.

To je potrajalo. Tek kad smo izašli na ulicu primetio sam njegov spori i neobični hod, to naporno geganje. Kad smo stigli na stanicu, rukovali smo se pa sam se vratio kući.

Sid je gledala stanicu kroz prozor. Ona je dobrodušna osoba i znao sam da joj se neće dopasti što sam ga ostavio na opasnim ulicama Holoveja.

„Ali ne možeš tek tako da ga ostaviš tamo, Hari“, rekla je. „Opasno je.“

„On je bivši komandos“, rekao sam. „Ako iole liči na mog tatu, verovatno je pobio desetine nacista i već šezdeset godina mu šrapneli mile u telu. Ume on sam da uhvati autobus. Ide samo do Ejndžela.“

Krenula je za mnom u kuhinju. Onda je stala. A onda sam i ja čuo.

Udar vazduha, zvuk smrskanog stakla i smeh. I ponovo. Udar vazduha, razbijeno staklo i smeh.

Vratili smo se na prozor i videli dva muškarca ispred kuće preko puta.

Ne, nisu to bili muškarci, nego dečaci.

Upalilo se sigurnosno svetlo - nekakav zaslepljujući reflektor kakvi su postajali sve omiljeniji u našoj ulici - i obasjao Vilijema Flaja i njegovog drugara, klinca s licem pljosnatim poput ašova. Kikotao se pored njega kao slika i prilika siledžijskog šegrt.

Flaj je podigao ruku prema reflektoru i moja žena je lako kriknula kad je vazdušni pištolj opalio.

Reflektor se ugasio uz zveket stakla i talas smeha.

Krenuli su niz ulicu i sačekali da se uključi sigurnosno svetlo pred sledećom kućom. Bilo mi je drago što nismo postavili reflektor. Flaj je upucao i taj, pa su polako krenuli dalje, do autobuske stanice gde je sedeo starac.

Moja žena me je pogledala, ali ja sam samo zurio kroz prozor i zazivao prokleti autobus da dođe. Dva klinca gledala su starca.

On je radoznalo zurio u njih. Nešto su mu rekli. On je odmahnuo glavom. Video sam Vilijema Flaja kako maše vazdušnim pištoljem.

Onda je Sid izgovorila moje ime.

I oboje smo videli blesak oštrice.

Izleteo sam iz kuće i potrčao niz ulicu; desetakovana sigurnosna svetla palila su se dok sam trčao pored kuća.

Tek kad sam stigao do stanice, video sam da je nož u starčevoj ruci.

A oni su mu se smejali.

I dok sam ih gledao, Ken Grimvud zario je nož duboko sebi u levu nogu.

Iz sve snage, odmah ispod kolena; pola oštrice nestalo je u toj uredno opegloj nogavici i mesu pod njom. A stari nije ni trepnuo.

Jedan beskrajni trenutak stajali smo i buljili u nož koji štrči iz starčeve noge.

Ja. I dečaci. Onda su Vilijem Flaj i njegov drugar Ašov otišli, a ja sam prilazio Kenu Grimvudu kao u snu.

I dalje sedeći na stanici, i dalje ne pokazujući nikakve znake bola, izvukao je nož iz noge i zavrnuo nogavicu.

Proteza mu je bila ružičasta i bez ijedne dlačice - to sam zapazio, da nema dlaka - i više je ličila na fotografiju noge nego na ud od krvi, mesa i nerava čiju je ulogu preuzela.

Istog trenutka shvatio sam zašto ovaj starac nije bio na Elbi.

Kad sam sišao u prizemlje, sudovi od sinoć bili su oprani i stavljeni da se suše, a na stolu su čekali čaj i sok.

Pat se muvao po kuhinji. Osetio sam miris tosta. Otišao sam da uzmem novine iz poštanskog sandučeta, a kad sam se vratio, Pat je postavljao doručak.

Devojke su još bile na spratu. Pat je glavni za doručak. Bio je glavni za doručak još otkako je dovoljno porastao da pristavi čajnik. Tako je to s nama dvojicom - dobro saradujemo. Uvek je bilo tako.

Užasno mi ide na nerve kad mi ljudi kažu: „Ah, vi ste mu i otac i majka?“ Nikada to nisam shvatao.

Ja sam njegov otac. A ako njegova majka nije tu, ja i dalje mogu samo da mu budem otac. Ako izgubite desnu ruku, da li vam leva ruka postaje ujedno i desna i leva? Ne, nije tako. To je i dalje vaša leva ruka. I morate s tim da se pomirite. I otac i majka? Neće biti. Trebalo mi je sve što imam da bih mu bio otac.

„Jesi li dobro?“, upitao me je brišući ruke kuhinjskom krpom i gledajući me iskosa.

„Jesam“, odgovorio sam. „Sve je u redu.“

Još mu nisam spomenuo njegovu majku.

Pojavila se Džouni. U sedmoj godini korak joj je tako tih da je često ne čujemo da dolazi ako ne žuri, ne govori ili ne peva. Okreneš se, a ona se samo stvorila. Polako je prišla stolu vukući noge, obučena za školu, ali još uvek više usnula nego budna.

Široko je zevnula. „Ja ne mogu danas ništa da jedem“, rekla je.

„Moraš nešto da pojedješ“, odvratio sam.

Zabacila je nogu i podigla se na stolicu kao kauboj kad uzjahuje konja.

„Ali vidi“, rekla je.

Otvorila je usta, a kad smo Pat i ja zavirili unutra, počela je da klima prednji zub jezikom. Toliko se rasklimao da je mogla da ga postavi vodoravno.

Zatvorila je usta, oči su joj sjajile od suza. Brađa joj je podrhtavala.

Pat je otišao u kuhinju, a ja sam seo za sto. „Džouni“, rekao sam, ali ona je podigla ruke da me učutka, preklinjući za razumevanje.

„Od pahuljica me bole desni“, rekla je mašući rukama. „Ne samo od kuki krispa. Od svih.“

Dodirnuo sam joj mišicu. Čuo sam Sid i Pegi kako se smeju ispred vrata kupatila na spratu. Tražio sam prave roditeljske reči.

„Doručak je, ovaj, najvažniji dnevni obrok“, podsetio sam je, ali moja kći je skrenula pogled s ledenim prezirom, besno klimajući zub jezikom.

„Evo“, rekao je Pat.

Spustio je sendvič pred Džouni. Dve kriške lako prepečenog tosta bez korice, isečene na trouglove, a između njih se poput toksičnog otpada cedi žuti topljeni sir. Njen omiljeni sendvič.

Pat se vratio u kuhinju. Uzeo sam novine. Džouni je podigla sendvič obema rukama i zagrizla.

Evo jedne misli za Klub laterarnog mišljenja. Ako u braku nastane sjajno dete, da li se može reći da je taj brak neuspešan?

Ako brak stvori dečaka ili devojčicu koji samim svojim postojanjem poboljšavaju svet, da li je onda taj brak neuspeh samo zato što su se mama i tata razišli? Da li je ostanak u braku merilo za

uspeh braka? Da li je to zaista sve što je potrebno? Dreždanje? Mrcvarenje?

Da li je brak mog prijatelja Martija Mena uspešan jer traje već deset godina? Je li važno to što voli da plati po dve letonske igralice u krilu pre nego što ode kući svojoj ženi? Da li mu je brak uspešan jer ga nisu uprljali brakorazvodni sudovi?

Ako žena i muškarac pogaze bračne zavete i radosno projure kroz svaki uobičajeni kliše - vređaju jedno drugo, spavaju s drugim ljudima, iseku jedno drugom odeću, pobegnu s mlekađžijom - da li je to onda neuspešan brak?

Pa, očigledno jeste. To je prava katastrofa.

Ali ipak - ne mogu sebe da nateram da zajednicu sa svojom prvom ženom nazovem neuspešnim brakom. Uprkos svemu. Uprkos tome što smo prešli granicu između ljubavi i mržnje i zatim zagazili u nepoznatu teritoriju tako duboko da više nismo mogli da prepoznamo jedno drugo.

Đina i ja bili smo mladi i voleli smo se. A onda smo bili mladi i glupi i sve smo pogrešno shvatili.

Prvo ja. Onda oboje.

Ali neuspeo brak? Nikad.

Ne dok je tu dečak.

Kad je ploča došla do kraja, pogledao sam Martija u oči kroz stakleni zid studija.

„Linija dva“, rekao sam u mikrofon. „Kris iz Krojdona.“

Martijevi prsti poleteli su po tabli, prirodno kao ribe u vodi, i svetlo na mikrofonu pred njim se zacrvenelo. Marti se namestio u stolici i nagnuo nad mikrofon kao da će ga zažvaliti.

„Slušate *Zaušku Martija Mena* uživo na Drugom programu radija Bi-Bi-Si“, rekao je Marti s poluosmehom. „Uživajte u dobrom zvuku u loša vremena. Mmm, ovaj kolač od đumbira je odličan. Krise iz Krojdona - šta te muči, drugar?“

„Ne mogu više da idem u bioskop, Marti. Prosto sam suviše besan - besan sam zbog buke koju diže neki glupi balavac žvačući svoj ručak, i besan sam na glupave klinke - smem li da kažem kretenuše - koje misle da će nestati u oblaku dima ako isključe mobilne na sat i po, i besan sam zbog blebetanja nekih brbljivih idiota...“

„Znam šta hoćeš da kažeš, drugar“, prekinuo ga je Marti. „Sve ih treba postreljati.“

„Vitni Hjuston“, rekao sam nagnuvši se napred. „*I Will Always Love You*.“

„A sada pesma koju je napisala velika Doli Parton“, rekao je Marti. Dobro poznaje muziku. Za njegov naraštaj muzika je bila središte kosmosa. Za njega ovo nije bio samo hit iz filma s Kevinom Kostnerom. „Pesma iz vremena pre nego što je sva muzika počela da zvuči kao kvasac.“

Ovo je bila polazna tačka naše emisije - ništa nije dobro kao što je nekad bilo. Znaate, stvari kao što su pop muzika i ljudska vrsta.

Začula se kristalno čista čežnja Vitni Hjuston, a Marti mi je pokazao uzdignut palac, skinuo slušalice i uleteo kroz vrata. „Vitni traje četiri minuta i trideset sekundi“, rekao sam mu.

„Sjajno, mogu da pišam polako“, rekao je. „Šta je sledeće?“

Pogledao sam beleške. „Proširujemo priču“, rekao sam. „Opšti gnev. Priča o besu zbog svega i svačega. Ljutnja na ljude koji svuda bacaju smeće, ali i ljutnja na one koji te primoravaju da recikliraš. Ljut si na ljude koji psuju pred decom, ljut si na saobraćajce, ljut si na vozače koji hoće da ti pregaze decu.“

„Oni skotovi u mini automobilima“, rekao je Marti prolazeći.

„Ljutnja na ljude, zapravo“, doviknuo sam za njim. „Bes prema ljudima. Prema bilo kakvoj grubosti, pretećem prstu ili neznanju. A onda možemo da pređemo na *Spandau balej*.“

„Može“, rekao je i nestao.

„Uživo za dva i četrdeset“, rekao je Džoš, diplomirani student s Oksforda koji nam je išao u nabavke - BBC je prepun najboljih studenata generacije s Oksforda i Kembridža koji nam jure taksije - i čuo sam mu u glasu da je nervozan. Ali samo sam klimnuo. Znao sam da će se Marti vratiti taman kad Vitni bude zauvek nestajala iz života Kevina Kostnera. Nije nam prvi put.

Marti i ja smo se vratili na radio - dvojica okorelih radijskih ljudi koji su uprskali na televiziji i dovukli se nazad tamo odakle su potekli. To se dešava ljudima poput nas. Zapravo, često pomislim kako je to jedino što se dešava ljudima poput nas. Dani televizije se završe. Ali, trudili smo se. *Zauška* je išla dobro - to dokazuje stakleno uho koje su nam dodelile naše kolege. Slušanost je bila odlična za emisiju koja pušta staru muziku i smelo tvrdi da nigde ništa ne valja.

Muzika. Ponašanje. Ljudi.

Gledao sam Martija kako izlazi iz toaleta nespretno petljajući s dugmićima na šlicu - znam da je besan jer na farmerkama nema patent zatvarača - i video sam kako gosti sledeće emisije zapanjeno bulje u njega. Od svojih zlatnih dana, kada je vodio kasne televizijske emisije, Marti se malo ugojio, a čuvena kosa boje šargarepe malo mu se proradila. Ali ljudi još očekuju da izgleda kao u vreme kad je intervjuisao Kurta Kobejna.

„Šta je?“, rekao je.

„Ništa“, odgovorio sam i osetio ogroman talas topline prema njemu.

Pojavljivanje na televiziji je kao smrt u mladim godinama. U svesti gledalaca ostanete zauvek skamenjeni u toj ranijoj inkarnaciji. Ostanete neko ko razgovara s mladim i vitkim Sajmonom le Bonom - oni ne stare kao što mi starimo. Ali svaka televizijska emisija se ugasi, a kao što Marti rado naglašava, čak i istinske veličine - Dejvid Frost, Majki Parkinson, Džonatan Ros - neko vreme su bili besposleni, provodili vreme radeći po Australiji ili se oblokavali u klubu *Gručo* čekajući da ih neko ponovo pozove.

Marti se smestio pred mikrofoni i stavio slušalice. Nisam znao hoće li Martiju - a samim tim i meni, njegovom producentu - ikad stići takav poziv. Na svaku veličinu koja se vrati ima hiljadu poluzaboravljenih lica koja se nikada ne vrate. Koliko god da volim Martija, podozrevam da je on više Sajmon Di nego Dejvid Frost.⁴

„Besni ste jer znate kako bi šta trebalo da bude“, govorio je Marti svojim slušaocima nameštajući Morisija. „Bes dolazi s iskustvom, bes dolazi s mudrošću. Ovo je *Zauška* i kaže - prigrlite svoj bes, prijatelji. Volite svoj bes. Bes dokazuje da ste živi. A sada, šta kažete na malo engleske primorske sete? *Everyday Is Like Sunday*.“

Onda su dva sata prošla, pa smo pokupili svoje stvari i spremili se da pođemo. To je bio znak novog vremena. Kad smo radili *Šou Martija Mena* - kad je Marti bio televizijski Marti Men - uvek smo satima gluvarili posle emisije, gostili se pivom i vinom, sirevima i prženim prste - novima luka u zelenom salonu, oporavljajući se tako od tih neizmernih naleta adrenalina koji nastaju samo na živoj televiziji, čak i kad ste iza kamere. Kad smo radili *Šou Martija Mena* umeli smo da se zezamo u zelenom salonu dok ne dođe mlekadžija. Ali, to je tada bila televizija, a ovo je sada Drugi kanal.

Zgrada za emitovanje nije omogućavala zabavu posle nastupa. Nisu se podsticali zadržavanje, gostoljublje ni bogate zakuske. Nigde na vidiku nije bilo ni viršle. Odradi svoju emisiju i gubi se. Ovde nije bilo ničega - samo nekoliko smrdljivih kaučeva i tragičnih automata za prodaju napitaka.

Zeleni salon. Ni to nije dobro kao nekada.

Đina me je čekala kad sam izašao s posla.

Stajala je preko puta zgrade, u senci hotela *Langam*, baš na mestu gde otmeni spokoj Portland Plejsa savija u jeftinu gužvu Oksfordskog trga.

Sada je više ličila na sebe - makar sam uspeo da prepoznam ženu koju sam nekada voleo. Visoka blistava Đina. Voleti nekoga je pomalo kao biti na televiziji. Lice ostane zaključano u lagumu sećanja

i uvek se iznenadimo koliko se promenilo dok nismo gledali.

Oboje smo koraknuli jedno prema drugom, a potom je usledio dug trenutak nelagode dok su kola zujala pored nas. Onda sam zabacio torbu na rame i prešao ulicu.

„Nisam mogla da se setim jesi li živ ili ne“, rekla je.

„Molim?“

„Tvoja emisija“, objasnila je. „Nisam znala ide li uživo ili se snima. Ni da li zaista traje od deset do ponoći.“

Klimnuo sam glavom. „Malo je kasno za tebe, zar ne?“

„Telo mi je još na tokijskom vremenu“, rekla je. „Ili negde između Tokija i Londona.“ Pokušala je da se osmehne. „Ne spavam mnogo.“

Zurili smo jedno u drugo.

„Zdravo, Hari.“

„Đina.“

Nismo se poljubili. Otišli smo na kafu. Znao sam kafe blizu Ulice Karnabi koji radi do dva po ponoći. Sela je uz izlog, a ja sam otišao za pult i naručio kapučino s više čokolade za nju i duplu kafu s mlekom za sebe. Onda sam kapučino morao da vratim jer je ona tokom godina boravka u Tokiju prestala da pije kafu i sad pije samo čaj.

„Kako me dobro poznaješ“, rekla je pošto sam uspeo da ubedim mladu Litvanku da zameni kafu za čaj. Je li bila tako oštra dok smo bili zajedno? Mislim da nije. I ona je s vremenom postala gnevniija.

„Izvini“, rekao sam. „Baš sam glup što ti ne čitam misli.“

Krenuli smo odatle.

„S Japanom je gotovo“, rekla je. „Privreda stoji gore nego ikad.“

„Nigde nije gore nego ovde“, rekao sam. „O, Đina. Mogla si da pozoveš.“

„Da, mogla sam da pozovem. Mogla sam da te pozovem na kuću i budem vrlo učtiva s tvojom drugom ženom.“

„Ona nije moja druga žena“, rekao sam. „Ona je moja žena.“

Moja prva žena nije me slušala.

„Ili sam mogla da pozovem tvoju sekretaricu na poslu i pitam je da li bi se našao neki termin za mene sledeće nedelje. Mogla sam sve to da učinim, ali nisam, zar ne? I zašto bih?“ Nagnula se napred i nasmešila se. „Zato što je on moj sin isto koliko je i tvoj sin.“

Zurio sam u nju pitajući se da li ikada nastupi trenutak kada to prosto više nije istina.

I pitao sam se jesmo li već davno stigli do tog trenutka.

„Vidim, počela si da vežbaš“, rekao sam menjajući temu. Bila je u sjajnoj formi.

„To nije samo vežbanje.“ Samouvereno je napela mišice. „Samo želim da vodim računa o sebi kako zalazim u godine.“

Nasmešio sam se. „Ne mogu da te zamislim na prostirci za jogu.“

Nije mi uzvratila osmeh. „Pre godinu-dve sam se uspaničila. Zbog zdravlja. To si propustio.“

„Žao mi je.“

„Ne izvinjavaj se, molim te.“

„Gospode - zar ne bi mogla da me pustiš da kažem izvini?“

„A zar ti ne bi mogao da crkneš odmah?“

Zagledali smo se svako u svoju šolju.

Počeli smo s dobrim namerama. Znam da je sada teško poverovati u to, ali kad smo se razveli, bili smo dvoje klinaca puni ideala. Zaista smo mislili da možemo srećno da se razidemo. Ili makar da se razvedemo kako treba.

Ali Đina je upadala u naše živote i nestajala iz njih, i postepeno se svašta isprečilo pred dobrim

namerama. Moje iskustvo kaže da je vrlo lako gurnuti dobre namere na kraj reda - ili ih neupadljivo izvesti iz zgrade.

Đina je želela da bude dobra majka. Znam da jeste. Znam da voli Pata. U to nikad nisam sumnjao. Ali uvek je ostajala na korak do ispunjenja te želje, a život joj se isprečio i sve ju je izneverilo. Njen drugi muž. Posao u inostranstvu. I ja, naravno. Ja pre svega i gore od svega.

Sedeli smo neko vreme ćutke.

„Zar ćemo to ovako da obavimo?“, upitao sam je.

„Kako?“

„Znaš kako, Đina.“

„A kako bi ti želeo? Treba li da budemo dobri jedno prema drugom? Pa, za sve postoji prvi put.“

„Ne želim da bude ovako“, rekao sam. „Koliko ćemo još bljuvati otrov jedno na drugo?“

„Ne znam, Hari. Dok nam se ukus ne smučī.“

„Meni se davno smučīo.“

Sedeli smo i ćutali kao da osobe koje smo nekada bili više ne postoje. Kao da među nama nema ničega. A to nije tačno.

„On je i moj sin“, rekla je.

„Biološki“, rekao sam ja.

„A kako još postoji?“

„Zezaš me, zar ne? Slušaj, Đina, mislim da je stvarno divno što si se vratila.“

„Lažeš.“

„Ali ne želim da bude povređen.“

„Kako bi bio povređen?“

„Ne znam. Novi muškarac. Novi posao. Nova zemlja. Ti meni reci.“

„Ne možeš raskinuti sa svojom decom.“

„Baš volim kad mi ljudi to kažu. Zato što to prosto nije istina. Mnogi ljudi raskinu sa svojom decom, Đina. Uglavnom su to muškarci. Ali nisu samo muškarci.“

„Hoćeš li da ti nacrtam, Hari?“

„Samo trenutak - nabaviću ti olovku.“

Podigao sam ruku da pozovem konobaricu. Đina mi je gurnula ruku nadole. Nismo se dodirnuli godinama, i ovo je bilo kao električni udar.

„Raskinula sam s tobom, Hari, ne s njim. Otišla sam od tebe, ne od njega. Prestala sam da volim tebe, ne njega. Žao mi je što ti to saopštavam, Hari.“

„Preživeću.“

„Ali nisam prestala da ga volim. Čak ni kad sam bila zauzeta. Prezaposlena. Odsutna.“ Otpila je gutljaj čaja i pogledala me. „Kako je on?“

„Dobro je. On je dobro, Đina.“

„Tako je visok. I to lice - ima tako ljupko lice, Hari. Oduvek je bio prelepo dete, zar ne?“

Nasmešio sam se. To je bilo istina. Oduvek je bio najlepši dečak na svetu. Osetio sam kako omekušavam prema njoj.

„Član je Kluba lateralnog mišljenja“, rekao sam zagrevajući se za temu, srećan da pričam o čudima našeg sina, i oboje smo se nasmejali.

„Bistar momak“, rekla je. „Ja ne znam ni šta je to lateralno mišljenje. Je li to razmišljanje van okvira? Treniranje uma da bolje radi?“

„Tako nešto“, odgovorio sam. „On bi to umeo da ti objasni bolje nego ja.“ Popio sam kafu. Želeo sam da se vratim kući, svojoj porodici. „Šta želiš, Đina?“

„Želim svog sina“ rekla je. „Želim da ga upoznam. Želim da on upozna mene. Znam da smo - da sam ja straćila previše vremena. Zato to želim sada. Dok nije prekasno.“

A ja sam mislio da nikad neće biti prekasno. U Patovom životu zjapi rupa veličine Đine, tu je već godinama, ali mislio sam da nikada neće biti prekasno da se zatvori. Za oboje. Mislio sam da će uvek biti vremena da se sve popravi. Eto koliko sam glup. Već sam smišljao kako najjednostavnije prebaciti Pata od jednog mesta do drugog.

„Gde živiš, Đina?“

„Imam trosoban stan u Old Komptonu“, rekla je. „U potkrovlju. Prostrano je. Ima dosta svetla.“ Pogledala je kroz prozor. „Na pet minuta odavde.“

Ovo me je razgalilo. „U Sohau“, rekao sam. „Zanimljiv izbor. Šta pokušavaš - da ponovo proživiš mladost?“

Na ovo je stisnula usne.

„Ja nisam imala mladost, Hari“, rekla je. „Bila sam udata za tebe.“

Onda mi je zavibrirao telefon. Javio sam se, i dok je Đina gledala u stranu neka žena s jamajkanskim naglaskom rekla mi je da je Ken Grimvud u bolnici.

Kad mu je bilo sedam godina, moj sin se zamalo udavio. Bili smo u tihom uglu Krita zvanom Agios Stefanos - godinama pre nego što su ostrvo zauzeli momci u fudbalskim dresovima - a poslednje što smo očekivali na našem kratkom odmoru bile su smrt i nesreća. To smo imali i kod kuće.

Đina i ja smo se razišli dve godine ranije, a onda mi je umro tata, pa mi se mama razbolela, i činilo mi se da kuda god se okrenem neko odlazi ili umire. Nismo ni došli na Krit zbog sunca, mora i recine. Došli smo da predahnemo.

U glavi vidim vetrovitu kamenitu plažu. I vidim Pata, mršavog, zamršene plave kose, u vrećastim gaćicama, kako pljuska na dušek dok ja čitam novine.

Moj sin sa sedam godina.

Smešio sam se jer je nosio prevelike naočari za sunce; kupili smo ih na aerodromu i od onda ih je neprestano ponosno nosio, čak i uveče. U kritsko predvečerje bi škiljio u musaku i krompiriće.

Talasi su rasli, ali nije mi prošlo kroz glavu da treba da se zabrinem. Nije išao daleko. Ali ponekad ne morate ići daleko da se uvalite u više nevolja nego što možete da rešite. Legao je na dušek, pridremalo mu se od sunca i sigurno je otplutao. A kad sam ja primetio šta se dešava, nije samo plutao.

„Tata!“

Svako poznaje glas svog deteta. Čak i na pretrpanoj plaži, po kojoj dečica viču i zovu na sve strane, roditelj odmah prepoznaje taj glas.

Pokušavao je da stoji, mada na dušek ne može da se stoji, i stalno je padao na jedno koleno dok je dušek pretio da ga baci u more. I bio je preplašen. Iza ogromnih tamnih naočara lice mu je bilo bledo. Dozivao me je.

Skočio sam i potrčao, srce mi je tuklo kao parni čekić dok sam trčao ka vodi, odjednom svestan brzine oblaka, odjednom opažajući visinu talasa, odjednom se setivši da sve može da se raspadne svakog trenutka.

Bio je dobar plivač. Čak i sa sedam godina. Možda se to zato i desilo, možda sam ga zato spokojno pustio da ode u vodu s dušekom. Ali odjednom njegova veština nije bila dovoljna.

Sekao sam talase koji kao da su istovremeno nosili Pata na otvoreno more i bacali mene nazad na obalu, prelazio sam s prsnog na kraul i obrnuto, gutao sam bljutavu slanu vodu kad god viknem njegovo ime.

Najzad sam stigao do njega. Jednom rukom uhvatio sam ugao dušeka, drugom sam čvrsto stegnuo njegovu mršavu mišicu. Kao da se trudim da držim ribu.

A onda je potonuo.

Razmlatarani beli udovi u mutnim dubinama. Tišina, samo šuštanje u ušima. A onda sam ga jednom rukom obujmio oko struka i odbacio se ka površini. Dušek je bio iznad nas, nekako sam uspeo da ga podignem na dušek i položim na stomak; onda sam krenuo da ga vučem ka obali govoreći mu da je sve u redu. Držao se za dušek, suviše obamro da zaplače, a one naočari su mu se nekako zadržale na glavi.

Onda smo najzad stigli na obalu.

Koliko je bilo strašno? Roditeljski um raspolaže neograničenom sposobnošću da zamisli najgori mogući scenario. Bez teškoća. Roditelji ne paniče zbog onoga što se desilo, već zbog onoga što je moglo da se dogodi.

Ali ovo je bilo dovoljno strašno da svi na plaži ostave losione za sunčanje i *Mandolinu kapetana Korelija* i zagledaju se u nas, iako je bilo jasno da niko neće umreti, iako smo već teturali prema našoj hotelskoj sobi, obojica slani od suza i izbljuvanog Egejskog mora. Bilo je dovoljno strašno da ću to pamtiti do kraja života.

A najbolje pamtim kako sam se borio da stignem do svog sina dok me more, vetar i plima zajedničkim snagama guraju ka obali i istovremeno pokušavaju da odnesu Pata na pučinu. Toga se najbolje sećam. Zato što mi se ponekad čini da je to naša priča, moja i mog sina. Pokušavamo da dopremo jedan do drugog, želimo da stignemo jedan do drugog, ali stalno nas razdvajaju sile veće od obojice.

A najsmješnije je to što dozivanje dece po imenu ama baš nikako ne pomaže.

Ali mi ih ipak dozivamo.

Ken Grimvud je sedeo u bolničkom krevetu u kućnom mantilu koji mu je obujmio malo telo kao cirkuska šatra, a kad mi se nasmešio, bio je bezub kao novorođenče. Na noćnom stočiću njegove proteze stajale su u čaši vode.

„Našli su ga u autobuskom depou“, rekla mi je bolničarka, Filipinka. „Bio je bez svesti. Nije disao. A u ruci je držao cigaretu. U njegovom džepu našli smo ovo.“

Pružila mi je službenu posetnicu BBC-ja s mojim imenom, kao da je želim nazad. Setio sam se da sam mu je dao pre nego što je izašao iz kuće samo zato što sam želeo da ga se otarasim. I evo ga, odbio se nazad u moj život samo zato što je imao moju posetnicu.

„Ja ga jedva poznajem“, rekao sam tiho. „Zapravo nemam nikakve veze s njim.“ Ken se nasmejao, pa smo ga gledali kako vadi limenku old holborna i paketić rizle odnekud iz svog ogromnog mantila. On je verovatno jedini preostali čovek na svetu koji ne koristi rukom smotane cigarete za pušenje nedozvoljenih supstanci. Bezubo nam se iskezio, a kad smo sestra i ja krenuli ka njemu, gurnuo je pribor za pušenje pod čaršav.

„Samo te zezam, dušo“, rekao je.

Ona mu je izmerila pritisak vrteći glavom.

Ali kad je medicinska sestra izašla, ponovo je izvadio limenku i papiriće i lukavo mi namignuo.

Otišao sam do sestrinskog pulta. Filipinka je bila tamo s krupnom dežurnom sestrom, Jamajčankom. Pogledale su me kao da sam nešto zgrešio.

„Vaš otac je veoma bolestan“, rekla mi je dežurna sestra. „Ima tečnost u plućima i ja ne znam koliko će još moći samostalno da diše, znate? Osim toga, vi znate da je rak u podmaklom stadijumu.“

„On nije moj otac“, rekao sam.

„Porodični prijatelj?“ upitala me je dežurna.

„Ne bih išao tako daleko.“

Bilo je jasno da žele da isprazne krevet. Želele su da Ken ode, ali nisu mogle da ga otpuste ako o njemu nema ko da se stara. A ja sam shvatio da je, samo zato što sam bio toliko glup da mu dam

posetnicu, Nacionalna zdravstvena služba kandidovala mene.

„Ja ga jedva poznajem“, rekao sam im. „Bio je prijatelj mog oca. Video sam ga samo jednom u životu. Mislím da ima decu. Jesu li njegova deca obaveštena? Zar ne mogu da dođu po njega?“

Sestra me je gledala kao da sam predložio da ga zamotamo u najlon i ostavimo na ulici. Ali porazgovarala je s Kenom i dobila od njega nekoliko telefonskih brojeva. Stari ima ćerku u Eseksu i sina u Brajtonu. Brzo sam izvadio telefon i pozvao.

Probio sam se do telefonske sekretarice. I do još jedne telefonske sekretarice. Ostavio sam na obe mašine poruke - rekao sam šta se desilo s njihovim ocem, rekao sam im da brzo dođu, rekao sam im da me odmah nazovu. Onda sam stezao telefon, očekujući da svakog časa zazvoni. Ali nije se oglasio, kao da Kenova deca takođe ne žele da ga preuzmu.

Iz dubine hodnika čuo sam glas s jamajkanskim naglaskom kako govori Kenu Grimvudu da pušenje nigde u bolnici nije dozvoljeno.

Dok sam zurio u nemi telefon u ruci, čuo sam podrugljivi starčev smeh.

Džouni mi se nasmešila vampirskim osmehom.

Oba prednja zuba su joj ispala. Onaj labavi ostao joj je u sendviču, a drugi je iz saosećanja brzo izašao za njim. Mora da je bio labaviji nego što je mislila dok je svu pažnju usredsređivala na onaj rasklimani. Zato su joj sada, kad se nasmeši, preostali mlečni zubi sa strane ličili na kljove.

„Idem da operem zube“, rekla je, a zbog bezubog osmeha delovala je kočoperno, kao mornar na odsustvu, „a ti idi po knjigu.“

„Važi.“

Dosledno se pridržavala svog obreda odlaska na spavanje. Kad obuče pidžamu i opere preostale zube, zagrlji svakoga ko se zatekne u kući i kaže mu da ga voli, ali ne ljubi nikoga jer je ljubljenje ove sezone odvratno. Onda ode u svoju sobu i ja joj pročitam priču. Dok se smeštala pod jorgan, potražio sam prikladno štivo na polici za knjige.

Džouni je bila u onom nezgodnom uzrastu kada je prevelika za princeze i vile, ali još premala za bilo šta što ima veze sa zaljubljuvanjem u dečake. Moja žena i ja malodušno smo pokušali da je zainteresujemo za industriju Hane Montane i za *Srednjoškolski mjuzikl*, ali kad je gledala televiziju ili snimke na DVD-ju, na Džouni nikakav utisak nisu ostavili svi ti beli zubi, nasnimljeni smeh i šiparci koji se trude da govore kao da su u komadu Nila Sajmona.⁵ Džouni nikada neće zavoleti sladunjavo američko smeće. Zato sam se držao klasika.

Užasne kletve. Odrasle ubice. Zle maćehe. Prelepe devojke odvedene u šumu na pogubljenje. Uspavane devojke smeštene u staklene sanduke. Sve ono što sedmogodišnjoj devojčici omogućuje miran san.

Večeras je to bila *Uspavana lepotica*.

Smestili smo se. Baš kad sam stigao do mesta gde Trnova Ružica shvati da su lepi seoski momak i princ Filip - vrlo prikladno - jedna ista osoba, Džouni je zevnula, položila glavu na jastuk i podigla ruku moleći me da stanem.

Vrlo dugo - godinama - Džouni se plašila Grdane i u prvi mah sam pomislio da me prekida pre nego što stignem do mesta na kom zla veštica pobesni.

Ali nije bilo tako.

„Sve se završavaju isto, je l' da?“, rekla je moja kći. „Te priče o princezama. Počinju malo različito, ali sve imaju isti kraj. Princ ih spase, pa se venčaju i žive srećno do kraja života.“

Nasmešio sam se i zatvorio knjigu. „Pa, tako je“, rekao sam. „Kraj je uvek isti.“ Poželeo sam da je poljubim u obraz, ali znao sam da to nije dozvoljeno, pa sam je samo dodirnuo po kosi. „Već si prevelika za ove priče.“

Promeškoljila se, a ja sam je pokrio jorganom do brade.

„Sve je to obično dupe“, rekla je moja sedmogodišnja kći, a ja sam prokleo dan kad nam je Ken Grimvud prekoračio prag.

Elizabet Montgomeri su dovezli do škole.

Bila je u kolima ispred nas kad sam stao da pustim Pata da izađe. Znam da ju je i on opazio po tome što se ukipio, ali u stavu za bekstvo, kao zec koji iznenada shvati da skakuće po brznoj traci autoputa.

Elizabet Montgomeri nije dovezao tata. Osim ako joj tata nema istetoviranu bodljikavu žicu na mišici i ne sluša *Kilerse* do daske u nabudženom BMV-u u pola devet ujutru. Što je, pretpostavljam,

sasvim moguće u ovom šugavom savremenom svetu.

Pat je skamenjen sedeo na suvozačkom sedištu.

„Verovatno joj je to brat“, rekao sam, ali pre nego što sam to izgovorio do kraja vozač BMV-a gurnuo je Elizabet Montgomeri jezik u uho, a ona se zakikotala i zamigoljila. „Ili neki dalji rođak“, završio sam.

Došlo mi je da kažem - ih, baš te briga, sinko. Ne nudi odmah srce. Šta kažeš da pikamo tvoje srce na male goliće? Samo napred. I došlo mi je da kažem - upoznaćeš stotine devojaka kao što je Elizabet Montgomeri. Hiljade.

Ali nisam, jer sam znao da to nije istina.

Mom sinu je skoro petnaest godina, i večno će biti samo jedna Elizabet Montgomeri.

Opet sam osetio potrebu da mu dam neki mudar savet. Želeo sam da mu kažem nešto značajno o prolaznoj prirodi želje, ili o tome da onaj koji više voli uvek biva najjače povređen.

Želeo sam da pričam o ljubavi, ali sve što bih rekao govorilo bi o zaboravljanju Elizabet Montgomeri. A znao sam da to ne mogu da mu učinim.

Zato sam rekao. „Video sam Đinu.“

Trgnuo se na spomen imena svoje majke. Telesno se trgnuo, kao da je dobio udarac. Dotle je došlo.

Okrenuo se od Elizabet Montgomeri u automobilu ispred nas i pogledao mene. Video sam da su mu oči potpuno iste boje kao u njegove majke. Plave kao Tihi okean. Takvu plavu boju vidate u katalogu *Tifanija*. To je posebna vrsta plavetnila.

„Kako to misliš - video si je?“

„Vratila se iz Japana“, rekao sam.

„Na odmor?“, upitao je.

„Vratila se zauvek. Doselila se u London. Želi da te vidi.“

Ja imam teoriju o razvodima. Moja teorija kaže da razvod nikad nije tragedija za odrasle i uvek je tragedija za decu. Odrasli mogu da smršave, da nađu nekog boljeg, da počnu novi život. Razvod odraslina daje besplatnu kartu za izlazak iz zatvora. Cenu plaćaju deca, i plaćaju je do kraja života. Mi to ne možemo da priznamo, mi, ožiljcima išarani veterani brakorazvodnih sudova, jer bismo tako priznali da smo našoj deci naneli rane koje će nositi doveka.

Pat je ponovo gledao Elizabet Montgomeri. Ali mislim da je više nije video.

„Kada je...“

„Videli smo se prošle nedelje“, rekao sam. „Vratila se pre otprilike mesec dana. Želi da te vidi.“

Gledao sam kako mu lice preliiva crvenilo besa. „I tek sad mi to kažeš? Sad si se smilovao da mi to kažeš?“

Deca razvedenih roditelja uvek nešto zadržavaju u sebi. Dok su mali, toliko se priviknu na šetkanje između različitih kuća da to zauvek ostaje s njima. Ta uzdržanost, ta pragmatična rezervisanost, ta potreba da budu patuljaste diplomate ranga Kofija Anana. I zato, kad puknu, onda baš puknu.

Izašao je iz kola noseći ranac, besan na mene. Nisam ja tako naivan da pomislim da je besan samo na mene. Razvod, razdvojenost, odsutni roditelj - bio je besna na čitav šugavi paket koji je dobio iako ga nije tražio.

„Dolaziš li kući posle škole?“, upitao sam ga.

„Ne znam“, rekao je i zalupio suvozačka vrata.

Gledao sam ga kako prolazi kroz školsku kapiju s rancem preko ramena, a košulja mu se kao nekim čudom izvlači iz pantalona i komad bele tkanine proviruje ispod blejzera kao iz mađioničarevog šešira. Onda je otišao, ali ja sam i dalje sedeo, zaglavljen između dva automobila.

Gledao sam Elizabet Montgomeri kako se žvalavi s istetoviranim momkom dok zvono označava

početak nastave.

Odgovori mi na ovo, Klube lateralnog mišljenja - ona je moja ćerka, ali ja nisam njen otac. Ko sam ja?

Ja sam očuh. Ah, ali ja zapravo ne verujem u taj termin. Ne verujem da ta uloga postoji. Ne zapravo. Zato što, kad se sve sabere, ili si detetu otac ili nisi. I krv nema mnogo veze s tim. Makar želim da je tako.

Sid i ja gledali smo Pegi kako silazi niz stepenice. Bila je skoro istih godina kao Pat, pa ipak, činilo se da bez napora klizi po vazduhu u odraslo doba. Pegi ide u školu scenskih umetnosti, svakog dana pleše i peva, proučava izvođačke veštine i bori se s podtekstom teških drama dok se njene vršnjakinje žvalave sa starijim momcima koji imaju kola i istetovirane mišice. Dok ostali klinci nose blezere, Pegi oblači crni triko i uči balet, džez balet i rep. Iznad svega, Pegi želi da glumi, da pođe stazama Italije Emili Stele Konti, glumice koja je osnovala njenu školu, i svog rođenog oca, televizijskog detektiva.

Pegi čini da život izgleda lako.

Sada je doterana za izlazak - kaubojski šešir, kaubojske čizme, retro majica sa slikom grupe *Motorhed* i preprekratka suknja. Poljubila nas je oboje u obraz i otklizala do ogledala u predvorju. Čujemo je kako pevuši popularnu pesmu.

Sid me gleda i smeši se. „Ćuti“, kaže.

Ja je belo gledam.

„Znaš“, kaže. „Nemoj reći: 'Nikuda ti ne ideš tako obučena.'“

Žene zaboravljaju da muškarci znaju kakvi su dečaci. Mi znamo šta im je u glavama i šta im je u srcima. Mi smo svi bivši krivolovci, a sadašnji lovočuvari. Svi do jednog. I ja znam da nijedan dečko neće pogledati Pegi i pomisliti - aha, *Motorhed*, Lemi i sve to, aha, dobra je to bila grupa. Znam tačno šta će misliti, skotovi mali prljavi. I to mi se ne dopada.

„Ide s tatom“, rekla je Sid.

Čujemo spolja zvuk motocikla i Pegi trči ka vratima srećno dovikujući: „Ja ću!“

Sid me je još jednom pogledala i otišla u kuhinju. Otišao sam na vrata i pogledao Pegi kako uzjahuje njegov harli.

Džim Mejson. Pre deset godina bio je opak dečko. Preljubnik, razvratnik, begunac. Odsutni otac. Ali poslednjih godina, moram priznati, Džim je porastao u mojim očima. Posle razvoda od Sid usledio je dugi i neuredni niz devojaka iz Azije, a zatim je godinama bio u braku s jednom medicinskom sestrom iz Manile. Nisu imali dece, i pretpostavljam da je Pegi bilo drago zbog toga.

Nikada s Džimom nisam progovorio ni reči osim fraza o tome kako vreme ovih dana utiče na motocikle. Pre nekoliko godina, kad mu je krenula serija - možda ste ga videli, igrao je razvedenog detektiva alkoholičara u seriji *Pozornik Filt, nepravedni pajkan* - ponudio je da počne da plaća Pegino školovanje. Odbio sam ga i rekao da smo Sid i ja to pokrili. Ali pomislio sam kako bi Džim mogao da nauči Đinu i mene ponečemu o ponašanju posle razvoda. Uprkos njegovoj neprikladno dugoj kosi, kožnim farmerkama i pređašnjim zlodelima, Pegin tata bio je živi dokaz da odsutni roditelj ipak nekako može da bude prisutan u životu deteta.

Odsutni roditelj, ali i dalje roditelj.

Pegi je stavila kacigu i sela na zadnje sedište. Oboje su podigli ruke i mahnuli nam kad su krenuli, a grleni urlik harlija razlegao se po čitavom kraju. Grupa klinaca na kraju ulice gledala ih je kako jure. Dugo pošto su nestali s vidika čuo sam režanje motocikla.

I osetio sam tupu bolnu mržnju prema njemu. To je bilo jače od mene. Iako Džim daje sve od sebe da bude dobar otac Pegi, mnogo je propustio. Ona je moja kći iako ja nikad neću biti njen tata. Nismo bili vezani neraskidivom vezom krvi, ali imali smo nešto drugo.

Ja sam bio uz nju kad je, s deset godina, razbila glavu na klizalištu u Somerset hausu pošto je lakomisleno pokušala da izvede jedan težak skok. I ja sam bio s njom dok je trpela dva polugodišta maltretiranja u staroj školi pre nego što smo je premestili u *Italiju Konti*. I ja sam bio tu za mnogo štošta drugo - ne krv, ne suze, ali za zajedničke obroke, za zajedničko gledanje televizije, za zagrljaje pred spavanje. Ponekad mislim da je to mnogo važnije nego dani teških drama s krvlju na klizalištu i jurnjavom u hitnu pomoć.

Ona nije moja kći, ali smo članovi iste porodice već deset godina. I ja sam joj više otac nego što će njen otac to ikada biti - zar nisam?

Ponekad tako mislim. Ali kad jednom nedeljno odjezdi na harliju, tako srećna na zadnjem sedištu, sa svojim tatom poznatim glumcem, tada nisam tako siguran. Uglavnom pokušavam da i ne mislim o tome.

Kao što reče neko u *Terminatoru* kada se kiborzi vrata kroz vreme da pobiju još nerođenu decu: Poludećeš ako budeš mislio o tome.

Marti i ja sedeli smo u *Pica ekspresu* pored zgrade studija, a niko se nije ni osvrnuo na njega.

Televizijska slava je kao mladost ili novac. Nestane dok trepneš. Pre deset godina svi su zurili u Martija kad uđe u prostoriju, ali godine provedene na radiju izlizale su činilac prepoznavanja, pa nas rani večernji gosti nisu maltretirali.

Za stolom pored nas sedela je grupa ostarelih momaka u odelima. Živahno su razgovarali o seksu - o ribama i pušenju. Jebote i čoveče. Spređa i otpozadi. Uobičajena žvaka. Nisu imali pojma da sede pored Martija Mena, voditelja nekada poznatog kao zajedljivog i kontroverznog.

A bilo bi ih baš briga.

Gosti su bili uobičajeni. Zaposleni s BBC-ja koji svraćaju da nešto pregrizu pre večernje smene. Službenici koji gluvare pre nego što krenu na voz za kući. I oni koji se spremaju za večernji provod u lažnom sjaju Vest Enda.

Gosti su uglavnom bili mlađi - verovatno premladi da bi slušali *Zaušku* na Drugom programu - ali među njima sam video dve starije dame kako traže sto, a na čelu im je pisalo da se spremaju za odličan provod. Pitao sam se koji mjuzikl idu da gledaju, i setio sam se kako je moja mama veselo pevušila na *Čikagu*, *Jadnicima* i *Momcima i curama*. Sada mi se to činilo tako davnim.

Stare gospođe pažljivo su se smestile dva stola dalje od nas. Momci u odelima bili su do njih, i odjednom su se razgalamili više nego do tada.

„Daj, jebote, to je istinita priča“, rekao je jedan dižući ruke na podrugljive prostakluge svojih drugova. „Tip ode kod kurve i pita: 'Koliko za drkanje?' 'Sto funti.' 'To je mnogo.' A kurva kaže: 'Slušaj, vidiš ovaj roleks? Kupila sam ga od rada svojih ruku.'“

Marti je podigao pogled sa svoje pice na mene. Na trenutak je krajičkom oka pogledao stare dame i okrenuo glavu. Čovek bi pomislio da nekome s biografijom kakva je Martijeva ne smetaju ružne reči u piceriji. Ali, kao i svi prestupnici, on je shvatao da je najvažniji kontekst.

Stare gospođe su se zgledale. Oni u odelima su urlicali. Šaljivčina je odgrizao zalogaj hleba s belim lukom i nastavio.

„Sutradan ode ponovo kod kurve i pita je: 'Koliko za pušenje?' Ona kaže: 'Petsto funti.' 'Petsto funti? Jebote, pa to je mnogo para.' Ona kaže: 'Slušaj, vidiš onaj mercedes? Kupila sam ga od pušenja.'“

Marti je odgurnuo tanjir.

„Trebalo bi nešto da im kažemo“, rekao sam jedno tihim glasom. „Trebalo bi nešto da kažemo ovim kretenima.“

Marti je klimnuo glavom, ali je i dalje zurio u picu. „Da, samo što ih je petorica“, rekao je. „Samo što im se to možda neće dopasti. Samo što možda nose noževe.“

„Zezaš me? Ovi tipovi nemaju noževe. Imaju blekberije. Šta misliš, šta će ti uraditi? Iseći će te mobilnim?“

Ali, uprkos velikim rečima, ostao sam da sedim kao i Marti, beskoristan u svom nezadovoljstvu.

Za susednim stolom bila je prava ludnica. Crvena lica. Pijani glasovi. Vic se bližio poenti. Stare gospođe su ustale da krenu. Govorile su zbunjenoj konobarici da ipak nisu gladne.

„Onda opet ode kod kurve i pita: 'Koliko za sve?' 'Hiljadu funti', kaže ona. A on kaže: 'Jebote, pa mnogo je skupo.' A ona kaže: 'Vidiš onu veliku kuću tamo?'“

„'Kad bih imala pičku'“, promrmljao je Marti sebi u bradu, „'kupila bih je kao od šale.'“

„Baš mi dođe da im nešto kažem“, rekao sam zureći u prostake dok su stare dame išle ka vratima s osećanjem da im je neko već silovao veliki provod.

Ali ostao sam da sedim i nisam rekao ništa.

četiri

Odvezao sam Pata u Soho. Još nije hteo stvarno da razgovara sa mnom. Samo smo gundali.

Otrpao sam ga do vrata i našao zvonice s njenim prezimenom. S onim koje je nosila pre mene, onim koje je uzela posle mene. Gledao sam Pata dok sam zvonio. Bio je ravnodušan, neutralan - nedokučivi potomak razvedenih roditelja.

„Da?“

Čudno je što joj nisam prepoznao lice. Zato što taj glas nije mogao pripadati nikome drugom. Obojica smo se nagnuli prema metalnoj rešetki.

„Mi smo“, rekao sam ja.

„Ja sam“, rekao je Pat.

Đina se oduševljeno nasmejala - taj zvuk nisam čuo, pa, ima hiljadu godina. „Divno, penji se!“, rekla je i otvorila mu vrata. Pat me je belo pogledao i ušao u zgradu. Ostao sam tamo još trenutak pošto su se vrata zatvorila.

Ne znam šta sam očekivao, ali dovezao sam ga na drugi kraj grada s rastućom strepnjom. I ništa se nije desilo. Zar ne? Vratio sam se do kola, ali nisam ušao. Nastavio sam da hodam. A razlozi zbog kojih ostajemo zajedno ili se razilazimo delovali su mi tako bolno nasumični da mi je došlo da sednem nasred ulice i rasplačem se.

Hoće li ga izvesti na večeru? Ili će im oboma biti lakše ako ostanu kod kuće? Razgovaraće, zar ne? Ili će Đina - ili oboje - želeti da izbegnu suviše priče, pa će samo pokušati da provedu malo vremena zajedno.

To je njihova stvar, pomislio sam. I osetio se potpuno izgubljeno. Prazno. I odjednom starije.

Da nisam spavao s drugom ženom, da mi je pružila još jednu priliku, da nije tako brzo okušala sreću s drugim muškarcem... ne bi nam mnogo trebalo da ostanemo zajedno, mislio sam.

Ali ja sam odrastao uz oba roditelja, a kad odrastete u porodici koja ostane zajedno, verujete da je neizbežno ostati zajedno. I video sam da su moja očekivanja bila banalna - kao predvidivost bajki koje je moja sedmogodišnja ćerka odjednom prerasla.

Đina je potekla iz porodice koju je otac napustio. Ona nije očekivala srećan kraj. Nije očekivala da porodice ostanu zajedno. Očekivala je da se raspadnu. Izašao sam iz Sohoa i ušao u Kinesku četvrt, oklevajući da sednem u kola i vratim se preko pola grada za slučaj da sve krene naopako, za slučaj da uslede optužbe, vika, treskanje vratima i poziv da odmah dođem. Držao sam telefon u ruci za slučaj da zavibrira. Ali prošao sam čitavu Kinesku četvrt, a nije se oglasio.

Pet dobrih stvari kad si samohrani roditelj.

Sam si i sve odluke vezane za dete donosiš ne savetujući se ni sa kim.

Znaš, bez ikakve sumnje, da je detetu neophodan samo jedan dobar roditelj.

Znaš da je tvoje dete voljeno i da će uvek biti voljeno.

Nema potrebe da se osećaš kao izrod na školskoj kapiji, zato što je svet sada prepun samohranih roditelja.

I tvoje bivše više nema u tvom životu.

Pet loših stvari kad si samohrani roditelj.

Sam si i stalno se osećaš kao poslednja linija odbrane između svog deteta i šugavog savremenog sveta.

Znaš, bez ikakve sumnje, da je detetu uvek bolje s dva dobra roditelja.

Znaš da je tvoje dete ranjeno razvodom i da će tu ranu nositi do smrti.

Osećaš se kao izrod na školskoj kapiji jer je svet prepun srećnih, celovitih porodica.

I tvoja bivša može da ti uleti u život kad god joj padne na pamet, samo izgovorivši čarobne reči:

„Ovo je i moje dete.“

Ali šta ja znam o svemu tome?

Ja već godinama nisam samohrani roditelj.

Po čemu sam onda takav stručnjak?

Prošlo je deset godina otkako smo Pat i ja živeli sami, u tom čudnom smušenom vremenu između moja dva braka. Bol je tada bio svež i snažan, nisam mogao Patu da operem kosu bez obostranog nervnog sloma, pa sam polako shvatao koliko sam se oslanjao na Đinu da uobličava moj život i našu porodicu, da našem sinu pere kosu i stavlja ga na spavanje dok ja slušam njihov smeh kroz zid.

A iz tog vremena najbolje pamtim osećanje da nisam uspeo. Taj ukus nije iščileo ni posle deset godina. Osećanje neuspeha, neporecivo kao slomljena ruka, osećanje da sam izneverio kao otac, kao muž, kao muškarac. Vukao sam to osećanje neuspeha sa sobom u samouslugu, pred školsku kapiju, u kuću mojih roditelja - to najbolje pamtim. Izneverio sam kao sin.

Ali sve je to bilo davno. Iako sam i dalje opažao samohrane roditelje pred školskom kapijom - sada su mi delovali napetije, njihova ljubav bila je nekako vatrenija, više zaštitnička i očiglednija - nisam mogao da se pretvaram da sam jedan od njih.

Imam ženu i troje dece. I to su naša deca. Ako ste baš uskogruda cepidlaka, onda bih vam rekao da je dečko moj sin, da je starija devojčica njena kći, a da je ona sedmogodišnja naša.

Ali mi tako ne razmišljamo.

Čitava menažerija toliko je dugo izmešana - veći deo života dvoje starije i čitav život najmlađeg - da prosto ne mislim u takvim okvirima. Sociolozi, komentatori i političari - oni misle u okvirima pomešanih porodica. U stvarnom svetu ideš dalje, pa uspe ili ne uspe.

Nama je uspelo.

Ova mala stopljena porodica u kojoj žena ima više nego muškaraca sada je moj dom. Ali kad sam ponovo video Đinu, u srcu mi se otvorila neka tajna komora i ponovo sam se osetio kao onaj nekadašnji otac.

Punopravni član udruženja samohranih roditelja.

Đina me je navela da sagledam tu gorku istinu.

Jednom samohrani roditelj - uvek samohrani roditelj.

„Belci su gori od crnja“, rekao je Ken Grimvud, a ja nisam znao odakle da počnem.

On je bio vremenska kapsula u kojoj počiva sve što ne valja u zemlji u kojoj sam odrastao. Ipak, osetio sam se neobično zahvalnim što je Ken dovoljno prosvetljen da uviđa da moral nema veze s bojom kože. Ali ta nehajno izgovorena reč crnje izazivala je u meni strah kakav sam osetio kad sam ga video kako vadi limenku duvana i papiriće, što je radio i sada. Došlo mi je da pootvaram sve prozore.

„Molim te, možeš li s tim da sačekaš dok ne stigneš kući?“, upitao sam ga.

Njegova kuća takođe je u severnom Londonu, na sledećem uglu, ali činilo mi se kao da je na drugoj planeti, u drugom vremenu.

„Crnje makar imaju boga i crkvu“, nastavio je kao da su slušaoci zatražili od njega da im iznese svoje stavove o međurasnim odnosima u savremenoj Britaniji. Papirići i duvan ležali su mu u krilu, očigledno zaboravljeni. „Bog i crkva drže ih mirne. Nema ničeg lošeg u strahu od pakla. Nema ničeg lošeg verovati da ćeš se peći na paklenom ognju ako prestupiš.“

„Slažem se“, rekao sam. „To je baš zdravo.“

„Sve dok im njihov bog ne govori da podmetnu ranac pun eksploziva u metro“, rekao je Ken. Pogledao sam ga i zavrteo glavom. „Kako možeš tako da govoriš?“

„Kako?“

„Sve to o crnjama“, rekao sam. „Borio si se protiv toga, zar ne? Kad su nacisti gradili fabrike za ubijanje ljudi. Borio si se za toleranciju. Za slobodu.“

Nasmešio se. „Borio sam se za tvog starog“, rekao je. „Borio sam se za svoje drugove, za njih. Ne za kralja i otadžbinu, ni za bilo šta drugo. Borili smo se jedni za druge.“

Nisam skretao pogled s puta. Gde mu je sin? Gde mu je kći? Nisu se uopšte javili. Zar ne vole svog oca? Zar ne bi trebalo oni ovo da rade, a ne *Harijev čarobni taksij*?

Ken je gledao kroz prozor. Prodavnice koje rade non-stop bile su osvetljene kao konclogori. Setio sam se kako su moji majka i otac gledali iste ove ulice, ulice Londona u kojima sam odrastao. Njihov pogled govorio je: *ovde je sigurno ostalo nešto što ću prepoznati*. „Ali belci - šta oni imaju? Jeftinu cirku, amaterske talente i socijalnu pomoć“, govorio je starac gledajući me strogo kao da sam mu se upravo usprotivio.

„Šta će ti nož?“, upitao sam ga. „Ne verujem da ga носиš samo da bi ga zabadao sebi u nogu.“

„Za pse“, rekao je. „Nož je za pse. Tamo gde ja živim mnogi su glupe velike džukele - a neki imaju vrlo velike pse. Ti psi ponekad ugrizu dete za lice i ne puštaju. Ne možeš da ih odvučeš. Misliš da možeš da ih odvučeš? Ne možeš. Tome služi nož, pametnjakoviću. Ako pas ugrize dete.“

„A šta si radio?“, upitao sam ga. „Čime si se bavio?“

„Štampom“, rekao je sabivši šezdeset godina rada u dva sloga. „To je gotovo.“ Nasmejao se. „Država blagostanja bila je načinjena za ljude kao što je tvoj otac“, rekao je, a oči su mu neočekivano blesnule gnevom. „Dar zahvalne nacije. To je trebalo da bude posrana bezbednosna mreža za one u nevolji, a ne posrani udobni kauč za posrane slabiće. Za ljude - kao tvoj tata i ja.“

Samo što moj tata ne bi tri puta zaredom rekao ružnu reč u istoj rečenici. To je bila velika razlika između mog starog i ovog starog. Pogledao sam ga i video da zuri u ulice grada vrteći glavom od neverice.

„Gde je Engleska?“, rekao je Ken Grimvud.

„Gledaš u nju“, odgovorio sam.

„Ova zemlja je gotova“, rekao je. „Zemlja podesna za heroje? Rekli su nam da smo heroji, a onda su nas naterali da puzimo. Rekli su nam da smo heroji, a onda su nas naterali da puzimo! Pre će biti zemlja podesna za barabe i lopuže i svakoga ko je upravo iskočio s broda banana...“

„Zašto onda ostati?“ rekao sam veselo se hvatajući na udicu. Vodio sam ovakve rasprave i ranije. S mojim tatom na nedeljnim ručkovima.

„Hteo sam da odem“, rekao je starac s istom tvrdom, prezrivom rešenošću koju je moj otac s lakoćom prizivao. „Pre pedeset godina. U Australiju. To je zemlja. Imam tamo sina. I ja sam hteo da odem. Bili bismo Useljenici od deset funti.⁵ Putovalo se brodom, trajalo je vekovima. Bili smo u Australijskoj kući. Popunili smo obrasce i sve.“

„I šta je bilo?“

„Moja žena“, rekao je. „Moja Dot.“ Nasmešio se misleći na svoju mrtvu ženu. „Na kraju ipak nije mogla da ostavi svoju mamu.“ Onda mu se glas stvrdnuo. „I tako smo ostali.“

„Mislim da u Australiji ima nešto useljenika“, rekao sam. „Kad malo bolje razmislim, čitavu zemlju čine useljenici.“

„E, upravo tu grešiš“, rekao je okrenut sivim ulicama Kings Krosa, ali gledajući zapravo plažu Bondi. „A mnogo sam želeo da vidim pingvine. Oduvek. Pingvine na Filipovom ostrvu pored Melburna. Hiljade i hiljade tih malih stvorova. Izlaze iz mora kad padne mrak. Na plaži Samerlend. Svake noći. Oduvek sam hteo to da vidim. Kakav li je to prizor - svi ti pingvini na plaži Samerlend.“

„Pingvini?“, rekao sam. „U Australiji?“

Zamišljeno se zagledao u mene.

„Reci mi - šta sve još ne znaš?“

Pas se bacio na mene čim sam izašao iz auta.

Raketa od mišića, zuba i iskolačenih očiju udarila me je u grudi, pribila me uz kola i režala kao da joj se negde duboko u grlu zaglavila ljudska kost.

Dva čoveka šetala su po naselju. Nisu to bili klinци u jaknama s kapuljačama koje im skrivaju lica i vrećastim farmerkama koje im ne pokrivaju zadnjice. Bili su to ljudi otprilike mojih godina, muškarci koji se već dvadeset godina goje i gube kosu, pa sada podsećaju na dva ogromna kuvana jajeta. Lako sam ih zamislio kako haraju ulicama u svojim najboljim danima. Bili su stari, ali ne baš odrasli. Bili su Stari dečaci. Okrenuli su ka meni prazna bela lica. I nasmešili su se.

Ken je išao dvorištem i petljao s ključevima. Probao sam da krenem za njim, a pas me je gurnuo nazad uz auto besno režeći. Pogledao sam Stare dečake.

„Sviđaš mu se“, rekao je jedan, pa su se obojica zacerekali. „Sviđaš se Tajsonu, drugar. Da mu se ne sviđaš, Tajson bi ti do sada odgrizao lice. Trebalo bi da si polaskan, drugar.“

I zaista sam mu se dopadao. Video sam po tome što se odjednom smirio omotavši se oko moje noge. Režanje se utišalo do razneženog cvileža.

Otrgnuo sam se dok je opako stvorenje žalosno kenjkalo i potrčao za Kenom. On je zastao na pola stepeništa.

„Samo da dođem do daha“, rekao je, a ja sam se setio kako je mom tati pred kraj svaki udisaj predstavljao napor. Pogledao sam u dvorište između niskih opštinskih kuća. Stari dečaci su odgegalili dalje, a pas im je režao i frktao oko snežnobelih patika.

„Trebalo bi da ga drže na povocu“, rekao sam.

Ken je nastavio da se penje. Uzeo sam ga podruku i pomogao mu do vrha.

„Ovde mnogo vole pse“, rekao je. „Veliki su ljubitelji životinja, jeste. Ove dve cvečke stanuju iznad mene. Sa starom majkom. Vole svoju staru majku i svoju džukelu, ali ništa više, koliko sam dokučio.“

Stigli smo na sprat. Ken je držeći ključeve stao ispred zelenih vrata koja su izgledala kao da su od kartona. Čuo sam, kako mi se činilo, stotinu televizora. Ja nisam navikao na to. Da mi toliki ljudi žive iznad glave.

„Hvala na vožnji“, rekao je. „Hoćeš šolju čaja pre nego što kreneš?“

Hteo sam samo da odem odatle, ali pogledao sam u dvorište i video da Stari dečaci još gluvare dole sa svojim psom ubicom. Šetali su oko nepropisno parkiranih kola kao da su vlasnici svega što vide s onim svojim ćelama kao dva meseca. Sve je izgledalo kao parkiralište pakla.

Zato sam ušao s Kenom u stan, suviše mali da bi bio poslednja životna stanica. Na zidu je visio uramljeni plakat plavokose devojke na plaži. *Australija*, pisalo je. *Šta čekaš?*

Na kaminu su stajale fotografije. Crno-beli snimak mornara i njegove neveste. Crno-bela slika boksera koji pozira i trudi se da se ne osmehne. Mladi Ken Grimvud u pozi za zamah levicom, sjajnih očiju, stomaka kao daska za rublje. I izbledela fotografija u boji troje nasmejane dece, snimljena šezdesetih. Dva dečaka i devojčica kezili su se na stepenicama kamp prikolice.

„Lepo je doći kući“, iskašljao je Ken. „Sedi dok ja pristavim čajnik.“

Spustio sam se na narandžasti kauč presvučen nekakvom sintetikom koja je sigurno bila moderna pedesetih godina, ali sada je predstavljala jedino opasnost od požara. Na stočiću je ležao *Rejsing post*, dnevni list posvećen trkama. Kauč kao da me je usisao u svoje poliestersko srce.

Zazvonio je telefon. Ken je zveketao po kuhinjici veličine mrtvačkog kovčega i spremao nam čaj. Telefon je zvonio i zvonio. Javio sam se.

„Tata?“

Ženski glas. Ćerka iz Brajtona. Trejsi.

„Pozvaću ga“, rekao sam, a kad me je upitala ko sam ja, rekao sam joj. Nije se izvinila što se nije javila odmah. Nije se zahvalila *Harijevom čarobnom taksiju* što joj je dovezao oca kući iz bolnice.

„Je li on dobro?“ upitala je.

Pogledao sam slušalicu. „On umire“, odgovorio sam.

Ken se vratio u sobu s dve velike šolje čaja na poslužavniku. Među usnama mu je sijala vlažna, rukom smotana cigareta.

„Znam da umire“, rekla je oštro kao da sam sluga idiot. „Mislim, osim toga.“

„Osim što umire? Oh, osim toga je odlično.“

Čuo sam je kako se ljutito kostreši. „Nije valjda da i dalje puši?“ Onda se zagrcnula. „O, taj nemogući starac.“

Ken mi se nasmešio i sagnuo se da spusti poslužavnik. Kad se uspravio - a to je potrajalo - uzeo je slušalicu. Čuo sam glas njegove kćeri. On nije mnogo govorio.

„Da... ne... da, slučajno... ne, slučajno.“

Namignuo mi je i povukao dobar dim cigarete, a ja sam okrenuo glavu. Već sam odlučio da mi se ona ne dopada.

Ali imala je pravo.

On je jedan nemogući starac.

„Hoće da priča s tobom“, rekao je Ken pružajući mi slušalicu. Glas njegove kćeri histerično mi je zapištao u uho.

„Ne mogu da verujem da mu dozvoljavate da puši!“, rekla je. „Šta je s vama?“

Onda je prekinula vezu. Ken se smejuljio.

„Bio sam oženjen njenom majkom skoro pedeset godina“, rekao je. „Ona i onaj njen kreten izdržali su jedno četrdeset pet minuta. A imaju i dvoje dece. Pa odakle joj pravo da deli savete?“

Srknuo sam čaj. Bio je vreo, ali pokušao sam da ga popijem što pre, uprkos opekotinama trećeg stepena. Želeo sam što pre da odem odavde.

Ken je skinuo naočari, uzeo *Rejsing post* i zaškiljio očima kao u krtice tapkajući se po džepovima. Poluslepo je pogledao po sobi i tada sam prvi put video tračak straha na licu Kena Grimvuda.

„Moje naočari za čitanje“, rekao je. „Nisam ih valjda ostavio u bolnici?“

Krenuo je da ustane, ali zaustavio sam ga rukom. Život je prekratak, pomislio sam i dao se u traženje njegovih naočara. Ustajali vazduh zaudarao je na dim, pekao mi oči i ispunjavao me čežnjom da odem kući. Neko je zazvonio i pustio sam Kena da otvori vrata. Naći ću mu naočari i onda idem.

„Pogledaj u komodi“, posavetovao me je gegajući se ka vratima.

Otvorio sam fioku i potražio među starim računima, penzionim knjižicama i razglednicama izuvijanih uglova s druge strane sveta.

Tu je bila i pravougaona crvena kutija koju sam prepoznao iz jednog davnog vremena i dalekog mesta. Bila je otprilike veličine mobilnog telefona za dlan. Naočari za čitanje ležale su pored nje, površ svežnja preistorijskih kladioničkih potvrda. S vrata su se čuli glasovi.

Podigao sam pogled i video kako Ken otvara vrata nekom čoveku. Bio je još niži od njega, azijskih crta lica. Koža mu je bila boje zlata. Bio je star, možda nešto malo mlađi od Kena, ali lice mu nekim čudom nije bilo izabrano od godina.

Pogledao sam kutiju. Uzeo sam je. Dok su dva starca ulazila u stan, a Ken nešto mrmljao, otvorio sam je.

Video sam Kenov Viktorijin krst.

Probolo me je nešto. Šta? Svakako ljubomora - Orden za izuzetnu službu mog tate drugo je najviše odlikovanje za hrabrost. Viktorijin krst je prvo. Osetio sam šok, i stid. Sve to pogodilo me je odjednom, kao pesnica u stomak.

Nikada pre nisam video Viktorijin krst. Držao sam Orden za izuzetnu službu mog oca milion puta, ali ovaj nikad nisam video. ZA HRABROST, pisalo je na polukružnom svitku ispod lava i krune. Orden je visio o prstenu pričvršćenom za pločicu u obliku lovorovog lista. Traka je bila bledoružičasta, ali pretpostavljam da je izbledela od vremena. Zatvorio sam kutiju i gurnuo fioku. Onda sam je ponovo izvukao i uzeo naočari.

„Ovo je mali Padija Silvera“, govorio je Ken zlatnom starcu i smešio se. Drugi starac posmatrao me je bez izraza na licu. „Padi je preminuo“, rekao je Ken, a njegov prijatelj brzo ga je pogledao. Ken se osmehnuo i klimnuo glavom. „Pre deset godina. I više. Od istog ovog što ja imam. Od raka pluća.“

Drugi starac klimnuo je glavom, samo jednom, i ponovo pogledao mene.

„Ovo je Sing Rana“, rekao je Ken. „Njegova banda bila je kod Monte Kasina s našom bandom. Jesi li to znao? Jesi li znao da su se Gurke borile s nama u Italiji?“

Odmahnuo sam glavom.

„Nisam to znao“, rekao sam i pružio ruku Singu Rani.

Rukovali smo se; stegao mi je ruku meko kao dete.

„Niko više ništa ne zna“, rekao je Ken. „Niko nema pojma. Šta je s ovom zemljom?“ Pogledao je prijatelja. „Hteli smo da maršira s nama, zar ne? Padi Silver. Da maršira do Groba neznanog junaka.“

Sing Rana potvrdio je ovo kratkim klimanjem glave. Ako ga je vest o smrti mog oca uznemirila, nije to ničim pokazao. Ali naravno, to je bilo davno. Sve to.

„Ali on nikad nije voleo da maršira, tvoj stari“, nastavio je Ken. „Nije se radovao da stavi beretku, da maršira i da okači ordenje. Ali mislili smo da bi ovamo došao. A ako ne želi da maršira, pa, mogao je da gleda.“

Pogledao sam Singa Ranu.

Stari Gurka samo je slegnuo ramenima.

Pružio sam Kenu naočari za čitanje.

„Doći ću ponovo“, rekao sam. „Doći ću s mojim sinom.“

Kad mi je bilo dvadeset pet godina i kada je trebalo da prvi put postanem otac, majka mi je stalno ponavljala jedno isto.

„Čim postaneš roditelj“, govorila je, „tvoj život više ne pripada tebi.“

Htela je time da kaže ovo: skloni te ploče *Smitsa*. Trgni se, htela je da kaže. Bezbrizna sloboda u kojoj si uživao dok se nisu pojavila dečja kolica u hodniku bliži se kraju.

Ali ja se nikad nisam tako osećao. Naravno, sve se promenilo kad nam se rodio sin, ali nikad nisam mislio da sam se odrekao svog života. Nikada nisam osećao da sam talac roditeljstva. Nikad mi se nije činilo da moj život ne pripada meni.

Ne do te večeri kad sam čekao Pata da se vrati iz Sohoa od Đine. Ne dok ga nisam čekao, a njega nije bilo. Onda sam to zaista osetio, u vidu lake mučnine u dnu stomaka i nerava koji su brideli kad god prođe neki auto. Najzad sam razumeo.

Moj život ne pripada meni.

Kroz interfon smo čuli Džouni i Sid je ostavila *Vog*. „Znala sam“, rekla je. „Uvek ružno sanja posle *Doktora Hua*.“

„Krivi su oni Uplakani anđeli“ rekao sam ja. „Od njih i ja ružno sanjam.“

„Leći ću s njom nakratko“, kazala je Sid. „Dok se ne smiri.“ Pomilovala me je po mišici. „S njim je sigurno sve u redu“, rekla je.

Bila je skoro ponoć kad je Đinin taksi stao pred kućom. Nije izašla, ali je sačekala da otvorim vrata pre nego što se odvezla. Pat je ušao u dnevnu sobu; lice mu je bilo kao maska.

„Jesi li dobro?“, upitao sam ga što sam vedrije mogao.

Klimnuo je glavom. „Dobro sam.“ Nije me pogledao.

Skinuo je školski ranac i marljivo tražio nešto u njemu.

„Idem ponovo sledeće nedelje“, rekao je ravnodušno. „Đina me je pozvala da dođem ponovo sledeće nedelje.“

I dalje me nije gledao. „Pa, baš lepo. Odlično.“ Onda sam se setio nečega. „Jesi li uzeo lek?“

Besno me je prostrelio pogledom. „Ne moraš da me podsećaš“, rekao je. „Nisam beba.“

On mora da uzima taj lek.

Pre nekoliko godina, uoči polaska u više razrede, razboleo se od nečega što je u početku ličilo na grip, a kad je propustio pola prvog polugodišta, počelo je sablasno da liči na mijalgični encefalomijelitis. Saznali smo, neposredno posle ne baš zabavnog Božića, da ima poremećaj štitne žlezde. Zato uzima taj lek i od njega mu je dobro. Ali moraće da ga uzima svakodnevno do kraja života. Ima dece širom sveta koja se bore s mnogo gorim bolestima.

Ipak, otišao sam u postelju svestan da sam previše napet da bih zaspao, ili makar da bih zaspao mnogo pre nego što treba da ustanem.

Jer, Đina je i to propustila.

Tajson me je ugledao čim sam izašao iz kola.

Prvo je samo piljio, ušiju polegnutih uz glavu, iskeženih zuba, s dugačkom trakom bala iz ugla opakih čeljusti. Kao da ne može da veruje. Predmet njegove niske požude se vratio.

Stari dečaci sastavili su ogromne čele slične kuvanim jajima u ogavnoj bliskosti, a Tajson je odjednom potrčao, vijugajući između novih-novcatih mercedesa i zardalih šklopocija s poljskim tablicama.

Prekasno.

Do tada sam već bio na pola betonskog stepeništa i već sam čuo zviždanje prašnjavog vetra koji duva hodnicima naselja Nelson.

Zalupao sam na starčeva vrata.

Trebala mu je čitava večnost da otvori, ali uleteo sam u ustajali vazduh njegovog stana pre nego što je Tajson stigao. Čuli smo ga kako udara mesnatim šapama po tankim vratima i zavijanjem izražava svoju neprirodnu ljubav.

Sing Rana sedeo je na kauču i gledao trke. Pogledao me, načinio sitnu grimasu ravnodušnim licem i vratio se trci u Čepstou u 14.20.

„Doneo sam ti ovo“, rekao sam i pružio Kenu koverat formata A4.

Zavukao je ruku u koverat, izvadio svežanj crno-belih fotografija i zario nos u njih. Našao sam njegove naočari za čitanje i pružio mu ih. Odneo je fotografije do kauča, a ja sam stao iza i gledao dva starca kako ih listaju. Uzeli su prvu.

Ličila je na snimak s letovanja. Desetak mladića, preplanulih i mišićavih, poziralo je na suncem obasjanoj brodskoj palubi.

„Ovo je na putu za Severnu Afriku“, rekao je Ken.

„Bilo je to divno putovanje“, rekao je Sing; govorio je s nepalskim naglaskom i lakim indijskim treperenjem. Nasmehio se. „Delfini su plivali oko broda, a leteće ribe mlatarale su naokolo po palubi našeg čamca za iskrcavanje. Videli smo ženku kita i njenu decu.“

Još jedna fotografija muškaraca u uniformi. Njih dvadesetak. Manje osmeha i manje sunca. Ipak, sramežljivo su se osmehivali aparatu koji je beležio trenutke pre polaska u rat.

Na većini fotografija ljudi su pozirali, ukočeno kao za školski album, odlučni da sačuvaju taj prolazni trenutak. Ken je mrmljao imena i nadimke od pre šezdeset godina.

Grof i Albert. Buca i Fred. Beli i Sid. A ponekad se prisećao i gde je ko poginuo.

Salerno. Djep. Elba. Nazivi koje sam upamtio u detinjstvu. Ancio. Sicilija. Normandija.

Ken je kucnuo lice mršavog momka zalizane crne kose. Nasmehio mi se.

„A ko je ovo?“, upitao je.

Moj stari. Tamnook i kočoperan. Razuzdani dečko u prevelikoj uniformi, ponosan na traku na ramenu. *Poručnik Ratne mornarice*. Star osamnaest godina. Momak kog nisam upoznao. Ne mnogo stariji od mog sina.

„U Italiji“, rekao je Sing Rana, „prolazili smo uz polja žita i mnoge vinograde. Pili smo vino. Žene i deca buljili su u nas. Muškarci su okretali glave. Nismo razgovarali s devojkama ako one ne počnu prve.“

Želeo sam da ih izvedem na ručak, ali rekli su da su nešto već spremili. Sing Rana izneo je iz kuhinje tanjir kolača od krompira. Zagrizao sam jedan i osetio fil s čilijem, đumbirom, kurkumom i kajenskim biberom. Tako nešto bi moja žena poslužila skupu investicionih bankara.

„Alu čop“, rekao mi je Ken. „Ljutkasti kolačići od krompira. Klopa Gurki.“

Ali obojica su jeli kao moja sedmogodišnja ćerka. Uzeli bi zalogaj i žvakali ga beskonačno. Imao sam utisak da su obojica davno digli ruke od hrane.

„Sačuvaj malo ovoga za užinu“, rekao je Ken Singu Rani. „Da prezalogajiš na poslu.“
Sigurno sam izgledao iznenađeno.

„Imaš ti svoj poslić, zar ne?“, rekao je Ken svom prijatelju, a Sing Rana je kratkim klimanjem glave potvrdio da je zaposlen. „U obezbeđenju“, objasnio je Ken. „Radi kao noćni čuvar. U fabrici petardi na Siti roudu.“ Okrenuo se meni. „Znaš gde je to?“

Klimnuo sam glavom, nejasno se prisećajući ružne betonske zgrade okružene opštinskim stanovima negde blizu Ulice Old. Najjasnije sam se sećao blelih slika na zidovima bez prozora. Vesele eksplozije raketa, prskalica, skakutavih petardi i praštavih zmajeva toliko su izbledele da su delovale kao da su ih naslikali pećinski ljudi.

Ken se beskrajno veselo keserio Singu Rani. „Bar nije prepušten ulici“, kikotao se. „Ne upada u nevolje.“

„Gurkama su“, rekao je Sing Rana ozbiljno, „uvek poveravali poslove obezbeđenja.“

„Nemoj ni da pokušaš da zdipiš kutiju prskalica dok je on na dužnosti“, cerekao se Ken. „Prerezaće ti gušu čim te vidi!“ Onda je toplo pogledao prijatelja. „A ni pare nisu na odmet. Minimalna zarada, ali dovoljna za kladionicu. A mi volimo da se kladimo, zar ne, Sing Rana?“

Dok smo jeli alu čop, obojica su čitali sportske strane novina, a kad smo završili, bili su spremni da krenu u kladionicu.

Ken Grimvud živeo je na oštrom uglu četvrti Ejndžel, tamo gde Izlington skreće ka granicama Kings Krosa. Polako smo prošli pored tužnog niza prodavnica. Svuda je bila gužva i sve je bilo otrcano. Saloni za manikir, prodavnice brze hrane, izlozi s mobilnim telefonima. Jeftini neon po sivom danu; neke lampe su pregorele, pa je sve delovalo nekako krezubo.

Onda je neka žena s kolicima punim dece i kesa iz prodavnice odjednom skočila u stranu. Nešto je hrlilo ka nama - veliki dečaci na malim biciklima, raznih rasa kao na *Benetonovoj* reklami; radosno su vikali dok se masa razmicala.

Brzo sam sišao u slivnik, s onim lakim kukavičlukom srednje klase koji je u naše vreme tako prirodan.

Ali Ken Grimvud je spustio desno rame, oborio glavu i čvrsto stao. Klinci su jurili ka njemu i videlo se da će ga oboriti. Nije se ni makao. Kad je čeonu biciklista prišao, starac kao da se nagnuo ka njemu. Kao da je usmerio svu težinu svog niskog širokog tela ka dečaku na biciklu.

To nije delovalo naročito opasno, ali klinac se prućio po pločniku.

Sagnuo sam se da mu pomognem, želeći da izbegnem neprijatnu scenu, ali on je zarežao na mene da me otera.

Drugovi su ga podigli, s nevericom buljeći u Kena Grimvuda. Svi smo buljili u njega. Samo je Sing Rana ostao ravnodušan, kao da je to već video hiljadu puta.

„Budalo matora!“, zakrešao je najkrupniji dečak. „Šta ti misliš ko si?“

A Ken Grimvud se samo osmehnuo za sebe, kao da su mu misli negde daleko, s njegovom bandom blizu obala Afrike, a leteće ribe im padaju u čamce.

Đina i ja izašli smo iz Sohoa, skrenuli ka jugu niz Čering Kros roud, malo prošetali Strandom, a onda skrenuli desno ka Viktorijinom keju i reci.

Morali smo da se dogovorimo o ponečemu. Kad je reč o deci, na kraju se sve svodi na praktična pitanja. Vreme preuzimanja i vraćanja. Domaći zadaci i obroci. Beskrajna pažnja na sitnice.

Bili smo učtivi jedno prema drugom. Zbog našeg sina. Trudili smo se da budemo odrasli i zreli, da sačuvamo pristojnost.

Kad biste nas videli na ulici, pomislili biste da smo par. No, hodali smo kao da je neko između nas, kao da nas gotovo besmisleno razdvaja i onemogućava bilo kakav slučajni telesni dodir.

Hodali smo onako kako hodaju stari ljubavnici.

„Prelep je ovaj grad“, rekla je smešeci se jeftinom sjaju tegljača i šlepova na Temzi. „Zaboraviš koliko je lep. Zašto je tako? Zašto zaboravljamo? Prošla sam ovuda s Patom prošlog vikenda, i on je shvatio. Mnogi momci njegovih godina ne shvataju, zar ne? Ali on je svakako shvatio.“

Do sada sam se navikao na njen izgled. Upamtio sam ga. Nije bilo naročito zamršeno. Ona je bila privlačna žena od blizu četrdeset godina i, mada smo dosta izgubili, to je bilo tako davno da gotovo više nije ni bolelo. Nije to više bio bol, nego nešto nalik sećanju na bol. Bilo mi je drago što ne moramo ponovo da prolazimo kroz sve to.

Osim toga, kad je predložila da se sastanemo, ovo sam i očekivao. Zaboravljene lepote grada. Uvek prisutna lepota našeg sina. Đina filozof, koja je nekako dosegla prosvetljenje radeći kao prevodilac u Tokiju. To sam očekivao. Zamišljenu Đinu kako uzdiše nad prizorima tegljača i šlepova i zbog nečega što je naš sin rekao.

Možda sam čak očekivao i neko izvinjenje. Zašto da ne? To bi bilo lepo, mislio sam. Izvinjenje zbog godina protraćenih na beskorisne muškarce i besmislene poslove na dalekim mestima s čudnovatim nazivima. Izvinjenje u njeno ime i ime svih odsutnih roditelja kao što je ona zbog vremena u kom naše dete nije bilo prvo na spisku. Bilo je dobro to što nisam bio ogorčen.

Ali Đina me je iznenadila. Uspela je da me iznenadi jer se više nismo poznavali. Drugačije je to nego kad si u braku i manje-više znaš šta sledi.

„Ne sviđa mi se što uzima lekove“, rekla je. „To nije pravedno, da dečko njegovih godina guta pilule svaki dan.“

„To je tiroksin“, rekao sam, i čak sam se nasmejao. „Ti to kažeš kao da on pljačka ormarić s lekovima. Kao da mali živi za hemijska uzbuđenja.“

Namrštila se. „Nema potrebe da se nerviraš“, rekla je i nezadovoljno napućila usne. Da li je to i pre radila? Nisam se sećao te grimase. Neko ju je tome naučio. To nema nikakve veze sa mnom.

Duboko sam udahnuo. Mogu ja to. Mogu da prođem kroz ovaj razgovor a da mi glava ne eksplodira. Verovatno. Mi smo odrasli i zreli ljudi. Da smo malo zreliji, bili bismo fosili.

„Pat je bio bolestan, Đina“, rekao sam tiho. „Kad je krenuo u više razrede. Oborilo ga je nešto, šta god bilo. Bio je iscrpljen.“

„Razgovarali smo, sećaš se?“, rekla je hladno. „Znam sve o tome.“

„Ali zapravo ne znaš“, rekao sam. „Ne znaš jer nisi bila tu. Bila si u Tokiju. Bila si zauzeta novim poslom i novim tipom u Šibuji.“

„Ti baš ne umeš da se raspravljaš, zar ne?“, rekla je okrećući mi se. „Nisi naučio da se raspravljaš civilizovano. I četvrt je bila Šinđuku, ne Šibuja. I nije bio nikakav novi tip, nego onaj isti beskorisni skot s kojim sam bila u Londonu.“

„Duboko se izvinjavam“, rekao sam. Onda sam začutao jer sam se sećao kako je školska godina prolazila, a Pat ostajao u svojoj sobi, izlazeći samo da sedne u taksi koji će ga odvesti kod novog lekara ili pedijatra. I sećao sam se kako sam gotovo zajecao od zahvalnosti kad smo saznali da ima samo poremećaj štitne žlezde koji se lako reguliše, i da neće umreti. I shvatio sam da ništa na svetu nema takvu moć da ti zgnječi srce kao bolest deteta. Izvini, Đina, ali nijedna žena ne može tako da ubije.

„Od tih pilula mu je dobro“, rekao sam, veoma tiho jer mi se mnogo vikalo. „Te pilule nisu ništa strašno. Cenim tvoju zabrinutost, Đina, ali ti lekovi su mu neophodni.“

Dodirnula mi je mišicu. Potapšala ju je dvaput, a onda je nekako pomilovala srednjim člankom

kažiprsta. I to je bilo novo. Dopalo mi se. Nasmešili smo se jedno drugom i okrenuli se da pogledamo baržu koja je klizila kao po vazduhu. Imala je pravo. Zaista je prelepo.

„Hari?“

„Molim?“

„Zašto si toliko gnevan?“, upitala me je.

„Zato što ti on nije bio na prvom mestu“, rekao sam. „Baš me briga šta se još dešavalo. Novi muškarac, novi posao, novi život. On je morao da ti bude iznad svega. A nije bio.“

Nekakav smeh. „A je li on tebi bio iznad svega dok si ti bio povrh one droljice s posla?“

„To je bila jedna noć, Đina.“

„Jedna noć je dovoljna.“ Zatresla je glavom i pogledala oslikane barže. „Ne ponašaj se kao da si goreo na krstu, Hari. Ti si se kresao sa strane.“ Ah, da.

To će uvek biti tu.

Posle emisije ušao sam u studio dok je Marti govorio o aerodromskoj bezbednosti. Seo sam za sto s mrtvim mikrofonima obojenim u osnovne boje, kao Teletabisi. Marti se okrenuo u stolici, s rukama duboko u džepovima vojničkih pantalona.

„Kao kad zaustave neku malu staru damu koja liči na tvoju baku“, rekao sam.

Marti se iskreveljio. „Kao kad zaustave neku malu staru damu koja liči na tvoju baku, ali *ne* zaustave tipa koji liči na Osamu bin Ladenu.“

Gorko sam se nasmejao. „I kad ti ne daju da uneseš u avion makazice za nokte, da ne bi slučajno uleteo u kabinu i brzo pilotima uradio pedikir.“

Marti se nasmejao ludilu šugavog savremenog sveta. „Ne daju ti da uneseš makazice za nokte, ali ti rado prodaju bocu pića bez carine i ne trepnu okom.“

„A čime bi više voleo da te neko napadne?“, upitao sam. „Bezveznim makazicama ili razbijenom bocom viskija?“

„Čekaj da razmislim“, rekao je Marti. Okrenuo se u stolici. „Zar ne bi trebalo ovo da zapišemo? Dobro je.“

„Upantićeš ti sve“, rekao sam.

Marti je pogledao galeriju. Džoš je otišao kući. Tonac je otišao kući. Ali kroz veliki stakleni zid videli smo da neki momak s naočarima zuri u nas. Imao je rokabili frizuru, a ćuba mu je stajala uspravno kao ajkulino peraje.

Nisam ga prepoznao, ali tako vam je to u BBC-ju. Stalno se pojavljuju novi klinici, sveci s Oksforda i Kembridža, da nam donose viršle.

„Hoćeš šolju čaja?“, upitao me je Marti i rukama načinio slovo T prema staklu.⁷ Mladić s naočarima i ajkulinim perajem samo je zurio u nas. Marti je ljutito udario poprečnom crtom slova T po uspravnoj. Glupan s one strane blede se osmehnuo i zatresao glavom. Podigao je ruku - počekaj, o svemoćni - i ušao kod nas, rumenih obraza.

„Hajde, gluperdo“, zalajao je Marti na njega i podigao noge na sto. „Nisi sada na veslanju rekom Kam. Nema ovde šampanjca na livadi s drugarima iz *Bulingdona*.“⁸

Marti je napustio srednju školu u Krojdonu. „Ovo je stvarni svet. Čaj za dvoje, trkom.“

Mladić se nasmejao. „Izuzetno mi je žao“, rekao je. Sve su to otmeni momci. A i oni koji nisu otmeni savladali su makar naglasak. „Trebalo je da se predstavim, ali nisam želeo da prekidam vaš urednički sastanak.“ Pogledao me je krajičkom oka kao da bih mu mogao priteći u pomoć. „Ja sam Blant“, rekao je. „Džajls Blant, kontrolor uredničkih smernica.“

Rukovao sam se s njim. Ruka mu je bila meka i vlažna kao reka Kam. Marti je ostao veličanstveno nepomičan.

„Pa šta?“, rekao je, skamenjenog bledega lica. „Nekakva zvučna titula čini te suviše važnim da

donešeš čaj voditelju?“

Nastala je tišina mrtvačnice. Onda se Marti nasmejao. Blant i ja smo se osmehnuli, obradovani što čujemo nešto, bilo šta što narušava tu užasnu tišinu.

„Zešam se, sinko“, smejao se Marti ustajući i pružajući ruku. Umeo je da se umili upravi kad je raspoložen za to.

„Moramo da porazgovaramo o smernicama za Zaušku“, rekao je Blant; pribrao se i setio svoje moći. „Kad nađete vremena za mene.“

Marti je oštro klimnuo glavom.

„Samo da uzmem kaput pa idemo u moju kancelariju.“

Mladić se prenerazio. „Sada?“, rekao je i pogledao velik staromodni časovnik. Bilo je dosta iza ponoći. Marti i ja nasmešili smo se jedan drugom.

„Čoveče“, rekao je Blant. „Ovo stvarno nije posao od devet do pet.“

Nas trojica izašli smo iz zgrade i krenuli ka Mejferu praznim gradskim ulicama koje poznajem otkako sam stasao. Te ulice kao da se uopšte ne menjaju. Ali znao sam da se ja menjam.

„S trideset godina želiš da budeš slobodan“, govorio sam Martiju dok smo prelazili Trg Berkli. „Ali sa četrdeset želiš da pripadaš.“

Marti je klimnuo glavom. „Ima jedna mala mačkica iz Viljnusa koju ponekad viđam“, rekao je kroz smeh. „Ne bih imao ništa protiv da joj pripadnem na sat-dva.“

Onda me je pljesnuo po leđima i okrenuo se da vikne na Blanta; mladić je zaostajao za nama, zabrinut u šta se to uvaljuje.

Ali ja sam zaista verovao u to.

Pre deset godina žudeo sam za slobodnim, nesputanim životom, iako sam znao da ga nikada neću imati - ili možda baš zbog toga. Ali sada, na pragu četrdesete, želeo sam samo svoju porodicu, korene i da nekome pripadam. I mislio sam da je to uobičajeno. Ali Marti je bio drugačiji; na pragu četrdesete, želeo je da pripada litvanskoj igračici na šipci.

Prošli smo kroz vrata bara *Pusi Galor*², a jedna devojka u spavaćici uzela je Blanta podruku.

„Hoćeš da se zabaviš?“, rekla je; naglasak joj je, čudnovato, bio američki, ali protkan nekim komunističkim paklom. „Gde si odseo? Hoćeš da igraš? Hoćeš zabavu?“ Nagnula se ka njemu, tajanstveno i zaverenički. „Zabavićemo se kod mene...“

Blant je ustuknuo kao da devojka drži pištolj.

„Možda kasnije“, rekao sam joj, zagrlio momka oko ramena i odveo ga dalje od gladnih očiju za šankom.

Marti je odmakao ispred nas. Dve devojke okačile su mu se za ruke, a nekakav menadžer vodio ga je u prostoriju za važne ličnosti. U Martijevu kancelariju.

„Kakvo je ovo mesto?“, upitao je Blant glasom drhtavim od jake mešavine straha i gađenja.

„Nije kakvo je nekad bilo“, rekao sam. „Ni blizu. Hajdemo.“

Požurili smo niz stepenice u tamu Hada i Martijeve kancelarije - udobnog sobička iza crvenog somotskog konopca. Pristup je kontrolisao bivši teškaš u smokingu. Pažljivo je podigao konopac da Marti i njegove devojke prođu. Mi smo požurili za njim kao da se ukrcavamo na poslednji čamac s *Titanika*.

Marti je seo stisnut između devojaka.

Čula se pesma koja je zvučala kao predivno kucanje srca. Ona pesma u kojoj on kaže devojci da je ne voli onako kako bi želeo. Ta. Dobra je. Sviđa mi se.

Blant i ja spustili smo se na ivicu oblog kauča kao dve tetke usedelice na rimskoj orgiji. Blant je

zapanjeno zurio u Martija Mena.

„Pre deset godina ovo mesto bilo je sasvim čedno“, rekao sam mu jer sam osećao da treba nešto da kažem. „Nekad je ovo bilo puno devojaka iz kraja koje su želele da postanu manekenke ili glumice. Izvodile su ples u krilu da plate stanarinu dok ne postanu ledi Džudi Denč.“

Okrenuli smo se prema izvoru iznenadnog histeričnog smeha. Dve plavuše skinule su spavačice i uvijale se po Martijevom zahvalnom licu obučene samo u strateški raspoređene niti konca za zube.

„A sada je puno devojaka koje nisu iz kraja“, rekao sam. „To je jedna od prednosti koje nam je donela Evropska unija. Slobodno kretanje prostitutki.“

Konobarica u baletskoj suknjici donela nam je bocu šampanjca u kofi leda. Napunila je pet čaša. Blant je mahnuo glavom prema Martiju.

„Opusti se“, rekao sam mu. „Popij nešto. Seks nije obavezan. Možeš izaći odavde neokrnjene čednosti.“

„Ovo je eksploatacija“, rekao je. „Degradacija. Ovako se polovina ljudske rase tretira kao stoka.“

Onda je uzeo čašu.

Kad sam krenuo kući, Blantovo oklembeseno lice bilo je umazano ružem za usne, a pola Baltika puzilo je po njegovom krhkom telu i službenoj kreditnoj kartici kojom je divlje mahao tražeći još, još, još.

Ljubazni gorila ispred kluba zaustavio mi je taksi. Onda sam video da je još nešto ostalo nepromenjeno za ovih deset godina.

Pored nanizanih taksija stajali su momci igračica, ćutljivi, nepomični i sami kao i uvek - pastuvi željni zabave čiji su se snovi ostvarili, koji su našli devojke dobrog lica i tela i savršenih grudi čvrstih kao stena, a to im nije donelo ništa osim ljubomore i očajanja.

Oni se nisu promenili tokom proteklih deset godina.

Samo ih sada ima više.

Pat je sklonio zgnječenu limenku od jabukovače s groba svojih dede i babe.

Gledao sam nadgrobni spomenik, očevo ime iznad majčinog, četiri srednja imena kao nasleđe iz vremena kada su radnička deca imala imena koliko i vojvode i vojvotkinje. Gledao sam njihova imena, gledao sam Pata kako sklanja uvelo cveće, i nisam osećao ništa.

Moji roditelji nisu ovde. Ne znam i ne zanima me da li je božanska iskra koja ih je načinila onakvima kakvi su bili otišla u nebo ili u ništavilo. Ali iskra je nestala, a ovde leže samo ljuštore koje sam nekada ljubio i dodirivao, nad kojima sam se gušio u suzama iako sam znao da nemaju nikakve veze s mojim ocem i majkom. Moji mama i tata nikad nisu tako izgledali.

Ne idem često na groblje. Deo mene, možda veći deo mene, želi da im grobovi budu uredni, ali samo teoretski. Ova limenka nije bačena na moje roditelje. Ne shvatam to lično. Za razliku od mog sina.

Zagledao sam se u polja iza groblja. Kad su moji roditelji sahranjeni - umrli su u razmaku od dosta godina, ali istog prolećnog meseca - ta polja bila su jarkožuta. Sada su smeđa i gola.

„Ali zašto moramo da idemo?“, upitao je Pat. Okrenuo sam se da ga gledam kako namešta mali buket cveća koji smo kupili na benzinskoj pumpi na putu iz grada. „Zašto moramo da idemo do... kako se ono zove?“

„Grob neznanog junaka“, rekao sam. „To se zove Grob neznanog junaka. I moramo da idemo jer... jer to dugujemo tim starcima.“

I zato što nisam razgovarao sa svojim ocem koliko je trebalo. I zato što nikad nisam s njim otišao u pab jer sam bio prezauzet devojkama i sopstvenim životom. I zato što sam ga voleo, ali ga zapravo nisam poznavao. Nisam znao čak ni šta se dogodilo na Elbi. A onda je bilo prekasno.

„Pate“, rekao sam, i prijalo mi je da na tom mestu izgovorim ime svog sina. „Moramo da odemo na Grob neznanog junaka u tu jednu nedelju godišnje zbog onoga ko smo i šta smo.“

Uspravio se. Moram da priznam da dečko lepo održava grob. Iako moji roditelj nisu tu, zahvalan sam mu na tome.

„Ali Đina i ja idemo u nedelju na klizanje“, rekao je.

Zaustio je da nastavi, ali ja sam izveo ono što je moj otac uvek radio sa mnom.

Ućutkao sam ga pogledom.

Džouni je čitala poslednji broj nekog časopisa za devojčice, majka joj je provlačila gusti češalj za vaške kroz dugu smeđu kosu.

„A šta ćeš reći ako ti neko kaže da imaš vaške?“, upitala ju je Sid, ne prvi put.

Džouni nije digla pogled s časopisa.

„Kazaću: 'Izvinite, gospođice, ali ja nemam vaške'“, rekla je. „Kazaću: Izvinite, gospođice, ali mi koristimo naročitu kremu i naročiti češalj, a majka me često pregleda. Tražila je vaške, gospođice, ali više ih nema.’“

„Odlično“, rekla je Sid.

Prikupila je pribor za vaške - gusti češalj, kremu - i zamišljeno se zagledala u Džouninu kosu. Na svetlu naše dnevne sobe njena kosa delovala je neverovatno sjajno, besmisleno čisto.

Naš topli dom u Holoveju nije velik, ali srušili smo jedan zid u prizemlju i dobili veliku prostoriju po kojoj smo se svi stalno muvali - jeli, čitali, gledali televiziju, gluvarili, trebili vaške.

Uz jedan zid stajao je pijanino za kojim je Pegi sedela i svirala. Pomislili biste da nam klavir smeta, ali nama je bio nekako prirodan. Pat i ja smo čitali svaki na svom kraju kauča, ja *Emisiju*, on *Lateralno mišljenje* Edvarda de Bona, dok je Pegi prilježno svirala jedno isto parče melodije.

„Džouni?“, rekla je Pegi ne dižući pogled s dirki.

Džouni je spustila časopis. „Molim, Pegi?“

„Imaš li vaške?“, upitala je Pegi.

Sid je zavrtela glavom na sveopšti smeh. „Ne zadirkuj je“, rekla je i poljubila Džouni u potiljak glave čiste od vaški. Ali naša najmlađa ponosno se smešila vampirskim osmehom.

„Ja nemam vaške“, rekla je. „Ja nisam vašljiva. Na meni nema vaški.“

Skočila je sa stola i uzela bananu. Pat i ja vratili smo se čitanju. Pegi je nastavila da proizvodi isti niz nota.

„O, to je lepo, Peg“, rekao je Pat. „Maraja Keri?“

Pegi je frknula. „Maraja Keri? To je Mendelson, dušice.“ Lako je odsvirala istih nekoliko sablasnih taktova. „*Lieder ohne Worte*. Za tebe, *Pesme bez reči*.“

„Zvuči kao Maraja Keri“, rekao je Pat dobroćudno i iskezio mi se.

„Šta uopšte učite u toj gimnaziji?“, upitala ga je Pegi.

„Malo šta“, rekao je Pat i nastavio da čita.

Džouni se pojavila preda mnom s bananom u ruci i ogolila očnjake. „Ne zaboravi“, rekla je, „Vila Zubička još nije svraćala.“

Pat i Pegi su me gledali, bez osmeha, usiljeno ozbiljni.

Klimnuo sam glavom. „Radim na tome“, rekao sam. Džouni je otišla i sela pored sestre na klavirsku stolicu.

„Daj ruke“, rekla je Pegi. „Pokazaću ti kako se svira.“

„Džouni“, rekla je Sid, „ne diraj klavir dok jedeš bananu.“

Pošao sam za svojom ženom u kuhinju. Isprobavala je neke nove prelive. Oko nje je bilo mnoštvo posudica s nečim crvenkastonarandžastim. Meni je delovalo kao tajlandski slatki umak.

„Ovo s Vilom Zubičkom“, rekao sam.

Sid je iskolačila oči. „Tebi zubi nisu ispadali, je li?“

Podigao sam ruke. „Čuvao sam ih u kutiji od šibica u sobi“, rekao sam. „Ali sećam se kako je zajedljivo govorila o Božić Bati u robnoj kući. Mislio sam da će mu srušiti pećinu. A to je bilo -

kada? Pre devet meseci.“

„Ah“, rekla je Sid. „To je bilo zato što on nije bio pravi Božić Bata. Zar ne razumeš? Ona veruje, ali ne veruje“, rekla je moja žena. „Zar se ti ponekad ne osećaš tako?“

Marti je iskapio tri red bula i spremio se da napadne najmoćnijeg čoveka na planeti.

„Obama je sklonio Čerčilovu bistu iz Ovalnog kabineta“, rekao je tresući tekstom nad mikrofonom. „O čemu je tu reč?“ Zgužvao je praznu limenku. „Jeste li čuli za to?“, rekao je. „Bronzana bista Vinstona Čerčila, rad ser Džejkoba Eptina, slučajno vredna stotine hiljada funti, pozajmljena je Amerikancima posle jedanaestog septembra, a ovaj Obama odlučio je da je ne želi u Beloj kući...“ Pogledao me je kroz staklo. Čekao je pozive razjarenih slušalaca spremnih da raspale zaušku američkom predsedniku. Zatresao sam glavom. Tema nije izazvala paljenje sijalica. Marti je nastavio.

„Šta Obama misli ko tamo dole preskače bombe po putevima Avganistana? Francuzi? Nemci? Belgijanci? Ne, nego naši momci. Stoje rame uz rame s Ujka Semom, kao i uvek, u dobrim i u lošim ratovima. A Obama ima obraza da izbací Čerčilovu bistu napolje na smeće.“

To nije bilo potpuno tačno. Obama je vratio bistu britanskom ambasadoru, a umesto nje postavio bistu Abrahama Linkolna. Ali Marti je bio toliko zasićen američkom kulturom da je prosto morao da se oseti povređenim. Osećao se odbačenim. Shvatio je povratak Čerčilove biste kao uvredu, i to je bilo dobro - bilo je dobro za emisiju. Loše je bilo to što je slušaoce po svemu sudeći bilo baš briga šta američki predsednik drži na kaminu. Kad je prešao na *I Stay In Love* Maraje Keri, pritisnuo sam dugme.

„Ne primaju se na ovo“, rekao sam. „Na vezi imam tipa koji hoće da govori o nemarnom parkiranju. Sid iz Surbitona.“

Marti je opsovao. „Američki predsednik javno je ponizio našu zemlju, a on hoće da se žali što mu prvi sused parkira voksol fijasko na njegovoj prilaznoj stazi?“

„Aha“, rekao sam. „Linija jedan, posle Maraje. Idemo za devedeset sekundi.“

Marti je izvukao poslednju limenku iz pakovanja red bula, otvorio je i povukao gutljaj. Onda je pažljivo cepao karton na komadiće dok nam je Sid iz Surbitona pričao kako se njegov prvi sused parkira na njegovoj prilaznoj stazi.

„Da ti kažem šta treba uraditi s takvima, Side“, prekinuo ga je Marti. „Treba ih postreljati.“

Onda je posegao da isključi Sida iz Surbitona, i usput nekako nadlanicom zakačio limenku. Udarila je u mikrofona, prevrnula se i piće se prosulo po scenariju.

Kao krv na pločniku, pomislio sam.

Pružio sam ruku prema svojoj ženi, a ona se nije ni okrenula. Nije morala. Bilo je kao da je nisam ni dotakao, pa sam se povukao na svoju stranu kreveta. Baš sam klizio u san kad je progovorila.

„Zašto maćehe bije tako loš glas?“, govorila je Sid u mrak. „Kako se to dogodilo? Godinama pržim riblje štapiće, perem rublje i uživam krpice s imenima tuđoj deci, i to nije dosta. I niko hvala da kaže. Radiš sve to za decu koja nisu tvoja, a čak i kad naučiš da ih voliš, nikad ne možeš biti broj jedan. Nikad nisi dovoljno dobra. Brišeš im sline i trebiš im vaške - vaške, Hari, sećaš se kad su Pat i Pegi dobili vaške? - a prema tebi se ponašaju kao da si odvela Ivicu i Maricu u šumu.“

Upalio sam svetlo.

„U pravu si, dušo.“

„Nemoj ti meni dušo, Hari, znaš? I gasi to svetlo, čuješ?“ Ugasio sam svetlo i legao na bok. Jednom rukom milovao sam je po mišici, ali spreman da se povučem na prvi znak neprijateljstva.

„Misliš da je tebi teško, Hari? Probaj da budeš maćeha deset godina. Probaj da budeš zla veštica

čiji je jedini zločin to što nije rođena majka detetu koje pokušava da odgaji.“

Sid je bila divna s Patom. Nikad se nije nametala. Bili su prijatelji, a tokom godina postali su i više od toga. Nedostajala je jedino krvna veza. Ako mene pitate, krvno srodstvo je precenjeno. Važniji su riblji štapići, krpice s imenima i trebljenje vaški.

„Misliš da mi je lako što se Đina vratila i počela da se igra srećne porodice? Što gledam Pata rastrzanog između majke i oca, i to kao beznačajni epizodista u porodičnoj drami? Misliš da mi se to sviđa?“

„Svi smo ti zahvalni“, rekao sam. „Za sve. Za sve što si učinila. Za to što si s nama.“

To je bilo tačno. Bili smo joj zahvalni. Ali smo je i uzimali zdravo za gotovo. Naročito sada kad se Đina vratila. Riblji štapići, krpice s imenima i vaške uskladišteni su u prošlost. „Žao mi je“, rekao sam.

„Ne mora da ti bude žao. Bilo bi dovoljno da si malo manje obuzet sobom. To bi bilo lepo. Bila bih ti zahvalna. I popričaj s Patom. Počeo je da nosi mobilni za trpezu za slučaj da ona pozove, pošalje poruku ili se udostoji da stupi u kontakt. To nije pre radio. Ti misliš da si jedini, ali svima nama je teško.“ Jastuk joj je zašuštao kad ga je protresla. „Đina“, rekla je. „Prokleta...“

Ali nije mogla da nađe prave reči. Nije bilo reči za to. A onda me je pustila da je uzmem u zagrljaj i voleo sam svoju ženu. Tako uvek mislim o njoj - kao o mojoj ženi. Nikada ne mislim o Sid kao o mojoj drugoj ženi, zato što to zvuči kao utešna nagrada, kao polufinale, kao druga violina, a ona to nije. Sid nije moja druga žena. Ona je moja žena. Mada, gde se tu uklapa moj sin, ne znam tačno.

Ali, gde god to bilo, video sam da baš nije sjajno.

„U pabovima ne sme da se puši?“, rekao je Ken Grimvud držeći ručno smotanu cigaretu na pola puta do usta iskrivljenih u neverici. „Otkad je to u pabovima zabranjeno pušenje?“

„Već neko vreme“, rekao sam i pogledao šankericu kao da bi mogla da napravi izuzetak za čoveka koji je izgubio nogu oslobađajući svet od tiranije.

Ali ona je samo stajala i tupo zurila u uvredljivu pljugu sve dok je starac nije ugasio. Onda se okrenula.

Onda sam shvatio da me Ken Grimvud zeza. Vrlo dobro je znao da u pabovima nema pušenja.

Starci u zelenim beretkama su se zacerekali. Ordenje na njihovim grudima svetlucalo je u polutama malog smeđeg paba. Bilo ih je šestorica, ne računajući Singa Ranu. Svi su bili u sakoima, košuljama i s kravatama, zbog čega sam se osećao besmisleno odrpano u kožnoj jakni i crnim farmerkama. Svi su na glavi nosili zelene beretke Kraljevskih mornaričkih komandosa, osim starog Gurke, koji je nosio terenski šešir s pamučnom trakom i obodom zakačenim za jednu stranu. Na traci je stajao kvadrat od zelene čoje sa srebrnom značkom - dva ukrštena kriva bodeža ispod krune.

„Pazi, Kene“, rekao je jedan starac s glazgovskim naglaskom. „Navući ćeš nam na vrat zdravstvenu inspekciju.*“

Odlično su se zabavljali. Dugo se nisu videli.

Nekoliko godina pre nego što je pušenje zabranjeno u lokalima i svuda drugde, Udruženje Kraljevskih mornaričkih komandosa raspušteno je zbog poodmaklih godina članova. Nije ih ostalo mnogo. Oni najmlađi, koji su u rat otišli kao šiparci, sada imaju osamdesetak godina. Pijuckali su srednje jako gorko pivo iz krigli i smejali se u pabu za turiste na Trafalgarskom trgu.

Gledao sam Pata kako srkuće limunadu. Smešio se.

„Sing Rana“, rekao je Ken. „Ispričaj nam ono o tri Nemca kod Monte Kasina.“

Stari Gurka je namršteno gledao u svoju čašu soka od narandže. Jedino on nije pio pivo za doručak. Ja sam pokušao da poručim nešto za jelo, ali hrana ih nije naročito zanimala. Nekolicinu sam namamio na kesu čipsa s lukom, i bio sam siguran da će to nazvati ručkom.

„Ta priča se otrcala od prepričavanja“, rekao je Sing Rana tiho i pevuckavo, a ostali starci pobunili su se glasovima s obala Klajda, Tafa, Tajna, Mersija i Temze. Turisti u pabu pogledali su bučnu grupu, a onda se okrenuli. Bila je to samo gomila staraca u nedeljnoj odeći. Ako su i videli zelene beretke i ordenje, nisu to ničim pokazali.

„Hajde, Sing, ispričaj još jednom starim drugovima“, rekao je Ken vadeći limenku s duvanom. Zar je zaboravio da ovde nema nikotina? Ne, mislim da ga je prosto bilo baš briga. Iskreno ga je baš bilo briga za te jadne pasterizovane male tvorce pravila ovog šugavog savremenog sveta. Sitnim pokretom pokazao je Pata i mene. „I novim drugovima, oni to još nisu čuli.“

Sing Rana je podigao čašu i zagledao se u nju kad je progovorio. Stari vojnici su se smešili i oduševljeno muvali laktovima jedni druge, ali ipak su ga pustili da bez prekidanja ispriča svoju priču.

„Bili smo u noćnoj patroli kod Monte Kasina“, rekao je. „Naš pukovnik voleo je nas da šalje u noćne patrole. Znao je da su Gurke dobri planinski borci i da se ne bojimo noći.“ Zagledao se u sok. Pogledao sam Pata. Držao je limunadu i gledao starca s ukočenim osmehom. Ken Grimvud se kikotao sebi u bradu uvijajući cigaretu.

„Tokom prvog noćnog obilaska kod Monte Kasina našli smo trojicu Nemaca kako spavaju u rovu“, rekao je Sing. „Dvojici, levom i desnom, odsekli smo glave.“ Govorio je veoma tiho. „Onog u sredini ostavili smo da spava. Da, kad se probudi, vidi svoje drugove kako sede s njim.“ Sing je tu dozvolio sebi sitni osmejak. „I da ispriča ostalima.“

Gurka je otpio gutljaj soka od narandže, a ostali stari komandosi prsnuli su u smeh. Video sam da Pat i dalje ima onaj ukočeni osmeh, i da je pomalo bled, nesiguran kako da reaguje. Kao da misli da je nešto propustio, kao da ga starci možda zezaju. Pogledom je zatražio savet od mene, a onda brzo spustio glavu, odjednom siguran da je svaka reč priče Singa Rane istinita.

Stajali smo u nemoj masi na Vajtholu i žmirkali na jarkom novembarskom suncu dok su vojnici marširali pored nas.

SLAVA MRTVIMA, pisalo je na Grobu neznanog junaka. Cvetovi maka¹⁰ i zastavice šareneli su se naspram sivog portlenskog granita, a one dve reči pekle su mi oči.

Gledao sam svog sina želeći da i on oseća isto. Sve to. Žrtvu, hrabrost. Kako je lako moj otac mogao da pogine kod Ancija, na Elbi ili kod Monte Kasina, da bude ustreljen u rovu, da iskrvari na čamcu ili da se udavi u luci zgnječen pod masom ljudi i mašina, kako je lako moj tata mogao da pogine u osamnaestoj godini i da se ni on ni ja nikad ne rodimo.

Pat oseća ovo isto, mislio sam, iako je odrastao drugačije nego ja, iako o tome nije učio u školi. Shvatio je. Herojstvo, neobuzdanu nemarnu smelost. Vojsku dečaka koji se nisu vratili kući, ili su se vratili iskidanih tela. A sve to ćemo zauvek dugovati ovim starcima.

Nagnuo se prema meni. „Kao da smo u crkvi“, rekao je s poluosmejkom, a mene je na tren obuzela ljutnja. Ipak, klimnuo sam glavom i dodirnuo mu rame. Zato što je bio u pravu.

Uprkos lakom povetarcu na licima i zaslepljujućem zimskom suncu u očima, bilo je baš kao da smo u crkvi. Vladalo je nemo i duboko strahopoštovanje. Osećali smo da smo u prisustvu nečeg veličanstvenog, to što smo na ovom svetom mestu oduzimalo nam je dah i stezalo nam srce. Činilo mi se da je moj otac tu, pored mene.

Vojnici su sada stari - više nego stari. I iznenađujuće mali. Kao da su neka druga vrsta ljudi. Podsetili su me na školske posete muzejima i majušne srednjovekovne oklope u staklenim vitrinama u koje smo zevali. Rasa malenih ratnika.

Stajali su ukrućeno i uzdržano. Ne samo zbog starosti. Nije to samo bilo naučeno vojničko držanje. Činilo se da su sramežljivi jer ih neko gleda. Ne mi, ne masa na Vajt-holu. Nego neko drugi. Duhovi tog nedeljnog jutra. Sva njihova pala braća.

Pogledao sam Pata. Voleo je svog dedu više nego ikoga na svetu, ali izgubio ga je dok je još bio

suviše mali da razume. A ja sam želeo da razume. Zato što sam video da u njegovom naraštaju sve to dragoceno znanje bleđi. Sećanja na njihova dela i svest o našem dugu. Da li se Pat seća kako je njegov deda izgledao kad u zadnjoj bašti skine košulju? Da li se seća tog užasnog sazvežđa ožiljaka koji su pokrivali skoro čitav trup mog oca?

„Evo ih“, rekao je, i ja sam se okrenuo zbijenim vrstama i gledao redove zelenih beretki.

Video sam ih, i srce mi je brže zakucalo na prizor onih koje je moj tata zvao „moja banda“. Kraljevski pomorski komandosi. Najhrabriji među hrabrima, *In primo exulto*. S radošću prvi.

Došli su skoro do nas, kad je Patu zazvonio mobilni telefon.

Više je svirao nego zvonio.

Opet ona pesma.

Pesma koja zvuči kao kucanje srca. Kanje Vest. *Love Lockdown*. *Dum-dum-dum*, svirao je telefon, a glave su se okretale k nama. *Dum-dum-dum*. Baš kao prodorni elektronski otkucaji srca. Dok je Pat tražio telefon po džepovima, ljudi oko nas vrteli su glavama, coktali i zgađeno frktali. A neko iza nas je rekao: „O, za ime *božje*“, kao da mi ništa ne znamo, moj sin i ja.

Izvadio je telefon iz džepa, pa se čuo jače, ali kako je žurio da ga ugasi, iskliznuo mu je i pao na pločnik. Očekivali biste da Kanje Vest umukne, ali nije. Telefon je nastavio da svira kao ono što smo nekada davno zvali disko miks longplejka. *Dum-dum-dum*, svirao je, a Pat se spustio na kolena - što nije lako u gužvi kod Groba neznanog junaka. *Dum-dum-dum*. Patovo lice plamtelo je kao moja krv.

Pogledao sam stare vojnike tačno na vreme da vidim Kena Grimvuda i ostale iz paba kako marširaju pored nas. Pat je podigao telefon i probijao se kroz masu da izađe.

Pozvao sam ga, ali nije stao. Okrenuo sam se nazad prema komandosima, nadajući se da im je sluh oslabio toliko da ne čuju Vestovu pesmu kod Groba neznanog junaka. Ali sluh im nije toliko loš.

Pročitao sam im na licima, na staračkim licima, na tim voljenim, strogim licima ono što sam čitao na licu mog oca kad sam razbio prozor, napustio školu ili se razveo.

Za ovo?

Za ovo?

Za ovo smo se borili?

Negde iza okupljenih za Dan sećanja, tamo gde počinju zaludni turisti, sustigao sam svog sina.

„Daj mi to“, rekao sam. Nije se pomerio. Povisio sam glas. „Daj mi to, kažem“, ponovio sam, očigledno preglasno, a turisti su se zagledali u nas kao da smo glumci iz Kraljevskog pozorišta.

Suznih očiju, Pat mi je dao telefon.

Pogledao sam ga.

JEDAN PROPUŠTENI POZIV OD ĐINE, pisalo je.

Stegao sam tu prokletu napravu kao da ću je smrskati, i podigao sam ruku iznad glave, iskreno rešen da je razbijem u paramparčad o pločnik uprljan golubijim izmetom.

Onda sam pogledao svog sina i on je pogledao mene.

Gledao sam ga kako briše nos rukavom i suzbija suze. Pogledao sam bulku kako mu nezgrapno viri iz rupice na reveru školskog blejzera. Uzdahnuo sam i zavrteo glavom.

Još bled od besa, polako sam spustio ruku i vratio mu telefon.

„Idemo, sinko“, rekao sam i zagrlio ga oko ramena, ne želeći da se rasplače, odjednom žudeći da pobegnem odavde. „Idemo kući.“

Ali dok smo ćutke išli prema stanici podzemne železnice, osećao sam nešto među nama.

Nije bilo važno to što sam mu vratio telefon.

Nešto između nas se slomilo.

sedam

Sedeo sam u kuhinji, pogrbljen nad sjajnim monitorom laptopa, dok je moja žena išla po kući, zaključavala vrata, proveravala prozore i gasila svetla. Zastala je na vratima, držeći školski ranac spremljen za sutra.

„Ideš li gore?“, upitala je.

„Evo me odmah“, nasmešio sam se, a ona je klimnula glavom i krenula dalje. Onda sam iz zadnjeg dela kuće čuo boce za recikliranje kako zveckaju kao zvonca za vetar. Vratila se unutra, pa sam čuo okretanje ključa u bravi.

Ukucao sam u pretraživač „komandos“ i sačekao.

Onda sam uzdahnuo.

Kada u pretraživač ukucate „komandos“, dobijete stari film Arnolda Švarcenegera, nasilne video igre i navijačice bez gaćica.

Otići u komandose nekada je značilo izložiti se pogibiji radi spasa slobodnog sveta. Danas to znači izlagati telo bez donjeg rublja.

Sid se vratila i zagledala u mene. Izašao sam iz pretraživača i navijačice su iščezle. Moja žena je skrستila ruke i naslonila se na dovratak.

„Zanimljivo?“, upitala je.

„Pa i nije“, odgovorio sam. Onda smo oboje pogledali interfon jer je Džouni zavikala u snu.

„Idem kod nje“, rekla je moja žena. „Ne brini, Hari. Samo nastavi s tim što radiš.“

Kad je otišla, ukucao sam „iskrcavanje na obalu“. Dobio sam 30.000 sajtova s ljudima bez gaća.

Uskoro sam čuo interfona kako moja žena teši našu kćer, a zelena svetlašca penjala su se i padala uz zvuke njihovih glasova.

Ali još dugo pošto su glasovi utihnuli i kuća se umirila, sedeo sam u kuhinji i tragao za duhom svog oca.

„Sviđa nam se oštrina“, govorio je Blant u ime stanice, u ime korporacije, u ime čitavog BBC-ja. Uputio je Martiju namešten osmeh. „Sviđa nam se kontroverza. Sviđa nam se opasnost. Sve to nam se sviđa.“ Još jedan osmeh, svetlucav od smrznute bliskosti. Onda je s lakim gađenjem spustio pogled na novine raširene po stolu. „Ali ne sviđaju nam se nevolje. Ne sviđaju nam se članci protiv Bi-Bi-Sija u nacionalnim novinama. Ne sviđa nam se kad nam štampa iščupa jetru i baci je psima.“

Sid iz Surbitona poslušao je Martijev savet. Pokušao je da reši problem parkiranja tako što je upucao suseda u lice startnim pištoljem.

Sid je okrivio Martija. UPUCAJ BLIŽNJEGA SVOGA, REKAO MI JE RADIJSKI LAJAVAC, vrištali su tabloidi. Novine su krivile Martija. Ozbiljne novine su objavile rasprave o zloupotrebi dozvola za emitovanje u svrhu promocije nasilja vatrenim oružjem. Tabloidi su prosto poludeli, prosto su popizdeli od pravednog gneva, i izabrali su nas kao ovonedeljnu rečitu sliku iz teško obogaljene Britanije.

Fotografije Sidovog hapšenja gurale su se na prvim stranama s Martijevim snimcima iz arhiva. Uzeo je *Dejli mirror* koji je na naslovnoj strani objavio njegovu fotografiju s neke zaboravljene premijere. Zatresao je glavom i očajno me pogledao.

„Da li ja to ćelavim?“ upitao je. „Jesam li nabacio neko kilo?“

Nisam mu odgovorio.

„Koliko je ovo loše?“ upitao sam Blanta.

„Susedu je oštećena mrežnjača“, odgovorio mi je Blant. „Biće još gore ako izgubi oko. Dosta bi pomoglo kad bi sačuvao oko. Zato želimo da sačuva oko.“

Spustio sam ruke na svežanj papira, opirući se sve jačoj navali panike. Susedov automobil još stoji parkiran popreko na Sidovoj stazi. Znači, nije mu baš pomoglo to što je pucao u suseda.

„Neki izveštači razgovarali su s drugim stanovnicima naselja“, rekao sam. „Taj tip se nikome ne dopada. Taj što je upucan. Zovu ga komšija iz pakla.“ Našao sam fotografiju prednjeg dvorišta; na olinjalom travnjaku ležao je bačen frižider, a čopor neoprane dece poludele od slatkiša bez ikakvog nadzora pentrao se po njemu. „Bezobzirno parkiranje je samo početak. Deca mu divljaju na sve strane. Jedan od ovih šaljivih natpisa kaže *Pazite se dece*, što uopšte nije smešno ako živiš vrata uz vrata s malim skotovima. Muzika trešti do jedanaest uveče. Imaju psa koji je očigledno treniran da piša kroz proreze za poštu.“

„Uobičajena stvar“, rekao je Marti i pokušao da suzbije zevanje. „Sirotinjska đubrad.“

„Javno mnjenje je očigledno na strani Sida iz Surbitona“, priznao je Blant. „Ali mislim da reakcija ne odgovara delu. Na kraju krajeva, emisija se zove *Zauška*, a ne *Čitulja*.“

„To je - kako se to kaže? Maksima“, rekao je Marti. „Aforizam u jednoj reči. Ako hoćeš da je nazovemo književno, neka se zove *Vešanjeje suviše dobro za sirotinjsku đubrad*.“

Ni Blant ni ja nismo se obazirali na njega.

„Prema tome, to nam ne pomaže“, reče Blant. „Ne pomaže nam što su svi mrzeli tog upucanog.“

„Tebi ne pomaže“, ispravio sam ga.

Pogledali smo se u oči preko radnog stola prekrivenog jutarnjim novinama, i savršeno razumeli jedan drugog.

Stajao sam u radnjici i gledao police s duvanom. PUŠENJE UBIJA, pisalo je ispod iskežene lobanje. PUŠENJE ŠKODI TEBI I OKOLINI. UMREĆEŠ ODMAH. SMRT SMRT. SIGURNA SMRT. PUĆ, PUĆ - MRTAV SI.

„Je li to za vas?“, upitao me je mladi prodavac.

„Nije, za poklon.“, rekao sam.

Pomislio sam da kupim Kenu limenku old holborna. Onakvu kakvu nosi sa sobom, kakve sam se jasno sećao da ju je imao i moj otac, žuto-belu sa crtežom stare ulice iz XIX veka napred, i tekstom „old holborn, mešavina virdžinije“ ispisanim onim lažnim rukopisnim slovima, kao da ništa u kosmosu nije prefinjenije ni otmenije nego sam sebi uvijati i baliti pljuge.

Mislio sam da ću možda otkupiti iz ropstva poslednje količine duvana, ali trafika je bila puna. Samo nije bilo limenki.

„Probajte na *Ibeju*“, rekao je dečko za pultom. „Prodaju ih tamo. Ali mi imamo ovo.“

Široko je mahnuo rukom kao ponosni podrumar kad pokazuje opširnu vinsku kartu. Ćilibarski list. Zlatna virdžinija. Van Nel. Samson. Domingo. Dram. I old holborn - i dalje omiljen, ali ne u velikim limenkama, nego u malim pakovanjima, s novim bojama vrlog novog sveta - narandžastom, crvenom i plavom, slično kao na ljupkoj kutiji jafa-keksa.

„Hoćete i rizle?“, upitao me je klinac.

Zagledao sam se u njega, preneražen činjenicom da su štafetu koju je naraštaj mog oca ispustio preuzeli oni koje je stari nazivao narkosima - ljudi koje je prezirao iznad svega. Osim muškaraca koji oblače haljine. I Nemaca.

Kupio sam pakovanje od pola kilograma s deset zgodnih kesica đubriva za gajenje sopstvenog tumora. To neće ispraviti činjenicu da je Patov telefon zaszvirao kod Groba neznanog junaka. To neće ublažiti činjenicu da je pesma *Love Lockdown* narušila svečanu tišinu.

Ali nisam znao kako drugačije da kažem da mi je žao.

U naselju Nelson, Tajson je dremao u dnu betonskog stepeništa, ogromnim prednjim šapama sebično naslonjen na neki ogavno izgrizeni predmet, verovatno ljudsku kost.

Prekoračio sam ga i potrčao uz stepenice. Prošao sam pored dvoje zbijenih klinaca s vilinskim kapuljačama kao iz nekog Tolkinovog ružnog sna. Bilo je suviše hladno za novembar, možda zbog neumoljive promaje koja je stalno duvala po naselju, bez obzira na godišnje doba.

Pozvonio sam i vrata mi je otvorio muškarac star pedesetak godina. Delovao je mekušno i imućno, kao bankar kad nedeljom obuče jarkozelenu majicu, kao čovek kog život mazi. Tanke usne i sitne oči ličile su na tri proreza na licu, i odmah sam znao čiji je sin. Pružio sam ruku i predstavio se.

„Ijan Grimvud“, rekao je s naglaskom drugačijim od očevog - s besklasnim savremenim otezanjem. „Hvala vam za - znate. Za sve.“

Video sam da gleda duvan u mojim rukama. „Nema problema“, rekao sam.

Sing Rana je upravo izlazio. Okrenuo je meko zlatno lice ka meni. „Vratiću se kad završe“, rekao je.

„Hteo sam da se izvinim“, kazao sam mu. „Telefon mog sina - zazvonio je dok ste marširali. I - i baš mi je krivo, grozno sam se osećao. Zbog svih tih starih vojnika.“

Sing Rana se blago nasmešio. „Ne brini toliko“, rekao je. „Polu njih su toliko gluvi da ne bi čuli ni eksploziju bombe. A drugu polovinu baš briga.“ Kucnuo me je po mišici smotanim *Rejsing postom*. „Videli su oni i mnogo gore stvari.“

Onda je otišao.

Iz kuhinje su se čuli povišeni glasovi. Kenov spokojni drhtavi starački glas i jedan mnogo glasniji, ženski. Govorila je s istim naglaskom kao njen brat. Naglaskom koji kao da ne potiče niotkuda.

„Ne znam kako možeš i da pomisliš tako nešto“, govorila je izlazeći iz kuhinje. Bila je malo mlađa od brata i u mnogo boljoj formi. Zgodna žena od pedeset godina. Ali imala je ista ona tanka stisnuta usta i iste čkiljave okice kao njen brat i njihov otac koji je izašao za njom noseći nož za hleb.

„Hajde“, pozvao ju je Ken. „Zarij ovo u mene. Hajde odmah, curo.“ Pokazao je grb na grudima blejzera. „Onda ćete svi biti srećni.“

Sin je podigao ruke. „Dosta, smirite se“, rekao je, i video sam da je očevu narav nasledila kći.

Ken se naslonio na televizor da dođe do daha. Žena me je gledala.

„Trejsi“, rekao je njen brat, „ovo je gospodin Silver, koji je dovezao tatu iz bolnice.“

Vrtela je glavom. „Nemojte mi samo reći da je ovo za njega“, rekla je i istrkla mi duvan iz ruke. „Nemojte, molim vas.“

Obuzeo me je talas besa. „Pa“, počeo sam.

„On ima rak“, rekla je vrlo sporo, kao da mi engleski nije maternji jezik. „Rak pluća. Izazvan ovim.“ Bacila je paket na mene. Pogodio me je u grudi. Uhvatio sam ga.

„Znam“, rekao sam.

„Šta se ovde dešava?“, upitala je Trejsi Grimvud i ljutito se kucnula kažiprstom po čelu. „Jeste li i vi glupi kao on? Donosite posrani duvan čoveku koji umire od raka pluća. Imate li vi mozga?“

Duboko sam udahnuo.

„Mislio sam da je manje-više svejedno“, rekao sam, mnogo mirnije nego što sam se osećao. Setio sam se mojih roditelja, koji su pušili kao Hamfri Bogart i Lorin Bekol i prestali pre smrti. To im nije mnogo pomoglo.

Digla je ruke i vratila se u kuhinju, gde je, video sam, pristavila čajnik. Ken je uzeo duvan od mene i namignuo.

„Samo ne preteruj, tata“, rekao je Ijan gledajući sa zebnjom prema kuhinji.

„Malo onoga što voliš čini ti dobro“, rekao je Ken i seo na kauč. Stručno je otvorio paket i počeo da prazni kesice u svoju olupanu limenku, onakvu kakva se može naći samo na *Ibeju*. Okrenuo se ka kuhinji. „Zaslужio sam sitna zadovoljstva.“

Trejsi je provirila iz kuhinje.

„Ako si hteo zadovoljstva, mogao si da budeš pravi deda svojim unucima.“, rekla je. Onda je pogledala mene. „Vidite li vi ovde fotografije moje dece? Ili Ijanove dece?“

Pogledao sam kamin. Tu je stajao mladi bokser. I troje dece na izbledejoj fotografiji iz šezdesetih. A u sredini Kenova fotografija s venčanja. Pogledao sam je pažljivije. Ken je bio u mornaričkoj uniformi, ponosno uspravan na krivim nogama, a stidljivu nevestu gotovo celu su pokrivali valovi bele venčanice.

Trejsi je došla u dnevnu sobu. „Ima divne unuke“, rekla je. „Predivni su. Ili su bar bili - sada su i oni odrasli. A da li ih je on ikada odveo u park ili im pročitao priču? Da li je ikada radio ono što sve normalne dede rade? Ne, on je suviše obuzet samim sobom. Konji. Psi. Kocka.“

Ken se mrštio. „Bili su pankeri, jeste“, rekao je. „Pankeri i skinhedsi.“

„To je bilo davno!“, eksplodirala je Trejsi.

„Idem ja da napravim čaj“, rekao je Ijan i pobegao u kuhinju.

„A Suzi je bila gotičarka, a ne pankerka“, rekla je Trejsi. „Sada je udata i ima dete. A da li to njega zanima?“ Gledala ga je kako istresa kesice u limenku i uzdahnula - čitav život nemoćnog besa sabila je u jedan uzdah. „I zašto ste vi uopšte došli, gospodine Silveru? Osim da pomognete ovom matorom jarcu da se ubije pušenjem?“

Razmislio sam.

Nisam znao kako da objasnim.

„On - Ken - bio je s mojim ocem“, rekao sam. Nije me gledala, ali činilo mi se da sluša. „U ratu, mislim. Borili su se zajedno.“ Pogledao sam je. „I moj tata je bio kraljevski mornarički komandos.“, rekao sam.

Klimnula je glavom, mirnija nego do sada. Uzela je nož s televizora.

„A vaš otac je preminuo, pretpostavljam.“

Gledao sam nož.

„Pre deset godina“, rekao sam. „Slučajno isto od raka pluća. A prestao je da puši pred kraj. Nije mu mnogo pomoglo.“

„Padi Silver“, zakikotao se Ken. „Čvrst kao stena, da. Sjajan momak, taj Padi.“

„Znači, vi ste jedan od onih“, rekla je Trejsi lupkajući nožem po dlanu. „Videla sam nekoliko takvih tokom godina.“

„Kakvih?“, upitao sam je. Nisam hteo da se svađam, ali činilo mi se da ona želi.

Pogledala je svog oca.

„Onih koji misle da stari orden koji drži u nekoj fioci krije tajnu kosmosa.“ Pakosno se nasmešila. „Pa, hvala vam što ste svratili, gospodine Silveru, i hvala vam na neprikladnom poklonu koji ste, sigurna sam, doneli s najboljim namerama. Ali reći ću vam nešto o mom ocu, da ne biste odavde poneli neke iluzije.“

„Ijane!“ viknuo je Ken. „Je li taj čaj gotov već jednom?“

Molećiv glas iz kuhinje. „Evo, tata“, rekao je sin.

Trejsi mi je prišla korak bliže; držeći noć u spuštеноj ruci. Želeo sam da odstupim jedan korak, ali ostao sam na crti.

„On nije heroj“, rekla je starčeva kći. „I on nije vaš otac. Prema tome, ako tražite heroja, ili iako tražite svog oca, onda ste na pogrešno mesto došli. On je samo glupi sebični starac koji čeka smrt.“ Uperila je nož u mene. „I što se mene tiče, vaš je.“

Stajao sam na vratima sobe mog sina ne paleći svetlo. Sve je bilo u znaku *Ratova zvezda*. Sve je i dalje bilo u znaku *Ratova zvezda*. Zar ne bi trebalo da se do sada promenilo?

Ali s tavanice su visili sivi plastični lovci sa X-krilima i veliki *Milenijumski soko*. Iznad uskog kreveta stajao je klasični plakat. Luk s pištoljem uperenim u aparat, a kraj njega su Han Solo s ružičastim svetlosnim mačem - kad je to Han Solo koristio svetlosni mač? Nešto se ne sećam - i princeza Leja koja prašti iz puške. I predivni sporedni likovi - Obi-Van Kenobi, dva androida i Čubaka. A iznad svih njih nadnosi se svetac zaštitnik svih rđavih očeva -Dart Vejder, prazno zagledan u Zvezdu smrti.

Nešto se skamenilo u ovoj sobi. Sat je stao. Kao da je samo vreme zaustavljeno u nekom trenutku detinjstva mog sina, kada je sve bilo daleko jednostavnije.

Počeo je da noći kod Đine. Preko nedelje to je bilo jedva izvodljivo, ta trka od Sohoa do Izlingtona. Ako preskoči doručak, ili proguta pecivo s bademom u podzemnoj, onda stiže u školu. Majka ga nije vozila u školu. Đina nema auto. Koliko sam shvatio, postoji više razloga za to - to što, ako živiš u Sohou, možeš gotovo svuda da odeš pešice, to što Đina ima laku fobiju od vožnje, a nešto veću od parkiranja. Zato sam držao jezik za zubima. A on je počeo da se odomaćuje kod nje.

Sid se stvorila pored mene i zagrlila me. Trenutak kasnije Džouni se ugurala između nas, u pidžami, trljajući zube.

„Zubi se peru u kupatilu“, rekla je Sid.

Džouni je pogledala sobu svog brata, i dalje trljajući zube. Onda je podigla glavu. Svuda oko usta umrljala se pastom. Ličilo je na sladoled.

„Ali zašto Patova mama ne može da dođe ovamo da ga vidi?“, upitala je. A mi nismo imali odgovor na to. Džouni se vratila u kupatilo. Uskoro ćemo je čuti kako pažljivo pljuje u umivaonik dok ispira usta.

„On je dobro“, rekla je Sid. „Ti znaš da je dobro, dobri čoveče. Ti si dobar čovek. I dobar otac pun ljubavi. I taj divni dečko biće u redu. I dobro je što upoznaje svoju majku, Hari. I neophodno je.“

Progutao sam knedlu.

Trebalo je nešto da učinim, znam. Ili da nešto kažem. Da joj pokažem koliko sam srećan i zahvalan što je na mojoj strani. Ali samo sam zurio u pištolj Luka Skajvokera uperen u mene. Osetio sam da se strpljenje moje žene bliži ivici.

„Hoće li ovako biti svaki put kad ode kod nje?“, upitala je Sid. „Zar ti ne želiš da je upozna? Nije ona njega ostavila, znaš.“ Znao sam šta sledi. „Ostavila je tebe.“

To je bilo tačno.

Ali ponekad mi se činilo da nas je ostavila obojicu.

I takvi trenuci umeli su da traju godinama.

Bili smo u bioskopu kad mi je rekao.

Prikazivao se dvostruki program - dva filma Lija Marvina. *Dvanaest žigosanih* i *Pakao na Pacifiku*. Prvo Li Marvin u okupiranoj Francuskoj na samoubilačkom zadatku s ruljom robijaša i psihopata, a onda, posle dvadeset minuta pauze, Li Marvin nasukan na pustom ostrvu s fanatičnim japanskim vojnikom. Savršeno subotnje popodne za oca i sina. Mogli smo da provedemo zajedno čitave sate, a da gotovo uopšte ne moramo da razgovaramo.

„Imamo ovde dovoljno da dignemo u vazduh čitav svet!“, citirao sam kad se *Dvanaest žigosanih* završilo, a Pat se stidljivo nasmešio.

Prodavci knjiga ispred bioskopa sklapali su tezge. Rano se smrkavalo, i svuda duž Temze palila su se svetla. Kupola crkve svetog Pavla tupo je sjajila na poslednjem dnevnom svetlu. Prastari smeđi tegljači vukli su se rekom. Kupio sam Patu toplu čokoladu, a sebi čaj. Vrtoglavica od filma počela je da jenjava. Gledali smo reku kako se valja u noć.

Pat je srknuo čokoladu i okrenuo se nazad ka bioskopu; za gornju usnu uhvatili su mu se beli brkovi od šlaga.

„Imamo pauzu pre pakla na Pacifiku“, rekao sam, a on je klimnuo glavom. Na obrazima je imao nekoliko svetlih malja, kao ono fino paperje na novim teniskim lopticama. Moraće uskoro da počne da se brije. Za najviše godinu, mislio sam. Obrisao je penu s usana i pogledao me.

Video sam da uvlači vazduh.

„Nešto sam razmišljao“, rekao je.

„Razmišljao si?“, upitao sam ga, zapanjen.

Pat je klimnuo glavom. „Možda ću se preseliti kod Đine na neko vreme“, rekao je i klimnuo glavom kao da mu je to upravo sada palo na pamet. „Da vidim kako ide.“

Zurio sam u njega trenutak-dva, a onda sam okrenuo glavu. „A škola?“, upitao sam. „Putovaćeš s kraja na kraj grada svaki dan?“

„Već sam to radio“, odvratio je brzo. Razmislio je o svemu, predvideo je moja pitanja.

„Ali ne svakog dana u nedelji“, rekao sam, svestan da ovo ne ide baš kako treba. Moj sin, koji će očigledno do smrti nositi breme razvoda svojih roditelja, saopštava mi da želi da živi s majkom.

A ja pričam o voznom redu.

„Znaš“, rekao je, „želim da je upoznam, da je zaista upoznam. Ne samo one komadiće koje sam pokupio tokom godina. Želim lepo da je upoznam. Kao normalnu osobu.“

„Ako će te to usrećiti.“, rekao sam, a sve one protraćene godine legle su mi na srce kao olovo. Nikad nisam više želeo da ga zagrlim. Ali nisam ga dodirnuo. „Naravno da treba da se upoznate. Osim toga, ona te voli. Naravno da te voli. Ja samo brinem, to je sve.“

Lice mu se detinje namrštilo. „Zašto brineš?“

Odmahnuo sam glavom. „Zbog ocena“, rekao sam, jadno. „Škole. Zbog - zbog poremećaja, Pate.“

„Ja ne želim poremećaj“, rekao je. „Želim suprotno od poremećaja. Ono što je suprotno od poremećaja, to želim.“

Suprotno od poremećaja, mislio sam. Stabilnost? Normalnost. Sreća? Povučeni život.

„I kad bi to trebalo da se desi?“, upitao sam.

On se ozario. „Sledećeg vikenda?“, predložio je.

Tu sam eksplodirao. „Ali sledećeg vikenda idemo da gledamo Klinta Istvuda! *Orlovsko gnezdo* i

Zlato za odvažne. “

„Iskreno rečeno“, rekao je, „ja baš ne ludujem za ratnim filmovima.“

Prenerazio sam se. „Ne voliš ratne filmove?“

„Ne naročito. Mislím, nisu loši. *Odavde do večnosti* je dobar film.“

„Dobar film? Dobar film? *Odavde do večnosti* je dobar film?“

Slegnuo je ramenima i iskapio čokoladu. „U redu, sasvim dobar. Ono s Frenkom Sinatrom u havajskoj košulji. I ono kad Džems Din neće da uđe u bokstersku ekipu.“

„To nije Džems Din.“ Stresao sam se. „To je Montgomeri Klift. A šta ćemo mi onda ovde ako ne voliš ratne filmove?“

„Idemo jer ih *ti* voliš“, rekao je. „I zato što tako možemo, znaš, da radimo nešto zajedno. Ne možemo večito da pikamo fudbal, zar ne?“

Ćutke smo se zagledali u reku.

Pat se nakašljao. „Li Marvin samo što nije počeo“, rekao je.

„Jebeš Lija Marvina“, rekao sam ja. Ali imao je pravo. Lica koja sam prepoznao iz bioskopa izvrtala su espresso s obranim mlekom i vraćala se unutra. Ali ja sam i dalje gledao reku kako teče.

„Izvini što sve nije sređenije“, rekao sam, i zaista sam to mislio, i osećao sam kako mi se grlo steže. „Žao mi je - šta ja znam. Žao mi je što sve nije bilo sređenije dok si odrastao.“ Oči su me na trenutak zapekle, a onda je to prošlo. Pogledao sam ga. „Žao mi je, Pate. Zaista mi je žao.“

On se nasmejao. „Sve je u redu“, rekao je. „Ja sam dobro. Samo... ne pamtim mnogo, znaš. Mene i Ćinu, hoću da kažem. Mislím da pamtim uglavnom fotografije koje sam video. Slika kako sedim na konju kad sam imao četiri godine. Pentram se po naslonu kauča sa svetlosnim mačem. Ja na trambulini u zadnjoj bašti. Ali ja se svega toga zapravo ne sećam. Samo sam video fotografije.“ Lako mi je dodirnuo mišicu. „Hajdemo“, rekao je, te neizrecivo plave oči sjajile su mu ispod plavih šiški, a spori sveznajući osmeh polako mu se širio licem. „Idemo da gledamo Lija Marvina. Znaš da to želiš.“

„Šta je s Elizabet Montgomeri?“, izvukao sam svog aduta. „Živećeš dalje od Elizabet Montgomeri. Mislím, znam da je viđaš u školi, ali živećete na dva kraja grada.“

Nisam želeo da bude povređen. Samo o tome je bila reč, zar ne? Zbog toga sam brinuo.

Ali Pat se sada istinski nasmejao.

„Elizabet Montgomeri?“ rekao je. „Ja nju ne zanimam, tata.“

Sidov sused nije izgubio oko i mi nismo ostali bez posla.

Marti i ja sedeli smo preko puta Blanta, ali napetosti je nestalo. Na stolu su ležale novine, ali s razmišljanjima i izjavama vođa koji pozdravljaju Sida iz Surbitona kao branitelja pristojnosti, kao poštenog čoveka kog su bezobzirnici gurnuli preko ivice, kao usamljeni glas nezadovoljnika naoružanog samo startnim pištoljem koji je ustao protiv vrednosti koje propalica nameću osakaćenoj Britaniji.

„Možemo da pozovemo Sida u studio“, rekao je Marti. „On je građanski heroj. Neka odabere deset najboljih pesama iz osamdesetih i neka priča šta sve ne valja u šugavom savremenom svetu.“

Blant se nasmejao. „Da ne okušavamo sreću“, rekao je i osmehnuo nam se. Osmeh je delovao kao pravi. „Želim da pozovem vas dvojicu na konferenciju u Glazgov za vikend“, rekao je. „To je najvažniji godišnji događaj iz oblasti digitalnih medija u zemlji.“ Gledali smo ga belo.

„Držaču govor o novoj generaciji video i audio sadržaja na multiplim platformama“, rekao je Blant.

Mi smo ga i dalje belo gledali.

Onda se Marti nagnuo napred, napinjući se da rastumači šta to Blant priča. Ima li to neke veze s televizijom? A ja sam mislio na sobu mog sina. Hoće li odneti sve, hoće li je prosto isprazniti? Hoće li hteti da mu pomognem da se preseli? Zašto mi nije rekao da ne voli ratne filmove?

Telefon mi je zavibrirao i pogledao sam monitor. NEPOZNAT BROJ, pisalo je. Ustao sam.

„Moram da se javim“, rekao sam.

„Ovde Sing Rana“, čuo sam, i trebalo mi je nekoliko trenutaka da povežem starog Gurku s glasom preko telefona. „Moraš da dođeš. Ne mogu danas s njim da razgovaram. Moraš da dođeš. Sve su odneli.“

Kad sam završio, Blant me je posmatrao.

„Vikend?“ rekao je iščekujući.

„Šta vikend?“ Ovog vikenda sve će se dogoditi. Ovog vikenda moj sin se seli u život svoje majke.

„Hoćeš li doći?“, rekao je Blant, malo oštrije. „To je najveći svetski događaj iz oblasti digitalnih medija, najveći skup profesionalaca iz sveta zabave i komunikacija.“ Očigledno je likovao. „A ja držim glavni govor.“

„Ovog vikenda?“ rekao sam vrteći glavom. „Ne mogu, izvini.“

Blant je pogledao Martija. Marti je slegnuo ramenima i nasmejao se. „Ni ja ne mogu“, rekao je. „Ne znam zbog čega, ali smisliću nešto.“

Kad smo izašli iz Blantove kancelarije, Marti me je uhvatio podruku i zarežao. „Žele krv da ti uzmu u današnje vreme“, rekao je. „Žele da ti uzmu život. Mi uradimo emisiju i idemo kući. To je dovoljno, zar ne?“

Telefon u džepu ponovo mi je zavibrirao.

„Više nego dovoljno“, rekao sam.

Pozvao sam usput njegovu ćerku.

„Šta je očekivao?“ rekla je. Odmakla je telefon i čuo sam je kako kaže unučetu da uzme samo još jedan zalogaj. Onda se vratila. „Trebalo je još odavno da ode iz one rupetine u dom.“

Kad sam stigao, vrata su bila otvorena.

Ne baš otvorena. Više razvaljena.

Visila su na šarkama pod gadnim uglom, a na smrskanom drvetu ispod mutnog stakla video se otisak velike patike. Evropski broj 47. Vrata su izgledala bedno nedovoljna da zadrže zli svet napolju. Video sam da se unutra neko kreće. Sing Rana. Mlada policajka s beležnicom. Pozvonio sam. Niko nije ništa rekao, pa sam ušao.

Rasturili su stan.

Sve se prosipalo. Utroba isečenog kauča na kom je Ken sedeo, mali i nepomičan, i zurio u prazno. Sadržina fioka. Stari računici za plin i struju i razglednice iz Australije prosuli su se po tepihu kao propagandni leci. I život koji se ovde vodio. Činilo se da je izvučen na neko oštrije svetlo i smrskan u komadiće.

Sing Rana me je pozdravio klimnuvši glavom.

U ruci je kao mač držao smotani *Rejsing post*. Policajka je i dalje pisala. Uzeo sam venčanu fotografiju. Staklo je popucalo kao paukova mreža. Kad sam je vratio, opazio sam televizor.

Bio je to starinski televizor kakve nisam video godinama - dubok koliko i širok. Nisu se potrudili da ga ukradu, samo su kroz ekran zarili ružičastu figuricu balerine. Balerina je ležala usred krhotina stakla, a jedna tanka noga prsla joj je iznad kolena.

Seo sam pored Kena. Disao je teže nego ranije. Prvi put je izgledao kao ono što jeste - kao starac kog ubija rak. Izgledao je poraženo.

„Nije baš da je odavde imalo šta vredno da se ukrade“, rekao je. Igrao se limenkom na krilu, ali nije pokušao da zavije cigaretu.

A mene kao da je neko udario u stomak. Ipak je ovde bilo nešto vredno krađe.

Brzo sam prišao maloj opljačkanoj komodi. Ostaci starosti još su bili tu. Naočari za čitanje. Još

starih računa, sačuvanih za potomstvo. Izuvijane razglednice, fotografije sada već odraslih unuka. Sve je bilo tu.

Ali ordena nije bilo.

Na kraju to nije bilo ništa naročito. Pat je prosto otišao.

Skinuo sam dva kofera s tavana i on je napunio njih i školski ranac odećom i knjigama koji su mogli da stanu.

Ostavio je više nego što je poneo. Stajao sam na vratima njegove sobe i gledao ga kako diže kofere. Luk Skajvoker, Han Solo i Dart Vejder izgledali su snuždeno, kao zaboravljene igračke iz detinjstva.

Taksi je stigao pred kuću i čekao upaljenog motora, spreman za brzo bekstvo. Prišao sam prozoru i video Đinu kako sedi na zadnjem sedištu taksija, obučena za teretanu, i mršti se kucajući poruku. Čekajući. Naša vrata su se otvorila i Sid je krenula stazom ka taksiju. Čuo sam glasove dveju žena, ali ne i reči.

„Pa, to je onda to“, rekao sam lakim pozajmljenim tonom. „Spreman?“

Klimnuo je glavom, sav ozbiljan. Uzeo sam jedan kofer pa smo izašli iz sobe, praćeni pogledima vitezova Džedaja.

Sestre su ga čekale u podnožju stepenica. Velika i mala. I Pegi i Džouni su plakale, a meni je srce klonulo i samo sam želeo da se sve što pre završi. Pegi ga je zagrlila oko vrata, a Džouni mu je omotala ruke oko nogu.

Pat se smešio, suvih očiju ali dirnut.

„Pa biću ja tu, odmah iza ugla“, rekao je.

Onda se pojavila Sid, stala ispred njega i uradila ono što meni nije uopšte palo na pamet. Sklonila mu je kosu s čela, razmotala mu je uvijeni remen ranca. Zašto ja to ne umem?

„Čuvaj se, Pate“, rekla je, poljubila ga u lice, privila ga uz sebe. A poznavao sam je dovoljno dobro i znao sam da ne misli na ono zbog čega je vikala na mene, da ne misli na vaške, riblje štapiće i prljavo rublje. Mislila je samo kako je on divan dečko i kako će nam svima nedostajati.

Okrenuo se ka meni. Nasmešio sam se, ohrabrujuće mu klimnuo glavom i, pošto nisam imao šta drugo da učinim, pružio sam mu ruku. Lako ju je stegnuo i razdvojili smo se. Nikada do tada nismo se rukovali.

Ulazna vrata bila su otvorena. Njegova majka je čekala. Njegove sestre su obrisale oči i izgovorile njegovo ime, a Džouni je odjednom počela nešto da brblja o Božiću, pa smo svi morali da je uverimo da se ništa nije promenilo. Iako se sve promenilo.

„U redu“, rekao sam, pa smo poneli kofere u taksi.

Onda je moj sin otišao od kuće, a ja sam ga gledao kako odlazi, stegnutog grla pošto nisam mogao baš ništa da kažem.

Otišao sam kod Džouni u sobu i našao je kako sedi u postelji ruku obavijenih oko kolena i čeka me, blistava posle kupanja, nasmešena i mirišljava. Seo sam na ivicu kreveta, a ona se namestila dok sam otvarao knjigu.

„Je li ti udobno?“

„Ne baš“, rekla je, s onim vampirskim osmehom. „Šalim se.“

Nasmejao sam se prvi put tog dana. Nastavili smo tamo gde smo stali.

„Zamislite kako je srećan bio Pinokio kad se našao na slobodi“, čitao sam. „Ne govoreći ni da ni ne, pobegao je iz grada i krenuo putem koji će ga odvesti nazad do kuće ljupke vile.“

S tim smo se zadovoljili u međuvremenu između princeza i zgodnih vampirskih dečaka. Tuda smo odlučili da pođemo - nazad na dobre stvari, na ono što traje. Vreme princeza - i miševa u

baletskim suknjicama, krokodila na traktorima i svih životinja koje imaju moć govora -prošlo je, a kasnije će biti dovoljno vremena za zgodne nemrtve dečake.

Za sada se držimo knjiga koje mislimo da poznajemo jer smo gledali filmove Volta Diznija, ali ih zapravo ne poznajemo.

„Pinokio je, vođen nadom da će naći oca na vreme da ga spase, plivao cele noći.“

Ovo je bolje od svih princeza i njihovih prinčeva s četvrtastom vilicom i vrećama punim zlatnika. Ovo je stvarno.

Želja da postane pravi dečak. Želja da bude kao svi drugi pravi dečaci. Karlo Kolodi učinio je da ta obična želja deluje kao neostvariv san.

A moja kći je zurila u mene, sjajnih očiju, dok su nam se glave borile s istinom da nemaju sve priče isti srećan kraj.

devet

Orden mog oca stoji na mom radnom stolu.

Ne sećam se kad sam poslednji put otvorio kutiju boje vina. Dovoljno davno da zaboravim da su u njoj i tri prstena. Verenički prsten moje majke, njena burma i njen prsten večnosti.¹⁴ Vrlo su mali, kao bižuterija za dečju ruku. Svi su načinjeni od jeftinog ratnog zlata, i zbog toga mi se grlo stegnulo, grudi su me zabile, a oči zapekle.

Ali moji mama i tata bili su zajedno od škole do groba. Ko sam ja da procenjujem ovo prstenje? Izvadio sam prstenove i pažljivo ih spustio na ploču stola. Onda sam pogledao orden.

Plava traka bila je oivičena dvema uporednim uskim belim prugama, potamnelim za šezdeset godina otkako je kralj prikačio orden na grudi mog oca. Izlizano srebro imalo je s jedne strane kraljev lik, a s druge krunu i lovorovo lišće oko sitno ispisanih reči ZA IZUZETNU SLUŽBU.

Zatvorio sam kutiju i stavio je u džep farmerki.

Želeo sam da je dam Kenu Grimvudu. Osećao sam da je to najmanje što mogu da učinim.

Dole u prizemlju Džouni je sedela za kuhinjskim stolom usred razbacanih bojica. Bila je u školskoj uniformi, spremna za polazak, ali zauzeta čestitkom na kojoj je pisalo: *Tebi je rođendan!* - *Ne budi tužan!* - *Pojedi tortu!* Na prednjoj strani bili su nacrtani torta i tužni čovečuljak. Džouni je dodala brojne šarene svećice na tortu, tako da je ličila na mogući izvor požara, a tužnog čovečuljka pretvorila je u veselog okrenuvši mu usta. Videla me je da dolazim i brzo prekrila čestitku rukama.

„Ništa, ništa, ništa“, rekla je veselo dok ju je majka zvala.

A ja sam pomislio - o, da, setio sam se.

Sutra mi je rođendan.

Kada punite četrdeset godina, gledate život pravo u oči. Još ste mladi, ali ste prestari da se zavaravate. Kada punite četrdeset, tačno znate šta ste uradili od svog života.

To me nije mučilo. Ponečega bih želeo više, a ponečega manje. Više novca. Manje kilograma. Više kose. Manje rada. Ali nisam verovao u krizu srednjih godina. Smatrao sam je mitom. Kad mi je bilo jedva trideset, život mi se raspao. Ima li veće krize od toga?

„Tata, nisi pogledao, je l' da?“, rekla je moja devojčica.

Nasmešio sam se i odmahnuo glavom. „Ništa nisam video, anđele.“

„Odlično.“

Otišao sam na posao.

„Znaš da te volimo“, rekao je Blant, grčeći meke usne u parodiji topline. Nisam mogao da zamislim da Blant ikoga voli.

„Mislim da ću uzeti ajkulu i raviole s bundevom“, rekao je Marti tražeći pogledom konobara. Potpuno nesvestan onoga što se dešava. Ali ja sam znao. BBC ti nikad ne kaže da te voli do dana kad si gotov.

Volim te. Zato moraš umreti.

Odjednom sam pogledao gde smo - u lamperijom obloženom italijanskom ribljem restoranu na Mejferu, neobjašnjivo omiljenom među drmatima u ovom poslu - i shvatio da bi svaki skandal ovde značio priznanje poraza. Izgledali bismo kao bedni gubitnici. A niko ne želi da unajmi bedne gubitnike.

Na stolu je stajao hleb. Nije bio narezan, nego iskidan rukama, što je trebalo da oponaša način na

koji italijanski seljaci jedu hleb.

„Možete li ovaj hleb da nam iskidate na sitnije komade?“, upitao je Marti konobaricu, a ona je odnela hleb nazad u kuhinju.

„Istraživanja pokazuju da se demografski publika menja“, govorio je Blant. „*Zauška* je baš ono što joj naziv kaže - ali da li zaista treba da se obraćamo posleratnom naraštaju koji želi da ubije svakoga ko koristi mobilni dok je za volanom?“

„Tačno tako“, rekao sam, iako sam duboko u duši osećao da je kasno.

„Hoćete li vi predjelo?“ rekao je Marti. Potapšao se po sve većem ekvatoru oko struka. „Ja ću možda da preskočim predjelo.“

„Marti“, rekao sam gledajući Blanta. „Marti - otpušteni smo.“

Bio je to bučan restoran. Sva mesta na koja idemo su slična. Kao da niko ne koristi usta ni za šta drugo osim za brbljanje. Ali Marti je nastavio da maše jelovnikom premorenim devojkama iz istočne Evrope opasanim belim keceljama. Zurio sam u Blanta.

„Zato što nismo došli na tvoj šugavi govor?“, rekao sam. „Zato što te nismo gledali kako mlatiš kitom pred predstavnicima medija? Zato što nismo na raspolaganju dvadeset četiri sata? Zato što imamo živote? Zato što imamo porodice?“

Blant je pocrveneo. „Oh, pa nije zato.“

„Ali to nam nije ni pomoglo, zar ne?“

„Samo želimo da uvedemo neke promene.“

„Zašto, kada ljudi to kažu, promene nikad nisu u moju korist?“ rekao sam. „Zašto mi promene uvek zagorčaju život? Zašto ništa ne može zauvek da ostane isto?“

Ovo bi bila dobra tema za našu emisiju. Slušaocima bi se dopala.

U klubu *Pusi Galor* nešto nije bilo u redu s Martijevom karticom.

Konobarica u baletskoj suknjici donela ju je s nelagodnim osmehom i izbacivačem. On se muvao oko nje, čekajući da vidi kako se stvar razvija.

„Zar ne znaš ko sam ja?“, rekao je Marti zureći u karticu na srebrnom poslužavniku, a gorila je digao ogromnu glavu kao da je nanjušio plen. Primakao sam se Martiju, položio mu ruku na rame da ga umirim i izvadio sam novčanik. Popili smo samo jednu bocu. Platiću gotovinom.

„Dođite brzo“, viknuo je izbacivač dvojici svojih neandertalskih drugova. „Ima ovde jedan tip koji ne zna ko je...“

„Koliko je to?“, upitao sam, a konobarica u baletskoj suknjici ljubazno mi je osvetlila račun baterijskom lampom. Marti i ja slepo smo se zagledali u račun. Obojici su nam trebale naočari za čitanje u ovom polumraku, ali ne bismo to nikad priznali. Ovo je poslednje mesto na kom bismo stavili naočari za čitanje.

Ali nisam imao dovoljno gotovine. Ni blizu. Boca šampanjca ovde košta iznenađujuće mnogo. Izvadio sam svoju karticu, već malodušan, i spustio je pored Martijeve.

Konobarica je otišla. Vratila se s naše dve kartice isečene na pola.

„Službene kartice“, rekao sam Martiju kad nas je izbacivač ogromnim mesnatim šakama uhvatio za okovratnike. „Njih brzo ponište.“

Odvukao nas je kroz masu gotovo nagih devojaka koje su pitale muškarce u odelima da li žele zabavu. Učinio je to sasvim sam. Bilo je ponižavajuće. Mislim da bi bilo bolje da je svakog odvukao po jedan izbacivač. A bilo bi još bolje da Marti nije zgrabio kofu za led i gađao ovog u lice.

Svi su dotrčali.

A onda su nas izbacili na zadnja vrata. Bilo je mračno, ali samo malo. Čuli smo kako u okolnim ulicama divlja saobraćaj - počinjao je špic.

Kuvar iz susednog restorana mirno je pušio džoint u prolazu. Pogledao nas je i zbrisao. Gledao

sam kako izbacivač koji je dobio kofom po uhu šutira Martija među noge. Marti se srušio kao proštac.

Drugi izbacivač pojavio se na vratima s dve smeđe kutije. U njima su bile stvari iz naših radnih stolova. Ostavili smo ih u klubu. Baš lepo od njih, pomislio sam, što su nam ih doneli.

Onda sam gledao izbacivača kako istresa kutije na prolaz zasut smećem. To baš nije bilo lepo. Potom me je neko udario u rebra; nisam znao da nešto može toliko da boli.

„Ne u glavu“, rekao je neko. „Udaraj gde hoćeš, ali ne u glavu.“

Stajao sam pred Kenovim vratima i trudio se da se ne ispovraćam.

Dan mi je nekako promakao. Koliko smo dugo sedeli u klubu? I koliko smo sati čekali da nas zakrpe na Hitnoj pomoći? Dan se skupio do ničega. Jedva da je ostalo dana.

I ja sam se isto osećao. Bio sam umoran, slab od pića i batina. Nos i grlo bili su mi puni bala. Jedna strana rebara mi je gorela. Obrisao sam nešto vlažnjikavo s brade, oprezno vrhom jezika opipao prednje zube i našao razne nove i neobične šiljke i udubljenja.

Ali orden je još bio kod mene. Nekako sam i dalje nosio očev orden. Sve ostalo sam izgubio - posao, dostojanstvo, zub - ali ne i orden. I verovao sam da nekakvo dobro još može da se desi ovog šugavog daha ako uspem da dam tatino odlikovanje njegovom starom drugu.

Pozvonio sam. I ponovo sam pozvonio. I tek tada sam primetio da je stan mračan. Izgledao je napušteno jer su opštinske vlasti uklonile razbijena vrata i postavile komad debele daske učvršćen u metalnu rešetku. Delovao je kao ulaz u napušteni zatvor. Okrenuo sam se, suznih očiju od večite promaje, i zapitao se hoću li ikada više videti Kena Grimvuda.

Na stepeništu, za promenu, nije bilo nikakvih oblika života. Pružio sam korak, slušajući iz daljine krike i smeh. Stanovi su bili nekako prazni, ali nikad tihi. Onda sam ga video u dnu stepeništa; ležao je na stomaku i žvakao mrtvu tenisku lopticu.

Tajson.

„Dobar pas“, rekao sam, prekoračio ga i istovremeno pritisnuo dugme za daljinsko otključavanje kola. Auto je zapištao, a narandžasta svetla dva puta su blesnula. Hajde da se gubimo odavde što pre, govorila su.

Ali Tajson je grleno zarežao, skočio i omotao mi snažne prednje noge oko butine. Zadnjim nogama grozničavo je gurao napred-nazad. Pogledao sam odozgo njegove prazne crte, oklembeseni jezik koji mu je visio iz vlažnih čeljusti, tupi sjaj pohote u očima.

„Loš pas“, rekao sam mu i nastavio.

Tajson se držao za moju nogu kao da ne dopušta da se ikad više rastanemo.

Stigao sam kući baš kad je udaljeno crkveno zvono otkucavalo ponoć.

Stajao sam neko vreme s ključem u bravi, obuzdavao disanje, osećao da četrdesete počinju.

Po glavi su mi se vrzmala pitanja. Da li imam više godina iza sebe nego pred sobom? Hoću li ikada naći nov posao? I šta da kažem svojoj ženi? I šta da kažem u radnji za hemijsko čišćenje?

Kuća se crnela. Ne napuštenim, praznim crnilom Kenovog stana. Nego crnilom sna, odmora, spokoja i dece ušuškane za spavanje. Bio sam srećan i zahvalan, i ušao sam što sam tiše mogao.

Na trenutak sam ugledao sebe u ogledalu na zidu hodnika. Iako su sva svetla bila ugašena, razaznao sam svoje izobličeno lice, odrano kao da sam se obrijao nožem za hleb. Jedno oko mi se zatvaralo. Grudi košulje bile su mi umrljane krvlju. Tajson mi je na nogavici farmerki ostavio ljubavnu uspomenu. Stresao sam nogu, iskrevetjen od gađenja. Kartonska kutija se raspadala. Zurio sam u nju u tupoj neverici. Nisam shvatio zašto je nisam bacio.

Oslušnuo sam usnulu kuću, čuo sopstveno krkljavo disanje i osetio se kao neko noćno biće.

Onda sam otišao u dnevnu sobu i upalio svetlo.

I svi su bili tu, čekali su me sa šampanjcem, širokim osmesima i poklonima. Čekali su da dođem kući s posla. Čekali su da proslave moj rođendan.

Moja žena. Moja prelepa žena. Moja starija kći, prava devojka. Moja mala ćerkica, jedva budna ovako kasno. Ken Grimvud, u blejzeru i s prugastom kravatom. Čak i Đina, s osmehom koji sam pamtio, s osmehom koji sam poznao, kao da je naš brak bio častan poraz i ništa gore od toga. I moj sin, pored svoje majke; nagonski je nagnuo glavu tako da mu plave šiške pokriju oči.

Ali svi su se smešili. Gledao sam kako im se osmesi smrzavaju na užasni prizor mene.

Sid je krenula napred s tortom u rukama, svećice su treperile kao da će se svakog trena ugaziti, a crkveno zvono otkucalo je poslednji put.

Imam četrdeset godina, pomislio sam. Kako se to dogodilo?

„Iznenadenje“, rekla je moja žena.

drugi deo

zimsko tromesečje - da sam ja dečak

deset

Zurili su pravo kroz mene. To mi je i odgovaralo. Nisam želeo da gledaju u mene. Želeo sam da budem nevidljiv. Tako mi je bilo draže.

Zabava se održavala na tridesetom spratu nekog blistavog staklenog tornja, visoko iznad reke. Ovo su poslednje godine obilja pre nego što će oblast desetkovati finansijska kriza. Uskoro će mnogi od prisutnih - a gosti su bili uglavnom muškarci - izneti svoje stvari u kutiji od šampanjca. To je sve još u nezamislivoj budućnosti. Večeras slavimo njihove bonuse. A moja žena je zadužena za hranu.

Sid se stvorila pored mene, nasmešila se i stegnula mi mišicu.

„Da iznesem još samose s povrćem?“, upitao sam je.

Potapšala me je po zadnjici. „Prvo operi prazno posuđe“, rekla je.

Naviknuti su da ih neko služi, ti ljudi, pa me i ne primećuju dok se krećem među njima i skupljam tanjire s oglodanim koščicama prženih pilića i mrvicama sušija. Ja sam samo neki tip s keceljom. Nevažan. Ni nalik njima.

Pokupio sam prljavo posuđe i odneo ga u kuhinju. Pomislili biste da na tridesetom spratu blistave Vavilonske kule nema kuhinja, ali ovde se očigledno spremaju ručkovi i večere u salama za sastanke. Ponekad ove glavonje prosto mrzi da siđu u restoran. To je drugi svet.

Otvorio sam vrata ramenom i stao, još s tanjirima u ruci, jer sam uhvatio svoj odraz u ogledalu. Iz stana se pružao neverovatan pogled na London, takav da pomislite kako nema ničeg lepšeg ni romantičnijeg od velikog grada u noći. London je sijao kao božja kutija s nakitom.

Ali ja ništa od svega toga nisam video. Ne sada. Video sam samo sebe.

Obuzelo me je ono što osetite kad gledate grad odozgo, a on kao da vas doziva, nudi vam sve odgovore i kaže vam da zakoračite kroz prozor i pustite se, da prosto padnete kroz vazduh. Da prosto skočite. Svi to osetimo kad gledamo s velike visine na pločnik.

Ili samo ja?

Osetio sam da mi nestaje vazduha. Odjednom. Kao da se davim u sopstvenom životu. O, sranje, pomislio sam. Samo mi još to treba. Napad panike.

Sid je ušla u kuhinju i zagledala se u mene uzimajući tanjir sa samosom.

„Hari“, rekla je, „jesi li dobro?“

Nisam odgovorio.

Samo sam stajao sa sudovima u rukama, gledao čoveka u ogledalu, pokušavao da ukrotim disanje i pitao se hoću li dobiti infarkt. Sid je izašla, zabrinuta. Ali ja se, onako moker od znoja i bez daha, nisam ni pomerio.

Čovek iz ogledala me je posmatrao, kao senka nekadašnjeg mene.

Zbog dečaka sam bio bolji čovek, mislio sam. Zbog dečaka sam bio strpljivije, manje sebično i ljubavnije ljudsko stvorenje. Zbog dečaka sam odrastao. Zbog dečaka sam naučio kako da stavim nekoga ispred sebe. Zbog dečaka sam naučio kako se voli.

A onda su mi dečaka oduzeli. Prošla su već dva meseca otkako se preselio kod Đine. Gotovo dve sedmice su prošle otkako sam ga video - bio je s nama na Božić, a onda se sutradan vratio u Soho.

Sada je život bio drugačiji, i drugačije smo bili otac i sin. Nije važno ono što radite s decom - odlasci na ratne filmove u bioskop, na fudbal i u tematske parkove, svi oni porodični izleti toliko puni zabave da ne morate da razgovarate s njima. Svakodnevnog običnog života, neulepšana činjenica da živite zajedno - to zbližava duše.

A sada svega toga više nema, i ja se pitam šta sam sada. KO sam sada? Od kakve sam koristi? Za

Šta sam? Tom osećanju izgubljenosti gubitak posla uopšte nije pomogao. Samo, ovo nema veze s poslom. Uvek mogu da nađem nešto da radim. Ali dečak je nezamenljiv. Moj osećaj samog sebe svijao se oko dečaka. On je bio moje merilo vrednosti. A sada, kad nije tu, šta vredim? Čemu služim?

Zurio sam još malo u svoju sliku u ogledalu, a onda sam osetio kako mi hrpa prljavog posuđa klizi iz šaka. Ovde se, naravno, ne jede iz kartonskih tanjira, pa je tresak bio zaglušujući, a za njim je usledila preneražena tišina. Talas nervoznog smeha, a onda se ostala posluga vratila poslu. To je samo konobar imao nervni slom.

Klonuo sam nad sudoperu, a posle ne znam koliko vremena osetio sam da je moja žena uz mene. „Može i tako“, rekla je Sid. „A možeš i da ih staviš u mašinu za pranje. I tako je dobro. Hajde, malo ćemo izaći.“

Bankari, brokeri ili šta li su već bili, zurili su u nas i sklanjali nam se s puta dok smo prolazili između njih do lifta. Sid me je držala za ruku i smešila se dok smo se spuštali, i ponavljala mi je da je sve u redu, sve je u redu. Ja u to baš i nisam bio siguran. Dole u predvorju nismo imali gde da sednemo, pa smo izašli i stajali gledajući reku, baš kao nekada davno, kao na našem prvom izlasku, kad smo se tek upoznali. Od prizora reke osetio sam se bolje. Zbog reke i zbog toga što mi Sid nije puštala ruku.

„Pat će biti dobro“, rekla je.

„Znam“, odvratio sam brzo, gotovo pre nego što je sve izgovorila.

„Samo je teško“, rekla je. Nasmehila se, slegnula je ramenima. Probala je da objasni. „Sve, mislim. Baš sve. To kako gradimo naše živote. Posao. Dom. Karijera. Odgajanje dece. Sve zajedno. Kao što pesma kaže - zarobljeni između žudnje za ljubavlju i novca.“

„Znam tu pesmu“, rekao sam. „Dobra je.“

„Hoću da kažem, i našim roditeljima je bilo teško, i njihovim roditeljima, ali teškoće su bile drugačije.“

„Misliš na mogućnost atomskog rata? Na Veliku krizu? Na Hitlera i Staljina? Na sve ono iz dvadesetog veka?“

„Na sve to iz dvadesetog veka“, rekla je. „Rat. Bomba. Drugar, imaš nešto sitno? Ne nipodaštavam to, ali bilo je jednostavno. I za muškarce i za žene. Niko nije mislio da mora sve sam.“ Zagrlila me je kao da u gradu nije ostao niko osim nas. „Teško je“, rekla je moja žena. „Teško je sve to.“

A ja sam pomislio - sve to?

Ne bi mi smetalo da imam makar malo.

Marti je podigao ruke, žudeći da iznese uredniku svoju viziju.

„Čija sam ja tetovaža?“, rekao je Marti uzbuđeno. „Kviz. Dve ekipe komičara. Znae taj tip. Nadobudni, oštri komičari koji igraju na ivici dobrog ukusa. Ali kojima očajnički treba posao.“

Urednik se namrštió, ne shvatajući u potpunosti. „I oni se... tetoviraju?“

Marti se nasmejao kao manijak. „Ne, ne, ne“, rekao je. „Oni moraju da pogode identitet tetovirane osobe.“

Nakašljao sam se. „Znači, videće se izbliza snimak bar-koda na nečijem vratu“, rekao sam. „Ili leptira. Ili nekog od onih, znate, kineskih ideograma.“

„Može da ide uživo!“, rekao je Marti. „Ne mora da bude fotografija! Može da bude živi prenos iz zelenog salona!“

„Ali ljudi moraju biti maskirani“, predložio sam.

„Maske su super“, rekao je Marti. „One venecijanske maske - znate na šta mislim. Maske kakve nose u Veneciji. Na karnevalima. Strašne, seksi maske. Onda posle duhovite prepirke između ekipa povučemo zavesu i otkrijemo... *Dejvida Bekama*. Ili *Ejmi Vajnhaus*. Ili *Šeril Koul*. Ili *Samantu*

Kameron. Najbolje je to što je danas svako živi tetoviran.“

Urednik je delovao sumnjičavo. „Ja nisam“, rekao je. „I stvarno mislite da biste mogli dovesti Bekama?“

„Dobro, Bekam je možda malo previše“, rekao sam. „Ali svi igrači iz Premijer lige imaju bar-kodove, bodljikavu žicu i kineske zmajeve istetovirane negde. Ako ne možemo da dobijemo Bekama, možemo sigurno nekoga ko želi da bude on.“

Marti mi se nasmešio. „U oblasti kvizova postoji praznina“, rekao je. „Zjapeći ponor.“

Urednik je kucnuo po ručnom satu. „Ili možda bezdana jama“, promrmljao je.

„Moji takozvani zubi“, rekao je Marti. „Otići ću na tajni zadatak da otkrijem zašto Britanci imaju najgore zube na svetu. Glumeći stomatološkog asistenta, ubaćiću se...“

„Ne sviđa mi se“, rekao je čovek s BBC-ja.

Srknuo sam čaj. Ohladio se.

„Ili, ili, ili - *Marti Men napija Britaniju*, rekao je Marti. „Prerušiću se i otkriću pijanu Britaniju - ali pijan... potpuno mrtvosan... i tako, potpuno natopljenog blistavog uma...“

Urednik je izgledao kao da trpi bolove.

„Ili životinje“, rekao je Marti, glasom piskavim od panike.

„Da li je kavez vašeg hrčka čist? *Najsramotnije životinje Britanije...*“

Urednik se namrštio. „Molim? Mislite nešto kao - jazavičar po imenu Darsi koji je zavoleo sopstveni izmet? Seksom opterećeni Korgi Kolin?“

„Upravo tako!“

„To smo već radili“, rekao je urednik BBC-ja. „Radili smo *Pomozite mi, imam buve*, radili smo *Pas iz popravnog doma*, radili smo *Moj svinjski život*, seriju u kojoj su poznate ličnosti za koje su čule samo njihove majke spavale među svinjama, jele sa svinjama, čak su i učile da komuniciraju kao svinje.“

„Sećam se toga“, rekao sam. „Nije bilo loše.“

„Prema tome, životinje su“, reče urednik, „prilično pokrivenne.“

„Onda, da dignemo to na viši nivo“, reče Marti. „Nova generacija. Talenti - ali životinjski. Govorimo o postsajmonkauelskoj epohi, o televiziji koja je upila ono čemu nas je učio Ajnštajn lake zabave. Psi! Vešti psi! I rđavi psi koji - znate. Kojima se smejemo. Ume da mokri na mene! Ne smeta mi! Stvarno! Gledaoci će to obožavati!“ Marti me je pogledao iskosa, očima foke koja drhti pod bejzbol palicom. „Majmuni?“

Došlo mi je da ga zagrlim, ali sam se nasmešio i klimnuo glavom. Rekao sam, oduševljenije nego što sam se osećao: „Majmuni su dobri. Majmuni su klasika.“

„*Britanski talentovani majmuni*“, reče Marti, a zamisao je istog trenutka iščezla u retkom vazduhu urednikove kancelarije.

„Ili nešto drugo“, predložio sam.

„Mi smo kreatori programa“, rekao je Marti. „Produkcija *Med Men*.“ Sada mu se u očima video prkos. „Jeste li čuli za *Šest nadržanih studenata u stanu?*“ Potapšao se po grudima. „Mi smo izmislili tu formu. Prodali smo recept po čitavom svetu. *Šest nadržanih norveških studenata u stanu. Šest nadržanih australijskih studenata u stanu. Šest nadržanih Poljaka...* To se gledalo po čitavom svetu!“

„Rijaliti je“, rekao je čovek koji može da nam promeni živote, ponavljajući ovonedeljnu partijsku parolu, „dosegao svoj vrhunac.“

„Ah“, rekao sam ja, „u programu uvek ima mesta za jeftine emisije pune ljudi spremnih da naprave potpune budale od sebe.“

„Mi smo uradili jednu od prvih emisija uz korišćenje interne televizije“, rekao je Marti.

Klimnuo sam glavom. „*Opljačkani ste!*“

Martiju su se oči zamaglile od uspomena. „Samo montirani najbolji trenuci zločina snimljenih

kamerom“, rekao je. „Ali, to je bila - znate - žestoka osuda našeg, ovaj, nasilnog društva.“

„Ali vi govorite o televiziji dvadesetog veka“, rekao je urednik. „Govorite o praistoriji.“

„Ne, pokušavam da vam objasnim koliko je širok naš opseg“, rekao je Marti. „Ne možete držati sva jaja u jednoj kvočki, zar ne? Radili smo nemilosrdno kasnu večernju emisiju o umetnosti. *Umetnost? Malo sutra!* Radili smo kviz *Izvinite, ja nemam pojma*. Radili smo *Surovi svet*.“

Urednik kao da se zainteresovao. „Je li to bilo ono s Terijem Kristijanom i Deni Ber?“

„Ne, vi mislite na *Svet*“, rekao sam. „U našoj emisiji bili su Imon Fiš, Hermiona Gejts i Mali Vili Hiskok, ljupki kuvar iz Njukasla.“

Urednik očigledno nije imao pojma ko je Mali Vili Hiskok.

„Ne sećate nas se?“, rekao je Marti, sada već preklinjući, bez traga nadmenosti. „Osvajali smo nagrade. U svoje vreme.“

Urednik je ustao, i shvatio sam da je došlo novo doba. I ja sam ustao. Sastanak je završen. Marti je ostao da sedi.

„Dajte nam posao“, molio je. „Umiremo.“

U tome i jeste stvar.

Oni te žele samo kad ti više ne trebaju.

Popeli smo se uz stepenice, a kad smo stigli na vrh, pred nama se otvorilo trkalište pasa.

Setio sam se kako sam u detinjstvu, četvrtkom uveče, na trkalištu pasa na Sautendu, s rođacima sakupljao svežnjeve bačenih tiketa, dok su tata, ujaci, stričevi i teče proučavali takmičare, a mama, strine, ujne i tetke kladile se na svoje srećne brojeve. Da li smo to stvarno radili tokom školske nedelje? Mora da jesmo. Mnogo štošta ostalo je zapanjujuće isto. Mirisi duvana, parfema i piva, naglasci i smeh. Snažni muškarci u odeći za slobodno vreme i ljupke žene doterane od glave do pete. Zabava radničke klase.

„Mislio sam da je ovaj svet nestao.“, nasmejao sam se. „Mislio sam da ga već godinama nema.“

„Ne, taj svet je još tu“, rekao je Ken oštro. „Ti si pobegao iz njega, sinko.“

Razlikovalo se samo to što smo bili tu usred bela dana. Ovo su nazivali sastancima KURT-a - Kladioničkog udruženja ranih trka - a ulaz je bio besplatan kako bi dolazili okoreli kockari.

Pokupili smo Singa Ranu s posla u fabrici petardi na Siti roudu, pa smo svi zajedno otišli na trkalište na Badam Krosu. Nisam imao mnogo šta drugo da radim s njima.

Nisu voleli restorane jer nisu zapravo ni jeli - čak i kad lično odaberu neki masni kafe u kraju, samo su se igrali hranom kao razmaženi balavci. Najviše su voleli da sede u Kenovom stanu i grickaju alu čop, nepalski kari zvani mito čat i alu dum.

Hrana Gurki. Mnogo krompira. I začina.

Nisu voleli pabove jer Sing Rana ne pije, a Ken ne može da puši. Nisu voleli da šetaju. Filmovi ih nisu zanimali. Prema Kenovim rečima, posle *Kazablanke* sve je đubre. Televizija im je bila dosadna, osim emisija o konjima na Kanalu 4.

Ali voleli su da se kockaju.

Zato sam ih vodio na ovo trkalište pasa između Ist Enda i Esekse, koje sam pamtio iz detinjstva. Mislio sam da je nestalo otprilike kada i novi romantizam, ali kad sam potražio na internetu, saznao sam da Badamsko trkalište pasa još postoji.

U baru koji je mirisao na ribu i pržene krompiriće, Ken je izvukao iza uha olovku kakvu koriste zidari. Liznuo je vrh i sagnuo se nad obrazac. Kao i uvek, izgledao je besprekorno, u blejzeru, košulji i s kravatom. Verujem da je tako i spavao. Sing Rana zurio je u stazu, a onda u nebo. On se kladio pažljivo, uzimao je u obzir vremenske prilike i pažljivo je izračunavao rizike gubitaka i dobitaka. Ken je bio sujeverniji. Birao je trkače na osnovu imena, nagoveštaja i tajanstvenih znamenja. Ken je retko dobijao, a Sing Rana je dobijao stalno. No, sume koje su ulagali bile su tako sitne da je bilo

svejedno.

„Usamljeni Putnik“, rekao je Ken gledajući defile pasa. „Broj pet. Pogledaj ga.“

Pas broj pet njušio je vazduh, ali osim toga izgledao je potpuno isto kao svi ostali. Bili su građeni više kao rakete nego kao psi.

Sing Rana je odmahnuo glavom. „Staza je suviše mekana za Usamljenog Putnika“, rekao je. „On voli čvrsto tlo. Ali jutros je bilo kiše.“

„Njuši krv“, tvrdio je Ken. Okrenuo se meni. „Neki psi treniraju s pravim zečevima, znaš. Zbog toga trče brže, jer pravi zec ima bolji ukus nego metalni. Ako je pas trenirao s pravim zecom, mi kažemo da njuši krv.“

Sing Rana je ponovo odmahnuo glavom. „Ne njega“, rekao je. „Ne posle jutarnje kiše.“

„Jednom sam bio ovde s tvojim starim“, rekao mi je Ken. „Pre nego što si se ti rodio. Naleteli smo na Alfa Remzija. Pre nego što je postao ser Alf Remzi. Čuo si za njega, zar ne?“

Bio sam lako uvređen. „Selektor engleskog fudbalskog tima koji je osvojio svetsko prvenstvo hiljadu devetsto šezdeset šeste“, rekao sam. „Znam da su on i tata išli zajedno u školu.“

Ken je klimnuo glavom. „Alf je počeo da menja naglasak. Kako se to zove? Evolutivne lekcije? On je mnogo držao do svoje evolucije, stari Alf. Da može da oteže kao bogataši.“ Ken se zacerekao na ove uspomene. „Tvoj tata mu se mnogo smejao.“

Zamislio sam svog oca ovde. Koliko je imao godina? Manje nego ja sada. Pored nas je prozveketala metalna karikatura zeca. Začula se vika kad su psi krenuli.

„Nisam mu nikada rekao da ga volim“, rekao sam.

Ken me pogleda iskosa. „Alfu Remziju?“

„Mom tati. Kazao sam mu to samo jednom. Na kraju. U bolnici. Kad je znao da umire. Tada sam mu rekao. Ali samo jednom. Sad mi je žao.“

Ken Grimvud se namrštio i ispravio. Delovao je lako zgađeno.

„Ja se zbog toga ne bih grizao“, rekao je. „Tvoj stari nije bio od onih kojima treba zagrljaj. Ne bi se radovao da si slinio po njemu svaki bogovetni dan.“

Glasovi su se pojačali. Metalni zec je protandrkao, praćen tihom grmljavinom psećih šapa. Psa broj pet, Usamljenog Putnika, nigde nije bilo. Ken je iscepao tiket u sitne komadiće. Sing Rana se nasmejao. Pas na čelu nosio je crne i bele pruge i broj šest.

„Šest!“, povikao je Sing Rana skakućući. „Hajde, šestice!“

Ken Grimvud je frknuo, ne gledajući me.

„Jednom si mu kazao da ga voliš“, rekao je šarajući po papirima zidarskom olovkom, spreman za sledeću trku. „A za čoveka kakav je bio tvoj stari, veruj mi, jednom je više nego dovoljno.“

Bio je to čitav čopor. Metodično su uništavali autobusku stanicu.

Lica su zbog bezbednosnih kamera sakrili kapuljačama i vunanim kapama, ali su inače bili vrlo drski bacajući komade betona kroz stakla. Razbijala su se poput eksplozija dijamanta pod žutim uličnim svetlom, a oni su urlicali od čiste radosti.

Ostavio sam Kena i Singa Ranu u njihovom naselju, i bilo mi je drago što sada nisu sa mnom. Makar je to bilo dobro. Oni bi uradili nešto glupo. Na primer, probali bi da ih zaustave.

Kao da su se umnožavali pred mojim očima. Silazili su na ulicu, oduševljeno skakali i vrištali dok je staklo prskalo oko njih. Nagazio sam kočnicu i osetio sam da teže dišem. Hteo sam da se okrenem i nađem neki drugi put, ali bilo je kasno. Moji farovi su ih obasjali, zarobili su ih u optužujući sjaj. Oni su se, kao vođeni jednim umom, svi okrenuli ka meni. I onda sam ga video.

Usred čopora.

Ispod vunene kape štrcalo je gusto pramenje plave kose.

U ruci je držao komad betona veličine pice.

Grizao je donju usnu bacajući beton kroz poslednje staklo. Onda su nestali. Vratili su se u kokošinjac stanova. A ja sam sedeo ispred miliona svetlucavih dijamanata i mislio kako je to samo neki dečko koji liči na njega. To je sve. Beli dečko od petnaestak godina duge plave kose i lica premladog za njegov uzrast.

Sigurno ima milion klinaca koji tako izgledaju.

jedanaest

Pred kućom se razleglo brujanje harlija dejvidsona pod punim gasom, a odmah zatim čuli su se koraci na stepenicama. Pegi me je hitro zagrlila i pritisnula mi rebra motociklističkim šlemom koji je držala u ruci.

„Stigao je“, rekla je, cmoknula me u obraz i uputila mi uzdržan osmeh. „Moj tata je stigao.“

„Lepo se provedi“, rekao sam joj, a zapravo sam mislio kako je nemoguće nadmetati se s krvnom vezom. Mislim, možeš da se nadmećeš, ali ćeš uvek izgubiti. Glatko. Nokautom. Deset-nula. Takmiči se s krvnom vezom i nećeš stići ni do produžetaka.

Prišao sam prozoru i zagledao se u Džimovo lice, toliko poznato zbog njegove glavne uloge u popularnoj televizijskoj seriji Pozornik Filt, nepravedni pajkan. Džim Mejson, herojski lep, onako obučen u crnu kožu, od raščupane kose do neodoljivo izgrebanih motociklističkih čizama, sedeo je na svom moćnom paripu, raskrečenih nogu u kožnim pantalonama, i smešio se svojoj kćeri. I njenoj majci. Skinuo je kacigu, i lice mu je bilo crveno i znojavo, ali ipak božanstveno.

I što je još važnije - prepoznatljivo. Mislim, čak i ja, koji ne pripadam milionima obožavalaca njegove pajkanske serije pune klišea (alkoholizam - ima, razvod - ima, mrtav roditelj - ima, dugogodišnji rat s genijalnim serijskim ubicom - ima), znao sam svaku crtu tog lica visokih jagodica.

Dok su njih troje stajali pred kućom - Džim i Pegi u koži, Sid s rukama skrštenim na grudima - osetio sam da mi se u grlu stvara tvrda knedla. Izgledali su kao prava porodica.

Sidin i Džimov razvod bio je tradicionalan - povremena neverstva (njegova), gorka prebacivanja (njena) i sve veća zbunjenost (obostrana) činjenicom da su uspeli da budu zajedno u istoj prostoriji, a kamoli što su se okušali i u braku.

A borili su se za svoju ljubav. Upoznali su se u Teksasu, u njenom rodnom gradu Hjustonu, gde je Džim radio kao raznoslač pošiljki i delovao mladoj, neiskusnoj Sid kao neodoljivo blistav poštar.

Venčali su se, ali pošto na Ameriku nije uspeo da ostavi utisak kakav je ostavio na visoku dugonogu smeđokosu devojkicu s kojom je plesao u klubu Jukatan, Džim se vratio kući podvijenog repa, a ona je došla s njim da se suoči sa siromaštvom, kišama i ponižavajućim obredima imigracionih službenika koji su odbijali da poveruju da se njih dvoje zaista vole.

Ali voleli su se. Sve dok se Džim, pošto je bez uspeha pokušao da radi kućnu dostavu za restoran Dvostruka sreća na Holovej roudi, nije spetljao s upravnicom restorana, privlačnom curom iz Kauluna. A onda s jednom konobaricom, rođenom u Kuala Lumpuru. A onda i s konobaričinom mlađom sestrom.

„On je na bambusima.“, rekla mi je Sid objašnjavajući zašto im se brak raspao.

Ali sada sam ih posmatrao i bilo je očigledno da među njima vlada neka obnovljena naklonost. Kao da se po drugi put udvaraju - to je odnos koji nastaje pošto se razidete i odete svako svojim putem. On joj se široko smešio i gotovo stidljivim pokretom brisao znoj s čela. Ona je pružila ruku i protrljala mu mišicu. Jednom, dvaput. Da sam trepnuo, propustio bih taj trenutak. Gest je bio tako zapanjujući da sam zamalo skrenuo pogled. Ali nisam mogao.

Zato što sam video šta se dešava.

U srcu moje žene ima jedno tajno mestašće koje žudi za starim životom. Za vremenom kad je bila s jedinim muškarcem za kog se udala. Kad je imala bebu njegove i svoje krvi. Kad nije bilo nikog drugog - izbeglica iz rasturenih domova, osakaćenih žrtava brakorazvodnih sporova koje vuku za sobom svoju izranavljenu, zbunjenu decu.

Gledao sam ih dole na ulici i znao sam.

Sid je, makar jednim delom, želela porodicu bez oštih nazubljenih ivica. To i nije bilo naročito mnogo.

A, među nama rečeno, shvatao sam i zašto.

Čuo sam šuškanje pored sebe i odjednom je tu bila Džouni; uspenrala se uz kauč da pogleda kroz prozor. Uzela me je za ruku.

„Izgleda opasno“, rekla je zamišljeno. „Ta motorna pustolovina.“

Gledali smo Džima i Pegi kako se odvoze. Sid je stajala na ulici dok se nisu izgubili iz vida, a kad se okrenula, Džouni je udarila dlanovima o okno.

Ali Sid nije podigla pogled.

„U vaše vreme bilo je lako“, rekao sam starcima, ne gledajući njih, nego raspored popodnevni trka u Gudvudu. „To s muškarcima i ženama. S roditeljima i decom. Sve je bilo mnogo lakše.“

Sing Rana me jeposmatrao onim svojim dobrim, toplim očima koje nisu otkrivale baš ništa. Ken nije ničim pokazao ni da me je čuo.

„Ko ti se sviđa za pola četiri, žučo moj stari?“ rekao je škiljeći u Rejsing post. „Samo Dečak?“

Sing Rana je okrenuo glavu prema otvorenim vratima kladionice. Sipila je siva kiša.

„Da“, rekao je. „Zato što Samo Dečak voli meku stazu.“

Ken je na ovaj mudri savet zamišljeno klimnuo glavom i kucnuo se malom olovkom po okviru naočara. Oduvek sam mislio da su te male olovke zidarske, ali sada sam shvatio da su kladioničke. Zidari su ih prosto zdipili od Mađioničara.

„Lakše?“, rekao je Ken smešeći se. „Ne znam da li je bilo lakše. Jednostavnije? Bilo je. To priznajem. Sve žene ostajale su u braku u kom su dobijale batine od svadbe do smrti. Nismo mi imali porodično nasilje. Imali smo žene koje dobiju batine kad im muž dođe kući iz kafane, ili kad ima loš dan na trkama, ili kad se šef izdere na njega. Ili kad mu dođe. Samo da bi je podsetio gde joj je mesto - pod njegovim donom. I imali smo muškarce koji su se oženili curama koje su napumpali sa sedamnaest a pedeset godina kasnije nisu bili ništa pametniji. One koji su rđavo izabrali i živeli su s tim jer nisu znali šta bi drugo.“

Pogledao me je, a onda je podigao pogled ka televizoru okačenom visoko iznad naših glava. Konje su vodili na startnu liniju, ili kako god da se to već zove. Sve ovo bilo mi je još prilično novo.

„Shvatam zašto ti je žao što si to propustio“, rekao je Ken. „Brakove poput doživotne robije. Brakove nalik na zatvor. Decu koja dobijaju batine ili prolaze još gore.“

„Ali“, nisam odustajao, „deci je bilo bolje, iako su odrasli bili zarobljeni i nesrećni. Deca su imala povoljan uticaj na te stare porodice.“

„Ponekad“, rekao je Ken. „U dobrim kućama. Ne u lošim. Mi tada nismo imali seksualno zlostavljanje. Imali smo poigravanje. Braća. Stričevi. Očevi. Poigravali su se, neki. A nije imalo kuda da se ode. Nije bilo kuda da se pobegne. Nije bilo izlaza dok te ne iznesu u sanduku.“ Uperio mi je olovčicu u lice, na trenutak nem, a ja sam se zapitao da li se to i njemu dogodilo. Nisam mogao ni da zamislim njegovo detinjstvo. Onda mi se odjednom iskezio; veštački zubi sinuli su kao kost.

„O, da, sećam se“, rekao je Ken Grimvud i munuo laktom Singa Ranu kad se na ekranu pojavio Rizik; laka izmaglica dizala mu se s dugih sapi boje kestena. Ken se nasmejao, smeh se preobrazio u kašalj, i čuo sam kako mu tečnost zatvara pluća.

„Dobra stara vremena“, rekao je.

U filmu koji smo zbog nečega gledali, mora su se dizala i gradovi su nestajali. I to čudnovato fotogenično.

Kupola Bele kuće odletela je kao loptica za stoni tenis. Ajfelova kula srušila se poput trske u

bujici. Tadž Mahal, Big Ben, Sidnejska opera - sve je nestalo poput zrnaca peska.

Naišli su požari, plamteli su kao paklene peći. Dim se izvijao nad kanjonima oblakodera poput oblaka na kraju sveta. A zemlja je pucala. Milioni ljudi su ginuli za tren oka. I kiša je šibala razorenu zemlju.

„Nisu imali sreće s vremenom“, šapnuo sam u mraku, ali Pat se nije nasmejao.

Osetio sam kako se meškolji u sedištu pored mene i preko volje diže veliku kesu slatkih kokica. Posle nekog vremena u ruci mu je zasijao mobilni telefon.

„Zašto ne gledaš film, do đavola?“ prasnuo sam, ali tiho, mada mi se to činilo neizrecivo staromodnim, kao ustupanje sedišta u autobusu ili otvaranje vrata ženama. Po čitavom bioskopu sijali su mobilni telefoni, a ljudi su uživali u glavnom dnevnom obroku i živim razgovorima. Čak ni kraj života na planeti Zemlji nije mogao da im privuče pažnju.

„Znaš zašto?“, rekao je Pat i pogledao me iskosa. „Zato što je ovo - šta ja znam - pornografija Jedanaestog septembra ili tako nešto. Zato što su ovi snimci ljudi kako skaču sa zgrada, zgrada koje se ruše, oblaka dima po ulicama - sve je to skinuo s vesti, a?“

„Ne govori a“, rekao sam.

„Samo da bi se neki kreteni napalili“, nastavio je. „Jeftino uzbuđenje za kretene koji žvaću kokice. Razumeš? Muka mi je od toga, ako baš hoćeš da znaš.“

„Ali, osim toga“, rekao sam. „Zar ne misliš da je odličan?“

„Budući klasik“, rekao je prezrivo.

Ustao sam i krenuo prema prolazu. Nekada bi to izazvalo osrednji bes gledalaca. Kao preglasan govor u biblioteci. Ovi ljudi nisu čak ni spustili sendviče.

Stajao sam napolju, gledao Trg Lester i čekao da vidim hoće li i Pat izaći. Nikada do sada nismo izašli iz bioskopa pre kraja filma.

A stalno smo išli u bioskop. Kad je Đina otišla, Patu su bile četiri godine i njegova opsednutost Ratovima zvezda pretvorila se u nešto drugo. U nešto veće. U drugi svet u koji se povlačio kad mu stvarni postane pretežak. Imao je i igračke - pedalj visoke Hana Soloa, Luka Skajvokera i Darta Vejdera, sive modele Milenijumskog sokola i lovaca sa X-krilima, plastične svetlosne mačeve koji se zauvek iskrive ako stanete na njih.

Ali iznad svega bili su filmovi, koje smo gledali na videu dok se traka ne razvuče, i koje smo gledali u bioskopima po dva i tri odjednom. Jednom godišnje u nekom sumanutom uglu Vest Enda prikazivala se čitava trilogija. Ratovi zvezda. Imperija uzvraća udarac. Povratak Džedaja. A u dobu kada drugi sinovi idu s očevima na fudbalske utakmice - to je druga zabava koja ne iziskuje razgovor - Pat je razvio neizmernu sposobnost da satima sedi u mraku i živi od fante, suvog grožđa s čokoladom i neprocenjivih maštarija. Bioskop je bio nešto samo naše. A sada je, činilo mi se, tome došao kraj.

Došao je do mene; obojica smo bili postidjeni i želeli smo da izbegnemo svađu. Jer, zbog čega bismo se pa svađali? Neki daleki glasić govorio mi je da bi trebalo da se smejemo ovoj lakrdiji kraja sveta, ovom smeću iz Knjige otkrivenja. Ali nismo se ni osmehnuli.

„Hoćemo li u Kinesku četvrt?“, upitao sam.

Namrštio se. „Nisam nešto gladan“, rekao je, s kosom preko očiju. Pogledao je ručni zglob. Nije imao sat. „Sutra se ide u školu. Kasno je.“

Klimnuo sam glavom kao da je sve sređeno.

„Onda kući“, rekao sam, a ta reč mi je opekla usta.

Đina je otvorila vrata.

Nasmešila se, zagrlila ga i poljubila dok se provlačio pored nje. Nije rekao do viđenja. Premestila je osmeh na mene napola zatvarajući vrata i zaprečujući mi vidik.

„Šta je s njim?“, upitao sam.

Osmeh je izbledeo. Čuo sam ga kako klopara po kuhinji. Zvučalo je kao da traži nešto za jelo. Znači, ono „nisam nešto gladan“ bila je laž. Nije mu se išlo u Kinesku četvrt. Nije hteo da bude sa mnom.

„Nije njemu ništa“, rekla je, odjednom ledenog glasa. O, tebe znam, pomislio sam. „Pat je dobro“, nastavila je. „Lepo se uklopio. Sprijateljio se s Piterom.“

„Piter? Piter? A ko je sad pa taj Piter, jebote?“

„Pazi malo na rečnik, hoćeš? Piter je moj dečko.“

Uzdahnuo sam. „Baš zanimljivo. Žena od četrdeset godina ima dečka. Da li se ti i Piter zabavljate? Ili ste u ozbiljnoj vezi? Da li se vatate, ili se samo žvalavite? Kakav je teški peting? Gospode, Đina - smisli neku novu reč. Nisi šiparica.“

Pobesnela je. „Ne prestaješ!“, rekla je. „Nema kraja, je li?“

„Ima, ima“, rekao sam, odjednom uplašen da će mi zalupiti vrata ispred nosa pre nego što stignem da joj kažem šta sam shvatio tokom tužne, tihe šetnje nazad do Sohoa. Ali prvo je ona imala meni nešto da kaže.

„Znaš u čemu je tvoja nevolja, Hari?“

„Prosvetli me.“

Izašla je pred vrata da je Pat ne čuje. Za to joj odajem priznanje. Meni to verovatno ne bi palo na pamet.

„Jednostavno je kad si sam roditelj“, rekla je tiho, ali pljujući svaku reč. „Uprkos svem tvom kršenju ruku za medalju.“ Nastavila je oponašajući moj glas - uopšte nije zvučalo kao ja: „O, jadan ja. O, jadni Pat.“

„Kršenje ruku za medalju“, rekao sam. „To mi se dopada, Đina. Dobro je. Zapisaću to.“

„Tako se radujem što ti se sviđa, Hari. Živim samo tebe da usrećim.“ Prišla mi je pola koraka. „Ali uprkos svem tvom samosažaljenju, Hari, zapravo ti se sviđalo što si sam. Jednostavnije je sa samo jednim roditeljem. Tako možeš da glumiš Velikog diktatora. Tvoja reč je zakon. Sam roditelj je bog.“

„Aha, samohrani roditelji“, rekao sam. „Rulja sebičnih skotova.“

„Laku noć, Hari.“

Ušla je i krenula da zatvara vrata. Gurnuo sam nogu u procep kao neki ludi trgovački putnik. Pogledala je dole i nasmejala se od neverice.

„Ne želim da se svađam, Đina“, rekao sam tražeći reči. Znao sam šta osećam, ali nije mi bilo lako da to pretočim u reči. To mi se stalno dešava u poslednje vreme. „Samo - samo ne želim da u njegovom životu glavna tema budemo ti i ja.“

Čekala je. Sklonio sam nogu. Zapravo me je malo i bolela.

„Želim da Pat ima svoj život“, rekao sam. „Ne želim da mu najvažniji budu otac i majka i ono što se desilo među njima. Naš razvod. Čitava ta gužva. Moramo da ga pustimo da ima svoj život, Đina. Toliko mu dugujemo.“

Nasmešila se i povukla, a ja sam ostao da gledam u zatvorena vrata. Čuo sam je kako zaključava obe brave i odlazi. Nije shvatila. Ili joj je možda pomisao bila suviše nepodnošljiva.

Pomisao da je Patov život zauvek oblikovan našim neuspehom, doživotno utisnutim u njegovo srce, neizbrisivim kao istetovirana suza.

dvanaest

Počeo sam da strepim od dolaska poštaru.

Stomak mi se vezivao u čvor. Teški koraci uz baštensku stazu, zveket poklopca proreza za pisma i evo ih, sada su moj problem, crveni računi u smeđim kovčecima među restoranskim jelovnicima i reklamama, upadljivi kao koprivnjača. Simptomi iznenadnog napada siromaštva.

Ali najgori od svega bio je beli koverat s pismom od hipotekarne banke. I taj jezik - tako nadmen, tako umoran, mehanički odgovor baze podataka koja je mnogo puta videla gubitnike kao što sam ja.

Ako imate teškoća u otplaćivanju hipoteke...

Sid je sišla i videla me, pa sam brzo presavio pismo.

„Hari“, rekla je, „moramo da razgovaramo o novcu.“

Nasmejao sam se i privio je u naručje. „Ne, ne moramo“, rekao sam. „Zato što će se nešto već pojaviti. Uvek nešto iskrasne.“

Obgrlila me je oko struka. Položila mi je glavu na rame. Ali nije se smešila.

„Sada nije kao pre“, rekla je. „Osećam to u Sitiju. Nešto nailazi. Ne možeš da se zaposliš na dobar dan. Čovek u tvojim godinama...“

Oh, to je bilo nisko. Pustio sam je. Sada se ni ja nisam smešio.

Telefon u džepu mi je zavibrirao. Obično su mi pozivi na mobilni izazivali drhtaje besa - dobra tema za Zaušku, pomislio sam na trenutak, zaboravivši da je naša mala emisija otišla u prošlost - ali sada sam bio zahvalan jer je poziv značio da ne moram da mislim o novcu.

NEPOZNAT BROJ, rekao mi je moj telefon, i nije se šalio.

„Vi me ne poznajete“, rekao je opušteni glas iz srednje klase. „Zovem se Piter Grouvs. Ja sam, ovaj, Đinin dečko.“

Sid me je gledala. Otišao sam niz hodnik.

„Halo?“ rekao sam.

Naježio sam se. Od svega. Od činjenice da taj tip može tek tako da uzme telefon i zove me dok sam kod kuće. Od činjenice da o sebi govori kao o Đininom dečku bez trunke stida i nelagode. Od činjenice da je do sada već upoznao mog sina. Dečko verovatno provodi noć s devojkom - a njen sin spava u susednoj sobi. Kako dečko i devojka to nazivaju? Ostao je da prespava? Celonoćni sudar?

„Zovem se...“

„Da, to sam čuo“, rekao sam izlazeći u baštu. Gurnuo sam glavu pod strehu Vendine kuće. Želeo sam da ovaj razgovor ostane van mog doma. „Šta želite?“, upitao sam ga.

„Šta želim?“ Kao da se iznenadio. „Pa, ako je moguće, želeo bih da se sastanemo. Da porazgovaramo. Da raspravimo gde smo i šta smo i kako da rešimo probleme.“

Ovo je bio nov jezik za mene. Nepoznat jezik. Osetio sam da mi krv ključa. Usta su mi se osušila. Shvatio sam da me ovaj spokojni, razumni čovek ispunjava ubilačkim besom.

„Ne želim da vas vidim“, rekao sam, nešto nadurenije nego što sam želeo. Sid je stajala na kuhinjskim vratima i zabrinuto me posmatrala, ruku skrštenih na grudima. Od tog stava uvek mi se stegne srce, iskreno rečeno. Čini mi se da želi tako da se zaštiti.

Čuo sam ga kako uzdiše. To mi se svidelo. Zvuk njegovog uzdaha u mom uhu.

„Mislim da bi to bilo dobro za Đinu“, rekao je - glas razuma. „I za njenog sina.“

Njen sin. Ne Pat. Ne vaš sin. Sve što ovaj čovek izgovori dovodilo me je do paklenog besa. Ali znao sam da ću se sastati s njim, znao sam da moram.

„U redu“, rekao sam i prisetio se desetina kafea koje sam znao u blizini svog starog posla. Tik severno od Ulice Oksford, u civilizovanom prostranstvu Merilebona od Portlend Plejsa do Ulice Bejker. Ta oblast puna je kafea, i odjednom mi je više nego ranije bilo teško što nemam unosan posao. Rekao sam mu naziv jednog kafea na Merilebon Haju, dan i vreme.

„Sve je u redu osim vremena“, kazao je. „Možemo li...“

„Ne, ne možemo“, rekao sam. Pogledao sam Džouninu Vendinu kuću. Vrata su se tokom noći otvorila i vetar je uneo malo suvog lišća. Počeo sam da ga izbacujem nogom. „Vi ste mene zvali, sećate se?“, rekao sam tom tipu, tom Piteru. „Možete li ili ne možete?“

Kratka tišina.

„U redu“, rekao je. „Vidimo se tamo.“

„Dođite nenaoružani i sami“, dodao sam. „Ili vas vaša devojka više nikad neće videti.“ Još tišine. „Šalim se“, rekao sam i spustio kretenu slušalicu.

Onda sam se vratio u kuću, gde me je moja žena čekala s poštom.

Pat je stajao na autobuskoj stanici na Totenhem Kort roudu.

Bilo je tu još klinaca, ali niko nije nosio uniformu gimnazije Remzi Mekdonald. On svakog jutra mora da prevale podugačak put.

„Hej“, rekao sam i otvorio suvozačka vrata. Uvukao se u kola i stegao ranac dugim ždrebećim nogama. Njih je nasledio od majke. Napola se osmehnuo i spustio glavu. Ubacio sam u brzinu i nasmejao se.

„Bio sam u prolazu“, rekao sam...

„U prolazu?“ Izgledao je kao da se nije očešljao. Hteo sam da ga zagrlim, ali sam samo okrenuo kola ka severu i uključio radio.

„Aha, imao sam radni doručak. Odlično je prošlo. Marti i ja imamo dosta sjajnih projekata. Ti ljudi - ti s kojima smo bili da doručku - bili su prilično zainteresovani.“

Dotakao se po ručnom zglobu, tamo gde bi došao sat.

„To je bio neki veoma rani doručak“, rekao je prozrevši me.

Pogledao sam ga iskosa. „Šta je ovo?“, upitao sam ga. „Klub lateralnog mišljenja u akciji? To je bila više kafa nego doručak, pametnjakoviću. Zar ti nije drago što te tvoj stari vozi u školu?“

„Naravno da jeste“, rekao je, nasmešio se i s uzdahom se naslonio. Prava je gnjavaža hvatati autobus svaki dan. Nije on navikao na to.

Saobraćaj je bio redak. Vozio sam nasuprot bujici prema gradu. I još je bilo rano. Prošli smo pored studija Ebi roud u Sent Džons Vudu, i nije bilo turista koji prelaze zebru pretvarajući se da su Džon, Pol, Džordž i Ringo. Eto koliko je bilo rano.

„Pa, kako ide?“, postavio sam mu besmisleno roditeljsko pitanje na koje obično kao odgovor dobije samo neodređeno gundanje. Ali Patu se prelepim licem raširio spor, stidljiv osmeh. I još je bio prelep. Čak i sada, s bubuljicom na čelu i retkim belim maljama na gornjoj usni, još je bio moj prelepi dečak.

„Ušao sam u tim“, rekao je. „U fudbalski tim gimnazije.“

Treskao sam šakama po volanu od radosti. Podvriskivao sam. Pljesnuo sam ga po butini. Viknuo je pobunivši se, ali i on se smejaao.

„Znao sam da ćeš ući!“, rekao sam. „Znao sam da ćeš ući.“

A onda se raspričao - rekao mi je da je standardni golman istegao neki važan ligament na skijanju i da mu je to pružilo priliku koju je čekao. A ja sam radosno klimao glavom i postavljao mu poneko pitanje - kad je sledeća utakmica, trebaju li mu kopačke i rukavice i slično - ali uglavnom sam ga puštao da priča. I to je trajalo sve do školske kapije.

„Hvala na vožnji“, rekao je. Izašao sam s njim iz kola. Stajali smo licem u lice, a oko nas su

lepršali plavi blejzeri. Znao sam da ne smem da ga zagrlim. Nisam toliko glup. Ali toliko sam ga voleo.

„Ponosim se tobom, sinko“, rekao sam. „Ipak si uspeo.“

Slegnuo je ramenima, a kosa mu se prosula preko očiju. Sklonio ju je s osmehom. „Samo jedna utakmica“, rekao je. „Trenner hoće da isproba još nekoga.“

Pored nas se progurala grupa krupnijih dečaka. Jedan je zakačio Pata ramenom i gurnuo ga u stranu. Moj dečak je visok, ali malo jači vetar može da ga sruši.

„Hej“, rekao je taj veliki momak, i video sam da je to Vilijem Flaj. U pola devet ujutru imao je popodnevenu bradu. „Gledaj kuda ideš, Bolesnik.“

Bolesnik? Tako ga zovu? Zato što je bio bolestan? Taj nadimak su mu smislili? Zurio sam u Vilijema Flaja, ali znao sam da ne smem ništa da kažem. Drugi momak -Ašov - cerekao se kao da je Vilijem genije komike. Tek tada sam uočio da nisu obojica krupni. Samo Vilijem je krupan. Ašov je bio lasica, važna zbog društva u kom se kreće.

Odmerio sam tog Vilijema Flaja. Uprkos izobličenoj trupini i dlakama na obrazima, nije bio ništa naročito. Takav jedan postoji u svakoj školi u zemlji, visi u svakom tržnom centru, na svakom igralištu i u svakom parku. Svako ima svog Vilijema Flaja.

Gledali smo ga kako odlazi. Prošlo je možda deset sekundi. Ali kao da se čitav svet izmenio. Pat je otesao blejzer i nije me gledao. A moj bes je rastao. Bio sam besan čak i na njega.

„Brani se“, rekao sam mu. „Zašto se ne braniš?“ Zatrešao je glavom. „Da se branim?“, rekao je i nasmejao se, ali taj smeh zvučao je drugačije.

„Da“, rekao sam. „Kad te zadirkuju pogrđnim imenima. Kad nalete na tebe. Usprotivi im se.“

Pat je uzeo ranac i zabacio ga na rame. „Šta očekuješ da učinim?“, upitao je. „Da ih isprebijam?“

Prišao sam mu korak bliže. Nisam hteo da napravim scenu. Klinci su bili svuda oko nas. Ali ovo mi je bilo važno. Otkrio sam da mi je važnije od bilo čega.

„Samo se brani“, rekao sam.

„Alija nisam snagator“, rekao je moj sin dok je zvonilo za početak nastave. „Deda je snagator. Klint Istvud je snagator. Možda si i ti. Ali ja nisam, i nikad neću biti.“ Otišao je. Gledao sam ga kako odlazi. Još sam stajao na istom mestu kad sam video suze i mog dečaka kako se iz sve snage bori da ih suzbije. Besan na mene i besan na surovi svet. Ali najviše besan na same suze.

„I ne treba mi vožnja ujutru“, rekao je. „Mogu i autobusom, hvala lepo.“

Hvala lepo.

To hvala lepo me je dotuklo.

Opazio sam ga čim je ušao.

Bio je visok i delovao je kao da ide u teretanu, ali naočari su ublažavale efekat. Bio je obučen za posao, nosio je cipele i odelo ispod zimskog kaputa, ali ne i kravatu. Delovao je kao da verovatno nosi jednu u džepu.

Piter.

Nekoliko trenutaka ostao sam nepomičan i samo ga posmatrao; bio sam u iskušenju da odem a da i ne razgovaram s njim. Ali onda me je video kao sedim sam za stolom u dnu sale i podižem novine u znak prepoznavanja. Prišao mi je i ustao sam da se rukujemo.

„Hvala što ste došli“, rekao je, ali onda smo morali da sačekamo da dođe konobarica. Poručio je neku komplikovanu kafu, a onda kao pažljiv domaćin pružio ruku prema meni. Odmahnuo sam glavom i otpio gutljaj čaja. Konobarica je otišla, a on je položio dlanove na sto. Bio je spreman da otvori sastanak. Glupo sam mu se kežio, razmišljajući šta bi se desilo kad bih mu prosuo čaj u lice.

„Đini nije lako“, rekao je. „Sada kad se njen sin - kad se Pat doselio. Pokušava da uspostavi odnos.“ Značajno me je pogledao. „Nije to lako.“

Nasmejao sam se. „Đina me se ne tiče“, rekao sam. „Više ne. Brinem samo za svog sina.“

Piter me je pogledao kao da me prvi put vidi. „Ali valjda vam je stalo do Đine. Pretpostavljam. Želite da bude srećna.“

Razmislio sam o tome. Da li želimo da naše nekadašnje ljubavi budu srećne? Da li to zaista želimo?

„Valjda“, rekao sam i osmehnuo se. „Ali ne previše srećna, naravno.“

On se nije smešio. Ovo ne ide kako je planirao. „Pričala mi je o vama“, rekao je.

Klimnuo sam glavom. „Siguran sam da jeste.“

„Godinama se mučila da nađe sreću posle raspada vašeg braka“, rekao je. „Naravno, ja sam čuo samo njenu stranu priče, ali koliko sam shvatio, u tom braku vi ste bili neverni, a ona je uvek bila odana supruga puna ljubavi.“

Izbrisao mi je osmeh s lica. Drago mi je za tebe, pomislio sam, a onda je naišao prvi talas besa. Ko si ti uopšte?

„Ne želim da budem grub“, rekao sam.

„Zaista?“, uzvratio je.

„A šta vi želite?“

„Samo da porazgovaramo“, rekao je dižući ruke. „Samo da malo popričamo, drugar.“

Nasmejao sam se na ovo. „Nisam ti ja drugar.“

Zatresao je glavom. „Zašto si tako neprijateljski nastrojen prema meni? Zato što sam u vezi s tvojom bivšom ženom? Zato što me je predstavila tvom sinu?“

Zamislilo sam ga kako se muva po kuhinji ujutru, očiju mutnih od Đinine postelje, a moj sin pakuje ranac za školu.

„Mislim da si princ“, rekao sam. „Pravi pravcati princ, jebote.“

Nagnuo se napred. Srknuo sam čaj. Ohladio se. Ipak sam ga popio. Ali više volim vreo čaj, tako vreo da mi prži grlo.

„Samo želim da imaš malo više razumevanja“, rekao je. „Đina ima mnogo problema koje pokušava da reši.“

„Problema? Šta si joj ti, psihijatar?“

„Imaš nešto protiv terapije?“ upitao je resko. „Zato što mislim da bi terapija Đini pomogla.“ Konobarica mu je donela tu njegovu komplikovanu kafu. Nije joj zahvalio. Nije je čak ni pogledao. Mrzim kad su ljudi takvi prema konobaricama. „A i Patu“, dodao je.

„S mojim sinom je sve u redu“, rekao sam; on se zakikotao, a meni je došlo da mu slomim vrat.

„I Đina i Pat imaju ozbiljne probleme zbog napuštanja“, rekao je.

„Onda nije trebalo da ga Đina napusti, zar ne? Nije trebalo da protraći tolike godine tragajući za ispunjenjem - ili kakvo god je sranje od izraza u modi ove godine.“ Čekao je. Nastavio sam. Sporije i odmerenije. Hari Silver - glas razuma. „Kad nam se brak raspao - i, da, ja sam kriv za to - uvek je bilo nečeg važnijeg od našeg sina. Japan. Karijera. Najnoviji tip. Neki koji liči na tebe.“

Sigurno sam pred kraj povicio glas, zato što su se ljudi okretali ka nama.

„Možemo li da budemo uljudni?“ upitao je Piter.

„Ne znam“, odgovorio sam. „Možemo li? Zoveš me na kuću i tražiš da se vidimo, a onda sediš tu i pričaš tim svojim mekim razboritim glasom o Đini i Patu kao da ih poznaješ bolje nego ja. Možemo li biti uljudni, Pitere? Sumnjam da možemo.“

„Samo želim da shvatiš kroz šta Đina prolazi“, rekao je. „Bio bih ti zahvalan na malo više razumevanja. Znam koliko se uznemiri kad se svađate.“

„Jadna.“

„Jeste“, prosiktao je i video sam da sam ga najzad izazvao. Negde duboko u njemu - ispod tih finih naočara i odela - ležao je bes i čekao da provali. „U pravu si. Jadnica. Otac ju je napustio dok je bila mala. A onda ju je muž varao jer je imao nekakvu bednu preranu krizu srednjih godina.“

Nacerio sam mu se. „Samo nastavi. Dobro ti ide.“

Odgurnuo je šoljicu. „Slušaj, mene zapravo baš briga za tebe. I za tvog sina.“

Klimnuo sam glavom. Spustio sam šolju. „U redu“, rekao sam.

„Ali volim Đinu i želim da bude srećna. Tvoj sin očigledno ima mnogo problema...“

Tada sam posegao preko stola i zgrabio ga za raskopčani okovratnik košulje. Da je nosio kravatu bilo bi mi lakše, ali ipak sam uhvatio punu šaku prugastog plavo-belog pamuka. Čuo se tresak kad je nešto palo na pod. Bokalčić s mlekom. Obojica smo ustali, stolice su nam škripnule i svi su se zabaljili u nas. Nisam ga pustio.

„U redu“, rekao je. „Dobro, u redu.“

Osetio sam da mi bes zatvara grlo. Gorka crna knedla nije mi dala da progovorim. Hteo sam svašta da mu kažem, ali nisam mogao da istisnem ni reč. Pustio sam ga. Onda sam uzeo posudu za šećer i iz sve snage je zavitlao u zid iza njega. Eksplodirala je i on se sagnuo pod kišom kockica.

„Pazi šta govoriš“, rekao sam ne prepoznajući sopstveni glas. Izvadio sam nekoliko novčanica iz džepa i bacio ih na sto. „Pričaj šta hoćeš o mojoj bivšoj ženi. Pričaj šta hoćeš i o meni. Ali kad govoriš o mom sinu, pazi na tu posranu jezičinu.“

Kad sam stigao kući, ulica u kojoj živim delovala mi je neobično. Godine provedene u rudnicima radija i televizije značile su da sam je viđao u svakojaka doba dana i noći. No, navikao sam da gledam svoju ulicu s tačke gledišta zaposlenog čoveka. Ulica usred prepodneva usred radne nedelje, bez posla tog dana ili sutrašnjeg, delovala mi je kao druga planeta.

A možda je to bilo samo zato što je Džim Mejson bio parkiran ispred naše kuće. Sedeo je na motociklu, a motor mu je brujao između nogu. Da li on ikad silazi s toga?

On je pola čovek, pola harli.

Sid je stajala s njim. S rukama prekrštenim na grudima. Dugonoga, bez kaputa, razvezanih patika. Obožavam njene mere. Volim je baš takvu kakva jeste. Volim nebeski inženjering njenog tela. Izluđuje me. Još uvek.

Nisu me videli. Džimov motocikl gledao je na drugu stranu, i oboje su mi bili okrenuti leđima. Stao sam, svestan da nešto prekidam. Tako se to radi, mislio sam. Kad se ljubav ugasi, ali imate dete, to se tako radi. Ne kao ja i Đina, koji veselo skakućemo po tankoj liniji između ljubavi i mržnje. Tako se to radi, pomislio sam, a onda sam možda zinuo od čuda kad je Sid podigla ruku i dodirnula mu lice.

On se nije ni makao, samo je pustio njenu ruku da luta trenutak-dva po njegovoj ljupkoj strnjici. Onda je nagazio gas, motocikl je zaurlo, on je odjezdio, a ona ga je kratko posmatrala i vratila se u kuću.

Kad sam ušao, sedam minuta kasnije, Sid je čitala novine. Podigla je pogled i nasmešila mi se.

„Šta ima novo?“, upitao sam je.

Odmahnula je glavom. „Ništa.“

Klimnuo sam glavom i skrenuo pogled.

Dodirnula si mu lice, mislio sam.

Pat je došao na večeru.

Slavili smo njegov rođendan sa zakašnjenjem. Propustili smo tačan datum jer ga je Đina pred kraj božičnog raspusta iznenada odvela u neko skijalište.

Nisam želeo ništa veliko. Mislim, želeo sam da mu priredimo divnu rođendansku večeru, ali

nisam hteo da svi zadržavaju dah i plaše se da progovore. Najbolje bi bilo kad bi Pat prosto došao na večeru i kad bi sve bilo normalno. Nedostajalo mi je normalno. Pat večera s nama - to ne bi trebalo da bude ništa naročito. Ali bilo je.

Kad ga je taksi ostavio pred kućom, sestre su ga čekale u predvorju s poklonima.

„Pate!“, vrisnula je Džouni.

„Zdravo, lepotane“, rekla je Pegi.

„Zdravo, rugobo“, rekao je Pat, a onda je podigao Džouni u naručje i poljubio je u obraz.

„Zdravo, ti.“

Ona mu se izmigoljila iz ruku i okrenula glavu, pošto je ljubljenje i dalje bilo bljak.

Sid je izašla iz kuhinje, pa su ga zagrlile sve tri. Džouni ga je stezala oko nogu. Pegi mu je obavila ruke oko vrata i malo plakala. Sid se smejala i sve ih grlila.

Ja sam samo stajao, osećajući se napeto i neobično.

Moj sin je došao na večeru.

To je sve.

Otvarao je poklone dok smo svi polako odlazili u dnevnu sobu. Džouni ga je držala za nogu, Pegina ruka lako mu je počivala na ramenu, a Sid i ja činili smo zaštitnicu. Ona je provukla ruku kroz moju i smešila se.

„Šta je ovo?“ rekao je Pat otvarajući zgužvani paketić koji je Džouni sama nevešto umotala. Razrogačio je oči kad je video CD grupe Pusiket dols. „Uuu! Dol dominejšn“, pročitao je, impresioniran.

„Znam da ih možda ne voliš, ali stvarno su sjajne“, rekla je Džouni brzo. Pokazala je jednu devojku na omotu. „Ja volim ovu. Mnogo je lepa.“

„Možda ću ostaviti ovo ovde“, rekao je Pat i pogledao sestricu. „Hoćeš ti da mi čuvaš?“

Zgrabila mu je CD iz ruku i otrčala.

„Čuvaću ga u svojoj sobi!“, doviknula je. „Možeš da slušaš kad god budeš hteo.“

Pat je počeo da odmotava Pegin besprekorno umotani poklon. Imao je čak i traku i mašnu.

„Nisam znala da umeš da skijaš“ rekla je.

„I ne umem“, nasmejao se ne gledajući je. Ali onda se nasmešio kad je odmotao DVD s prvim filmovima iz serije Ratova zvezda.

Pegi se postidela.

„To je poboljšana verzija Nove nade“, rekla je gledajući DVD iskosa. „Tu je, ovaj, i pozorišna verzija, ali to verovatno već imaš.“

„Ne, nemam“, rekao je posmatrajući omot kao što poznavalac vina miriše bocu retkog margoa. Onda ju je pogledao u oči. „Ovo je divno, Pegi“, rekao je tiho. „Hvala ti.“

On je veoma ljubazan dečko. Učtivo se divio svim našim poklonima. Sid i ja poklonili smo mu ručni sat, onaj koji izgleda kao da pokazuje vreme i na dnu okeana, pa ga je stavio na ruku i divio mu se iako sam znao da nikada u životu nije nosio sat i da verovatno neće početi ni sada.

Sid nas je obojicu pljesnula po leđima.

„Jedite“, naredila je.

Spremila je pileći kari - Patovo omiljeno jelo - i obuzela me je zahvalnost dok su kuću ispunjavali mirisi kurkume, paprika, đumbira, belog luka, crnog luka i korijandera. Bilo bi isto i da je naše dete. Ne bi mogla više da ga voli.

Večera je bila dobra. Večera je bila sjajna. Sid je napravila kari da umreš, i Pat je jeo nezasito. Svi smo se smejali njegovom apetitu, kao i uvek.

A on je bio divan. Hvalio je hranu, bio je spreman da pomogne - uvek je brzo raščišćavao sto i odnosio posuđe u kuhinju. Zbog toga mi je nekad bilo neprijatno - da mu je Sid prava majka, da li bi se uvek ponašao isto ovako besprekorno? Ali večeras sam se radovao lepom ponašanju mog sina.

Pegi je ugasila svetla i Sid je po mraku iznela čokoladnu tortu s petnaest svećica. Svi smo opevali: „Srećan rođendan, dragi Pate“, a kad je pogasio sve svećice odjednom uz buran aplauz, svi smo dobili po parče torte.

Posle večere Pegi je otišla da uradi domaći, a Pat je seo na pod s Džouni. Pokazivala mu je neku igru sa psom na nintendu, koji je svaki čas vrlo verno lajao.

„Znači, sada imaš dve kuće“, rekla je Džouni ne dižući pogled s igre.

Pat se nasmejao. „Sada nemam nijednu kuću“, rekao je i nasmešio se kad je Džouni podigla k njemu ozbiljno sedmogodišnje lice. „Pokaži mi kako vodiš Skakutavog u šetnju.“ Ali sutra je bio radni dan i posle nekog vremena Sid je rekla Džouni da ide na pranje zuba.

„Mogu li da ostanem do kasno?“, rekla je s molećivim vampirskim osmehom. „Pošto je Pat ovde? Pošto mu je skoro bio rođendan?“

„Već si ostala do kasno“, rekla je Sid. „Idi peri zube i oblači pidžamu.“

Veče je odmicalo. Džouni je preko volje otišla u kupatilo. Pošao sam u kuhinju da pomognem Sid, a Pat je izašao u baštu.

Kroz kuhinjski prozor video sam kako se pali bezbednosno svetlo i obasjava ga, dugonogog, zamršene kose; gledao je kuću kao da se nečega setio. Onda se svetlo ugasilo i video sam samo njegov obris obasjan mesečinom i narandžasti sjaj koji uvek lebdi nad gradom.

Bio sam gotovo potpuno opušten. Pat može da dođe kod nas na večeru kao da se ništa nije desilo. Čuo sam Peginu tihu muziku sa sprata. Čuo sam Džouni kako pljuje u kupatilu u prizemlju. Gledao sam Sid kako ispira šerpu, a kad je završila, uzeo sam njene mokre ruke i prislonio ih sebi na lice.

„Hvala ti“, rekao sam.

„Ne budi blesav“, nasmejala se. „I meni je drago da ga vidim.“

Onda joj se osmeh ugasio. Zaškiljila je u baštu. Onda sam i ja video. Bledi crveni sjaj u Patovim ustima.

Obris u bašti kao da je znao da ga posmatramo, pa se tiho povukao u Vendinu kuću. Ali čak i u mraku drvene kućice za igru video se crveni sjaj žara na usnama mog sina.

„Zar je propušio?“, rekla je Sid.

Zatresao sam glavom. „Nije, koliko ja znam“, odgovorio sam i krenuo napolje, ali ona me je zaustavila.

„Pusti mene da razgovaram s njim“, rekla je. „Bolje da to čuje od mene.“

Gledao sam je kako izlazi.

I gledao sam njenu dugonogu visoku senku kako prelazi baštu i ulazi u Vendinu kuću. Izašla je vrlo brzo, držeći nešto što se u tami blede sijalo crnim sjajem. Uletela je u kuhinju. Mislim da je nikada nisam video toliko besnu. Odmah sam prepoznao otužni sladunjavi miris. \$ plamenom u očima podigla je rukom smotanu cigaretu.

„Meksička trava u Vendinoj kući!“, rekla je. „Divno! Puši meksičku vutru u Vendinoj kući!“

Onda je Pat uleteo u kuću, uzdrhtale brade i sa suzama na licu. To se ne bi očekivalo od iskusnog džankija koji je sestrinu Vendinu kuću pretvorio u narko-jazbinu.

Pozvao sam ga, ali on je nastavio ka ulaznim vratima. Krenuo sam za njim. Džouni se pojavila iz kupatila s uključenom električnom četkicom za zube u ruci. Osvrnuo sam se i pogledao Sid. Zatresla je glavom. Džoint se ugasio, ali ga je i dalje držala.

Ulazna vrata s treskom su se otvorila i zatvorila.

Ponovo sam ga pozvao. A onda sam krenuo za njim. Jurio sam ga niz ulicu i neko vreme sam ga video ispred sebe, ali kad smo skrenuli na Holovej roud, izgubio sam ga. Sigurno je uskočio u autobus ili taksi. Hodao sam ulicama dok se nisam uverio da ga nema, zvao sam ga na mobilni iako se uvek javljala telefonska sekretarica. A onda sam se vratio kući.

Prošlo je dosta vremena. Džouni je otišla na spavanje. Iz Pegine sobe više nije dopirala muzika.

Čuo sam samo zvuk mašine za pranje posuđa i prigušeni zabrinuti glas moje žene na telefonu.
Spustila je slušalicu kad sam ušao.

„Pogrešan broj“, rekla je.

Lažljivica.

Čak i roditelji su se razlikovali.

Svi smo drhtali na istoj blatnjavoj aut-liniji i trupkali nogama čekajući da se ekipe pojave, a februarski vetar nam je probadao kapute. Ipak, roditelji dece iz škole UTI koja košta šest hiljada godišnje jasno su se razlikovali od mama i tata gimnazije Remzi Mekdonald. Izgledali su kao da nisu kupili samo drugačije obrazovanje, nego i drugačiji život.

Mi smo delovali siromašnije. Mi smo bili deblji. Bili smo i bleđi, iako rasno raznovrsniji. Kosa nam je bila slabija, potpuno je nestala ili se stanjila do paperja. Njihova kosa bila je duga i bujna, padala je u veličanstvenim uvojcima i talasima - naročito kosa očeva. Mi nismo delovali potpuno zrelo - bilo je drečavih tetovaža i imitacija fudbalskih dresova, naročito među majkama. A oni su bili i brojniji - takve porodice razmnožavaju se kao razmaženi zečevi; mlađa braća i sestre igrali su se oko nogu svojih uticajnih roditelja, od kojih su neki držali bebe u naručju. Čovek bi pomislio da smo makar u tome bolji, da roditelji dece iz gimnazije Remzi Mekdonald mogu da izrode više dece. Čovek bi pomislio da smo plodniji od njih. Ali, vidite, roditelji dece iz škole UTI ostaju zajedno. A mi iz Remzija se razvodimo. Duboko sam udahnuo i proželi su me miris njihovih bazena i zavist.

Igrališta su se pružala u nedogled, a vika i navijanje s drugih utakmica dopirali su do nas dok su timovi izlazili na teren, UTI u crveno-crnim prugastim dresovima, remzijevci u potpuno belim. Svi osim Pata, koji se pogrbljen vukao za drugarima kao da želi da su mu noge i ruke kraće. On je na sebi imao jarkonarandžastu majicu, crni šorts i čarape. I kopačke marke predator, nedavno očišćene. Izgledao je odlično. Nasmejao sam se i divlje zapljeskao. Pobij te bogate razmažene skotove, mislio sam, vrlo sportski.

Utijevci su istrčali na teren. Malo su se dodavali i izvodili zamršene vežbe istezanja. Remzijevci su bili sporiji, turobniji, trudili su se da deluju kao da im je sve ovo malo ispod časti. Neke sam prepoznao. Krupni Vilijem Flaj bio je čelni napadač. Ašov se muvao oko njega, izvodeći iznenađujuće teške vežbe, s namrštenom usredsređenošću na rošavom licu. Kad je Pat bacio peškir u dno gola i navukao rukavice, video sam da jedan sitni tamnopusi dečko zaostaje za svima i vuče dimove iz cigarete. Sudija, krupan muškarac crvene brade, sav u crnom, jarnosno se okrenuo ka njemu.

„Gasi tu pljugu, Patele!“, zaurlao je. Bio je to glavom i bradom legendarni trener gimnazije Remzi Mekdonald Psihopata Džons.

Dečko je zgazio cigaretu petom, postideno se kesereći. Trener ga je besno probadao pogledom dok je dečko trčao ka drugovima.

Onda sam je video.

Elizabet Montgomeri sa starijim momkom iz UTI-ja, možda čak osamnaestogodišnjakom; on joj je nehajno prebacio ruku preko ramena, a ona mu je zavukla ruku u crno-crveni blejzer.

„Napred UTI!“, viknuo je momak, ali Elizabet Montgomeri je okrenula leđa igralištu i ušuškala se u njegov blejzer.

Još kašljući od cigarete, Patel je navukao rukave preko šaka zbog hladnoće i ispucavao Patu na gol. Moj sin je izbacivao lopte preko prečke, oko stativa, hvatao ih čvrsto i pouzdano, umotavao se čitavim telom oko lopte. Uskoro je bio sav blatnjav i znojav, a para mu je izbijala iz usta.

Onda je došlo vreme za početak.

Pat je obrisao znoj sa čela i nisko čučnuo, pažljivo posmatrajući napad utijevaca. Lice Psihopate Džonsa bilo je purpurno od napora s kojim je pratio akciju. Elizabet Montgomeri je sedela u blejzeru

svog muževnog dečka. Pat je nije video.

Utijevski broj devet bio je problem - krupan plavokos momčić bez mnogo znanja, ali pun požrtvovanja. Odbijao je nasrtaje jureći sredinom terena, sve dok ga Remzijeva devetka - Vilijem Flaj - nije oborio klizećim startom s leđa. Sudijina pištaljka zazviždala je u znak protesta. Obe devetke bolno su se migoljile na zemlji. Kad su ustali, Psihopata Džons pokazao je Flaju žuti karton.

„Zašto, gospodine?“, rekao je Flaj šireći ruke pun uvređene nevinosti. „Zašto? Zašto? Zašto?“

Patel i Ašov bili su iznenađujuće vešt par krilnih napadača; trčali su s linija i gnjavili odbranu utijevaca unakrsno dodajući loptu jedan drugom mučno blizu golmana. Ali Vilijem Flaj je bio spor i trom, bolji u udaranju laktovima u lice nego u stizanju lopte, a ako mu lopta ne padne tako da je zgodno dočeka na glavu ili desnu nogu, onda se saplitaio, padao i ustajao iz sveg glasa psujući Patela i Ašova i tražeći pravdu od Psihopate Džonsa.

Devetka utijevaca ponovo je dobio loptu i krčio put kroz sredinu Remzijeve odbrane. Prošao je jednog igrača, pa drugog, a Vilijem Flaj ga je progonio, a onda odustao na centru, teško zadihan i psujući.

Pogledao sam Pata i video da čuči kao mačak, spreman na skok. Patel i Ašov zalepili su se za igrača koje su čuvali na krilima i gledali se, čekajući da onaj drugi nešto preduzme. Onda je bilo prekasno. Utijevski igrač broj devet našao se pred praznim golom, zamahnuo je desnicom iskrivljenih usta, a proteza mu je svetlucala na bledom zimskom suncu.

Šutnuo je.

Lopta je polako krenula u luku prema голу. Pat se propeo na prste, spreman, gledajući levo i desno da vidi dotrčava li neko da ga omete.

Onda ju je ugledao.

Video je ljubav svog života u blejzeru drugog mladića.

Video je rub njene suknje na novim visinama.

Njene visoke potpetice zarivale su se u blato sjajnog fudbalskog igrališta škole UTI.

Sve to trajalo je samo trenutak.

Ali sasvim dovoljno da skrene pogled s lopte na devojkicu. Kad se okrenuo, lopta je bila ispred njega i iznad njega. Zažmurio je zbog sunca i mahao rukama dok mu se lopta odbijala od glave i uskakala u gol.

Nastao je pakao.

Roditelji su pošizeli. Utijevci su poskakali po svojoj devetki, a Patel se bacio na tlo i zadobovao pesnicama po zemlji. Ašov je potrčao ka Patu glasno ga psujući.

Pat se zavukao u mrežu da izvadi loptu. Kad ju je uzeo, pred njim se našao Vilijem Flaj.

„Bolesnik“, rekao je - pročitao sam mu s usana. „Stvarno si Bolesnik, a, Silveru?“

Pat mu je bacio loptu u lice.

Pogodila je Flaja posred nosa i krv je potekla, dok je krupni dečak gurao svog golmana u gol i udarao ga pesnicama i nogama. Pat se zgrčio pod napadom, povukao se u gol i upetljao se u mrežu kao muva.

Izašao sam na teren i potrčao prema голу. Ali Psihopata Džons već je bio tamo, između njih, i razdvajao ih.

Onda je izvadio crveni karton i pokazao ga obojici. Vilijem Flaj se zgađeno okrenuo, iscepao sa sebe beli dres svoje škole i bacio ga na tlo, uz bučno negodovanje gledalaca. Ali Pat je ostao upetljan u mrežu i suzbijao je suze pokušavajući da se oslobodi. Psihopata Džons ga je uhvatio za okovratnik narandžaste majice i povukao ga u kazneni prostor.

„Napolje“, rekao je. „Brzo na tuširanje, Bolesnik.“

I Pat ga je udario.

Široko je zamahnuo i snažno ga pogodio udarcem koji bi Psihopata lako odbio da je gledao.

Samo, nije verovao da je moj sin sposoban za to. I tako ga je bedni Patov udarac zviznuo u vrh brade taman kad se okrenuo. Psihopata se srušio na tlo kao vreća vrlo crvenih krompira.

Pat nije plakao. Radovao sam se zbog toga. Beo od šoka, nije bio u stanju da se rasplače. Uzeo je svoje stvari iz gola - bocu za vodu, peškir, rezervne rukavice, sve marke predator - i prekoračio pručenog Psihopatu Džonsa.

Nije me pogledao prolazeći.

Nije pogledao nikoga.

Ali kad se provukao pored Elizabet Montgomeri i njenog momka od šest hiljada godišnje, ona se, časna reč, zanjihala.

četrnaest

Uhodio sam svoju ženu.

To je zapravo prilično teško. Na filmu uvek deluje lako. Moraš samo biti spreman da skočiš u najbliži ulaz ili zariješ glavu u novine kad se tvoj plen osvrne, na trenutak sumnjičav.

Ali zapravo nije tako.

Sid se odvezla kombijem svoje firme. Sledio sam je u svojim kolima; lukavo sam se prurušio natukavši jednu Patovu vunenu kapu na glavu i dao joj pet minuta prednosti.

Mislio sam da će mi biti teško da je ne izgubim iz vida, ali nije to bilo problem. Čim smo izašli na Holovej roud, zaustavila se usred jutarnjeg zastoja, a ja sam ostao opasno blizu nje. Kako je ne bih sustigao, morao sam da zastanem iako je bilo zeleno, pa sam razbesneo ostale vozače.

Ide da se vidi „s nekim“, rekla je krajnje neodređeno. Možda nije htela da me laže u oči. Možda sve one to kažu.

Vozio sam za njom, s kapom navučenom na čelo, gledajući zadnji branik kola i njen potiljak - podigla je kosu i video joj se vrat - i diveći se njenom neobično uspravnom držanju. Od samog pogleda na nju prožimao me je tup bol, a morao sam da se sagnem svaki put kad pogleda u ogledalo.

I nisam želeo da budem u pravu.

O, Sid, mislio sam, toliko te volim, a onda sam morao da se usredsredim na vožnju kad me jedan zglobni autobus zamalo nije odneo s puta.

Onda sam je izgubio.

U nepreglednom bučnom metežu Arčveja stala je na žuto - nevaljalica - i morao sam da ukočim iako je jato biciklista veselo nastavilo dalje, preteći pesnicama i ubistveno psujući vozače koji su imali prednost.

Iza raskrsnice gužva se malo raščistila, a put se uspinjao; Sid je krenula uzbrdo prema zelenim londonskim brežuljcima.

A onda je nestala.

To nije ni bilo važno, jer ima još nešto što se razlikuje od uhođenja u filmovima.

Ja sam tačno znao kuda ona ide.

To je bila jedna od onih velikih belih kuća u Belsajz Parku. Lep kraj. Lepa arhitektura. Lep život.

Ulica je bila tiha, spokojna i bogata. Prebogata da trpi čoveka s crnom vunenom kapom koji se krije u senkama razgranatih stabala. Zato sam krenuo kolima oko bloka.

Čak i to je bilo opasno - kad sam treći put napravio krug, mladić s nekoliko razmaženih džukaca na povocu zastao je da me gleda. Ali kad sam ponovo naišao, šetača pasa više nije bilo, pa sam se našao sam pred kućom Džima Mejsona, svestan užasne činjenice da je Sid u kući s njim. Parkirao sam na mestu rezervisanom za žitelje nešto niže u ulici. Posle sat vremena, vrata su se otvorila.

Protezao sam noge pod jednim starim drvetom i gledao ih kako izlaze. Sid se pojavila prva, s rukama prekrštenim na grudima kao kad se brani od sveta. A onda je izašao i on, Džim, oborene privlačne glave, sav ozbiljan. Nije bilo Liberti, njegove bolničarke iz Manile.

Znači, nema iznenađenja.

Znači, svet se okreće naglavce.

Na vrhu stepenica Sid se okrenula ka njemu. Zadržao sam dah, čekajući da se poljube, ali samo su se zagrlili, odnosno, držali su se kao da čuvaju jedno drugo da ne padnu. To je nekako bilo još gore.

Ne znam šta je bilo posle jer nisam ostao da vidim. Seo sam u kola, okrenuo se iz triput i vratio se putem kojim sam i došao, nizbrdo do londonskih ravnica. Osećao sam ogromnu crnu rupu izdaje u grudima i pokazivao sam srednji prst svim poludelim biciklistima, poluslep od suza.

Nas troje sedeli smo ispred direktorove kancelarije, još jednom kao porodica.

Đina, Pat i ja - kad smo poslednji put sedeli ovako? Nisam se sećao, bilo je toliko davno. Za nekom porodičnom večerom pre pada? Ali ne. To troje ljudi više ne postoje. Mladi suprug i otac. Njegova blistava visoka žena. Roditelji ponosni na čupavog malog sina zaljubljenog u Ratove zvezda. Gde su oni danas? Svakako nisu ispred kancelarije direktora gimnazije.

Školski zvuci, školski mirisi. Smeh i pretnje. Hrana i lizol. Pat sedi skljokan i nepomičan u stolici kao da želi da nestane, kao da je u komi, a jedini znak života je povremeni pogled kad neko ogromno dete prođe pored nas -opaki dečaci tvrdih pogleda, osetljivi na uvrede, devojčice visoko podignutih sukanja, nose svoju seksualnu moć kao šerifsku značku. Gledali su dečaka poniženog time što sedi s dragim starim roditeljima, ali nisam dokučio šta njihovi pogledi znače, ako uopšte nešto znače.

Đina je bila mirna, neobično mirna s obzirom na okolnosti. Topila se od ljubaznosti kad nam je direktorova sekretarica rekla da ćemo morati da pričekamo, da gospodin Vajthed kasni; smešila se s razumevanjem, nimalo prkosna ni mrgodna, od glave do pete savršena majka.

Dok smo čekali da nas pozovu unutra, osećao sam se neobično radosno. Neka divlja luda radost rasla je u meni.

Mislio sam da je razlog to što je Pat uzvratio. Ali možda i nije zato. Možda je razlog bilo samo to što sedim ovde sa svojim sinom i njegovom majkom i nakratko vidim odavno izgubljenu simetriju naše nekadašnje porodice, kao kad ponovo sretete voljene mrtve u snu.

„Gospodin Vajthed će vas sada primiti“, rekla nam je stara sekretarica gledajući nas upaljenim očima preko naočara za čitanje, prozirući nas potpuno, ali Đina se smešila i zahvaljivala je, blago pokazujući Patu da se trgne iz kome, meni da ustanem, i obojici da pođemo za njom u direktorovu kancelariju.

Direktor je bio vrlo ljubazan. Mislim, nije nas baš ponudio čajem i kolačima, ali bio je prijatan na neki strog viktorijanski način, i nije se prema nama ponašao kao prema šljamu zato što je moj sin patosirao školskog trenera. Pretpostavljam da svaki dan viđa i mnogo gore stvari.

„Mi vrlo ozbiljno shvatamo svaki oblik nasilja prema osoblju“, rekao je šetajući pogledom od zabrinutih roditelja do deteta u nevolji. Pat je gledao preko njegovog ramena kroz prozor, vrlo zaokupljen potpuno pustim dvorištem i igralištima iza njega, kao da ovo nema mnogo veze s njim.

„To se desilo slučajno“, lupio sam, a Đina je naglo okrenula glavu ka meni. „Ali jeste“, rekao sam nesigurno. „Nije hteo.“ Pogledao sam sina. „Je li tako?“

Pat je slegnuo ramenima. „Nije važno“, rekao je. „Ionako me svi mrze.“

„Kako si ti, Patriče?“ rekao je gospodin Vajthed, a ja sam zapanjeno shvatio da mu se naš sin zapravo dopada.

Pat je klimnuo glavom, i dalje zureći u pusto dvorište. „Dobro.“

„Dobro ti ide u školi“, rekao je direktor. „Japanski ti je glavni predmet, je li tako?“

„Tako je, gospodine.“, potvrdio je Pat i dalje ga ne gledajući. Video sam da je danas spreman da podnese sve, osim malo dobrote.

Direktor se čak osmehnuo. „Ako se dobro sećam, bio si perjanica... pozorišne sekcije?“

Pat ga je najzad pogledao. „Kluba lateralnog mišljenja, gospodine.“

Gospodin Vajthed je klimnuo glavom. Onda je pogledao Đinu i mene i smeh mu se raširio. „Ja čak i ne znam tačno šta rade u tom klubu“, priznao je.

Svi smo se nervozno nasmejali.

„Ne znam ni ja!“ , ubacio sam, potpuno histerično.

„Ovde ima nevolja s vršnjačkim nasiljem“, rekla je Đina i na trenutak pogledala Pata kao da će mu reći da sedne pravo. „To nasilje traje već neko vreme.“

„Mora da nauči da se brani“, rekao sam, pa je nasrnula na mene.

„Ti misliš da je to odgovor na sve!“, rekla je kao da će mi otkinuti glavu. „Ali šta ako neko ne može da se usprotivi nasilju, Hari? Šta ako je suviše blag, suviše plašljiv ili suviše usamljen? Šta onda?“

„Ne znam“, rekao sam. „Onda mu valjda guraju glavu u toaletnu šolju.“

Gospodin Vajthed je podigao ruke kao bračni savetnik kad proglašava tajm-aut.

„Mi u školi Remzi Mekdonald ne tolerišemo vršnjačko nasilje“, rekao je. Pat se ogorčeno nasmejavao, a direktor se prvi put namrgodio kao da će ubiti nekoga. „Suspendovan si na nedelju dana, mladiću.“, rekao je i ljutito uperio olovku u mog sina. „A uzeo sam u obzir to što nisi namerno udario gospodina Džonsa i što si četiri godine bio veoma dobar učenik. Zatresao je glavom. „Ne znam šta se s tobom dešava ove godine, Patriče, ali ako se tvoje ponašanje ne popravi, škola neće imati izbora osim trajnog isključenja.“

Na Patovom licu zaigrao je tajanstven osmejak. Pogledao je majku.

„Razmišljali smo o promeni škole“, rekla je Đina direktoru. „Moj muž i ja više nismo zajedno.“ Direktor je klimnuo glavom. „To sam shvatio.“

Zar je toliko očigledno? Nisam verovao da samo razvedeni muževi i žene idu jedni drugima na nerve. Mislio sam da je tako sa svima.

Gospodin Vajthed je zatresao glavom. „Ali ovo je važna godina za Patrika“, rekao je. „Mala matura.“

„Pat će promeniti školu posle ispita“, rekla je Đina. „Verovatno.“

„Vidim da si dobro promislila o svemu ovome“, rekao sam gledajući bivšu ženu, pa sina. „Kad smo to mi počeli da razmišljamo o promeni škole?“ Ni ona ni on nisu me gledali u oči. „Ja se takvih razgovora ne sećam.“

„Mome sinu je naporno da putuje“, rekla je Đina ne osvrćući se na mene. „A tu je i to nasilje. I sada ova kazna.“ Spustila je pogled, a onda stidljivo pogledala direktora. Ah, Đina. Stara čarolija još radi. Direktor je spustio olovku. „Cenim vaše razumevanje situacije“, rekla je tiho.

„Pa“, rekao je gospodin Vajthed, „morate me obavestiti o svojoj odluci. Ali ja toplo preporučujem da Patrik ostane s nama do kraja školske godine.“

„Hvala vam“, rekla je Đina ljupko kao da joj je direktor upravo rekao da ide i radi šta god hoće. Ali meni je krv ključala. Nova škola? Ko je govorio o novoj školi?

„U svakom dvorištu ima siledžija“ rekao sam, otporan na moć Đininih trepavica „U svakom dvorištu u svakoj školi u zemlji. I uvek će ih biti.“ Zatresao sam glavom. „On ne može prosto da pobegne. To tako ne ide.“

„Želiš da ide naokolo i udara koga stigne?“ rekla je Đina kao da sam ja nekakav ludak. „On nije kao tvoj otac, Hari. I znaš šta još?“ Bivši bračni drugovi umeju da udare tamo gde najviše boli. „Nisi ni ti“, rekla je.

Onda su Pat i direktor skrenuli poglede, postidjeni što su u istoj prostoriji s nama.

Muvali smo se ispred školske kapije držeći ključeve kola u rukama; nismo želeli da se razidemo s toliko još neizrečenih ljutih reči. Zadrhtao sam od hladnoće. Činilo mi se da zimi nema kraja. Pogledao sam Đinu.

„Ima li dobrih škola u Sohou?“ upitao sam je.

Probola me je pogledom. „Ima li ovde?“

„Remzi nije tako loša škola“, rekao sam. „Da samo vidiš koliko odličnih ocena imaju iz dilovanja kreka i borbe noževima.“

Usta su joj otvrdnula. „Tebi je to smešno?“

Duboko sam udahnuo. Da je pozovem na kafu? Na pivo i pikado? To je odavno iza nas. Ali nisam više želeo da se svađam s Đinom. Imam ženu. Mogu s njom da se svađam kod kuće. Zašto bih trošio snagu na ovu tuđinku? Naravno, znao sam odgovor. Zbog dečaka. Bez Pata Đina i ja srećno bismo živeli svako na svojoj planeti.

„U ovome smo zajedno.“, rekao sam i gotovo posegao da je dodirnem po mišici. Srećom, uspeo sam da se obuzdam.

„Zajedno u ovome“, rekla je, sva otupela. „Aha, kao mačka i pas u džaku.“

Zurio sam u školu; moj sin je tamo, vraća se u dnevnu kolotečinu i ne zna šta ga čeka. Dvočas matematike i guranje glave u WC šolju? Uvredljive poruke na mobilnom i batine pored ograde za bicikle? Ili će prosto uzeti svoj ranac i otpočeti kaznu? Skrenuo sam pogled, stideći se samog sebe, pitajući se kad sam izgubio moć da ga zaštitim.

„Trebalo je da ti kažem za promenu škole“, rekla je Đina, malo omekšala. „Žao mi je, Hari, zaista mi je žao. Ali ovako ne ide.“

Sve je išlo kako treba dok ti nisi odlučila da dođeš i gostuješ u našim životima, pomislio sam. Ali nisam ništa rekao; odjednom sam se osetio praznim. Od naše ljubavi preživela je samo sposobnost da se svađamo zbog bilo čega.

„Da li si se ikada pitao“, rekla je Đina, „kakav bi nam bio život da smo ostali zajedno?“ Lako se osmehnula, a ja nisam imao pojma čega ima u tom poluosmehu. „Pitaš li se, Hari, šta bi bilo da nisi jebao sa strane, a ja te odjebala?“

„Divno rečeno“, promrmljao sam i duboko izdahnuo, pa duboko udahnuo sećajući se jednostavne prošlosti, neprekinute i izdržljive prošlosti, malog plavokosog dečaka, mlade majke lepe da ti pamet stane i ponosnog, sposobnog oca koji ih je oboje voleo i nije mu na pamet padalo da će se iskrasti dok on ne gleda.

Sve ovo sam video tokom jednog udisaja i izdisaja, ali stalno mi je bežalo, kao kad pokušavate da se setite sna koji izbledi brzo po buđenju. Ja ne volim ovu ženu ispred sebe. Ja volim Sid. Ja volim svoju ženu.

Pogledao sam Đinu u plave oči. Više nisu uticale na mene.

„Ne“, odgovorio sam.

Zaboravio sam kako je u bolnicama. Zaboravio sam dreždanje. Bezbrojne šolje rđavog čaja. Otopljujuću birokratiju neizlečivih bolesti. Zaboravio sam koliko je dosadno u čekaonicama smrti. Ken i ja sedeli smo ispred ordinacije njegovog lekara. On je čitao Rejsing post, a ja knjigu Metjua Parkera Monte Kasino.

Samo krvoprolića kod Verdena i Pašendala, ili najgore borbe na Istočnom frontu u Drugom svetskom ratu, mogu da se porede s Monte Kasinom. Monte Kasino bio je najveća, najgorčeniya među svim kopnenim bitkama koje su zapadni saveznici vodili u Evropi protiv nemačkog Vermahta u Drugom svetskom ratu. S nemačke strane, mnogi ovu bitku negativno porede sa Staljingradskom.

„Dopada mi se Srećna Su u pola tri u Hejdok Parku“, rekao je Ken, više za sebe nego meni.

„Tata“, rekao je ženski glas. Podigli smo glave i videli Trejsi i Ijana kako dolaze hodnikom.

Morali su da se pribiju uza zid kako bi propustili čoveka s kolicima punim zveketavih bočica s uzorcima krvi, ali sve vreme su se smešili svom ocu.

„Izvini što kasnimo“, rekla je Trejsi. „Gužva u saobraćaju.“

„Henger lejn je prava noćna mora“, rekao je Ijan. „Potpuno zakrčen.“

Ken je nešto progundao i vratio se čitanju.

„Niste ništa propustili“, rekao je.

Otišao sam po čaj za nas četvoro. Kad sam se vratio, još su sedeli i čekali da ih lekar primi. Trejsi je blebetala nešto o navodno uspešnim homeopatskim postupcima o kojima je nedavno čitala, a Ken je kolutao očima i zurio u tačku negde iznad njenog ramena. Ijan se nervozno osmehivao pokušavajući da smiri buru koja je besnela između oca i kćeri.

„Baš je vreo“, rekao sam deleći bele plastične čaše. „Sačekajte jedno pet minuta.“

Ali Trejsi je i dalje pričala o tim čudesnim izlečenjima od raka. Progutala je dobar gutljaj vrelog čaja i skočila kao da se guši.

„Upozorio sam vas da pričekate“, rekao sam.

Okrenula se ka meni. „Izvinite, ali podsetite me - a šta ćete vi ovde?“

„Trejsi“, rekao je njen brat, ne prvi put, garantujem.

Obavio sam prste oko vrele čaše. „Dovezao sam vašeg tatu“, odgovorio sam tiho.

„Nije zato“, zakikotao se Ken. Savio je novine i pogledao me. „On traži svog tatu. Je l' tako?“

Nisam ništa rekao. Držao sam knjigu i čaj. Još je bio suviše vreo, ali sam ga ipak prineo usnama, samo da bih imao šta da radim.

„On traži svog starog, ali ovde ga neće naći“, nastavio je Ken i snažno klimnuo glavom. „Tvog starog više nema“, rekao mi je. „Ovde smo samo moj tumor i ja.“ Izgledao je prijatno iznenađeno. „Slušaj - zvuči kao pesma.“ Zapevao je na melodiju pesme Moja senka i ja. „Moj tumor... i ja... šetamo ulicama.“

Trejsi je pokrila lice rukama. „Tata“, rekla je. „Nemoj, molim te.“

Ken se nasmešio.

„Kad ti kopaju raku, možeš da pričaš šta god ti je volja.“ Onda je podigao ruke u pokretu nemoćnog besa. „Ah, evo ga“, rekao je. „Evo ga vodovod. Evo je Nijagara.“

Ijan je zaplakao. Jecao je i plakao. Niz mesnate okrugle obraze tekle su mu krupne suze. Progutao sam knedlu. Okrenuo sam glavu. Ali onda sam morao da pogledam Kena.

„Tvog starog više nema“, rekao mi je. „Kapiraš?“

„Kapiram“, uspeo sam da protisnem. Progutao sam čaj u jednom gutljaju baš kad je sestra provirila kroz vrata i rekla: „Gospodine Grimvude?“

Ustao je, popravio kravatu i cimnuo rub blejzera. „Tu sam, gospođice“, rekao je. Gledao sam kako Grimvudovi u povorci ulaze u ordinaciju. Ken se okrenuo i pozvao me rukom da uđem s njima.

„Ali šta će nam on?“, upitala je Trejsi oštro. „On nije član porodice.“

„Ma daj“, zasmeljuljio se Ken. „Neka se i on malo zabavi.“

Trejsi je zavrtila glavom i ugrizla se za usnu. Brat ju je potapšao po mišici, pa smo svi ušli u ordinaciju, gde nam je lekar pokazao rendgenski snimak starčevih grudi, crn od primarnog tumora i mutan od tečnosti koja mu preplavljuje pluća.

Lekar je bio vrlo ljubazan. Gurnuo je preko praznog stola kutiju papirnih maramica kad su se Trejsi i Ijan ozbiljno rasplakali. Rekao nam je da je svega petina tumora pluća pogodna za operaciju, i vrlo strpljivo nam je objasnio zašto su hemoterapija i radioterapija neprikladne za starijeg čoveka u ovako poodmakloj fazi bolesti. Ukratko, rekao nam je da postoji nada. Ali ne danas, ne u ovoj ordinaciji, i ne za ovog starca.

„Imate možda još devet meseci“, rekao je lekar, a Ijan i Trejsi nagnuli su se u stolicama i zagrlili jedno drugo.

Ja sam obema rukama stezao knjigu.

A Ken Grimvud je samo sedeo, suvih očiju.

„Hvala vam, doktore“, rekao je. „Mogu li sada da idem kući?“

Tog dana sam zaista video koliko ima čvrstine u njemu. Ne one kojoj sam se oduvek divio -

čvrstine koja mu je, kao i svima sličnim njemu, ulivala hrabrost da se usprotivi siromaštvu, ratu, raku i smrti - nego drugačije čvrstine, one koja ne dozvoljava njegovoj deci da mu se približe, koja je držala njegovu ženu u lakom strahu, bez obzira na to koliko ga je volela.

Kao da se nešto u njemu zauvek zaledilo, ne može se otopiti i nikada se ne može dosegnuti. Možda su jedno isto, ona dobra čvrstina i ona druga, i možda su oduvek bile jedno isto.

Možda on smatra da moj otac nije tu, ali ja sam osećao kako moj stari mrmlja nešto iz ugla. Gotovo sam nanjušio old spajs, old holborn i crno pivo u njegovom dahu. I video sam ga. Video sam hiljade večeri kada je sedeo pred televizorom s jelom u krilu, i setio sam se one jedne posebne večeri kada mu se lice skamenilo od besa dok sam mu govorio da je moj brak mrtav, i sećao sam se noći pred sam kraj, kada je ležao u bolničkoj postelji pun morfijuma, ali i dalje neustrašiv, i dalje tvrd kao kamen, i dalje potpuno nesposoban da zaplače, čak i da ga nešto dirne.

Prema tome, ovaj starac greši.

Moj otac je i te kako ovde.

petnaest

Sid i ja bili smo sami kod kuće.

Bili su to oni retki trenuci mira koji se spuste na domaćinstva u kojima je stalno gužva i galama. Trenuci kada odjednom shvatite da imate vremena, da je kuća tiha i da su sva deca negde drugde.

Bila je subota ujutru, a ja odjednom nisam imao šta da radim. Pat je škrtom telefonskom porukom otkazao odlazak u bioskop na rediteljsku verziju filma Nedostižni most. Pegi je bila na časovima salse, a Džouni se još nije vratila od drugarice kod koje je prespavala.

Spustio sam dve šolje kafe na stočić u dnevnoj sobi. Tu su ležali katalogi ozbiljnih kuhinjskih aparata - hladnjaka u koje mogu da stanu kanapei za hiljadu ljudi i slično.

Smestio sam se na kauč s Rejsing postom.

Osećao sam se dobro. Bio sam spokojan. Primetio sam da je Marlijev Duh loše startovao u poslednje tri trke, ali da je izgubio na težini pa se očekuje da će dobro proći u 12.35 u Limeriku.

Zanimljivo, pomislio sam. Vrlo zanimljivo.

Sid je ušla u sobu brišući peškirom kosu, još vlažnu od tuširanja. Bila je bosonoga, poluodevena, dugih ždrebastih ruku i nogu u belom šortsu i crnoj tregerci. Kleknula je na pod ispred velikog zidnog ogledala i okrenula zadnjicu otprilike u mom pravcu uključujući fen.

Ogledalo je bilo kao ona u plesnim studijima. Ogledalo preko čitavog zida u kom vidite sve.

Tako sam video koliko se telo moje žene izmenilo tokom godina. Sada je okruglija, s više oblina. Vreme tako utiče. Rađanje tako utiče.

Dopadalo mi se kakva je bila nekada i dopada mi se kakva je sada. Zapravo, mislim da mi se sada više sviđa. Sid je uvek bila lepa, ali pripada ženama koje se prolepšavaju sazrevajući. I izgledala je sjajno u belom šortsu i crnoj majici, vlažne i zamršene kose. Potpuno sam zaboravio na Marlijevog Duha i Limerik.

Videla je da je posmatram i osmehnula mi se u ogledalu.

„Šta je?“, nasmejala se.

Kao da ne zna.

Prišao sam joj, i dalje držeći novine. Ona je zatresla glavom i uključila fen. Kleknuo sam pored nje i osetio mlaz toplog vazduha na licu. Njena crna kosa je lepršala, vlažna i sjajna. Bacio sam novine i dodirnuo joj kosu vrhovima prstiju.

„Hoćeš da ja to uradim?“ ponudio sam gledajući joj gole noge. Na vrhu butine jedan dugački mišić joj se vidljivo isticao kad ovako klekne.

„Želiš da mi osušiš kosu fenom?“ upitala je. „Hvala ti, ali mislim da polako shvatam kako se to radi.“

Nosom sam joj pomazio obraz; vlažna kosa pomilovala mi je nos i usne.

Onda sam progovorio glasom Berija Vajta.

„Znaš, srce, koliko god puta da sam ti osušio kosu fenom, čini mi se da mi nikad nije dosta...“
Zatresao sam glavom kao taj veliki umetnik. „Prosto mi nije dosta, srce.“

Sid je isključila fen.

„Šta zapravo hoćeš?“ rekla je i nagnula glavu, pa sam je poljubio u usta. Savršeno se uklapamo, oduvek i zauvek. Milovala mi je mišice dok smo klečali jedno uz drugo, dodirujući se čelima i gledajući se u ogledalu.

„Subota je ujutru“, rekla je. „Ma daj.“

„Zašto ne?“, uzvratio sam. „Nema nikoga. Mi smo stari bračni par. Moramo da uživamo kad nam se pruži prilika.“

Gledala me je onim sanjivim znalačkim pogledom koji sam tako voleo.

„Ne trebaju ti one male plave pilule, je li tako?“ rekla je.

Ovakva štedra seksualna hvala uvek me uzbudi.

„Ne ako me zgrabiš pre podneva“, odgovorio sam.

Nasmejala se. „Onda imamo čitav sat.“

Vratio sam se u ulogu Berija Vajta.

„Odlično, srce, pošto znaš da mi toliko treba.“

„Ah, ta pusta obećanja“, rekla je, spustila fen i obavila mi ruke oko vrata.

Valjali smo se po podu, a ja sam svaki čas prestajao da je ljubim kako bi nas pogledao u ogledalu. I ona je gledala. A ono što smo videli u ogledalu navodilo nas je na nove poljupce.

Baš kad smo počeli ozbiljan posao, Sid je rekla: „Au.“

Nešto ju je ubolo u leđa.

Okrenula se na bok i izvukla moj zgužvani Rejsing post.

Namrštila se. Onda se iskežila.

„Rejsing post?“ rekla je, istinski veselo. Držala je novine palcem i kažiprstom kao da će laboratorijski da ih ispituje.

„Otkad ti čitaš Rejsin gpost?“

Zapravo ga čitam već neko vreme. Ona prosto nije primetila.

„O“, rekao sam. „Uzmem ga s vremena na vreme.“

Poljubio sam joj vrat, čelo, uho.

Ali ona se sada grohotom smejala. Teško je ostati raspoložen kad se neko smeje kao blesav.

„Urnebesno“, rekla je.

Jeste li primetili da kad neko kaže: „Urnebesno“, zapravo uopšte nije smešno? Ta reč je poljubac smrti za humor. I sve ostalo. Prevrnuo sam se na leđa. Sid je prekrstila noge i počela da lista novine.

Posle nekog vremena shvatio sam da me gleda.

„Šta ti to radiš?“, upitala je. Više se nije smešila. Više nije bilo urnebesno. Nimalo. „Nije valjda da... ne mogu da verujem, Hari. Nije valjda da se stvarno... kockaš?“

Seo sam. „Zapravo, ne shvatam to kao kocku“, rekao sam. „To je samo - šta ja znam. Zanimacija. Malo zabave.“ Ustala je i poravnala beli šorts. Spustila se na kauč. Popila je gutljaj kafe, i dalje gledajući novine kao da saznaje neke mračne tajne moje duše. Onda je spustila šoljicu, žustro, i malo poprskala sto. „Malo zabave?“, rekla je. Onda je ponovila, ali glasnije: „Malo zabave?“

Ustao sam s poda i uzeo svoju šolju baš kad je bacila katalog na mene. Samo mi je očešao ruku, ali činilo mi se da me je pogodio telefonski imenik, ili nekakva velika cigla. Opsovao sam, i ponovo sam opsovao, a kafa mi se prosula po farmerkama i košulji.

„Gospode bože, Sid“, rekao sam, spustio šolju i izašao da se očistim. Krenula je za mnom.

„Jesi li video račune u gornjoj fioci?“, upitala je. „Sve one crvene račune, Hari? Račune za plin, struju i sve ostalo za šta dugujemo?“

Stajao sam za sudoperom i cepao kuhinjsku krpu. Nije bila dovoljna. Moraću da se presvučem, da se istuširam, da krenem iz početka. „Naći ću posao“, rekao sam. „A dok ne nađem, uzeću zajam. Od banke. Sto puta sam ti rekao.“

Krenuo sam napolje, ali stala mi je na put. „Da, rekao si mi“, kazala je. „Samo to i radiš - govoriš. Govoriš mi kako je sve pod kontrolom i obećavaš mi kako će sutra sve biti u redu. Kako ono vi prokleti Englezi kažete? Obećanje glupom na radost. Takav je moj život s tobom, Hari. Obećanje glupom na radost.“

Progurao sam se pored nje, srećan što nam deca nisu tu da ovo čuju. „Obećanje ludom

radovanje“, rekao sam. „Izreka glasi obećanje ludom radovanje.“

„Ti to najbolje znaš.“

Otišao sam u kupatilo i počeo da se svlačim. Mislio sam da će me ostaviti na miru, ali malo kasnije pojavila se na vratima sa svežnjem papira u ruci i počela da baca listove na mene, jedan po jedan.

„Britanski plin“, rekla je, i na trenutak sam se setio koliko volim njen suludi naglasak. To kako izgovara „britanski“. Od toga me je nešto zbolelo u grudima. Ali onda je trenutak prošao, čim me je ponovo gađala računom. Papir je zalepršao između nas. „Elektrodistribucija... Virdžin... Vodafon za Džouni...“ Stajao sam samo u gaćama, zapanjeno dignutih ruku. „Vodafon za Džouni? Sedmogodišnja devojčica dobija račune od Vodafona?“

„Za mobilni, idiote“, rekla je Sid. A onda je ponovila izopačenom parodijom londonskog naglaska, kao Dik van Dajk u Meri Popins. „Za mobilni, drugar, kapiraš“.

Čitala je nazive s računa i bacala ih na mene. Kad je stigla do pisma iz hipotekarne banke, bilo mi je dosta. Počeo sam da oblačim kafom umrljanu odeću.

„Sve je na meni, Hari“, rekla je, mirnije, ali to je nekako delovalo još gore. „Ovoj kući potrebne su dve plate. Oboje moramo da doprinosimo. Ali sve je na meni. Srećom te sada ima posla. Srećom te moja firma ima više posla nego što može da obavi, inače ne znam šta bi bilo.“

„Žao mi je“, rekao sam. I zaista mi je bilo žao. „Znam da je teško.“ Zakopčao sam pantalone i namestio penis. „Dajem sve od sebe.“

„Onda nemoj da se kockaš, Hari“, rekla je, sada molećivo. „To je ludost, mili! Zar ne vidiš? Nemamo para - jedva sastavljamo kraj s krajem - a ti igraš glavnu ulogu u novoj verziji filma Kazino Rojal.“

„Nije tako“, rekao sam. „To je samo nekoliko funti s vremena na vreme.“ Izašao sam iz kupatila i krenuo dalje, samo da se udaljim od nje. „To je zabava. Malo predaha.“ Sid je išla za mnom. Okrenuo sam se da je pogledam. „Sam bog zna da sam zaslužio malo predaha.“

Klimnula je glavom kao da je sve shvatila. „Od života sa mnom, misliš?“

„Nisam to rekao.“

„Ja ispunjavam dužnosti prema ovoj porodici - i mnogo više od toga“, rekla je. „Nemoj to nikada da zaboraviš, gospodine.“

Bili smo na stepenicama. Zarobljeni. Okrenuo sam se ka njoj. Stajali smo pored niše sa svim mojim nagradama. Nagrada BAFTA iz davnih vremena serije Šou Martija Mena. Stakleno uho iz nedavnih dana. Stakleni golub iz vremena kog se nisam sećao.

„A ja?“, rekao sam. „Godinama sam radio kao pas.“

„A kakav pas, Hari? Čivava? Mali šicu?“

Pokazao sam svoje blistave nagrade. „Ovo se ne dobija za služenje piletine“, rekao sam, jer sam znao da će je to zaboleti i nisam mogao da se zaustavim. Došli smo do tačke kada nismo mogli da se suzdržimo od vređanja. Sada smo samo to želeli.

Sid je pogledala moje nagrade, ravnodušno.

„To je stakleno uho, Hari“, rekla je. „To je samo stakleno uho.“ Videla je da crvenim. Videla je da mi iskače vena na desnoj slepoočnici. I nasmejala se. Znala je da je pogodila posred srede. „Šta da radimo, Hari? Da platimo hipoteku tvoj im staklenim uvetom?“

Progovorio sam vrlo tiho. „Ako ti se ne dopada“, rekao sam, „zašto se ne vratiš kresanju s Džimom?“ Zurili smo jedno u drugo. „S tvojim bivšim mužem? Ako ti je dosta mene, zašto ne odvučeš leš tog braka još jedan krug oko bloka?“

„Molim?“, rekla je.

Prošao sam pored nje i sišao niz stepenice. Preko ramena sam dobacio: „Čula si me.“

Sela je na stepenik. Otišao sam u kuhinju i uzeo kesu za smeće. Onda sam se vratio gore do niše

s mojim nagradama. Sid je i dalje sedela na stepeniku, lica zarivenog u šake. Počeo sam da bacam nagrade u kesu. Prvo je otišlo stakleno uho. Sid je podigla glavu kad smo čuli kako se razbilo.

„Šta mi to radimo jedno drugom, Hari?“ rekla je, a ljupko lice joj se grčilo od onoga što smo postali. „O, molim te, ne bacaj goluba.“

„Kasno“, rekao sam, i golub je odleteo u kesu, a za njim BAFTA iz dana kad smo mislili da će nas televizija zauvek voleti - moja prelepa BAFTA! Razbila je goluba i uho još više. Oborio sam glavu i takođe pokrio lice rukama.

Onda je neko zazvonio.

Sid i ja smo se z gledali, a onda polako sišli u prizemlje. Zvono je i dalje zvonilo. Ja sam i dalje držao kesu, a razbijeno staklo zveckalo je kao drago kamenje. Od zvuka razbijenih nagrada Sid se još jače rasplakala. Meni je grlo stezao jecaj veličine deset godina braka.

Otvorio sam vrata.

Na pragu su stajali nasmejana Japanka s bebom u naručju i iza nje stidljivi Japanac obučen za golf. Uopšte nisam shvatio šta se dešava. Džouni i njena drugarica Asuka iskočile su pred vrata i iznenadile me, a onda su skakutale pred vratima, grlile se i izvikivale svoju mantru:

„Najbolje drugarice“, pevale su njih dve. „Najbolje drugarice, najbolje drugarice.“

„Vrlo dobra drugarica“, rekla je nasmešena Japanka, a mala čupava beba u njenom naručju je zakmečala. Njen muž sramežljivo je klimnuo glavom u znak slaganja. Džouni je prošla pored mene.

„Može li Asuka da prespava kod nas sledećeg vikenda?“ upitala je.

„Vrlo dobra devojčica“, rekla je ljupka ljubazna Japanka, a njen uljudni muž, ljubitelj golfa, ponovo je klimnuo glavom*

Onda je učtiva, nasmešena, pristojna japanska porodica pogledala moju ženu i mene, zaista nas je pogledala prvi put, i osmesi su im se ugasili.

Videli su sve. Mrlje kafe na mojoj raskopčanoj košulji. Bol na našim licima. Crvene račune razbacane po predvorju kao propali tiketi kladionica za konjske trke. A iz kese u mojoj ruci čuli su blistave nagrade pretvorene u zveketavi otpad.

Pokupili su svoju decu.

Učtivo su klimnuli glavom, kao da smo i mi normalni ljudi.

A onda su brže-bolje nestali.

šesnaest

Sedeo sam u svojoj radnoj sobi i gledao DVD serije Pozornik Filt, nepravedni pajkan. Bilo je depresivno. Ali čekao me je razgovor za posao u produkciji, a uvek se očekuje da znaš emisiju napamet.

Tačno sam znao šta će me neki balavi dvanaestogodišnji izvršni producent pitati. Kako ste se osećali kad je pozornik Dibs ustreljen na kraju četvrte sezone? Šta kažete na sporedni zaplet s policajcem transvestitom? Da li će se glavni inspektor Runi i dalje boriti s alkoholizmom u petoj sezoni? Šta mislite o njegovom pomirenju sa ženom? Da li policijski pas odvlači pažnju od radnje, ili privlači ljubitelje životinja? Treba li da obesimo razbojnika s kapuljačom u ćeliji? Ili samo da ga isprebijamo na mrtvo ime u policijskoj kantini? Žele da podelite s njima svoje ideje. Mnogo vole da se deli s njima.

I smrtno se uvrede ako ne znate ama baš svaku sitnicu o njihovoj bednoj serijici. Kad bi znali da bih učinio svašta samo da je ne gledam, verovatno ne bih ni ušao kod njih. Zato sam preko interneta kupio prvih pet sezona serije Pozornik Filt, nepravedni pajkan - „Vredi hapšenja!“ - i pogledao sve epizode, vodeći beleške, potpuno svestan da će na kraju ipak posao dati nekom drugom.

Pritisnuo sam pauzu kad sam čuo dostavni kombi, osećajući se kao da isplivavam iz dubine. Prišao sam prozoru i video kako četvorica tipova istovaraju ogromnu kutiju iz kombija. Sišao sam, željan da pomognem, a još željniji da pobegnem od serije Pozornik Filt, nepravedni pajkan.

Zato što sam želeo da budem dobar. Zato što sam želeo da izdržavam i štitim. Trudio sam se da budem muškarac kakav je moj otac bio uopšte se ne trudeći. Želeo sam da pazim na svoju porodicu kao pas.

Čuo sam poljski jezik u hodniku. Radnici su okrenuli kutiju na stranu i gurali je kroz ulazna vrata. Činilo mi se da su se zaglavili. Sid je stajala i gledala ih s rukama prekrštenim na grudima. Nije me pogledala kad sam sišao.

Provukli su kutiju kroz vrata i uspravili je. Bila je visoka tri metra i gotovo je dodirivala tavanicu. Džouni je takođe sišla, pa smo svi gledali kako su radnici digli kutiju na kolica i odgurali je u kuhinju, usput zakačivši sijalicu.

Džouni je skakutala za majkom i radnicima dok sam ja smirivao sijalicu. Ušao sam za njima u kuhinju. Jedan je isključivao stari frižider, a ostala trojica su otvarali kutiju.

U njoj je bio novi frižider. King Kong među frižiderima. Američko čudovište od nerđajućeg čelika s dvoja vrata.

Džouni se uvukla u kutiju i gledala napolje.

„Ovo je kao Vendina kuća za unutra“ rekla je. „Možemo li da je zadržimo? Možemo li da zadržimo kutiju? Možemo li?“

„Ne“, rekla je Sid i prišla bliže da bolje pogleda veličanstveni frižider onim svojim široko razmaknutim smeđim očima. Nekada sam umeo da se izgubim u tim očima. Sada mi je to delovalo kao pravadna prošlost.

„Prelep je“, rekao sam preko poljskog i Džouninih molbi da zauvek zadrži kutiju. „Ali možemo li mi to sebi da priuštimo?“

Sid me je pogledala krajičkom tih široko razmaknutih očiju, a onda je skrenula pogled.

„To je moja briga“, rekla je.

Odjednom se kuhinja tako utišala da bi se čulo kako mi penis otpada.

Čekao sam Pegi ispred kluba.

Sedeo sam u kolima, ne gaseći motor, i skretao sam pogled s vrata samo da bih s vremena na vreme pogledao na sat.

Deset minuta do ponoći. Ona treba da izađe do ponoći. Na vratima je stajao krupan tip ćelave glave u crnom grombiju, a crveni svileni konopac podizao je i spuštao iznenađujuće prefinjeno. Ravnodušno je gledao u klince u redu, puštao ih napred prema raspoloženju, kao neki Svirač iz Hamelna sklon zloupotrebi steroida, a minuti su se vukli.

Onda sam video Pegi i njenu drugaricu, u prekratkim suknjama i na previsokim potpeticama. Ali smejele su se, bile su vesele, što je dobro. I sa njima grupu dečaka, što je loše. Jedan je sve vreme govorio, nagovarao ih na nešto. Na vožnju, žurku, da shvate da je još rano.

Prepoznao sam ga.

Po krupnom telu - prekrupnom za njegove godine, i po tamnoj senci brade. Taj govornik bio je Vilijem Flaj, a Ašov i ostali stajali su sa strane, s ukočenim cerekom na ružnim facama, zadovoljno prepuštajući ubeđivanje glavnom. A on se trudio. Pegi se okrenula da ga pogleda i zbacila glavu smejući se.

Ona je dobra, pametna devojka. A u školi su momci svakodnevno oko nje. Ali ne ovakvi momci. Odmahnula je glavom, sada bez osmeha, i okrenula se.

Vilijem Flaj ju je uhvatio za ručni zglob.

A ja sam izleteo iz kola i pozvao je. Krenuo sam napred i zamalo pao pod prednje točkove kamiona. Vozač je pritisnuo sirenu, a kad je prošao, Pegi i njena drugarica već su prelazile ulicu idući ka meni.

Čopor dečaka gledao ih je kako odlaze; keserili su se i dobacivali glupave primedbe jedan drugom.

„Hvala ti što si došao po nas, Hari“, rekla je Pegi i pogledala na sat. „Valjda nismo zakasnile?“

Smestio sam ih u kola i pritisnuo dugme centralne brave. Dva deteta obučena kao žene. Moja ćerka me je gledala u ogledalu.

„Šta je?“, rekla je.

„Ništa“, odgovorio sam. „Vežite pojaseve.“

„Pogledaj moju kuću, tata“, rekla je Džouni.

Spustio sam se na ruke i kolena i zavirio u ogromnu kartonsku kutiju u kojoj je stigao frižider. Džouni je zidove prekrila plišanim životinjama i raznim lutkama. U sedmoj godini bila je već malo prevelika za ovo, i to je osećala. Sve ju je sa svih strana pritiskalo da raste, i nedostajala su joj stara vremena. Nedostajalo joj je da bude mala. Nedostajala su joj jednostavna zadovoljstva Kena i Barbike.

„Možeš da dođeš u goste ako želiš“, rekla je nameštajući lutke i majmuna iz londonskog zoološkog vrta.

Uvukao sam se u kutiju; Džouni je morala da se pomeri u stranu da se okrenem. Kutija je bila veličine telefonske govornice. Virili smo napolje i smejali se. Sid je ušla u sobu i zagledala se u nas.

„Dao si se na posao, vidim.“, rekla mi je. Bila je u kaputu. Izlazi. To sam tek sad saznao.

„Došao sam da napravim kafu“, rekao sam, „i vraćam se na posao.“

Izvukao sam se iz kutije. Novi frižider važno je brujaao. Sid je otvorila vrata i izvadila bocu vode. „Gledaš stare epizode serije *Bil* po ceo dan?“, rekla je. „Odličan posao, ako ga dobiješ.“

„Nije *Bil*, rekao sam, „nego Pozornik Filt, nepravedni pajkan. Znaš tu seriju. Mislio sam da si obožavateljka. A ja samo...“

„Aha“, prekinula me je. „Znam.“ Kupala se u zlatnoj svetlosti frižidera. Zatvorila je vrata i svetlo je nestalo. „Pegi će paziti na Džouni, pa ne daj da ti smeta.“

„Tata je samo došao u goste“, rekla je Džouni.

Sid se sagnula i poljubila je u teme. „Nećemo zauvek držati ovu staru kutiju u kući“, rekla je i uspravila se kad je Pegi ušla u sobu.

Pegi se zavrtila sporim baletskim pokretom i čučnula ispred kutije.

„Hoćeš li u goste?“, upitala ju je Džouni.

„Sa zadovoljstvom, dušo“, nasmejala se Pegi i uvukla se u kutiju.

Vrata su se tiho zatvorila za Sid, a ja sam ostao trenutak-dva da zurim u njih. Onda sam otišao u kuhinju i pristavio čajnik, nesvestan zvukova igre mojih kćeri i neprestanog šuma frižidera. Misli su mi bile negde drugde, iskreno rečeno, negde na zelenim brežuljcima severnog Londona. Vratio sam se u hodnik i zagledao se u vrata.

Saosećao sam s njom. Iskreno. Nije joj lako. Ovo ona ne radi laka srca.

I nisam mogao da je krivim. Zaista.

Uprkos činjenici da mi je čupala srce iz grudi i kidala ga na milion komadića, čak sam je shvatao.

Jer - kako to može biti neverstvo ako ti se neko smučio?

Stajao sam preko puta kuće u Belsajz Parku.

Baš me je bilo briga hoće li susedi pomisliti da sam vrhunski provalnik koji odmerava metu. I baš me je bilo briga hoće li me oni videti. Prevazišao sam to. Hteo sam da sve izađe na videlo, koliko god bilo ružno. Bilo mi je muka od svega neizgovorenog, skrivenog, nepoznatog.

Počela je kiša, a ja sam i dalje stajao tamo. Onda je pao mrak, a ja sam još stajao tamo. Na kraju, posle više vekova, vrata su se otvorila. Ovog puta bilo ih je troje. Sid, Džim i žena koju u prvi mah nisam prepoznao. Poslednji put sam je video pre dosta godina, na dan njenog venčanja. Sedela je na zadnjem sedištu motocikla.

Liberti, još u uniformi medicinske sestre.

Ta uniforma može da se kupi na internetu, mislio sam. Ima kretena koji se pale na to. Kako da znamo da je prava sestra? Imamo samo njenu reč.

Zagrlili su se, sve troje, oborenih glava.

Troje?

Kakvo to zlo vlada Belsajz Parkom?

Zakoračio sam napred, shvativši da sam moker do kože. Oni su me gledali dok sam prelazio ulicu. Onda sam shvatio da Džim plače. I da Liberti plače. Samo je moja žena bila suvih očiju, i gledala me je s izrazom koji nisam umeo da rastumačim.

Kao u snu odlebdeo sam do vrata, a Džim mi je prebacio ruku preko ramena i uvukao me u njihov grupni zagrljaj.

„Hari“, rekao je i zagrcnuo se. „Sid je bila tako divna otkako smo saznali. Bila je uz mene. Sada smišljamo kako da kažemo Pegi. Ona ne zna. Sasvim će se...“

Zatresao je glavom, gutajući suze, zanemeo.

„Izaći će ona s tim na kraj“, rekla je Sid. „Pegi je jaka i pametna.“ Video sam da uz znatne napore zadržava suze. „Ja ću joj reći. Biće to u redu. Sve će biti u redu.“

Onda sam ustuknuo korak i prekinuo grupni zagrljaj. Oni su ostali zagrljeni, ali ja sam se izdvojio.

Gledao sam Liberti, ništa ne shvatajući. Kako se pretvorila u ovu ljubaznu sredovečnu gospođu, kako mogu tako nedužno da me gledaju, kako je vreme iscurilo dok nismo gledali?

„Džim ima Parkinsonovu bolest“, rekla je Sid glatko. „Dijagnoza je postavljena...“ Potražila je pogledom potvrdu od svog bivšeg muža. „Pre mesec dana?“ Onda je pogledala mene.

„Parkinsonova bolest“, ponovio sam, besmisleno, povukao se još malo unazad i samo što se

nisam skotrljao niz stepenice. Što je baš bilo neprikladno. Sid me je uhvatila za ruku i zadržala me. „Ja zapravo ne znam,..“, zaustio sam.

Džim je zurio u svoje šake. „To je nervno oboljenje“ rekao je. „Pogađa mozak i kičmenu moždinu. Niko ne zna kako će napredovati. Da li će zahvatiti kretanje, govor...“

Liberti je pognula glavu.

Sid ga je zgrabila za košulju i prodrmusala ga. „Tako je - niko ne zna kako napreduje“, rekla je. „Čak ni lekari. Zato prestani da zamišljaš ono najgore, važi?“

Džim me je pogledao. „Teško mi je zbog posla, Hari -razumeš? Pomisao da će me sprečiti da radim.“ Glas mu je zadrhtao, slomio se. „Razumeš?“

Razumeo sam.

Kad smo Sid i ja krenuli, prebacio sam joj ruku preko ramena, a ona je nije sklonila niti me je ohrabrila da je tu ostavim. Samo je hodala. Ruka mi je pala. To mi se činilo jedino prirodnim, da padne.

„Jadni Džim“, rekao sam. „Ja sam mislio...“

Zavrtela je glavom. „Znam tačno šta si ti mislio“, rekla je mirno. „Mislio si da dolazim ovamo da se krešem s njim.“

„Nisam“, rekao sam. „Ne, ne, ne.“

„O, jesi, da, da, da“, uzvratila je. „S bivšim mužem! Ne znam kako bi neko uopšte mogao tako nešto da pomisli. Ili kako si ti mogao da pomisliš tako nešto o meni. A Liberti? Šta je ona radila dok smo se mi kresali? Snimala nas? Pridružila nam se? U uniformi bolničarke?“

Pa sad.

I to mi je prošlo kroz glavu.

„Zašto mi nisi rekla?“ upitao sam je. „To ne shvatam, Sid. Mogla si prosto da mi kažeš. Šta smo mi? Muž i žena? Ili cimeri?“

Gorko se nasmejala. „Nisam ti rekla jer znam koliko briga imaš. Zato što znam koliko ti je sada teško. Zato što sam mislila da ću moći da izađem s tim na kraj. Nisam želela da brineš. Mislila sam da postupam ispravno.“

A ja sam je voleo. Čitavu. Nikada je nisam voleo više nego u tom trenutku.

Voleo sam njen tanki beli ožiljak tik iznad obrve, uspomenu na udarac palicom za bejzbol u detinjstvu, skrivan poput tajne ispod koprene crne kose. Voleo sam njene razmaknute smeđe oči, njenu pristojnost i njenu hrabrost. Voleo sam to što ume da sačuva ljubav u svom srcu i kad se ljubav ugasi. I voleo sam to što se ne kreše s drugim muškarcem. Možda sam se glasno nasmejao. Jesam li se stvarno nasmejao, ili je to bio samo osmeh? Ne znam, ali šta god da je bilo, svakako je bilo pogrešno.

Stala je i zagledala se u mene. „Ponašaj se kao da si čuo dobre vesti, Hari“, rekla je. „Otac mog deteta se razboleo od strašne bolesti, a ti se ponašaj kao da si dobio na lutriji.“

„Ne“, rekao sam. Krenula je, ali ja sam je zaustavio i držao je za ruke, želeo sam da shvati. „Nije tako, nego... volim te, to je sve.“

„Ti se raduješ?“ rekla je. „Vidim. Pogledaj se samo. Kako možeš da se raduješ?“

Moja žena me je gledala kao da se ne poznajemo.

sedamnaest

Bio sam u produkcijskoj kući kad mi je telefon zavibrirao. GRIMVUD, pisalo je. Zurio sam neko vreme u ime, a onda pritisnuo dugme za odbijanje poziva. Bez trunke griže savesti. Što se mene tiče, ja sam svoje odradio.

Sedeo sam u čekaonici, pio rđav makijato iz aparata i čekao da me pozovu na razgovor, osećajući žaoku odbijanja i pre nego što je sve počelo.

Radni prostor bio je otvoren, pa sam na sve strane video užurbane mlade ljude u skupim džemperima i s kokainskim mamurlukom kako važno idu tamo-amo. Pre deset godina znao bih kako se zovu. Ali pre deset godina oni su još išli u školu, a užurbane momke i devojke u moje vreme slali su na bedne poslove u Soho ili rodbini u predgrađa.

Sićušna devojka stala je pred mene i uputila mi namešten osmeh sekretarice.

„Hari... Sliver?“, rekla je škiljeći u tablu s papirima.

„Zamalo“, rekao sam, srećan što mogu da ostavim onu groznu kafu i ustanem. „Zovem se Hari Silver, zapravo.“

A imam Baftu, jebote! I Stakleno uho! I Goluba! Ili sam ih makar imao dok ih nisam smrskao na komadiće.

Nije ni trepnula. Koga briga kako se ja prezivam? Oboje smo znali da će posao dobiti neki klinac od dvadeset jedne godine koji će pristati da radi za crkavicu.

Pošao sam za njom hodnicima oblepljenim plakatima iz serije *Pozornik Filt, nepravedni pajkan*. Zurio sam u lica tih glumaca s Kraljevske akademije dramskih umetnosti koja su se trudila da deluju okorelo, i glava mi se ispraznila. Video sam mladu policajku koja je nekada izvodila ples na krilu, i pajkana alkoholičara i pajkana kog su upucali... kako se oni beše zovu? A među svim tim lepim licima samo jedno se isticalo, ono najlepše. Džim Mejson gledao me je s visine, veličanstveno izmučen.

Telefon mi je zavibrirao, ali nisam pogledao ko zove. Zato što je sekretarica stala ispred jednih otvorenih vrata, kroz koja je mršava žena s naočarima ispraćala balavca neočešljane kose u farmerkama srozanim do razdeljka mršavog dupeta.

Mog suparnika.

„Baš je super što smo se upoznali, Džejk“, govorila je mršavica s naočarima. „I nije ti uopšte prekratak.“

Molim? Glupavo sam pogledao njegove vrećaste farmerke. A onda sam shvatio. Njegov *film!* Njegov kratki film! Još sam se blesavo cerio dok je žena s naočarima obasipala Džejka hvalom i oprezno me gledala krajičkom oka.

„I dopala mi se tvoja vizija serije *Pozornik Filt, nepravedni pajkan*, Džejk. Svakako ćemo ostati u kontaktu.“

Trebalo je da se okrenem i odem. Ali ostao sam tamo, senka glupog osmeha još mi je poigravala na usnama dok me je žena s naočarima gledala s malo manje topline nego što je podarila Džejku i njegovoj dovoljnoj dužini. Uvela me je u kancelariju i kradomice pogledala na sat. Sela je za sto, na kome nije bilo ničega osim pet Bafti i blekberija.

„Sara“, rekla je. „Bez H na kraju.“

Klimnuo sam glavom. „Hari“, rekao sam. „Bez posla odavno.“

Namrštila se kao da je nešto boli. Do đavola.

Progutao sam knedlu i potražio nadahnuće u plakatima. Pozornik Dobs? Pozornik Dibs? Jebote,

a kako se zove Džimovlik? Spustio sam pogled, ali sam odmah morao da ga podignem kako bih video Saru, jer je njena stolica bila znatno viša od moje.

Ah, taj stari trik, smišljen da bih se osećao malim. Još radi.

„U redu, Lari“, rekla je. „*Pozornik Filt, nepravedni pajkan. Šesta sezona.*“ Nagnula se napred i zažmurila iza naočara. „Ideje?“

„Pa“, rekao sam, a telefon je počeo da mi vibrira. Zašto me ne ostavi na miru? „Jasno je da podsticajni događaj mora biti pucnjava s kraja prethodne sezone.“ Telefon mi je grejao butinu. Udahnuo sam. „Nesreća... pozornika... Tibsa?“

Blesak ljutnje iza naočara. „Pozornika Dibs“, rekla je i nasmejala se, a od tog smeha sledila mi se krv u žilama. „Još nemamo pozornika Tibsa.“

„Naravno“, brbljao sam, a prve kapi znoja izbile su mi po čelu dok je telefon ponovo vibrirao. Da li ona to čuje? Je li prekasno da ga izvadim i isključim? „Glavno uredničko pitanje jeste...“

Nasmešili smo se savršeno skladno i to je bio njen prvi stvarni osmeh.

„*Da li je preživeo*“, rekli smo uglas. Onda je kratko klimnula glavom. „Još pregovaramo s glumčevim agentom“, rekla je. „Tako da još ništa nije potpisano.“

„Ubijte ga“, rekao sam. Smeo potez, znam. „Onda čitava sezona može da govori o posledicama. Težnja za osvetom. Lov na ubicu. Uticaj njegove smrti na ekipu. Mislim na potpuno ludilo. Pajkani transvestiti! Povratak boci! Prebijanje zlikovaca u ćelijama!“ Usudio sam se. „Glavni inspektor Runi miri se sa ženom, ali ona ne shvata kako te opake ulice mogu čoveku da iskidaju utrobu... i da poštenog policajca pretvore u pokvarenog.“

„A šta ćemo s K-9?“

K-9? Naravno! Policijski pas!

„Svidela mi se ta epizoda. *Najbolji prijatelj podmitljivog pajkana*“ rekao sam.

Sada se osmehnula.

Da! Opet sam u igri!

Onda se zamislila.

„Mislila sam da izbacim džukelu“, rekla je odsutno. „Da ga pregaze kola? Da zaustavi metak bacivši se ispred glavnog inspektora Runija?“ Napućila je usne. „Suviše sladunjavo?“

„Uvek možemo da uzmemo drugog psa“, rekao sam. „K-10... sin K-9.“

„Sjajno, mili“, rekla je.

Krenulo mi je.

Onda joj je na blekberiju zatreperilo malo crveno svetlo. Uzela ga je i uzdahnula. „Moram da se javim“, rekla je. „To je moja dadilja.“ Stavila je ruku preko sprave i poverila mi se: „Makar sebe naziva dadiljom. Više je nekakva sjebana lobotomizovana strana studentkinja.“ Bledo se osmehnula. „Da, Milena, u čemu je problem sada?“ Slušala je malo kuckajući prstima po praznom stolu i zureći u svoje nagrade. Onda je podigla ruku. „Kako to misliš, Luki neće da jede povrće? Znaš kakav je postupak, mila, kad Luki neće da jede posrano povrće. Zar nismo o tome razgovarale koliko juče? Ne, mila, zaveži i slušaj me, pa možda nešto i naučiš. Kad Luki neće da jede povrće, onda mu *ukinemo povlastice*. Zapreti mu da ćeš mu oduzeti nintendo i uskoro će se maziti s organskom šargarepom, veruj mi.“

Dok se izdirala na dadilju, ja sam krišom pogledao svoj telefon.

DESET PROPUŠTENIH POZIVA, pisalo je.

Gospode, ovo mora da je ozbiljno.

Oblizao sam usne i gurnuo telefon nazad u džep. Sara mi je nešto govorila i smešila se, ali nisam je čuo. Setio sam se svog oca poslednje noći njegovog života. Uplašenog, punog morfijuma i izjedeneog rakom koji će ga uskoro ubiti.

I ostavljenog da umre sam.

Nismo nameravali da ga ostavimo da umre sam, moja majka i ja. Samo smootišli kući da se presvučemo, istuširamo i dođemo do daha. I da izađemo iz bolnice, iz tog odeljenja za rak, na sat-dva. Upravo tada je umro, a ja ću do kraja života žaliti što nisam bio s njim.

Onda je prestala da se smeši.

I čekala je.

„Pitam - šta ćemo s policajkom Čang?“ ,

Otvorio sam usta, ali ništa nije izašlo. Deset propuštenih poziva? Hoću li stići na vreme čak i ako krenem odmah? Hoću li sve do kojih mi je stalo ostaviti da umru sami? Kakav sam to čovek postao?

Pogledao sam plakate na zidu. Policajka Čang? Koja je ona? Je li ona stari ili novi lik? Nije bilo očigledne policajke Čang na plakatima. Obuzimala me je panika, i ustao sam.

„Policajka Čang?“, rekao sam. „Šta s njom?“

Sara se naslonila i gledala me odozdo. „Šta s njom?“, ponovila je. „Je li to pitanje? Pa, očigledno je - šta s njenim abortusom, u trećoj sezoni? Da li i dalje treba da nosi psihološke ožiljke?“

„Ah“, rekao sam. „Čuj, Saro - iskreno rečeno, ne znam. Po mom iskustvu - iz stvarnog života, mislim, ne iz serije - niko se ne oporavlja od nečeg takvog. Ne istinski.“ Pogledao sam plakate. Nisam želeo da budem grub. Trebao mi je posao. Ali - deset propuštenih poziva! Morao sam da pođem. „Počeo sam da gledam seriju tek pre dva dana, istini za volju, i možda sam propustio njen abortus.“

Krenuo sam ka vratima vadeći telefon iz džepa. „Ja mogu da obavljam taj posao. Znam da mogu. I znam da ćete uzeti nekog klinca koji zna svaku epizodu napamet i koji će raditi za šaku kikirikija.“ Zatresao sam glavom i klimnuo prema njenim nagradama. „Ali ja imam dve stvari koje on nema. Baftu i malo sede kose.“

„Daj mu vremena“, rekla je Sara.

Tužno sam se osmehnuo. Okorela je, ali zna posao. Video sam to. Voleo bih da radim s njom. Ali svet je sada drugačiji.

„Vidim da si majka“, rekao sam. „Zato se nadam da ćeš razumeti. Hitan slučaj u porodici.“

Bila je iznenađujuće saosećajna pred mogućnošću smrti. Nešto se u njoj rastopilo na moje oči.

„Luki ima sedam godina“, rekla je s osmehom pokazujući glavom telefon u mojoj ruci. „Koliko je njemu?“

Morao sam da razmislim.

„Osamdeset dve“, odgovorio sam.

Izašao sam na ulicu, Soho je bio prepun za vreme pauze za ručak, a ja sam očajnički zvao Kenov broj. Zvonio je i zvonio dok nisam dobio govornu poštu.

Ukucao sam svoj broj i opsovao jer starac nije ostavio nikakvu poruku. Zaustavio sam crni taksi i krenuo ka severu, napet od strepnje i besa kakav osetite kad vam se dete neočekivano i iznenada izgubi iz vida, a vi ste potpuno uvereni da će se dogoditi ono najgore.

Vrata je otvorio Sing Rana. Ken je sedeo ispred televizora i gledao prenos trke na Kanalu 4, uz šolju čaja i s današnjim brojem *Rejsing posta* na krilu.

„Imam za tebe odličnu informaciju“, rekao je. „Kineska Stena u Gudvudu sutra u pola četiri.“

Zurio sam u njega.

„Konj?“, rekao sam. „Zasipao si me pozivima zbog... konja?“

Namrštio se. „Činim ti uslugu, drugar“, rekao je. „Dakle, Kineska Stena sutra u pola četiri u Gudvudu, dobija sigurno.“ Pogledao je starog Gurku, koji se spuštao u svoju omiljenu stolicu.

„Kakvi su odnosi?“

Glatko zlatno lice okrenulo se k meni s tihim zadovoljstvom. „Dvadeset pet prema jedan“, rekao je, a Ken se pobednički zakikotao.

„Stavi sve što imaš“, posavetovao me je. „Jedan tip iz kladionice dao nam je mig. Je li tako, Sing?“

„Zvao si me deset puta usred razgovora za posao“, rekao sam, još pokušavajući da shvatim. „Zašto se nisi javio kad sam ja tebe zvao?“

„Verovatno sam malo top“, rekao je.

„Molim?“

„Top. Gluv kao top.“

„Kako to govoriš?“, rekao sam. „Toliki pozivi, zbog nekog glupog konja...“

Na ovo se nakostrešio. „To nije neki glupi konj, dušo“, rekao je. „To je Kineska Stena u pola četiri u Gudvudu. I ako ništa ne uradiš, sam si kriv.“

Onda je protresao novine i zaškiljio u mene s istim onim vedrim prezirom koji sam ponekad viđao na licu svog oca, s izrazom kojim je govorio da tačno zna kako ovaj svet funkcioniše, dok ja još tražim uputstvo za upotrebu.

Tog kišnog ponedeljka uveče bioskop je bio poluprazan. Vrteo sam glavom i besno žvakao kokice. Nisam mogao da verujem.

Prikazuje se poboljšana kopija *Sedam samuraja*, a privukla je samo šaćicu Kurosavinih obožavalaca i gomilu parova koji će se žvalaviti kao da je reč o nekoj romantičnoj komediji. Dok se sedam samuraja borilo s banditima koji terorišu selo, u mraku sam video sjaj mobilnih telefona. Neverovatno.

Izlazeći iz bioskopa pitao sam se šta bi Pat mislio o filmu. Verovatno bi rekao da nije ni prineti filmu *Sedam veličanstvenih*, a ja bih mu rekao da lupeta gluposti, pošto je taj western s Julom Brinerom i Stivom Mekvinom jedina holivudska verzija japanskog originala. A na to bi se Pat lukavo osmehnuo i rekao, naravno, ali Kurosava je svoj film zamislio kao odavanje počasti Džonu Fordu.

Ali Pat nije bio tu.

Stajao sam ispred bioskopa, drhtao na večernjoj svežini i osećao da mi krče creva. Ako odem kući moraću da tražim među kutijama sašimija i školjki u novom frižideru, a zapravo mi se jeo tost sa sirom. Zato sam krenuo prema piceriji s druge strane Izlington Grina, a pred izlogom me je zaustavio prizor poznatog lica.

Piter je sedeo u izlogu picerije s nekom ženom i dvoje dece. Ne, troje dece, pošto je žena držala novorođenče u naručju.

Izgedala je kao Đinina neugledna mlađa sestra.

Visoka, s izvučenim pramenovima, ali bez onog Đininog sjaja. Gledao sam je kako jednom rukom umiruje bebu, a drugom jede komad hleba s belim lukom. Dvoje veće dece ponašalo se pristojno. Jeli su male pice, a noge su im visile iznad poda. Njihov otac dizao je bocu piva ka usnama. Zastao je kad me je ugledao, poluotvorenih usta, s bocom tik ispod usana.

Okrenuo se svojoj porodici i povukao gutljaj.

A ja sam stajao i zurio u njega jer sam hteo da zna da sam video sve, jer sam želeo da se koprcu.

Čak i sada donekle osećam da je Đina pod mojom zaštitom. Smešno, znam. Zurio sam sve dok me i žena nije pogledala - mene, ludaka s nosom pritisnutim o staklo picerije - a onda sam se okrenuo.

Još sam bio gladan, ali prošao sam čitavu ulicu ne našavši ništa. Bilo je svakojakih restorana - tajlandskih, meksičkih, kineskih - ali svi su bili puni porodica i parova. Dopešaćio sam sve do kuće uz bučne proteste svog stomaka, misleći kako treba prosto da uđem u prvi sledeći restoran.

Ali teško je kad si sam.

„Ne skidaj kaput“, rekla je Sid.

Bila je u kupatilu u prizemlju, umotana u zimski kaput koji ranije nisam video. Imao je okovratnik od veštačkog krzna, pa je delovala kao žena iz *Doktora Živaga*. U ruci je držala baterijsku lampu i osvetljavala kotao. Shvatio sam da mi iz usta izlazi para kad god izdahnem. Kuća je bila ledena.

Pogledao sam joj preko ramena. Kotao je bio nem kao leš. Na digitalnom displeju na dnu svetlela su tri crvena slova.

„Šta znači err’?“, upitao sam je.

Nije me pogledala. Čitala je neko vreme. „To znači *error*, greška, Hari“, rekla je, a moje ime je izgovorila kao da je lepši izraz za „glupi ružni posrani idiot“.

Isključila je bateriju i okrenula se i dalje me ne gledajući. Prošla je rukom kroz kosu i uzdahnula.

„Zvaću nekoga ujutru“, rekao sam. „Pretražiću telefonski imenik. Otići ću na internet. Srediću to.“

Prošla je pored mene, a ja sam pomislio na mog oca. Da je živ, odmah bih ga pozvao, a on bi veselo uzeo svoju kutiju s alatom.

Moj tata je bio, kako se to kaže, „vešt po kući“. Ja sam, kako se to kaže, bio „vezara po kući“.

Pošao sam za Sid u kuhinju. Čeznuo sam za tostom sa sirom, ali znao sam da trenutak baš nije najpogodniji za ždranje.

„Zar ne može neko da dođe odmah?“, rekla je. Izvukla je žutu vunenu kapu iz džepa i navukla je preko ušiju. To je nekako pokvarilo izgled iz *Doktora Živaga*. „Brinem za devojčice“, rekla je. „Morale su da legnu u čarapama.“

„Pokušaću nešto da učinim“, rekao sam. A ona je klimnula glavom s nekakvom lakom nevericom.

„Znam da je kasno“, rekla je, „ali platiću koliko treba.“

„Dobro.“

Pogledi su nam se sreli samo na trenutak pre nego što se okrenula. Zadrhtao sam od besa. A možda samo od hladnoće. Ali nisam ja kriv što je moj otac imao vešte ruke, a moje nisu ni za šta. Nisam ja kriv što sam tatin alat poklonio dobrotvornoj prodavnici.

Ali video sam pogled svoje žene i obuzeo me je stid. Taj pogled je govorio - možeš li, molim te, još jednom da me podsetiš čemu služiš, Hari. *Za šta* si tačno ti?

Čuo sam korake na stepeništu. Pegi je nosila kofer u prizemlje. Uzeo sam ga i odneo ga dole. Sid ju je čekala. Pegi joj je prišla pa su se zagrlile.

„Da li je ovo pametno?“ upitala je Pegi. „Ne bih da smetam.“

Sid je klimnula glavom. „Budi sa svojim tatom, ako misliš da treba. Budi jaka. Pokaži mu da ga voliš. I ostani vedra. On ima odlične lekare. Liberti je sjajna bolničarka.“ Stegnula je kćer. „A on ima i tebe.“

Čuli smo automobilsku sirenu spolja. Taksi je stigao. Pegi me je pogledala. Pokušala je da se osmehne, ali nije baš uspela. Zagrlio sam je.

„Ništa loše mi se nikada do sada nije desilo, Hari“, rekla je. „Mislila sam da jeste, ali nije. Ovo je prvi put. Moj tata se razboleo. Svet mi sada izgleda nekako drugačije. Kao da ništa nije sigurno. Razumeš šta hoću da kažem?“

Klimnuo sam glavom. Tačno sam znao šta želi da kaže. I znao sam da svi doživimo ovakav trenutak.

Ali Sid je samo zurila u nas, potpuno praznog lica, kao da se ja samo pretvaram da razumem.

Kad sam se sutradan vratio iz kladionice, pred kućom je stajao parkiran beli kombi. LUDI VISAK, pisalo je na kombiju, a ispod toga stajao je broj mobilnog telefona koji sam pronašao nešto posle ponoći.

Ulazna vrata bila su otvorena i Džouni je izlazila noseći otrcanu Barbiku. Nasmejala mi se i obišla ugao kuće; uz bočni zid stajala je među kantama za smeće ogromna kutija u kojoj je stigao frižider.

U kutiji je bila postrojena omanja vojska lutaka.

Ušao sam u kuću i odmah čuo kotao i osetio toplotu. Sid je bila u majici i farmerkama. Davala je majstoru kreditnu karticu.

„Pusti, ja ću“, rekao sam. „Može li u gotovom?“

Majstor je bio promućurni stari kokni i podsetio me je na moje stričeve. Napustio je školu u četrnaestoj godini, ali je doktorirao život.

„Još bolje“, rekao je. „Manje papirologije.“

Sid je gledala kako vadim iz džepa smotuljak novčanica od pedeset funti. Džouni se vratila i ustrčala uz stepenice. Izvadio sam nekoliko novčanica i uključio pozamašnu napojnicu. Majstor je otišao rekavši nam da će nam do kraja zime biti fino i toplo. Kad je otišao, pružio sam Sid svežanj novčanica. Skrstila je ruke i gledala me.

„Nije reč o novcu, Hari“, rekla je.

„Gospode bože“, odgovorio sam. „Baš ne mogu da pobedim, zar ne?“

Džouni se vratila s plišanim majmunom i lutkom u skijaškoj odeći. Čutao sam. Ne pred decom. Mrzim svađe pred decom. Džouni je veselo ćeretala s igračkama. Onda je pogledala Sid. „Smem li da se preoblačim? Mogu li?“

„Možeš“, rekla je Sid. „Slobodno se preoblači.“ Kad je Džouni otišla, Sid mi je rekla: „I odakle ti te pare?“

Još sam držao novčanice. „Hoćeš da uzmeš ili ne?“

„Zadrži svoj novac“, rekla je. „Ja mogu da zaradim.“ Nasmejala se ogromnom smotuljku crvenih novčanica. „Verovatno si to dobio kladeći se na nekog glupog konja..Pogledala mi je lice i prsnula u smeh. „Gospode, i jesi, zar ne?“

„Kineska Stena“, rekao sam. „Dvadeset pet prema jedan. Stavio sam sve što sam imao. Ipak nisam potpuno beskoristan, zar ne?“

„To je tvoja zamisao produktivnog života, Hari? Opklade na konje usred bela dana u gomili tipova koji zaudaraju na pabove i roštilj?“

„Uzmi“, ugurao sam joj novac u ruku. „Prestani da se ponašaš prema meni kao da sam stanar koji kasni s kirijom.“

Bacila mi je novac u lice. Novčanice su popadale po podu između nas. Stajali smo i zurili jedno u drugo. A onda smo s ulice čuli zvuk kamiona za reciklažu. Vrata su bila otvorena, pa se činilo kao da buka dopire izbliza. Čuo sam kako se boce razbijaju dok ih istresaju u kamion.

„Džouni“, rekla je Sid, pa smo oboje izleteli na ulicu.

Muškarci u žutim prslucima ispraznili su zelene kante i nasumice ih vratili po ulici, a vetar je klopaoo jednim crnim poklopcem. Čelične čeljusti kamiona već su žvakale veliku kutiju u kojoj nam je stigao frižider, gnječile je i savijale u ništa.

Sid je vrisnula: „Džouni!“

Bila je na pola ulice kad smo čuli glas.

„Mama?“

Džouni je stajala na vratima u kostimu anđela - bela haljina, oreol i krila. Kad smo ga kupili,

dodali smo i čarobni štapić s drškom, šljokicama i zvezdom na vrhu. Sada joj je bio premali, a drška se iskrivila. Gledala nas je, ne shvatajući šta se dešava, pitajući se da li je učinila nešto loše.

Sid se brzo vratila. Zastala je ispred mene i raspalila mi šamar iz sve snage.

„Zašto?“ viknuo sam za njom.

Ali znao sam zašto.

osamnaest

Bilo je rano prepodne, a Marti i ja sedeli smo u *Veselom gubavcu*.

To je tradicionalni pab u Sohou s prigušenim svetlima, premorenim kaučevima i usamljenim mladim šankerom koji vam ne bi uhvatio pogled čak ni da ste potpuno sami u pabu, zato što će postati novi Robert Patinson. Slabašno sunce šunjalo se kroz prozore prljave od dugogodišnjeg duvanskog dima i reklama za izumrle marke piva. *Veseli gubavac* je znamenitost Sohoa. Frensis Bekon jednom je tu proveo četrdeset osam sati zaključan u toaletu. Nekada smo stalno dolazili ovamo, ali nismo odavno.

„Dobra vest je što im se ideja dopada“, rekao je Marti.

Nagnuo sam se napred, sav ustreptao. „Koja? *Britanski talentovani majmuni? Koliko je čist vaš kavez za hrčka?*“

Marti je zavrteo glavom. Mahnuo je dalekom šankeru, koji je skrstito ruke i okrenuo glavu. „Ona o tetovažama.

Znaš - *Čija je ovo tetovaža?* Kviz u kom se pogađa čija je koja tetovaža. Onaj s Dejvidom Bekanom kao gostom.”

Većiti optimista. Između nas na stolu stajala je činija s kockicama šećera. Marti je uzeo jednu i ubacio je u usta kao da je kikiriki. Uštinuo sam ga za ljupki punački obraz i nasmejao se.

„Stvarno im se sviđa? Kanalu četiri? Dobili smo zeleno svetlo?“

„Nije Kanal četiri. Televizija Madlin. Znaš koji su to? Kablovski kaubojski koji se majmunišu reprizirajući serije iz sedamdesetih, osamdesetih i devedesetih.“

„Televizija Madlin?“

„Zamisao je da gledaš *Svraku, Devojački šou, Osvetnike, Reč, Tjub* ili *Šest nadržanih studenata u stanu* i sećaš se srećnijih vremena - kao Prust kad zagriže kolačić i seti se čitavog detinjstva.“ Uzeo je još jednu kockicu šećera. „A sada su spremni da počnu s proizvodnjom sopstvenog programa.“

Naslonio sam se i osmehnuo mu se. „Prust, a?“ Pogledao sam šankera i podigao ruku. On je podigao glavu s najnovijeg broja časopisa *Hit* i preko volje uhvatio moj pogled.

„Šampanjac, svakako“, rekao sam.

„Loša vest je što oni imaju sopstvene zamisli o produkciji“, rekao je Marti brzo. „Pa možda nije prilika za šampanjac.“

„Loša vest?“ rekao sam. „Nisam znao da ima i loša vest. Ko je spominjao lošu vest?“

Marti je duboko udahnuo. Šanker je prekorno zacoktao i vratio se čitanju.

„Ne žele tebe, Hari“, rekao je Marti. „Hoće Džoša.“

„Džoša? Kog Džoša? Nije valjda onaj iz naše stare emisije, onaj što je diplomirao na Oksfordu, a završio trčeci nam po kafu? Onaj s otmenim naglaskom što nam je hvatao taksi, a i to nije umeo da uradi? Džoš s odličnim ocenama i tri moždane ćelije?“

„Aha, to je taj.“

Ustao sam i spremio se da izletim iz *Veselog gubavca*, ali čak i u tom trenutku video sam da se matori trudi da postupi pristojno. Malo je ko u našem poslu dovoljno učtiv ili hrabar da te odbije u lice. Uzeo je činiju sa šećerom, zastao i odgurnuo je.

„Šta to Džoš ima što ja nemam?“

Marti se predomislio i ipak uzeo kockicu šećera.

„Mlad je, Hari“, rekao je.

„Misliš jeftin?“

Marti je slegnuo ramenima.

„Ista stvar“, rekao je, usta punih šećera.

Stajao sam ispred *Veselog gubavca* i treptao na suncu, odjednom izgubljen. Soho mi je sada delovao kao strana zemlja.

U našim počecima, kad smo Marti i ja tek počinjali na radiju, stalno smo lunjali ovim ulicama. Radili, jeli, pili. Gledali devojke koje nismo ni najmanje zanimali. Sanjali o slavi. Poznavali smo ljude iz studija za montažu i prikazivanje, i oni su poznavali nas. Sada su svi bili deset, petnaest, dvadeset godina mlađi od nas i nisam poznavao ni živu dušu. Činilo mi se kao da sam na drugoj planeti, a ne samo u drugom poštanskom okrugu.

A tu je bila i Đina.

Video sam je kako stoji na kraju prolaza u jednoj od onih malih samousluga u Sohou koje se nenadano pojavljuju između seks-šopova, prodavnica odeće i picerija.

Uz lice je držala pakovanje od šest boca evijana. I plakala je.

Ušao sam, rekao: „Zdravo“, i prebacio joj ruku preko ramena.

Naslonila se na mene i probudila nešto što sam smatrao odavno, odavno mrtvim.

„Zdravo“, rekao sam ponovo, privukao je bliže i udahnuo miris njene kose. „Hej, hej, hej. Šta nije u redu?“

Zatresla je glavom i zagnjurila mi lice u jaknu. „Ah, ništa nije u redu“, rekla je, prepuna tuge.

Pogledao sam je, a onda ponovo privio uz sebe. Njeno telo uz moje. Ispod mantila bila je u odeći za teretanu. Shvatio sam da je u neverovatnoj formi. Ne za ženu svojih godina. Za ženu bilo kojih godina. Nijedna dvadesetogodišnja mlada istraživačica nije joj ni prineti.

„Sve je zbrka, Hari“, rekla je brišući lice rukama.

Otvorio sam pakovanje kuhinjskih ubrusa i otcepio jedan. Čuvar je prošao pored nas i ljutito me pogledao dok je Đina brisala oči.

„Platiću ovo“, rekao sam mu.

Ozbiljno je klimnuo glavom. „Znam da hoćete“, rekao je.

Đina me je obgrlila oko struka i naslonila mi glavu na rame. Osetio sam njen dah na vratu. Izgovorila je moje ime. Nešto se promeškolojilo u meni. Jasno sam osetio. Pogledala me je sanjivim plavim očima.

„Hoćeš kod mene?“, upitala je.

„Važi.“

Platio sam ubruse i vodu, pa smo izašli. Pešice smo otišli do njenog stana, zagrljeni. Prijalo mi je to. Dopadalo mi se da je tešim. Pokušao sam da se setim zašto smo se uopšte razišli i nisam uspeo. Jedno je mislilo da ga ono drugo ne voli dovoljno ili isto kao nekad? Ludilo. Odjednom sam se našao u Sohou koji sam poznavao u nekom ranijem životu.

Popeli smo se stepenicama do njenog stana. Čutke. Meni su usta bila suva od nervoze. Nisam znao šta se dešava. Pa ipak, bio sam neobično spokojan.

Ali čim smo prošli kroz vrata, pojavila se sitna žena kratke crvene kose u trenerci dečje veličine i počela da skakuće ispred nas.

„Gde si bila?“, upitala je strogo. „Brinula sam se.“

Đina je odmahнула glavom i zbacila patike. Uvek je poštovala običaje starog Japana. I ja sam se izuo. Crvenokosa je spustila ruke na bokove i jarosno me gledala.

„Trebalo mi je samo malo vazduha“, rekla je Đina potpuno iscrpljeno. Ušla je u stan, i ja za njom. Po podu su ležale japanske prostirke. Na zidovima uramljeni kaligrafski radovi. Mirisalo je na jasmín. Lepo je sredila stan.

Primetio sam da me crvenokosa gleda kao da bi mi rado iščupala grkljan.

„To je on?“, rekla je i preteći koraknula ka meni. „To je Piter?“

Đina se nasmejala. „Ne, ne. Ovo je Hari. Znaš, Patov otac.“

Crvenokosa je frknula. „Mislila sam da je Piter. Mislila sam da mu pružaš drugu priliku.“ Ušla je za Đinom. „Znajući tebe, pomislila sam da daješ veštačko disanje nečemu što je već mrtvo u vodi.“

Đina ju je pogledala, s bolom na licu. „Prijao bi mi čaj, Šon.“

Crvenokosa se smirila. Srećna da bude od koristi, otišla je u kuhinju. Čuo sam je kako zveckajući pitao se hoće li i meni napraviti čaj. Đina se srušila na jedini kauč u stanu.

„Pat sinoć nije došao kući“, rekla je. „To se događa sve češće.“

Usta su mi se potpuno osušila. Šta sad nije u redu?

„Dečaci ostaju dečaci“, rekao sam.

„Sada ima devojku“, rekla je Đina. „Hteo je da dovede tu droljicu ovamo da prenoći. Sasekla sam to u korenu.“

„Devojku? Kako se zove?“

„Elizabet Montgomeri“, rekla je Đina, iznenađena, a zatim uvređena kad sam se osmehnuo. „Šta? Ti znaš tu kučkicu?“

Setio sam se kako ga je Elizabet Montgomeri gledala kad je isključen s utakmice. Setio sam se tog sanjivog, zainteresovanog pogleda. Smatrao sam da je sasvim pravično što su najzad zajedno. Toliko dugo je već voli.

„Zašto se ceriš kao idiot, Hari? Ne misliš valjda da je ovo dobra vest? To što naš sin provodi noći s nekom fufom iz *Remzija*?“

„Zašto si tako zajedljiva? Meni se činilo da je ona sasvim obična cura. Možda privlači više pažnje nego što je dobro za nju, ali to je zato jer je lepa. Daj, molim te. Ti to valjda shvataš, zar ne?“

Odmahnula je rukom.

„Ostaviće ga čim otkrije kako je on fin i dobrodušan dečko“, rekla je. „Tome se protivim, Hari, ako baš hoćeš da čuješ. Takve kao ona vole da ih maltretiraju neki zadrigli istetovirani bednici. On je bolji od toga. Bolji je od nje.“

Prenerazio sam se.

„Kako možeš tako da govoriš? Elizabet Montgomeri je možda najbolje što mu se ikada desilo.“

Đina se nasmejala. „Ti ne znaš mnogo o devojka, zar ne, Hari?“

To nisam mogao da opovrgnem pa sam pogledao na ulicu. Odavde mi se činila istom kao nekad.

Video sam džez klub *Roni Skot*, poslastičarnicu *Valeri*, *Alžirsku kafeteriju* i stepenište na kom su se već dvadeset godina reklamirali časovi francuskog na prvom spratu. Do sada su valjda naučili tečno da govore.

„Odrekli su mu kosu“, rekla je Đina. „U školi. Odvukli su ga u toalet i ošišali mu svu onu divnu kosu.“

Odjednom sam počeo da se tresem. „Ko?“, uspeo sam da procedim stežući ogradu kao da ću pasti. „Ošišali? Kad?“

„Znaš“, rekla je Đina. „Oni što ga ne vole. Grubijani. Prvog dana kad se vratio sa suspenzije.“

Zanemeo sam. Nisam mogao da prestanem da drhtim. Ovo predugo traje. Mora da prestane.

„Hoću da ga ispišem iz te škole, Hari“, govorila je Đina. „Znaš da hoće sasvim da napusti školu? Kaže da će da se zaposli. Kakvu budućnost će imati ako napusti školu i dobije neki govornički poslić?“

„Naći ću ga, važi?“, rekao sam. „Naći ću ga i dovešću ga nazad.“ Seo sam pored nje i rizikovao da joj prebacim ruku preko ramena. „Razumem zašto si uznemirena“, rekao sam. „Ali naći ću ga. I naći ću njih. I to će prestati, obećavam ti. Niko ga više neće ni pipnuti, kunem ti se bogom.“

„Nije reč samo o Patu“, rekla je, a ja sam sklonio ruku. Ne samo o Patu? A o čemu je još reč?

Kao da nisam mogao da pogodim.

„Nije ispalo najbolje s onim skotom Piterom.“ Čutao sam. „Ispostavilo se da je oženjeniji nego

što mi je rekao“, nastavila je. „Ispostavilo se da mu žena ipak nije reciklirana.“

„Au“, rekao sam. „Ko bi to pretpostavio?“

„Baš si cinik, Hari, zar ne? Vi stari romantici ste tako zajedljivi i uvrnuti. Zato što ste uvek razočarani.“

„Video sam ih“, rekao sam. „Pitera i njegovu gospođu. S decom.“ Tišina. „Ti si mnogo lepša od nje, Đina. Ona nije ništa posebno.“

Očekivao sam da će Đina poricati svoju lepotu. To je uvek radila pre dvadeset godina. Kao svim lepoticama, smučila joj se priča o tome, kao da je izgled najzanimljiviji na njoj. Ali sada se samo nasmejala.

„Znaš, Japanci imaju izreku - muškarcu lepa žena dosadi za tri dana, ali se na neuglednu ženu za tri dana navikne.“

„Svirepa je to rasa.“

„Verovatno se ponešto gubi u prevodu. A oni su zapravo najljubazniji narod na svetu.“

Okrenula je glavu. Zid između nas na trenutak je bio nestao, ali sad se vratio. Shvatio sam da Đina nije uništila naše živote. Uništila je sopstveni život. I znao sam da nikada neću moći da je mrzim.

Crvenokosa - Šon - donela je čaj. Napravila je čak i meni. Zeleni japanski čaj zdravog izgleda. Srećom, nisam očekivao *PG Tips* i kolačiće s mlečnim kremom. Pomerio sam se na ivicu kauča da ostavim Đini malo prostora. „Mogu da ostanem ako želiš“, rekla je Šon.

Đina se nasmešila i odmahнула glavom. „Sve je u redu.“ Crvenokosa me je okrnula pogledom i okrenula glavu. Krenula je ka vratima kao dvoranin iz prestone dvorane. „Čujemo se kasnije?“

Đina je sklopila oči, nasmešila se i klimnula glavom. Čuli smo škljocaj kad je Šon tiho zatvorila vrata za sobom.

Đina je otpila malo čaja. „Bila je divna.“ Značajno me je pogledala preko ruba šolje. „Puna podrške.“

Nasmešio sam se. „Ona je gej, zar ne? Šon je gej?“

Đina je spustila šolju. „Tebi ništa ne promiče, je li, Hari?“ Osmehnuo sam se. „Šta mi govoriš, Đina? O čemu pričamo?“

Pogledala me je. Drsko. Prkosno. S uživanjem.

„Šta misliš da ti govorim, Hari? Šta misliš o čemu pričamo? Hajde pogodi.“

Nasmejao sam se. „Ti nisi lezbejka, Đina“, rekao sam. „Ako nameravaš da ti to bude sledeći eksperiment, sledeća pustolovina, sledeća potraga za ispunjenjem, bolje uštedi sebi trud.“

Pravila se da je zbunjena. „Kakve to veze ima s tobom?“

„Nikakve“, rekao sam ustajući. „Ali ja sam više lezbejka nego ti, Đina. Veruj mi, nisi lezbejka.“ Načinio sam nekoliko koraka prema vratima. Stan je ipak mali. „Samo si umorna od muškaraca“, rekao sam.

Onda sam krenuo da nađem svog sina.

Kilometar-dva od kuće u kojoj sam odrastao ima jedna crkva na brdu.

A kad sam video Pata kako skrštenih nogu sedi pored groba, s gotovo praznom bocom jabukovače u jednoj i cigaretom u drugoj ruci, a Elizabet Montgomeri pored njega ispruženih nogu i gleda ga u lice, znao sam da sam sve vreme pogrešno verovao da moji roditelji nisu tu.

Video sam i oca i majku mrtve, i to nije bilo ono što sam očekivao. Želeo sam veliki trenutak, nekakav oproštaj preplavljen osećanjima, Ketrin Dženkins kako u mojoj glavi peva *Vreme je za rastanak*, ali uopšte nije bilo tako. Na oba tela reagovao sam isto. Otac u zadnjoj sali pogrebnog zavoda u predgrađu. Mama kod kuće, u postelji koju je delila s mojim ocem i u kojoj je spavala kao udovica. A osećao sam se splasnuto.

Ovo nije on.

Ovo nije ona.

Kakva god da je svetlost mog oca činila čovekom kakav je bio, i kakva god svetlost da je činila moju majku ženom kakva je bila, ta svetlost se ugasila, ili je nestala. Iako nisam znao da li je otišla u nebo ili u ništavilo, znao sam da je više nema. Ono nije bio moj otac u pogrebnom zavodu. Ono nije bila moja majka u sobi u kojoj je spavala četrdeset godina. Moji roditelji bili su negde drugde, ili nigde.

Zato sam se uvek opirao jednosatnoj vožnji do njihovog zajedničkog groba. Kao i zbog činjenice da sam stalno zauzet svojim životom, i zbog toga što je vožnja ka istoku kroz gužvu Autoputa 25 prava muka. Osim svega toga, nisam verovao da moji roditelji zaista počivaju na tom sumorno slikovitom groblju s pet vekova starom crkvom iza njega i talasastim žutim poljima unaokolo.

I nisam imao pravo.

Oni su tu.

A njihov unuk, duge plave kose grubo ošišane na kratko, bio je s njima.

Elizabet Montgomeri je podigla pogled kad sam prišao grobu.

Video sam Pata kako uvlači dim i škilji dok ga izbacuje mrmljajući: „To je samo moj tata.“

Elizabet Montgomeri je ustala, poravnala suknju i nasmešila se. Imala je divan osmeh. Kakav sjajan izbor, pomislio sam. Ako si dečko i biraš devojkicu za kojom ćeš ludovati, onda nema bolje od Elizabet Montgomeri. Od devojkice koja će s tobom pušiti i piti jabukovaču na grobu tvojih dede i babe. Nema bolje od toga.

„Izvinite“, rekla je. „Moram da piškim.“

Pogledao sam Pata, a onda sam pogledao grob. Doneli su cveće, shvatio sam uz ubod griže savesti.

„Ti svakako umeš da zabaviš devojkicu“, rekao sam. „Jabukovača. Groblje. I kutija cigareta s niskim sadržajem katrana. Ti si poslednji od velikih rasipnika.“

„Nemoj mi reći da ti nikad nisi visio po grobljima“, rekao je Pat ne gledajući me.

Nasmejao sam se jer sam se setio kako smo se moj najbolji drug i ja šunjali po ovom groblju, gledali kroz nišan vazdušne puške kalibra 22 i trčali kući svaki put kad se smrači i lišće zašušti iza nekog spomenika.

Pat mi je pružio bocu.

„Pa dobro“, rekao sam i povukao gutljaj.

„Babe i dede“, rekao je moj sin, „vole te drugačije. Roditelji - izvini, ali pribijaju te uza zid. Uvek te gnjave da budeš bolji. Pametni. Čvršći. Ljubazniji.“ Pogledao je spomenik. „Babe i dede prihvataju te onakvog kakav jesi. Babe i dede su srećni zbog tebe kako to otac i majka nikad nisu. Roditelji uvek pokušavaju da te poboljšaju - kao da si neka zapuštena parcela koju treba opleviti. Babe i dede vole te bezuslovno. Makar tako ja pamtim.“ Pogledao je spomenik krajičkom oka.

„Tako je i bilo“, rekao sam i otpio još jedan gutljaj jabukovače.

„Nema ih već dugo“, rekao je Pat.

Veći deo njegovog života. „Voleo bih da su upoznali Džouni“ rekao sam. „To mi je žal - što je nisu videli.“

Pat se nasmejao. „Pojeli bi je živu.“

Vratio sam mu bocu. „Aha, ona je prava poslastica.“ Želeo sam da ga zagrlim, ali nisam. „Tvoja kosa...“

Stidljivo je prešao rukom po glavi. „Nema veze“, rekao je.

„Požaliću se direktoru.“

„Srećno.“ Zatresao je glavom. „Radili su i gore. Svaki dan rade mnogo gore. Samo se to ne vidi.“

Elizabet Montgomery se vratila. Čučnula je uz Pata i poljubila ga u obraz. On se nije pomerio, samo je ugasio cigaretu i obukao školski blejzer. Grob je bio veoma čist.

„Da vas povezem nazad?“, upitao sam ih.

Elizabet Montgomery je pogledala Pata, on je odmahnuo glavom.

„Ostaćemo još malo“, rekao je.

Elizabet Montgomery je podigla kesu s natpisom delikatesne radnje. „Poneli smo sendviče“, rekla je. „Biće ovo pravi izlet.“

Nesigurno sam ih pogledao. „Obećaj mi da ćeš se vratiti kući noćas? Zabrinuta je. Majka ti je zabrinuta.“

Pat je podigao pogled. Očekivao sam nekakvu blistavu šiparačku zajedljivost, ali on je ozbiljno klimnuo glavom. „Vraćićemo se noćas, u redu?“

Elizabet Montgomery je ustala i osmehnula mi se. „Biće sve u redu“, rekla je. „Uhvatićemo voz.“

„Dobro.“

Pogledao sam niz žuta polja. Savršenim skladom, koji ih je činio više posebnim svetom nego bračnim parom, moji roditelji su umrli gotovo na isti dan. Više od deset godina razdvaja njihovu smrt, ali na kalendaru ta razlika je svega dvadeset četiri sata. Kad sam pogledao prolećna žuta polja, oboje su se vratili. Treba češće da dolazim ovamo, pomislio sam. Makar da bih video žuta polja.

Rukovao sam se s Elizabet Montgomery, a sina sam žestoko poljubio u teme. To je svakako bio najbolji način. Gurnuo sam mu malo para u džep školskog blejzera. Sve ovo učinio sam ne tražeći dozvolu i ne pružajući mu priliku da se pobuni.

Onda sam se vratio do kola, telefonirao njegovoj majci i rekao joj da je Pat sa svojom devojkom, i sa svojim dedom i babom, da je naš sin dobro i zdravo.

devetnaest

O, da, mislio sam izvlačeći se iz kreveta, oblačeći se po mraku i vozeći se u bolnicu. Sad se sećam.

Kako su mi roditelji odavno umrli, zaboravio sam da konačni telefonski poziv uvek dođe usred noći.

Ali sama bolnica bila je baš ista - muškarci u pidžamama i kućnim mantilima stoje naokolo i vuku dimove cigareta, nasmejane medicinske sestre raduju se kraju noćne smene, beskućnik spava na klupi ispred zatvorene prodavnice u pustom prijemnom predvorju - da je mogla biti ista scenografija s istim likovima.

Svega sam se setio.

Dok sam lutao hodnicima ispunjenim istim noćnim zvucima pomeranja opreme i ječanja bolesnika u snu, na jedan ljudi trenutak učinilo mi se da tražim krevet u kom moj otac leži na samrti. Našao sam sestriški pult koji sam tražio i one su me uputile u mračno, prepuno odeljenje u kom su oko poslednjeg kreveta bile navučene zavese. Ušao sam.

Sing Rana je spavao, uspravljen u krevetu, a glava mu je padala na grudi. Ken je sedeo pored kreveta tražeći nešto po velikoj kutiji bombona. Čak i u ovo doba bio je besprekorno odeven. A opet, on je uvek besprekorno odeven.

„Moždana kap“, rekao je Ken. „Znaš šta je to, je li?“

Zatresao sam glavom. „Ne baš.“

Poznavao sam samo rak. Moji roditelji su pripadali naraštaju koji se udvarao uz *Kazablanku*. Dim cigareta i istinska ljubav u njihovim glavama bili su nerazdvojni. Zato je u našoj kući harao rak.

„Ne baš ili ne uopšte“, prasnuo je Ken besno odmotavajući karamelu.

Pogledao sam lice Singa Rane. Još je bilo glatko i mladalačko, ali divna zlatna boja nekako je potamnela, ostarjela, kao da je za samo jednu noć prohujalo mnogo godina.

„Ne uopšte“, rekao sam.

„Lekari to zovu plućna embolija“, rekao je Ken usta punih čokolade. „Krvni ugrušak koji nađe put od srca do mozga.“

Pogledao je u kutiju, izvadio bombonu s kokosom i bacio je nazad. „Izvini što sam te zvao usred noći“, rekao je. „Mislio sam da bi želeo da znaš. Zapravo je to pomalo besmisleno.“

Zatresao sam glavom. „Želim da znam. Drago mi je što si zvao. A nešto i ne spavam mnogo u poslednje vreme.“ Obojica smo pogledali Singa Ranu. „Šta će biti s njim?“ upitao sam.

„Prerano je još“, slegnuo je Ken ramenima. „Poremećaj funkcija, rekli su mi. To je onaj doktorski govor u kom to znači sve, od bridenja kože do kome, paralize i smrti.“

„Gospode.“

„Aha, nisu baš mnogo suzili mogućnosti, a?“ Pogledao je usnulog prijatelja. „Ako se provuče kroz sledeću nedelju-dve, biće kao nov.“

Pružio mi je kutiju, a ja sam odmahnuo glavom. Ali onda je zatresao kutiju, pa sam uzeo zelenu trouglastu bombonu. Setio sam se kakve su. Predivni lešnik preliven mlečnom čokoladom, ako se ne varam.

„Bili smo na trkama“, rekao je ne skidajući pogleda s lica Singa Rane. „Govorio je o Italiji. Sve češće govori o Italiji. Blebeće o Italiji kao da je tamo bio na najboljem letovanju u životu.“ Zakikotao se. „Pomorandže i limunovi, o tome priča. Polja, devojke i vino. Planine i vinogradi. Ja se toga ne sećam najbolje. Ali njemu je čaša uvek napola puna, starom Singu Rani.“

Ken je protegao nogu, onu na kojoj nosi protezu, a ja sam se zapitao da li je tačno da je još oseća posle toliko godina bez nje.

„Ja se sećam hladnoće“, rekao je. „I buke. I blata. I smrada. To italijansko blato baš smrdi. Bazdi i te kako. Neko je rekao da smrdi isto kao što je smrdelo na Somi u prvom jurišu. To ima neke veze sa blatom, granatama i trulim leševima.“ Klimnuo je glavom. „Sećam se tog smrada. I sećam se ranjenika poređanih u redove, s ranama kakve nikad ne prikazuju u vestima ili filmovima.“

Momci s ispalim crevima, dozivaju boga ili svoje majke da dođu i pomognu im. Ljudi koji drže svoju utrobu. Rane od topovskih granata kalibra 88 milimetara na glavama, tako gadne da vidiš komadiće mozga. A živi su, ne zaboravi. Bez ruku i nogu. Sišli s uma. Raznesenih lica. Otkinutih jaja. Smrskanih udova.“ Pogledao me je. „Da li još žališ što nisi bio tamo?“

Osetio sam talas besa.

„Nikada nisam rekao da žalim, zar ne?“, uzvratio sam.

„Nisi ni morao. Jasno je kao dan. Video sam to kod mog Mika - to je onaj u Australiji.“ Bledi osmeh. „Žalio je što nije bio tamo. Osećao je - kao i svi vi, sinovi - da je nešto propustio. Nešto veliko. Nešto važno. Probu. Izazov. Iskustvo. Ne znam kako vi to zovete, ali znaš na šta mislim. I znaš da i ti to osećaš, iako to ne možeš da priznaš. Tu želju da budeš deo nečeg većeg od sebe samog. Tu potrebu da uradiš nešto veće, bolje i važnije nego što je kupovina kola kakva Džeremi Klarkson vozi u *Top giru*.“

„Mislio sam da ti je Mik ljubimac“, rekao sam.

„I jeste“, odvratio je Ken.

Onda je odjednom stigla porodica, okupila se oko kreveta i vadila poklone. Sićušna stara gospođa, mršava kao dete, dvojica snažnih sredovečnih muškaraca sa ženama i razna deca, od šiparaca do beba u naručju. I svi su zračili tim otvorenim spokojem koji sada u glavi nazivam nepalskim.

Kao da ga je iz sna probudio miris alu čopa, Sing Rana se promeškoltio. Dremljivo se osmehnuo gledajući svoju porodicu kako vadi kutije s hranom. Ali oni se nisu osvrtni na njega, nego su nutkali Kena i mene pogačama, povrćem s karijem, prženim pirinčem, čajem s mlekom i, naravno, začinjnim kolačićima od krompira. Ken je mahao naokolo kutijom bombona u želji da uzvрати gostoljublje. Svi su odbili odmahujući rukama.

Ken je ustupio stolicu ženi Singa Rane iako je ona rečito odbijala, a onda je blago spustio ruku prijatelju na rame.

Dva starca su se gledala u oči, ali bez reči. Onda je Ken sklonio ruku, pa smo izašli.

U hodniku je Ken iz blejzera izvadio kruti bež koverat. Pretpostavio sam da je to dopisnica sa željama za ozdravljenje i da želi da se vrati i ostavi je Singu Rani. Pretpostavio sam da je Ken, uprkos tvrdoj fasadi, upravo čovek koji bi nekome doneo takvu kartu. Gledao je u koverat kao da je na trenutak zaboravio šta je u njemu, a onda je izvadio kartu kao da će objaviti ime dobitnika neke velike nagrade.

Bila je to bela karta s neupadljivim srebrnim zvoncima i ružama, ispisana vijugavim zlatnim slovima.

„Moja pozivnica“, rekao je Ken kao da nikada pre nije primio nijednu, ili kao da je zaboravio kad je poslednji put dobio nešto slično.

Podigao je obema rukama belu kartu s izvijenim slovima, vrlo nežno, kao da je veoma krhka i dragocena.

„Moja pozivnica“, ponovio je Ken Grimvud. „Trebalo je da odem tamo danas. Ili juče? Moja Trejsi trebalo je da me odveze. Ali ostao sam ovde. Propustio sam prevoz.“ Pokazao je prema svom prijatelju. „Zato što je on ovde.“ Zasmeljao se i vratio koverat u džep. „Moja Trejsi je pobesnela.“

I usamljenost, pomislio sam.

Usamljenost je takođe deo starosti, mnogo više nego telefonski pozivi u pola noći. Usamljenost kakva zavlada kada nestane skoro sve što si voleo.

Na ulazu u crkvu zaustavio nas je kratko podšišan mladić u odelu.

„Nevestini ili mladoženjini?“, upitao je.

„Ni jedno ni drugo“, rekao je Ken, a momak je zakolutao očima kao da je to danas već čuo.

„Nevestini“, rekao sam, a dečko nam je dao bele ruže za rever s drščicama umotanim u srebrni papir.

Ušli smo. Svetlo je prolazilo kroz vitražne prozore i obasjavalo žene sa šeširima. Mirisalo je na mnoštvo ruža. Posvuda je bilo dece, trčala su po prolazu, a odjek njihovog smeha mešao se s roditeljskim grdnjama.

Ken je i dalje držao ružu obema rukama kao da je mali buket. Uzeo sam mu ružu i zadenuo mu je u rupicu na reveru blejzera. Onda smo našli mesta s nevestine strane, pozadi i uz prolaz kao da pripremamo brzo bekstvo. Pred oltarom su čekali sveštenica i dva mladića. Trejsi je stajala u prvom redu i nameštala šešir.

„Ja ove ljude ne poznajem“, promrmljao je Ken.

Onda ga je ćerka opazila. Došla je prolazom držeći šešir i kuckajući potpeticama o kameni pod.

„Tako mi je drago što si došao, tata“, rekla je i kratko mi klimnula glavom uzimajući oca za mišicu i blago ga podižući s klupe.

Ken se zbunio. „Ti si nevestin deda“, objasnila mu je Trejsi gledajući vrata crkve. „Moraš da sediš s nama.“ Pustio ju je da ga odvede napred dok su orgulje svirale svadbeni marš. Onda se nevesta odjednom pojavila u eksploziji belog, a Ijan joj se, suznih očiju, grčevito držao za mišicu. Nevesta je bila lepa i trudna, na licu su joj se smenjivali osmesi i suze, a ličila je na svoju baku više nego bilo ko u prvom redu. Bila je ljupka, nestašnih tamnih očiju koje sam pamtio s venčane fotografije Kena i njegove Dot. A možda mi se to učinilo zato što je bila istih godina kao njena baka na toj fotografiji i zato što je čitav život još bio pred njom.

Krenuli su prema oltaru i svi pogledi su ih pratili. Razaznao sam koji od momaka je mladoženja. Smešio se nevesti, oborio glavu, a onda je ponovo pogledao. Trejsi se smešila i tapkala oči. Iako je bio za glavu niži od ostalih u prvom redu, uspeo sam da vidim i Kena, mada s mukom. Dok sam ga gledao, on je posmatrao nevestu, žmirkao je u nju kao da je odnekud zna, ali nikako ne može da se tačno seti odakle.

Kada sam ga sledeći put video, držao je čašu šampanjca u obe ruke i teturao između gostiju na svadbi dok sam ja razgovarao sa sveštenicom.

„Predivna služba“, rekao je i pokušao da je poljubi posred usta.

Sveštenica se trgnula i ustuknula, ali on je nekako nastavio ka njoj, sklopljenih očiju i spremno napućenih usana. Presekao sam mu put pre nego što je pao, a dok je hvatao ravnotežu mali polumeseci šampanjca pljusnuli su iz čaša na sveštenućinu mantiju.

Ken je zatreptao u nju iza naočara. „Predivna“, rekao je.

„Hvala vam veliko“, nasmešila se sveštenica i brzo se izgubila. Ken ju je posmatrao kako odlazi, zamišljeno ispijajući šampanjac. Blago sam mu uzeo drugu čašu iz ruke i iskapio je pre nego što nanese još štete.

Bili smo pod velikom nadstrešnicom u dvorištu hotela. Više je ličila na neki šator iz bajke, kao da stoji tu već hiljadu godina, iako je podignuta tek jutros. Kad je počela muzika - snažni udar vesele pesme *Celebration* grupe *Kool and the Gang* - činilo se da se odbija od prastarih zidova.

Ken je krenuo ka podijumu za igru.

Pošao sam za njim, odjednom shvativši zašto oseća potrebu da se muva unaokolo.

Trejsi nas je zaustavila, zabrinutog lica.

„Tata?“ rekla je. „Jesi li probao kanapee?“

Ali Ken je nastavio, lako se sudarivši s konobarom koji je nosio srebrni poslužavnik s koktelima belini, i stupio na podijum.

Trejsi mi je dodirnula mišicu. „Ne daj mu da mi ovo upropasti.“

Ken je bio treća osoba na plesnom podijumu. Samo nevesta i njen mladoženja bili su tu pre njega, grlili se i njihali tamo-amo u onom neobičnom plesu ljudi koji nikada nisu naučili da igraju kako treba. Činilo se da im je drago što se Ken pojavio, makar samo da odvuče pažnju od njihove postidenosti.

Ken se smešio izvodeći tehnički besprekoran tvist - vrhom stopala gazio je cigaretu, a ruke je pomerao kao da briše leđa peškirom - a ja sam se pitao koja mu se to davno zaboravljena noć s njegovom ženom vratila u sećanje. Ljudi su tapšali i klicali. Nevesta se odvojila od muža i pružila ruku prema dedi.

Pogledao ju je i osmeha je nestalo.

„Dot“, video sam da govori. „Moja Dot...“

Onda mu se zdrava noga okliznula i seo je, i dalje gledajući devojkicu u venčanici, zureći u njeno lice kao da se setio svega.

Razlegao se smeh, ne prijatan smeh; Ken je sedeo na plesnom podijumu, a posvuda se video plavo-beli sjaj ekrana dok su ga ljudi snimali mobilnim telefonima. Dok sam se gurao kroz gužvu, nevesta i mladoženja takođe su se smejali, a *Kool and the Gang* zapovedali su svima da se dobro provedu.

I uprkos svadbi od deset hiljada funti, Armiranoj odeći i potocima koktela, video sam sve prisutne u svoj njihovoj savremenoj ružnoći.

Žene tvrdih pogleda, istetoviranih mišica i nogu ne sasvim pokrivenih haljinama. Muškarce mlitavih tela i pažljivo uređene kose, sjajne od gela kao ušećerene jabuke, ili robijaški obrijane kako bi se sakrila staračka ćelavost. Neki muškarci bili su kao deca - bez kravata na svadbi, kao da tek treba da nauče da ih vezuju. A neka deca bila su obučena kao odrasli - devojčice u cipelama s visokim potpeticama, dečaci s leptir-mašnjama koji mašu mobilnim telefonima kao palicama snimajući starca na podu.

Svi pijani, svi pregojeni.

Gurnuo sam i poslednjeg s puta i sagnuo se da dignem Kena. Odjednom mi se njegova kći stvorila na centimetar od lica.

„Vodi ga odavde“, prosiktala je.

Sedeli smo pored bazena u senci hotela; osvetljena odozdo, voda je treperila plavo i zlatno.

Muzika sa svadbe lebdela je do nas preko uredno podšišanog travnjaka. Čuo sam da je disk-džokej prešao s porodičnih omiljenih pesama na klupske klasike.

Neki gosti su izlazili ispod nadstrešnice i odlazili u hotel. Pred nama su bila otvorena francuska vrata i gotovo pust bar.

„Ovo me ubi“, jeknuo je Ken, pa sam mu pomogao da sedne na stolicu za sunčanje i gledao ga kako zavrće nogavicu do iznad kolena.

Njegova proteza u potpunosti je ličila na pravu nogu, a ipak je delovala sasvim beživotno. Izgledala je istovremeno živo i mrtvo. Gledao sam ga kako je razvezuje i s uzdahom olakšanja spušta sa strane. Masirao je meso iznad kolena. Bilo je prekriveno ožiljcima.

„Postoje sada neke nove noge“, rekao je. „Sportske noge, tako ih zovu. Vide se svi zglobovi i hidraulika.“ Živahno je pritiskao pocrvenelu kožu prstima. „To je u redu ako si klinac“, rekao je. „Hoćeš da se bućnemo? Prijalo bi mi da se brčnem.“

Pomogao sam mu do ivice bazena. Držao sam ga dok je stenjući skakutao. Izuli smo cipele i čarape i spustili naša tri stopala u vodu.

„Divno“, rekao je zureći prema udaljenoj muzici. Pogledao me je iskosa. „Podseti me zašto si ovde. Ti ove ljude ne poznaješ. Ni ja ne znam većinu.“

„Da te odvezem kući“, rekao sam. „Ne brini ništa. A poznajem tebe, zar ne?“

Izvadio je papiriće i limenku s duvanom i smotao sebi cigaretu. Bilo mi je drago što nema nikoga da ga spreči. Mislio sam da tim ljudima treba dozvoliti da puše gde god žele. Ako si oslobodio svet tiranije, mislio sam, trebalo bi da slobodno uvijaš i pušiš. Pušio je polako, dok je sve više ljudi izlazilo iz šatora i kretalo preko travnjaka.

„Pomozi mi, hoćeš?“, rekao je.

Podigao sam ga pa smo stajali i držali se, ja njega obema rukama oko struka, on mene jednom rukom oko ramena. Slobodnom rukom ugasio je cigaretu i bacio je. Gledali smo kako nam svatovi prilaze. Kad su se uspeli blagom uzbrdicom do bazena, stari je počeo da viče.

„Ajkula!“ dreknuo je. „Upomoć! Ajkula! Ajkula! O, bože! Upomoć! Ajkula!“

Neko je vrisnuo. Gledali smo preneražena lica, oči iskolačene od užasa, a onda sam pomogao Kenu da sedne; obojica smo se tresli od smeha.

Nameštao je protezu kad je došao Ijan. „To nije bilo smešno ni kad smo bili mali“, rekao je. „Nije bilo smešno na letovanjima u Frintonu, Klaktonu i Margejtu. A nije smešno ni sada.“

Onda je došla Trejsi.

„Znaš li ti zašto je otišao?“, upitala je.

Ken je spustio nogavicu. „Ko?“, upitao je, iskreno zainteresovan.

„Tvoj sin“, odgovorila je. „Tvoj ljubljani Mik. Tvoje ljubimče. Znaš li zašto je otišao? Ti znaš zašto se odselio u Australiju, zar ne?“

Ken se više nije osmehivao. „Zbog boljeg života“, rekao je tiho. „Zbog sunca. Roštilja. Pingvina. Zbog višeg kvaliteta života.“

Trejsi se nasmejala i zatresla glavom. „Da pobegne od tebe“, rekla je. „Nije mogao više da podnese. Napustio je Englesku da bi pobegao od tebe.“

Kad su se Ijan i Trejsi vratili u hotel, Ken je ćutke popušio još jednu cigaretu, a onda smo sišli do kola. Bilo je skoro dva sata, i svadba se rasturala.

Gosti su se okupili ispred hotela da isprate nevestu i mladoženju.

Čuli smo klicanje, a onda krckanje šljunka pod gumama i zveketanje limenki privezanih za branik kad je srećni par odjezdio u novi život.

„Idemo, vozim te kući“, rekao sam Kenu kad se naslonio na moja kola.

Starac je bio vrlo umoran.

„To nije istina“, rekao je.

„Moramo malo da se utišamo“, rekao sam pristavljajući čajnik, a Ken se glasno nakašljao. Zvučao je kao foka na samrti. Značajno sam pogledao u tavanicu da ga podsetim na svoju usnulu porodicu.

Oči iza naočara ispratile su moj pogled.

„Loše stanje kod kuće, a?“, rekao je.

Shvatio sam da Ken posle nekog vremena ume da postane naporan.

„Ne, kod kuće je sve u redu“, rekao sam. „Ali sada je -koliko? - ponoć. Moja žena ujutru mora na posao.“ Vratio sam se čaju, mleku i šećeru. „A ja ne moram.“

On se udobno smestio za kuhinjski sto. „To mora da je gadno“, rekao je. „Kad gospođa donosi hleb na sto. To joj nije lako. A nije ni tebi.“

Okrenuo sam se da vidim da li me zeza. Lice mu je bilo ravnodušno. Vratio sam se uzavrelom

čajniku.

„To je samo privremeno“, promrmljao sam.

„Ipak“, nastavio je Ken. „Nije kao u moje vreme. Tada je bilo jednostavnije.“

„Tvoje vreme je prošlo“, rekao sam, surovije nego što sam nameravao.

Ali on se na to nasmejao.

„Jadan ti“, rekao je. „Imaš ženu koja se stara o tebi. Ja sam imao posla samo s nacistima.“

„Tako je“, rekao sam. „Jadan ja.“

Doneo sam dve šolje čaja na sto. Doveo sam Kena kući samo zato što je sve vreme puta govorio da „crkava“. Taj matori stalno crkava.

Crkava za šoljom čaja. Crkava za cigaretom. Crkava za vazduhom.

I najzad sam video šta me to u njemu toliko podseća na mog oca. Bilo je očiglednih sličnosti - rat, ordenje, čvrsta oštećena tela s doživotnim ožiljcima.

A bilo je i jednako očiglednih razlika - moj otac je od glave do pete bio tata iz predgrađa, pun učtivosti s rubova Londona, obrađivao je baštu i nije psovao pred decom, dok Ken Grimvud nikad nije napustio opštinski stan, nikad nije živio van naselja Nelson. Ali zajedničko im je bilo ovo - neizmerna gorčina zbog toga kako je otadžbina postupila s momcima koji su se vratili kući.

Dali smo sve. Neki od nas nisu se vratili. A vi ste nas izneverili, skotovi.

Moj otac je to bolje skrivao od Kena Grimvuda, ali nosio je tu gorčinu u sebi. Iza čipkanih zavesa i urednog travnjaka male kuće mojih roditelja - skromne kuće zbog koje je moj tata radio tri posla samo da bi nagrebao depozit - živio je čovek koji je prevazišao gnev.

A dok sam rastao, dok je kratko podšišani dečaćić postajao još jedan bojažljivi, greškama sklon muškarac sposoban da upropasti svoj život i živote svih oko sebe, nisam mogao da pobegnem od činjenice da sam i ja jedan od skotova koji su izneverili mog oca.

„Uništio si mi život“, rekao je kad sam mu saopštio da je sa mnom i Đinom gotovo.

„Tvoj život je prošao“, rekao sam mu, želeći da ga povredim koliko je on povredio mene.

Bilo je leda u mom ocu. On je bio pristojan čovek, dobar čovek, s mnoštvom dobrih osobina. Ali u njemu je bilo tvrdog crnog leda koji se nije topio sve dok mi se nije rodio sin. Tek kad se rodio Pat, na očevom licu video sam izraz koji je nagoveštavao da će sve možda ipak biti kako treba.

„Odličan čaj“, rekao je Ken i zadovoljno klimnuo glavom.

Pogledao sam na sat. Treba još da ga odvezem kući i vratim se. Otpio sam gutljaj čaja iako mi je pekao jezik.

Onda sam video svetlo u bašti.

Više sjaj nego svetlo. U tami, unutar Vendine kuće, jedna tačka se na trenutak zažarila, a onda zgasnula i nastavila da tinja.

„Dubre jedno malo“, rekao sam, odgurnuo stolicu i ustao.

Ken je pogledao mene, pa baštu. Nije primetio ništa.

„Moj sin“, rekao sam. „Eno ga u Vendinoj kući. Puši meksičku travu u Vendinoj kući.“

Ken je nagnuo glavu u stranu. Vendina kuća? Meksička trava?

Promrmljao sam nešto, onda sam zanemeo, i najzad shvatio da ne vredi.

„Ubiću ga“, rekao sam jednostavno, a Ken je iznenada shvatio i podigao ruku kad sam krenuo napolje.

„Kažu da detetu treba najviše ljubavi onda kad je najmanje zaslužuje“, rekao mi je starac.

Zagledao sam se u njega. „Ma nemoj?“

Klimnuo je glavom. „Tako sam čuo.“

„Ma naravno“, odvratio sam. „Baš mislim da slušam savete čoveka kog su upravo izbacili sa svadbe rođene unuke.“

Ken Grimvud se samo osmehnuo. „Sme li ovde da se puši?“, upitao je.

„Ne sme“, rekao sam i izašao u baštu.

Osetio sam slatunjavi miris trave i pre nego što sam stigao do Vendine kuće. I video sam Pata unutra, zgrčenog kao Guliver, prevelikog za kućicu za igru. Otvorio sam vrata i ušao. Prkosno je povukao dim iz džointa. Opet onaj crveni sjaj. I znao sam da ga neću ubiti. Ni noćas ni nikad. Znao sam, volim ga.

„Ne treba ti to“, rekao sam.

Prošao je rukom po kratko ošišanoj kosi kao da još ne veruje sasvim da je nema. „Možda mi baš to treba.“

Ali onda se nakašljao, pripala mu je muka, i duboko je udisao da se pribere. Zagledao se u vlažni džoint u ruci.

„Nisam više tako sladak, je li?“, rekao je.

„Meni si uvek sladak“, odgovorio sam.

Nasmejao se. „Baš si lažovčina, a?“

„Uvek“, nasmešio sam se.

Uzdahnuo je i prešao crnim žarom džointa iznad gole ruke. Čuo sam kako svetle, gotovo nevidljive malje na podlaktici cvrče i gore. Osetio sam i miris spaljenih dlačica. Zadržao sam dah. Onda je sklonio džoint, a ja sam udahnuo.

„Nisi ti kriv, Pate“, rekao sam mu. „Ni za šta. Čitav ovaj metež vuče se već godinama.“ Nije me gledao. „Ti ni za šta nisi kriv.“

Zasmejao se. „Ja krivim roditelje“, rekao je.

„Voleo bih“, zaustio sam, a Pat me je pogledao kad mi je glas zadrhtao. „Voleo bih da je sve bilo... sređenije za tebe. Kad si bio mali. I sada. Prosto bih voleo da je sve bilo mirnije.“

Besno je odmahnuo glavom. „To si mi već rekao.“ Nije želeo da razgovara o tome.

Onda me je pogledao. Najzad me je pogledao.

„Nisam znao kuda da odem“, rekao je.

„I došao si ovamo“, rekao sam ja. „Vratio si se meni. Kada nemaš kuda da odeš, onda samo dođi kući. I ostani koliko želiš. Važi?“

Razmislio je.

„Važi.“

„Hajdemo unutra“, rekao sam i ustao.

„Važi“, ponovio je. Gledao sam ga kako baca džoint na pod i gazi ga. Iskre su poletele i pogasile se. Morali smo da se sagnemo kad smo izlazili iz Vendine kuće.

Pogledali smo našu kuću. Bila je mračna, sijalo je samo svetlo u kuhinji. Sve ostale kuće bile su mračne. Prebacio sam sinu ruku preko ramena i iznenađeno shvatio da je viši od mene. Kad se to dogodilo?

Onda smo se vratili u kuću, gde nas je čekao starac.

treći deo

prolećno tromesečje - šta čekaš?

dvadeset

Jednog dana moja žena se vratila kući ranije.

Bio sam gore u svojoj sobi, uređivao knjigu snimanja serije *Pozornik Filt, nepravedni pajkan*. Već mesec dana ponovo sam bio unosno zaposlen, mada je sve bilo drugačije. Nekako je više ličilo na posao koji je radio moj otac. Zato što to više nije bilo karijera. Bilo je zaposlenje.

Čitavo jutro mučio sam se nad jednom scenom kad sam s ulice čuo kombi moje žene. Pogledao sam na sat, a onda se vratio knjizi snimanja.

U sceni na kojoj sam se zaglavio, pozornik Filt strpao je nasilnog profesionalnog provalnika u ćeliju. On je - pozornik Filt - zviždukao pesmu *Naučicu čitav svet da peva* i skakutao po ćeliji. Činilo se da neizbežno sledi policijska brutalnost. Ovo je bilo bezočno ukradeno od Tarantina, ali nije me to mučilo. Mučila me je zamena uloga koja je uniformisanom policajcu davala svu moć i nagonila zlikovca da se koprca. Kao da će dobro na kraju pobediti, a zlo biti kažnjeno.

Mene je mučilo to što sam znao da to nije istina.

Spustio sam tekst i prišao prozoru. Kombi je stajao parkiran pred kućom. To nema smisla. Vreme je ručka. Kombi treba da bude dole na Kanari Vorfu. Sid je sišla s vozačkog sedišta. Obišla je kombi i počela da vadi poslužavnike s hranom. Jedna njena radnica stajala je pored nje, ne pomažući joj naročito jer je plakala. Sišao sam.

Sid je noseći poslužavnike ulazila u kuću. Štapići od mocarele. Valjušci s mesom i prazilukom. Sašimi. Piletina. Mini fritate.

„Šta se desilo?“ upitao sam stojeći sa strane. Njena devojkica išla je iza nje, šmrkćući i jecajući nad orijentalnim servisom od šezdeset delova. Uzeo sam joj kutiju iz ruke i odneo je u kuhinju. Hrana je ležala poređana na površinama na kojima je ranije bila pripremljena. Sid se već vraćala napolje.

„Uključi televizor“, rekla mi je.

Zurio sam u njena leđa. Mrzim kad mi ljudi to kažu. *Uključi televizor*. To obično znači neko zlo. Uključio sam televizor i u prvi mah nisam shvatao šta gledam.

Išao je živi snimak iz nekog blistavog staklenog tornja. Muškarci u odelima i žene u kostimima izlazili su iz zgrade, i svi su nosili kutije. Neki su plakali. Neki su bili besni, vikali su na kamermane i u nebesa. Neko je prosuo kafu s obranim mlekom na snimatelja. Kamera je krupno snimila jednog mladog mužjaka; nosio je kutiju od šampanjca s jahaćim bičem i palicom za golf. Vetar mu je odneo neke papire iz kutije, ali on ili nije primetio ili nije mario. Velikim upadljivim slovima na zidu staklene kule bio je ispisan naziv. Kamera se primakla. Naziv mi je bio poznat.

Sid je stala pored mene.

„Zar ovo nije kompanija koja osigurava frižider?“ upitao sam je.

„Možda više nije“, rekla je Sid. „Trebalo je tamo da poslužim ručak. A oni su propali.“

„Kada?“

„Pre otprilike dva sata.“

Gledali smo zaposlene kako izlaze iz svog staklenog tornja.

„Šta ovo znači?“ upitao sam.

„Ne znam“, odgovorila je Sid. „Ali mislim da je to samo početak.“

„Početak čega?“

„Početak sveobuhvatnih promena“, rekla je i skoro se nasmejala. „Mislim da oni neko vreme neće naručivati sašimi za dvesta osoba. Možda više nikad.“

Sidina radnica muvala se iza nas. Sid ju je zagrlila i pustila je da se isplače. Ja sam se vratio

televizoru, pokušavajući da shvatim šta se događa. Zaposleni sa stvarima u kutijama od šampanjca. Poslužavnici puni neželjene hrane za zabave u našoj kući. Pojačao sam zvuk. Sidina radnica je plakala tako glasno da sam jedva čuo odrešitu analizu Roberta Pestina.

„Zvaću te, važi?“, govorila je Sid devojci. „Kad se nešto desi.“

Seo sam na ivicu kauča, žudeći da razumem. Čuo sam kako se ulazna vrata tiho otvaraju i zatvaraju, a malo kasnije moju ženu kako psuje frižider.

Danas nije dovoljno velik.

Sedela je za kuhinjskim stolom i zurila u Vendinu kuću. Spustio sam joj ruke na ramena, a ona je ustala, zatvorenih očiju, i privila se uz mene čitavim telom. Pomilovao sam je usnama po licu i osetio slani znoj i suze.

Onda je rekla tri reči u moje rame, ne pokušavajući da se odmakne.

„Uživaš u ovome“, rekla je.

Pogledao sam joj teme. „Molim?“

„Napolju je dvadeset prvi vek, ali ovde unutra je hiljadu devetsto pedeset osma“, rekla je odmičući se i sklanjajući kosu s lica. „I ti uživaš u ovome.“, ponovila je, sada gledajući me u oči. „Za mene je današnji dan katastrofa. Za tebe je danas dan kada se ponovo uspostavlja prirodni poredak.“

Stajali smo odmaknuti jedno od drugog. „Ne govori tako“, rekao sam. „Nemoj to ni da misliš.“

Nasmejala se. „Zašto ne?“

„Zato što nije istina.“ Još sam mislio da ću moći da je razvedrim. „Sedi“, rekao sam joj. „Napraviću nam čaj. Deca se još satima neće vratiti kući. Govoriću ti glasom Berija Vajta. Smejaćeš se i mislićeš da sam divan.“

„Veliki hranitelju“, rekla je. „Snažni zaštitniče. Moćni lovče. Uživaš.“

Zatresao sam glavom. Pružio sam ruke, a ona je malo razmislila i vratila mi se u zagrljaj.

Telefon mi je zavibrirao. Bio mi je u džepu farmerki i tiho je brujao između naših kukova. Nisam obratio pažnju, ali on je nastavio da drhti i na kraju sam morao da ga izvučem. Sid se odmakla i podrugljivo se nasmejala.

„Javi se, karijera je u pitanju, faco“, rekla je i okrenula se kuhinji zatrpanoj planinskim lancima kanapea.

Minut-dva kasnije, izlazeći, prošao sam pored Sid koja je zurila u svoj kombi. Bio je prazan. Nismo ništa rekli.

Najsmešnije je to što poziv nije imao nikakve veze s mojom karijerom - ne osim ako moj istinski poziv, moje životno zanimanje, moje jedino i večito puno zaposlenje nije roditeljstvo.

Zvali su me iz uprave *Remzija*. Znali su da se Pat vratio i zvali su da pitaju zašto nije bio u školi proteklih dan-dva. Samo što se nisam glasno nasmejao.

Dečku je petnaest godina.

Otkud ja znam?

Pat je sedeo za trpezarijskim stolom u starčevoj pregrejanj sobi, zamišljeno odbijao dimove cigarete i čitao *Rejsing post*.

Podigao je glavu kad sam ušao, a onda je ponovo spustio iza novina. Video sam njegovu dugu plavu kosu kako viri iznad naslovne strane na kojoj je pisalo KRALJ DŽORDŽ - DOBAR KAO UVEK.

Pat je čitao *Rejsing post* grizući usnu, usredsređen kao kad je čitao *Lateralno mišljenje* Edvarda de Bona. Sing Rana je sedeo preko puta njega s kladioničkom olovčicom u ruci i nešto računao, neusredsređenog pogleda. Ken i ja gledali smo ih s drugog kraja sobe.

„Pomaže mi“, rekao mi je Ken Grimvud. „Tvoj mali. Mnogo mi pomaže.“

Pogledao sam ga i uzdahnuo. „Misliš, ide u kupovinu, obavlja poslove i slično?“

„Pomaže mi s opkladama“, rekao je Ken. „Čita mi tikete.“ Podigao je glas uz kikot. „Ponekad ponešto i dobijemo, je li tako, Pate?“

Klimanje kose boje raži.

„Trebalo bi da je u školi“, rekao sam. „Pobegao je sa časova.“

Ken je uzeo limenku old holborna i trenutak-dva čulo se samo zveckanje. Krenuo sam ka svom sinu, ali starac me je uhvatio za mišicu.

„Možeš li da se ljutiš zbog toga?“ upitao me je tiho. „Znamo mi da je pobegao iz škole.“ Izvadio je paketić papirića. „Zar ti ne bi?“

Uzdahnuo sam. „Štitio sam ga dok je bio mali“, rekao sam. „Onda jednog dana više nisam mogao da ga štitim.“

Gledao sam Kena kako zavija cigaretu. Potpuno je ličila na džoint meksičke trave koji je Pat pušio u Vendinoj kući.

„Šta želiš da učiniš povodom toga?“ upitao je Ken.

Pogledao sam ga. „Iskreno?“

Klimnuo je glavom.

„Želim da ih povredim“, rekao sam. „Naročito njihovog vođu. Onog krupnog. Vilijema Flaja. Želim da ga povredim kao što je on povredio nas. Kao što je povredio Pata.“

Starac mi se nasmejao u lice.

„Učtiv čovek od karijere kao što si ti?“, rekao je. „Ti želiš nekoga da povrediš?“

Ukresao je palidrvce i miris tek zapaljenog duvana pomešao se s ustajalim mirisom duvana koji je uvek vladao u sobi. Pat je okretao stranice, a krupni zeleni naslovi iskakali su iz novina. CENE. KUPOPRODAJA. SAVETI. RAZGOVORI. DOĐITE NA TRKE.

A ja sam gledao Singa Ranu sećajući se nečega što je rekao o Italiji. Da su mu se žene smešile, ali da muškarci nisu mogli da ga gledaju u lice.

Ken se nakašljao pored mene, onim staračkim samrtničkim štektanjem koje sam toliko puta čuo i poznao ga kao albume Frenka Sinatre.

Pogledao sam ga i on se nasmešio.

„I ja“, rekao je. „I ja želim da ih povredim.“

dvadeset jedan

Mrzeo sam ga godinama.

Govorio sam sebi da ga mrzim jer je loše postupao prema mojoj ženi dok je bila njegova žena.

I uveravao sam sebe da ga mrzim zato što je bio nasumičan otac Pegi, što je ulazio u njen život i nestajao kako mu padne na pamet.

Ali sada sam shvatio da moja dugogodišnja mržnja prema Džimu Mejsonu nije bila tako uzvišena.

Zato što sam ga najviše od svega mrzeo jer ju je voleo dok je svet bio jednostavan, čitav i nov. Zato što ju je voleo prvi, i zato što mu je ona uzvraćala ljubav - eto zato sam ga mrzeo iz dna duše.

Zato što ga je volela u neoštećenom svetu. Sa mnom je pokušavala iznova. To je sve. Pokušavala je iznova. Sa mnom je oduvek samo pokušavala iznova. Sada to znam.

Ali dok sam gledao krupni plan njegovog lica na monitoru, preneraženo sam otkrio da te stare mržnje jednostavno više nema. Voleo bih da tvrdim da je razlog to što sam sazeo, što sam prevazišao seksualnu ljubomoru i romantičnu zavist. Ali podozrevao sam da je razlog samo to što mi više nije stalo. I to mi je delovalo kao nešto najtužnije na svetu.

„Gledaš li ovo, Hari?“, upitao me je reditelj.

Nagnuo sam se bliže. Bili smo na tonskom setu serije, u zgradi ogromnoj kao avionski hangar, u kojoj se drži sva scenografija i rekvizita neophodna za snimanje. Ali sve to je nestalo - kamere, reflektori, šminkerke, urednici, stolari i električari - i video sam samo monitor pred sobom.

Džim je glumio višeg inspektora Stila. Nalazio se u irskom pabu - kasnije ćemo nasnimiti pesmu *Rainy Night in Soho* grupe *Pogs* i bio je potišten pošto je otkrio da se njegova bivša žena viđa s bogatim advokatom.

Scena nije mnogo zahtevala od njega. Trebalo je samo da sedi, pije viski - ledeni čaj - i deluje kao da razmišlja o samoubistvu.

Ali on se tresao.

Ruka koja je držala lažni viski vidljivo je drhtala, i činilo se da prenosi nemir u svaki deo njegovog tela.

Reditelj se ljutito nakostrešio.

„Šta sad sere s *Metodom*?“ rekao je.

Nisam odgovorio. Kamera se primakla. Nikad nisam video toliko panike u njegovim očima.

„Znam da glumi lečenog alkoholičara koji je na ivici da ponovo počne“, govorio je reditelj. „Ali ovo sranje, Stanislavski, prodiranje u trenutak, pa malo je preterano, zar nije?“

Džim im nije rekao da je bolestan. Mislili su da ruka s čašom drhti jer Džim pokušava da bude Brando.

„Snimaj“, rekao sam gledajući privlačno lice koje sam toliko dugo prezirao. „Dobar je.“

Sedeli smo u hotelskom baru i gledao sam Džima kako pijucka pivo. Ruka mu je sada bila mirna. Mljacnuo je usnama i pažljivo spustio čašu na podmetač, smešeći mi se. Imao je prelep osmeh.

„Ne traje to stalno“, rekao je. „Drhtanje. Neželjeno uzbuđivanje mišića, kako to zovu moji lekari. To dođe i prođe. Danas mi se prvi put desilo na snimanju.“

Uzdahnuo sam. „Ali tek je treća sedmica rada“, rekao sam. „Moraćeš da im kažeš pre ili kasnije.“

„Zar to nije tvoj posao?“

„Verovatno jeste. A tvoja agentkinja?“

„Ona ćuti, zato što će mi cena pasti čim se sazna. Skotovi će me otpisati, znam da hoće. Kome treba glumac koji ne zna hoće li izgurati do božićne epizode?“ Zagledao se u svoje snažne, mirne šake. „Kako ja vidim, gotov sam tek ako mi zahvati govor.“ Neka oštrina ušunjala se u njega, oštrina koju sam video ranije, kad su rane od razvoda sa Sid još bile sveže. „Od Parkinsona ne oglupiš.

Mentalne sposobnosti ostaju netaknute“, rekao je, a ja sam video da ponovo navodi reči svog lekara. Podigao je čašu. „Samo deluje tako jer ne kontrolišiš mišiće govornog aparata.“

Preko njegovog ramena video sam da u bar ulaze sredovečan muškarac i njegova ćerka. Ona je bila u letnjoj haljini, on u farmerkama i sakou.

Onda ju je muškarac zagrlio i shvatio sam da mu to nije kći.

Bio je otprilike mojih godina, mada se borio da to prikrije. Farmerkama, preplanulim tenom iz boćice i, naravno, devojkom.

A devojka je bila Elizabet Montgomeri.

„Zar nema lekova za to?“, upitao sam Džima jedva skrenuvši pogled s ono dvoje. „Sigurno postoje neki lekovi.“

Džim se iskezio. „Aha, imaju benzotropin, benzheksol, svašta za ublažavanje mišićnih grčeva. Ali to je degenerativna bolest. Lekovi obuzdavaju simptome. Ne leče bolest.“

Nije bilo slobodnih stolova. Konobar je otpratio muškarca i Elizabet Montgomeri do stolica za šankom. Muškarac je uzeo vinsku kartu i zaškiljio u nju. Onda se samopodrugljivo nacerio, malo postidjen, i izvadio naočari za čitanje bez okvira.

Elizabet Montgomeri je ustala, poljubila ga u obraz i izašla.

Gledao sam ga i pitao se da li ima sobu u hotelu. I pitao sam se da li ga žena i deca čekaju na kraju neke pošljunčane prilazne staze. I pitao sam se kako je upoznao Elizabet Montgomeri i kako to ide.

Kad se vratila iz toaleta, čekao sam je. Nije ni trepnula kad me je videla. Možda me je već uočila kad su ušli. Ili je prosto krajnje hladnokrvna, ta Elizabet Montgomeri.

„Pomaže ti da uradiš domaći, je li?“

Nasmejala se.

U ruci je držala ogledalce. Pogledala se, a onda je pogledala mene.

„Ne treba mi pomoć oko domaćeg“, rekla je i spustila ogledalce u malu torbu koju je nosila. Nije izgledala kao da se spremila da provede noć ovde. A možda su već bili u sobi. Možda još ništa nije odlučeno, a on će krenuti s predstavom posle koktela od petnaest funti. Osetio sam mučninu.

„Prestar je za tebe“, rekao sam. „I šta je s Patom?“

Verovatno je već razmislila o Patu.

Ipak, morao sam da pitam.

„Možda je Pat premlad za mene“, rekla je i krenula ka baru kuckajući visokim potpeticama po mermernom podu predvorja. Hteo sam da je zaustavim, ali sam znao da ne smem da je dodirnem. Ali ona je stala tik ispred bara. „Slušajte“, rekla je. „Ja Pata volim.“

„Aha, vidim. Piješ koktele s dedama.“

„Niku je trideset pet“, rekla je.

„Tako ti je kazao? I šta ti je još kazao? Šta ti je rekao o svojoj ženi? Pusti da pogodim - ona ga ne razume, ali ostaju zajedno zbog dece.“

„Zar to ne rade svi?“

„Vrlo duhovito. Gde si ga upoznala? Na internetu? Tamo uvek lažu o svojim godinama. On te priprema.“

Nasmešila se kao da je starija nego što ću ja ikada biti. „Na nesreću, tu fazu sam davno prerasla, Hari.“ Pogledala je u bar. Njen odrtaveli matori ljubavnik još je škiljio u cene koktela kroz naočari za

čitanje.

Video sam da želi da shvatim.

„Pat je najdivniji dečko na svetu“, rekla je. „Mio je i nežan i sve to. Ali meni je sedamnaest godina i nisam spremna za velike ljubavi i to. Možda nikad neću ni biti. Možda kad ostarim. Kad napunim dvadeset pet.“

„Nemoj to da mu radiš“, rekao sam iako sam znao da je to smešno reći. Hotelska sobarica verovatno im upravo sada spušta čokoladice na jastuke.

„Ne kapirate, zar ne?“, rekla je Elizabet Montgomeri. „Pat je prosto previše ozbiljan.“

Vratila se u bar. Ušao sam za njom nekoliko trenutaka kasnije, s vrtočlavičicom od sveta u kom te ostave jer ti suviše voliš.

Džim je poručio još jednu rundu piva. Gurnuo je jedno prema meni.

„Pazi na Pegi, Hari, molim te“, rekao je. „Šta god da se desi, pazi na nju.“

Gledao sam ga u oči. „Uvek“, rekao sam.

Onda mu je na lepom licu zaigrao zaverenički osmeh.

„Toliko dugo sam te mrzeo“, priznao je.

Odgurali su nameštaj u stranu da naprave mesta.

Starac je na rukama imao dve stare izgrebane kožne rukavice za trening, pljosnate na dlanovima. Kad pljesne njima zvučalo je kao da se nešto lomi.

Pat je stajao preko puta njega, dugih tankih ruku spuštenih uz telo, s ogromnim boksterskim rukavicama na kojima je pisalo *Lonsdejl - London - šesnaest unci*. Nisu izgledale staro. Izgledale su fosilizovano.

„Ovo je glupo“, rekao sam, a niko se nije osvrnuo na mene. Nisam uopšte ovo imao na umu. Nisam tačno znao šta sam želeo, ali svakako nisam hteo ovo sranje iz *Karate Kida*. Ovako može da pogine.

Ken je podigao ruke uz glavu i zakoračio napred.

„Dvostruki direkt“, rekao je, a Pat je bojažljivo udario desnicom u rukavicu. „Levak, vidiš?“ rekao mi je Ken. „Desna mu je napred jer je levak. Opet“, rekao je i Pat je ponovo udario u rukavicu za trening snagom srednjeg leptira. „Dobro je“, rekao je Ken, a meni se učinilo da je pohvala suviše velikodušna. „Drži levu povučenu. Uvuci lakat. Šaka štiti bradu, podlaktica štiti rebra. Lepo i uredno. Ne kao statua. Nemoj samo da stojiš i čekaš da te zvizne. Kreći se, kreći se. Na prstima. Igraj, Pate, igrjaj!“

Onda se zakašljao i morao je da sedne.

Seo sam pored njega.

„Hoćeš da pogine?“ rekao sam.

Ken je savladao kašalj i rekao: „A ti?“

Sve uspaničeniji, gledao sam kako Pat pomaže Kenu da ustane s kauča - što nije bilo lako u tim ogromnim rukavicama - i kako ponovo zauzimaju stav.

Za samrtnika bez jedne noge, Ken je bio iznenađujuće okretan i gibak. Pogledao sam fotografiju mladog boksera na kaminu. Ludi Klinac, tako je sebe Ken zvao. Neporažen u skoro trideset mečeva u vojsci. Nikad nije oboren. Rekao mi je, bez gordosti i samosažaljenja, da bi otišao u profesionalce da nije izgubio nogu kod Monte Kasina.

A sad je skakutao napred, nazad, levo i desno, izvikujući kombinacije, a Pat ga je slušao.

„Levi kroše, desni direkt“, rekao je, a Pat je krotko izveo pokrete.

„Slušaj“, rekao sam im. „On nije Ludi Klinac. I nije ti deda.“

„Pravi savremeni otac“, uzdahnio je Ken. „Najradije bi umotao sina u vatu.“

„Bolje u vatu nego u pokrov“, odvratio sam.

„Tata“, rekao je Pat tiho. Pogledao sam ga. Palcem rukavice sklonio je kosu s lica, dužu nego ikad. „Ja ovo želim, u redu?“

Ali u njemu nije bilo nasilja. Inata. Pakosti. Nagona za zlom u njemu prosto nije bilo. Zbog toga sam ga i voleo.

„U redu“, rekao sam.

„Levica, desnica“, rekao je Ken, i Pat je udario, ovog puta malo jače. „Uvek tako. Ovako.“

Ken je izbacio levicu zapanjujućom brzinom, kao da hvata muvu. „Najvažniji je taj potez“, rekao je. „Tras-tras, u lice. Ostalo dođe samo.“

Dok smo se vozili kući rekao sam mu za Elizabet Montgomery. Morao sam, zar ne? Možda i nisam. Ali ona bi mu rekla. Ili ga pustila da sazna.

„Video sam tvoju prijateljicu“, rekao sam mu ukočeno gledajući pravo, mada sam osetio da je naglo okrenuo glavu prema meni. „Video sam Elizabet Montgomery.“

Gledao me je i čekao. Mislio je da možda ipak nije ništa strašno.

„Nije bila sama“, rekao sam.

Trenutak tišine. „Momak iz UTI-ija?“, upitao je veoma tiho. „Onaj što ima kola?“

„Neko drugi. Neko stariji. Skoro mojih godina.“

Nekada bi ovo bio šlagvort za šalu - *Tata, svi tvojih godina davno su pomrli*. Ali ne večeras. Čutao je.

„Izvini“, rekao sam. „Slušaj, na svetu ima toliko sjajnih žena, Pate. Siguran sam...“

„Ne želim da pričam o tome, važi?“

Klimnuo sam glavom, ne skidajući pogled s puta. „Važi, sinko.“

„I prestani da me zoveš sinko“, rekao je.

Kad sam ga pogledao, zurio je u svoje šake kao da se čudi; vrhovima prstiju lako je prelazio preko zglavaka, odranih i krvavih.

U početku smo spavali drugačije.

Pre braka, pre Džouni - na početku naših deset godina - umotavali smo se jedno u drugo i lepo smo se uklapali. Lice uz lice. Koleno uz koleno. Usta uz usta. Sve. Uklapali smo se. Tih prvih noći budio sam se s njenim udovima obavijenim oko sebe i mislio kako nema ničeg lepšeg na svetu.

Ali negde usput - kad su svadbene fotografije počele da skupljaju prašinu, kad se rodila beba, kad su noći bile iskidane a san vredniji od zlata - otkrili smo da oboje bolje spavamo leđa uz leđa.

Još sam je dodirivao - uvek smo se dodirivali - od tabana do finih krila lopatica. Dodirivali smo se i drugačije, milovali se i tapšali dok tonemo u san ili se budimo, a svaki dodir nemo je govorio.

Ja sam još ja.

Ti si još ti.

Još smo tu.

Ništa se nije promenilo.

Ali sada je naše spavanje doseglo treću i konačnu fazu.

Sada smo ležali okrenuti leđima jedno drugom, ali ne dodirujući se, kao da je između nas podignut zid koji ne možemo da probijemo.

Kao da spavamo svako u svom krevetu.

Kao da spavamo svako za sebe.

„Da li ikad pomisliš da si prestar da počneš iznova?“, rekla je Sid u mraku, ne okrenuvši se ka meni, vrlo tiho, kao da govori samoj sebi. Uzdahnula je. „Da ponovo prolaziš kroz sve ono - upoznaš nekoga, gledaš hoće li krenuti, pitaš se da li je ono što osećaš dovoljno da živiš sa svim prtljagom

koji će taj neko doneti? Da li se nekada tako osećaš, Hari?”

Podigao sam glavu. Želeo sam da je zagrlim. Ili samo lako da je dodirnem i pošaljem staru poruku. Ja sam još ja. Ali među nama je bio zid, vidite, i nisam mogao da ga srušim.

„Sid?” rekao sam. „Da li mi to raskidamo?”

„Ponekad se osećam tako“, rekla je odgovarajući na svoje, a ne na moje pitanje. „Prestarom i preumornom da počnem iznova.“ Osetio sam da savija kolena i grli ih. Hteo sam da je uzmem u naručje, ali nisam. „A ponekad mi se čini da sam premlada da se pomirim s onim što imam.“ Onda se nasmejala. „Baš bezveze“, rekla je, Amerikanka rešena da održi u životu stare britanske izraze.

Posle toga više ništa nije rekla.

Sigurno sam zaspao, jer sam u snu video svoje roditelje, u dnevnoj sobi kuće u kojoj sam odrastao i u kojoj su oni ostarili, i sve je delovalo stvarno i zapanjujuće normalno. Sve je bilo kao i uvek. Ali kad sam se uz trzaj probudio još je bio mrak, kroz prozore spavaće sobe nije se nazirao čak ni prvi nagoveštaj dana. A mojih roditelja odavno više nije bilo.

Ležeći tako, bio sam uveren da čujem našu decu kako spavaju. Sve troje. Dečaka i dve devojčice. Sve sam ih čuo kako spavaju svako u svojoj sobi, tiho dišući, a njihov dah, čak i u mraku, liči na trake čvrstog vazduha.

I znao sam da samo to drži naš dom zajedno.

Automobil je stao ispred samousluge otvorene dvadeset četiri sata.

„Mogu li da uzmem šampanjac?” upitala je Pegi sa zadnjeg sedišta. „Samo jednu čašu šampanjca. Neću poludeti, obećavam. I neću postati alkoholičarka.“

Njena majka okrenula se na suvozačkom sedištu da je pogleda.

„Jedna čaša“, rekla je. „I posle u krevet.“

Pegi je zapljeskala. Bili smo na predstavi *Momci i cure*, priređenoj za kraj školske godine. Pegi je blistala u nekadašnjoj ulozi Džin Simons, kao zakopčana vernica koja se raspojasa kad se zaljubi u neodoljivog lošeg momka.

Neće svi ovi klinci postati zvezde pozornice i ekrana. Ali dok sam gledao moju ćerku - nikada o njoj ne mislim kao o svojoj pastorci, predugo smo zajedno za to - kako peva *Da sam zvonce*, i *Nikad nisam bila zaljubljena* i *Zaljubljena žena*, verovao sam da ona možda hoće. I to ne samo iz roditeljskog ponosa. Znam je od njene pete godine, i uz nju život uvek izgleda lak.

Sid je ostala u kolima, a Pegi i ja otišli smo u samouslugu. „Uzmite i hleb i mleko, Hari“, doviknula je moja žena. „Ne samo šampanjac, važi?”

„Mogu li da uzmem ružičasti?” upitala me je Pegi.

Nasmejao sam se. „Uzmi koju god boju želiš.“

„Ti idi po ono dosadno“, rekla je, „a ja ću po šampanjac.“

Uzeo sam korpu i krenuo po ono dosadno. Čuo sam zvonce na ulaznim vratima i tiho brujanje smeha. Podigao sam glavu, ali nisam ništa video. Još smeha. Uzeo sam veknu hleba, našao hladnjak i ubacio nekoliko boca piva u korpu. Onda sam krenuo da nađem svoju kćer.

Bila je pored gondole s vinima, a kraj nje su stajala dva dečaka. Držala je bocu šampanjca, ali nije se smešila. Ašov je držao paket od šest limenki piva i cerio se dok joj se Vilijem Flaj unosio u lice i šaputao joj nešto na uho. Moja ćerka okrenula je glavu i zažmurila, ali ostala je u mestu kao ukopana.

„Šta se ovde dešava?”, rekao sam. „Šta to radite?”

Sve troje su me pogledali.

„Samo pričamo, tata“, rekao je Vilijem Flaj, a Ašov se na to iskidao od smeha.

Uhvatio sam Pegi za mišicu.

„Idemo“, rekao sam. Platili smo i izašli.

„Šta je bilo?“, rekla je Sid kad smo seli u kola.

Pegi je odmahнула glavom.

„Ništa“, rekla je.

Stigli smo kući i pili šampanjac. Pustili smo snimak originalne verzije mjuzikla *Momci i cure* i smešili se što Marlon Brando peva najbolju pesmu u predstavi, *Srećo, budi moja dama*, iako mu je partner bio Frenk Sinatra. To nam je prijalo, malo smeha pred spavanje.

Ali kad su njih dve otišle na sprat, i kad sam bio siguran da su zaspale, izašao sam, seo u kola i odvezao se u fabriku petardi na Siti roudu.

Niko me nije zaustavio dok sam prolazio kroz kapiju. Zatresao sam glavom. Prava je sreća što u okolini ne hara banda okorelih kradljivaca prskalica.

Našao sam ih u skladištu, okružene prašnjavim kutijama petardi, prskalica, topovskih udara, raketa i skakutavih vatri. Sing Rana je posmatrao starca i dečaka kako beskrajno ponavljaju pokrete.

„Ne isturaj lakat kad udaraš“, govorio je Ken. „Uvuci laktove. Tako, fino. Ubrzaj. Brže, naglo. Gde je trzaj? Bradu dole. Šta stojiš kao ukopan? Penji se na prste. Igraj, Pate, igraj.“

I moj sin je igrao. Drugačiji ples nego njegova sestra.

Starac je držao rukavice za trening i izvikivao kombinacije, a moj dečak ih je izvodio tačno kako mu je rečeno. Kad su, potpuno znojavi, napravili pauzu, poveo sam starca u stranu.

„Je li spreman?“, upitao sam ga.

Ken me je pogledao kao da ima nešto što nikako ne shvatam.

„Niko nikad nije spreman“, rekao je.

Pat je strpljivo stajao i rukama u rukavicama nespretno dizao bocu s vodom, a onda je okrenuo lice i čvrsto zažmurio dok mu je Sing Rana brisao znoj prljavim peškirom.

„Malo se rano vratio na posao“, rekao sam pokazujući glavom starog Gurku. „Izašao je iz bolnice pre pet minuta.“

Ken me je pogledao kao da ga neprestano iznenađujem.

„A šta bi ti hteo?“, uzvratio je starac. „Da se odvuče negde i crkne?“

dvadeset dva

Sedeo sam na parkiralištu preko puta bara.

Iza crvenog plišanog konopca na kraju pruge otrcanog crvenog tepiha, četrdesetogodišnji skinhed u kaputu stajao je pored devojke s tablom za pisanje. Oboje su se pretvarali da je ovo Holivud, a ne Holovej.

Dok su pijanci ulazili i izlazili, razmišljao sam o selidbi. Mislio sam kako bismo možda mogli da počnemo iz početka. Svi mi. Od nule. Nova kuća. Nova škola.

Australija je zvučala primamljivo.

A kad sam ih video kako izlaze iz bara, shvatio sam da je prekasno za to. Da nemamo vremena. I da imamo previše prošlosti. Čovek uvek stigne do tačke na kojoj zna da je gotovo.

Skinhed u kaputu podigao je konopac kako bi Vilijem Flaj i Ašov nespretno izašli. Na ulici su stajala zalutala kolica iz samousluge, pa je Ašov legao u njih, a Vilijem Flaj ga je pogurao kolovozom prema meni.

Spustio sam se u sedištu. Vilijem Flaj je gurnuo kolica s Ašovom preko gotovo praznog parkinga. Bio je krupan i snažan. Kolica su se okrenula dva-tri puta i prevrnula se. Kad su se ismejali, Vilijem Flaj je podigao druga, pa su malo ćeretali. Pogledao sam bar preko puta. Čelavac u kaputu gledao je devojku s tablom za pisanje, a ogromno lice sijalo mu se od pohote. Kad sam vratio pogled, Ašov je teturavo izlazio s parkinga prema pijaci i glavnoj ulici.

A Vilijem Flaj je ševrdao ka meni zveckajući ključevima kola.

Imao je dobra kola. Farovi su ga pozdravili narandžasto trepnuvši. Naslonio se na haubu, razmišljajući da li da se isповраća pre vožnje kući ili ne. Kad je podigao pogled, video je mene.

Nije me prepoznao. Uopšte. Kako brzo zaboravljaju. Ali oči su mu sinule zlom.

„Šta buljiš, pederčino?“, profrfljao je okrećući se ka meni, pijaniji nego što je izgledalo.

„Šta ti je on ikada učinio?“, upitao sam ga. Glas mi je zazvučao veoma blago. Iz bara preko puta izlazila je grupa devojaka, pa nisam želeo da privlačim pažnju. „Moj sin, đubre jedno“, rekao sam.

Zaškiljio je u mene. Onda se nasmejao, zaista razveseljen. „A“, rekao je. „Bolesnikov tata. Naravno.“ Onda mi se uneo u lice, tako brzo da sam gotovo pao unazad. Osetio sam mu votku i red bul u dahu. „I?“, rekao je, i tada sam se prvi put uplašio. Ali morao sam da znam.

„Zašto Pat?“, rekao sam, a nešto se promenilo kad sam naglas izgovorio ime, kao da je Patovo ime nešto oduzelo momku preda mnom. Povukao se jedan korak i podrugljivo se zacerekao.

„Da se malo zabavim“, rekao mi je Vilijem Flaj gledajući me iskosa kao da ću možda uvideti koliko je to zabavno.

Zatresao sam glavom i uzdahnuo. „Nekako sam znao da ćeš upravo to reći. *Da se malo zabavim.* To je zamenilo ono nekadašnje *samo sam slušao naređenja.* Ti bedno izdžigljalo govno.“

Onda sam mu najednom dosadio.

„I šta ćeš preduzeti u vezi s tim, matori?“, rekao je krupni ružni skot. „Isprašićeš me?“

Slegnuo je ramenima da rastera ukrućenost. Mislim da je nameravao da me zvizne i ode kući. Upravo tako - desni direkt u bradu, i možda šut u glavu kad padnem. A onda će se odvesti kući ne prekoračujući brzinu, gledajući u retrovizore i dajući migavac, pažljivo kako to može samo pijan vozač.

„Neću ja“, rekao sam, „nego moj sin.“

Zurio je u mene trenutak-dva. I nije prestao da se smeje sve dok Sing Rana nije iskoračio iz senke s nožem u ruci.

Obojica smo zurili u nož. Bio je to prizor od kog zastaje dah. Zakrivljena oštrica kukrija kao da je rasla i savijala se na mesečini. Shvatio sam da ne dišem. Vrlo dugo nije se čulo ništa osim dalekog udaranja muzike iz bara i mnogo bližeg zvuka Vilijema Flaja kako mokri u farmerke.

„Ima mač“, rekao je Vilijem Flaj.

„To je kukri, majmune glupavi.“, rekao sam. „Bolje od mača.“

Posle nekog vremena shvatio sam da me Sing Rana gleda. Bilo je vreme za polazak.

Vilijem Flaj je otrgnuo pogled od bodeža i okrenuo se ka meni, a u očima mu se videla čista mržnja.

„Šta je ovo?“, rekao je. „Tatina vojska?“

„Upravo tako“, odvratio sam.

Poveli smo ga do mojih kola. Otvorio sam prtljažnik i pokazao Vilijemu Flaju da uđe.

„Mora da se šališ, jebote“, rekao je, i primetio sam da zvera naokolo i razmišlja o bekstvu. Sada sam ja prišao tik do njega, ja sam njemu disao u lice, i dok mi je srce snažno tuklo zapitao sam se hoćemo li svi završiti u zatvoru.

„Da li izgledam kao da se šalim?“, rekao sam. „Da li ti se čini da se malo zabavljam?“

Pogledao je bodež i ušao u prtljažnik. Povadio sam sve odande, ali i dalje je bilo tesno.

„Moj stari će da vas tuži obojicu“, rekao je Vilijem Flaj, ležeći sklupčan kao zametak od metar i osamdeset. „Imam ja ljudska prava, govsnari jedni.“

Ovo je nekako sve olakšalo. Pretnja tužbom, spomen ljudskih prava - to je svet iz kog potiče ovaj siledžija. Šta god ti radiš drugima - to je u redu, samo se malo zabavljaš, a sve što drugi tebi rade, to je povreda tvojih ljudskih prava. Zalupio sam poklopac prtljažnika iz sve snage.

„Nije daleko“, rekao sam udarivši dvaput po haubi. Onda se Sing Rana nekako izduvao pred mojim očima, pa sam ga uhvatio ispod miški kad je klonuo na auto.

„Samo malo da sednem“, rekao je dišući kratko i isprekidano. „Biće mi bolje.“

Smestio sam ga na suvozačko sedište ostavivši vrata otvorena da ima vazduha. Gurnuo je kukri u izlizane kožne korice i sakrio ih ispod najlonske vetrovke. Iz prtljažnika smo čuli zveckanje, kao kad stavite farmerke na pranje a zaboravite da izvadite sitniš iz džepa.

Sing Rana je podigao glatko lice i pogledao parking samousluge kao da je to najlepší prizor u Londonu.

Iz džepa vetrovke izvadio je paketić uvijen u papir. I pre nego što ga je odmotao nanjušio sam alu čop. Mirisalo je na đumbir i luk. Ponudio me je začinjenim kolačićima od krompira i uzeo sam jedan.

„Na kraju rata dali su nam da biramo“, rekao je. „Jedinice Gurki mogle su da se priključe indijskoj vojsci, pakistanskoj vojsci ili da ostanu s Britancima.“ Odabrao je kolačić i odlomio komad. „Ostali smo s Britancima i oni su nas poslali u Malaju. Pobunjenici su tamo stvarali nevolje.“ Žvakao je kolačić i nastavio s pričom tek kad je progutao zalogaj. Savršeno se ponašao. „Organizovana je lutrija, a dobitnici su mogli da odu u Britaniju. Ja sam bio među srećnicima.“ Osvrnuo se prema zvuku iz prtljažnika. Pod pogledom njegovih mirnih smeđih očiju zvuci su odjednom utihnuli. „Videli smo zoološki vrt *Vipsnejd*, fabriku *Ford* i Bakingemsku palatu, mada nismo smeli da uđemo u nju. Onda smo se vratili u Malaju da lovimo pobunjenike.“ Neko vreme zamišljeno je žvakao. „Na kraju smo se, pedeset šeste, vratili u Nepal. Zatim Hong Kong. Zatim Britanija...“ Odmotao je preostale kolačiće. Bilo je vreme za polazak.

Čekali su nas unutar kapije fabrike petardi.

Pat je bio u donjem delu trenerke i školskoj tregerci. Ken je stavio peškir oko vrata i dugim sporim pokretima gladio Patove gole ruke. Pretpostavljam da je hteo da mu opusti mišiće, ali delovalo je kao nešto drugo. Izgledalo je kao pokret ljubavi.

Otvorio sam prtljažnik i Vilijem Flaj se uspravio kao nešto neizrecivo što se izvlači iz groba.

„Seti se šta sam ti govorio“, rekao je Ken. „Desna, leva. Igraj. I ne stoj kao kip.“

Pat je klimnuo glavom i podigao šake do lica dok je Vilijem Flaj izlazio iz prtljažnika, gledao levo-desno i na kraju pogledao u njega.

Onda se nasmešio.

„Krećemo“, viknuo je Ken i svi smo poskočili.

Vilijem Flaj je razmetljivo prišao Patu, ukočen od ležanja u prtljažniku i još pijan.

Moj sin mu je prišao na pola puta. Ken mu je držao jednu ruku preko ramena, a drugom mu je i dalje masirao mišiće.

Sing Rana i ja stali smo levo i desno od Vilijema Flaja kao da smo mu sekundanti.

„Pravila“, rekao je Ken.

Vilijem Flaj se prezrivo zakikotao. „Pravila, matori?“, rekao je. „Nema pravila.“

Kenove oči suzile su se iza naočara. „Pravila moraju postojati“, rekao je. Potapšao je po stomaku prvo Pata, a onda Vilijema Flaja. „Sve iznad ovoga je dozvoljeno. Nema kopanja očiju, nema oružja, nema šutiranja.“

Vilijem Flaj se odmakao i nanišanio šimikom Patu među noge. Povukao sam ga za okovratnik.

„Ako ga šutneš u porodicu“, rekao je Ken pokazujući glavom Singa Ranu, „ovaj čovek će ti odrezati jaja. Jasno?“

Vilijem Flaj se nasmejao i odmahnuo glavom. Iako su bili otprilike iste visine, Flaj je bio krupniji pa je delovao mnogo viši. Razlika između njih bila je ponor između ljudi i dečaka. Flaj je, u to sam bio uveren, mislio da će ga ubiti.

Onda je Pat klimnuo glavom. „Hajde da to obavimo, važi?“

Razdvojili su se. Prljavi neon fabričkog natpisa sijao je iznad njih kao mesec na samrti. Onda su prišli jedan drugom.

Vilijem Flaj je pojurio mlatarajući rukama, željan da brzo završi, siguran da će tako i biti, ali Pat je munjevito izmakao glavu. Kao da se uopšte ne trudi zauzeo je stav desnicom napred i pustio težinu i ubrzanje Vilijema Flaja da obave ostalo.

Patova pesnica je izletala, kako mu je Ken pokazao, kao da lovi muve. Tras, tras, tras. Svaki put kad Patova pesnica poleti, glava Vilijema Flaja trzala se unazad. Video sam mu preneraženost u očima. Video sam prvu crnu mrlju krvi na njegovoj gornjoj usni.

Pat je skakutao na prstima pred njim, visoko postavljenog garda, brade pribijene uz rame. Vilijem Flaj, trapav i krvav, uzmakao je jedan korak. Dodirnuo je vlažno mesto na gornjoj usni i opsovao.

„U ovom sportu stav je bočni, a ti mu se okrećeš svom širinom!“ viknuo je Ken Patu nervozno trzajući krajeve peškira oko vrata.

Pat je podesio stav okrenuvši telo ukoso prema krupnom protivniku. Vilijem Flaj nije imao u šta da udari.

Načinio je pola koraka napred, a Patova pesnica je poletela i zacrnela mu oko.

Onda je Vilijem Flaj nasrnuo.

Primio je još jedan lak udarac u lice, ali ovog puta nije ustuknuo, nego je omotao mesnate ruke Patu oko vrata. Pokušao je da ga prevrne preko kuka, ali Pat je ostao na nogama.

Plesali su tako po fabričkom dvorištu, stenjući i znojeći se; Vilijem Flaj nije popuštao stisak oko Patovog vrata, ali nije mogao ni da ga obori.

Pogledao sam Kena, želeći da nešto preduzme. Ali on je samo posmatrao dečake, nepomičan.

Prišao sam mu. „Šta se dešava?“ upitao sam.

„Rvu se“, odgovorio je starac. „Rvanje nismo radili.“

„Kako to misliš niste?“

Pat je pao. Jednim surovim pokretom Vilijem Flaj oborio ga je na leđa. Jednim pokretom. Onda

je Flaj skočio na njega, prikovao mu ruke kolenima za tlo, i počeo da ga udara tetoviranim pesnicama u lice.

To je trajalo i trajalo. Niko ništa nije izustio. Ni dečaci. Ni ljudi. Pogledao sam Kena. Zurio je u zemlju, i dalje cimajući onaj svoj smešni peškir.

„Dosta“, rekao sam i zakoračio napred, ali Sing Rana me je pretekao, uhvatio je Vilijema Flaja za ramena i odvlačio ga.

Pat je neko vreme ostao da leži, a onda je seo i zatreptao kao da se upravo probudio. Dotakao se po glavi. Mislio sam da od njegovog prelepog lica nije ostalo ništa, ali on je samo delovao malo mokro.

Ken mu je pomogao da ustane. „Gotovo je“, rekao je, a Pat je stao na noge nesigurno kao tek okoćeno lane. „Gotovo je, sinko.“

Sing Rana je i dalje držao Vilijema Flaja, ali lako, a ja sam se razočarao shvativši da siledžija neće biti dalje kažnjen.

„Rukujte se, vas dvojica“, rekao je Ken, ali autoritet mu se nekako istopio, pa se Vilijem Flaj samo nasmejao i pokazao mu srednji prst. Sing Rana ga je pustio.

„Da se rukujemo?“, rekao je Vilijem Flaj. „Da stegnemo ruku jedan drugom? Ko si ti, jebote, markiz od Kvinsberija?¹² Stegnuću mu ja onaj njegov vratić.“

Ali nije krenuo prema Patu.

Onda je Vilijem Flaj iznenada shvatio da je slobodan. Fabrička kapija bila je otvorena. Niko i ništa nije ga sprečavalo da ode.

Pat je stajao sam, iako još nesiguran na nogama, i video sam da ispod jednog oka ima malu duboku posekotinu od prstena. Oko mu je oticalo i menjalo boju iz časa u čas. Udarci su se tek sad pokazivali.

Ken me je pogledao.

„Trebalo bi da odvezeš momka kući“, rekao je, a meni je trebalo nekoliko trenutaka da shvatim da govori o Vilijemu Flaju.

„Šta?“, rekao je Vilijem Flaj. „Da me vozi u prtljažniku?“ Potapkao je krvavi nos i potražio mobilni telefon po džepovima. „Zvaću mog starog.“

Onda je otišao.

Sing Rana je izvadio paketić alu čopa. Gledao sam Kena kako tapše Pata po leđima i okreće se. Pored torbe s opremom stajali su termos i *Rejsing post*. Starac je počeo da se pakuje. Bilo je gotovo. A ja sam pogledao svog sina kako se njiše na povetarcu, lica svakog trenutka sve otečenijeg i sve gore, a onda ponovo starca.

„To je to?“, rekao sam s nevericom. „To je naša osveta?“

„To je to“, rekao je Ken pakujući stvari. „A nisam ti ni obećao osvetu.“

„Prošlo je odlično“, rekao sam. „Zar ne misliš da je prošlo baš odlično, jebote?“

Najzad me je pogledao.

„Ne kapiraš, a?“ Pogledao je Pata, koji je odlučio da malo sedne. Držao je kolačić od krompira, ali kao da nije imao predstavu šta treba s njim da učini. „Nije važna pobeda“, rekao je Ken.

„Čekaj, pogodiću“, prekinuo sam ga. „Važno je učestvovati.“

„Ne“, rekao je starac. „Važno je stati u svoju odbranu.“ Zakopčao je torbu. „Biti muškarac. Važno je biti muškarac.“

Došlo mi je da mu se nasmejem u lice. Zato što mi se činilo da čitavog života to slušam. *Budi ponosan. Budi čvrst. Budi muško, dečko.* I evo kuda nas je dovela ta filozofija mojih predaka - do batina u dvorištu fabrike petardi.

„Možemo li sada kući?“, upitao je Pat.

Sid je ustala kad nas je čula.

Bili smo u kupatilu. Pat je sedeo na ivici kade, a ja sam mu brisao krv ispod otečenog oka. Posekotina od prstena bila je duboka i glatka.

Sid je stajala na vratima, privezivala kućnu haljinu i bezizrazno gledala Patovo lice.

„Ja ću“, rekla je, pa sam je pustio.

Nije ništa rekla dok mu je čistila lice. Prvo je uklonila sasušenu krv, a onda mu je potapkala rane antiseptikom.

Čuli smo jecaj iz hodnika.

Džouni ječi u snu.

„Idem ja“, rekao sam i otišao kod Džouni u sobu pre nego što je Sid stigla da progovori. Džouni je sedela i trljala oči. Seo sam na krevet i zagrlio je.

„Asteroid!“, jecala je. „Asteroid će udariti u našu planetu.“

Bila je vrlo topla. Dodirnuo sam joj čelo da vidim ima li groznicu.

„Neće, sve je u redu“, rekao sam. „Neće asteroid udariti u našu planetu.“

Odjednom se razbesnela.

„Asteroid je uništio dinosauruse“, rekla je oštro. „Oni su vladali zemljom sto šezdeset miliona...“ Zagrcnula se. „...Godina. Mrtvi su. Nema ih. Za sedam dana. Zbrisao ih je ogromni asteroid.“

Malo se primirila. Potapšao sam je po leđima i poljubio u teme. Vratila se pod jorgan.

„To su dinosaurusi“, rekao sam. „To nismo mi, Džouni.“

„Ali prosečni razmak“, rekla je iako je brzo tonula u san. „Prosečni razmak između udara asteroida u zemlju.“

„Molim?“, rekao sam ne shvatajući.

„Svakih sto miliona godina“, rekla je i duboko udahnula, a izdišući utonula je još dublje u san. „Ogromni... asteroid... udari zemlju... svakih sto miliona... godina...“ Potapšao sam je po glavi dok se meškoltala u jastuk. „Dinosaurusi... pre šezdeset pet miliona godina... prema tome...“

Zevnula je.

Izračunao sam umesto nje milujući je po kosi.

„To znači da sledeći asteroid stiže za trideset pet miliona godina“, rekao sam. „Dušo, hajde da ujutru brinemo o tome.“

Kad sam se uverio da je zaspala, vratio sam se u kupatilo. Patu se oko sve više zatvaralo, ali sada kad je Sid očistila krv, izgledalo je nešto bolje. Ili je izgledao bolje zato što se neko postarao o njemu. Zato što je bezbedan.

„U redu?“, rekla je Sid.

„U redu“, rekao je Pat.

Kad je završila, pod kupatila bio je zasut belim kompresama s čudnim mrljama boje rđe. Onda mu je rekla da zine pa mu je pregledala usta.

Potom se osmehnula, nečemu što samo njih dvoje znaju.

„Preživećeš.“, rekla je.

Ipak mu je rekla da siđe do zamrzivača, nađe kesu smrznutog graška i drži je na oku što duže može.

„Važi“, rekao je Pat. „Hvala ti, Sid.“

Izašao je.

„Siroti dečko“, rekla je Sid. „Šta si mu to uradio?“

Pružio sam ruku dok je prolazila pored mene. Pozvao sam je po imenu, tiho, da ne probudim Džouni, ali ona je produžila. Gledao sam je kako ulazi u tamu naše spavaće sobe.

„Izvini, Hari“, rekla je. „Malo sam umorna od tebe sada.“

Časak-dva kasnije ušao sam za njom. Skinuo sam se i zavukao pod pokrivače. Tela nam se nisu dodirivala, bila su razmaknuta nekoliko centimetara i nekoliko svetlosnih godina. Ležao sam dugo, a san nikako da dođe. Nisam upalio svetlo.

Sigurno sam u nekom trenutku zaspao, pošto su me probudili zvuci njihovog odlaska.

Nošenje prtljaga niz stepenice, brujanje motora taksija na ulici, uzbuđeno čavrljanje dok Džouni bira knjige koje će da ponese.

Ustao sam iz kreveta i prišao prozoru. Sid je gledala taksistu kako stavlja kofer u prtljažnik. Sišao sam i našao Džouni kako kleči pored drugog kofera i gura otrcani primerak knjige *Noć kod drugarice* u svoj ružičasti ranac.

„Idemo na odmor“, rekla mi je kćerkica, sjajnih očiju. „Idemo malo da predahnemo.“

Sid je ušla i pogledala me.

„Pegi će ostati kod oca neko vreme“, rekla je. „Mislim da će to prihvatiti oboma.“

Zatresao sam glavom i pružio ruke.

„Nadam se da je Pat dobro“, rekla je. „Ona posekotina je najgora.“

Posegnula je za koferom, ali ja sam ga uzeo. Ne da joj pomognem, nego da je zaustavim.

„Kuda ćeš?“, želeo sam da znam.

„I nadam se da tvoj prijatelj ne pati mnogo“, rekla je. „Onaj stari gospodin.“

„On nije moj prijatelj“, rekao sam. „On je prijatelj mog oca.“

„Mislim da je i tvoj prijatelj“, rekla je Sid.

Odmahnuo sam glavom. „Kad se vraćate?“

„Ne znam. Moram da dođem do daha, da vidim gde sam. Da li se ponekad tako osećaš, Hari? Ja se stalno tako osećam.“

Pružila je ruku, ali ja sam odmakao kofer. Naša devojčica je stajala na vratima, okrenuta ružičastim rancem prema nama, i gledala u taksi.

„Nemoj prestati da me voliš“, rekao sam svojoj ženi.

„Trudim se“, odgovorila je. „Sada je samo malo teže nego pre, znaš.“

Klimnuo sam glavom. Kad je treći put pokušala da uzme kofer, pustio sam je da ga uzme. Onda sam uzeo kćer u naručje i poljubio je iako mi se migoljila u rukama jer je ljubljenje bljak. Spustio sam je pa je smejući se otrčala u taksi. Ako je izgubim, mislio sam, to će biti propast mog sveta.

Izašao sam s njima do ivičnjaka i rekao kćeri da pazi na prste dok sam zatvarao vrata taksija. Onda sam ih gledao kako se odvoze. Na kraju naše ulice stop-svetla taksija dvaput su trepnula u znak pozdrava, a onda su iščezla.

Pogledao sam nebo, proverio ima li asteroida, a onda se vratio u kuću i vrlo tiho zatvorio vrata, jer je moj sin spavao na spratu. Danas ne mora u školu.

Ne mora uopšte u školu.

dvadeset tri

Zastali smo na vrhu kamenog stepeništa i stadion se otvorio pred nama.

Zeleno prostranstvo nalik na tajni vrt u srcu grada. Staza posuta vlažnim peskom. Šest otvorenih boksova. Starci s pljosnatim kačketima i mladići u patikama. Svi puše, kašlju, čitaju liste, a onda dižu glave da pogledaju pse koje šetaju vodiči.

Pat je povukao dim iz cigarete i zaškiljio.

Bio je u školskoj uniformi, ali izgledala je kao nešto opljačkano s mrtvog pomorca. Na blejzeru škole *Remzi Mekdonald* dugmad su mu ili visila o končiću ili ih nije ni bilo. Kravatu je mangupski gurnuo u prorez između dugmadi košulje, onako kako je Dejvid Niven nosio ešarpu. Dva gornja dugmeta bele košulje bila su mu raskopčana. Bežanje iz škole pretvorilo se u život. Znao sam da se tamo neće vratiti.

„Prestaćeš jednog dana“, rekao sam gledajući ga s cigaretom. „Je li tako? Prestaćeš da pušiš. To ne može večito da traje.“

Klimnuo je glavom i snažno povukao dim. „Kad mi bude trideset“ rekao je, a videlo se da iskreno veruje da nikad neće imati trideset, ni za milion godina. „Ne brini. Živi mi se.“ Onda se ozario. „Evo ih!“, rekao je.

Starci su se smestili pored table za rezultate. Kad smo im prišli, podigli su prastara lica, Ken s *Rejsing posta*, Sing Rana s današnjeg rasporeda trka.

„Nedostajće mi ovo mesto“, rekao je Ken i svi smo pogledali trkalište osuđeno na smrt. „Onlajn poker. Internet kladionice. Elektronske kockarnice. Kakva gomila sranja.“

Trkalište Badam Kros predviđeno je za rušenje. Ovo je poslednji sastanak udruženja KURT, ali čak ni besplatan ulaz nije domamio mnogo gledalaca. Došli su samo mladići koji ne moraju na posao i starci koji nemaju kuda drugde da odu. I dečak koji bi trebalo da je u školi.

Stajali su pod prvim letnjim zracima sunca i posmatrali pse.

„Onaj“, rekao je Ken vadeći limenku s duvanom. „Broj šest. Omirisao je krv.“

Gledali su kako psi prilaze, vitki kao panteri. Pas u crno-belom prugastom dresu s crvenim brojem šest njuškao je vazduh, sjajnih crnih očiju. Bio je veoma svetlo smeđ, boje plaže u sumrak.

Ken se nakašljao uvijajući pljugu. „Nemoj mi reći da je taj džukac vežbao jureći plehanog psa“, rekao je Singu Rani, koji je samo slegnuo ramenima. „Pogledaj ga“, nastavio je Ken. „Taj je pojeo više živih zečeva nego ti alu čopa, dušo.“ Ken je pogledao Pata. „Ovaj talični matorac već je dobio nekoliko puta.“ Onda se okrenuo svom zamišljenom prijatelju. „Kad će da stane taj tvoj talas sreće?“

Sing Rana nije podigao pogled s novina. „To nije talas, to je epoha.“

Dok su psi prolazili pored nas na putu ka boksovima, Ken je liznuo cigaretni papirić. „Samo Dečak“, uzdahnuo je, a ja nisam odmah shvatio da govori o psu broj šest.

Pat je pogledao listu. „Samo Dečak nema šanse“, rekao je sumnjičavo. „Izgubio je u trinaest trka.“ Pokazao je glavom crvene brojeve na tabli za klađenje. „Dobre izgleda ima Živahni Momak.“

„Ali Samo Dečak njuši krv“, nije odustao Ken.

Povukao je dim iz cigarete, a onda ga je obuzeo napad kašlja. Kad se smirio, zatrepao je u nas iza naočara, očiju suznih od napora. „Ne možeš ih zaustaviti kad njuše krv“, naglasio je, povukao poslednji dim i bacio opušak. Skotrljao se niz kamene stepenice bacajući iskre. „Obavite to“, šapnuo mi je.

Klimnuo sam glavom. Sišao sam s Patom do ograde i reda Mađioničara, i Pat je stavio opkladu. Dvadeset pet funti. Pobjeda ili ništa.

„Opklada na pobjedu psa Samo Dečak za mladog učenika“, rekao je Mađioničar, a njegov pomoćnik je to zapisao. „Srećno, sinko.“

Kad smo se vratili, galama se pojačavala. Bio je to onaj vrtoglavi kratki trenutak kada svi još veruju, kada svako još ima šansu. Psi su bili u boksovima.

Metalni zec zvekećući je krenuo na svoju sumanutu trku.

Pat je ponudio Kena cigaretom, a starac je odmahnuo glavom i nasmešio mu se. Okrenuli su se nazad ka boksovima. Uz metalni škljocaj, psi su izleteli. Začuli su se dahtanje i topot šapa po pesku. Jezici su im visili iz čeljusti kao čudnovati ružičasti gušteri, a vika ljudi i dečaka zaglušila je metalno zveketanje zeca.

Samo Dečak je izleteo iz boksa kao da kasni na večeru. Živahni Momak bio je tik uz njega, ali je stalno zaostajao, pa je u poslednjoj krivini Samo Dečak imao dužinu prednosti. Pat i Ken su skakali i grlili se, a u poslednjoj deonici Sing Rana se samo smešio i u neverici odmahivao glavom.

„Njuši krv!“, vikao je Ken. „Njuši krv! Rekao sam ti!“

Samo Dečak je prešao liniju cilja, a Ken se okrenuo, držeći obema šakama Patov školski blejzer, lica blistavog od pobjedničke radosti.

Onda, dok su ljudi oko nas bacali gubitne tikete, kao da mu je neki oblak prešao preko očiju. Gledao sam kako život prosto ističe iz njega. Pat se još smejao, a Sing Rana ga je tapšao po leđima; obojica su gledali stazu na kojoj su psi stigli do zeca. Zec je bio miran, a psi su ga udarali njuškama.

Ali ja sam gledao Kena Grimvuda kako hvata dah kog nema, i video sam kako mu ruke spadaju s blejzera mog sina, i uhvatio sam ga kad je pao.

Mnogo kasnije čitao sam o Viktorijinom krstu koji je osvojio kod Monte Kasina. Zbog nečega, verovatno zbog mog nedostatka mašte, nikada pre nije mi palo na pamet da saznam zašto je odlikovan, baš kao što nikad nisam želeo da razgovaram sa svojim ocem do dana kad je bilo prekasno da više ikad razgovaram s njim.

I tako sam otkrio da je na Dan zaljubljenih 1944. godine Ken Grimvud sam napao neprijateljsko mitraljesko gnezdo smešteno u ruševinama bombardovanog manastira. Uprkos višestrukim povredama nogu, uprkos tome što su mu svi drugovi izginuli, pobio je posadu mitraljeza automatskom puškom i bombama, a zatim je mitraljez okrenuo ka neprijateljskim položajima i pucao sve dok ga nije izvukla jedna novozelandska jedinica. I sve to je izveo kad je bio samo dve-tri godine stariji od mog sina šiparca.

Uzimao je živote ljudima i spasavao je živote drugim ljudima. Samo što nije poginuo boreći se za slobodu još nerođenih pokolenja - a nasmejao bi mi se u lice da sam to tako pred njim rekao. Onda bi mi kazao da se borio za svoje drugove, da se borio da preživi. To bi rekao, i to bi bilo istina, ali ne bi bilo čitava priča.

Da ste tog starca videli na autobuskoj stanici, ne biste obratili ni trunku pažnje na njega. Ali on je poboljšao svet, njegov život bio je značajan i velik, i to je bilo čudno.

Jer dok sam ga držao na rukama onog dana kad su zatvorili staro trkalište, udišući poslednji put mirise old holborna i old spajsa, činilo mi se da je lak kao pero.

Negde posle ponoći Pat i ja smo stajali pored aparata i pili vreli bolnički čaj koji uopšte nismo ni želeli.

Gledao sam svog sina i sećao se kako sam ga poveo da vidi svog dedu neposredno pred kraj. Koliko mu je bilo, četiri ili pet godina? Sigurno mu je bilo pet, jer je već krenuo u školu. Ali to nije trebalo da učinim.

Obožavali su se, moj sin i moj otac, a ja sam, zbog neke pogrešne sentimentalnosti, mislio kako

im treba pružiti priliku da se oprostite. Ali Pat je bio previše mali, a moj otac suviše bolestan. To je bilo surovo za obojicu.

„Pre deset godina bio si pun pitanja“, rekao sam prebacujući plastičnu čašu iz ruke u ruku kako bih izbegao opekotine trećeg stepena. „Šta se dešava kad umremo? Da li stvarno idemo na nebo ili samo utonemo u beskrajni san? Ako bog zaista postoji, zašto dozvoljava ovoliku patnju?“ Klimnuo sam glavom, a ruke su mi gorele. „Sve to si me pitao kad smo išli da vidimo tvog dedu. Sve velike teme. Sve krupna pitanja.“

Nasmejao se. „Sećam se“, rekao je.

Ali nisam bio siguran da se stvarno seća. Ponekad su naša sećanja samo priče koje smo čuli od roditelja.

„Prerastao sam sve to, valjda“, rekao je.

„Postavljanje krupnih pitanja?“, upitao sam ga.

Moj sin je zatresao glavom i dunuo u čaj. „Očekivanje bilo kakvih odgovora“, rekao je.

Vratili smo se na odeljenje.

Seli smo uz krevet i gledali ga kako spava.

Odnekud je dopiralo svetlo, ono bolničko noćno svetlo, neizbežno kao mesečina, pa sam mu video lice ispod maske za kiseonik pričvršćene preko usta, i video sam kako mu se trake usecaju u obraze.

Ležao je na odeljenju intenzivne nege, s još jedanaest muškaraca, i čuli smo ih kako ječe i okreću se u snu; ponekad smo čuli i oštro električno zujanje zvona za pomoć, a zatim glasove medicinskih sestara - umirujuće, ohrabrujuće i beskrajno praktične - koje su činile sve što mogu.

„Nije mu ostalo još mnogo, zar ne?“, rekao je Pat.

„Završava se samo na jedan način“, odgovorio sam. „To znaš. Ljudi uvek govore o hrabrosti kad se neko bori s bolešću.“ Zatresao sam glavom. „Na kraju, to je besmisleno. Život se prosto suzi u tačku bola, i tu nema mesta za hrabrost.“

Pat se gotovo nasmešio. „Da je važna samo hrabrost“, rekao je, „on bi ustao iz tog kreveta i otišao.“

Posmatrao sam svog sina kako posmatra starčevo lice, i činilo mi se da znam šta misli. Čak i obogaćen kiseonikom, vazduh koji se upumpava u ta istrošena pluća nije dovoljan. Kenove grudi dizale su se i spuštale u nemirnom snu, disao je s mukom i šištao. Nema dovoljno vazduha. Nikad više dovoljno vazduha. Kao da gledam nekoga kako se davi.

Više niko ništa ne može da učini, mislio sam ogorčeno. Pozvao sam njegovu decu i ostavio im poruke na sekretarici. Sing Rana je otišao kući i doći će ponovo ujutru. Sada možemo samo da sedimo i čekamo kraj.

Ljubazni lekar, Kinez, uveravao nas je da čine sve da mu bude što lakše i udobnije. Ali to prosto znači da će mu davati dovoljno lekova da ubiju bol. Dok bol ne ubije njega. Lice mu je već bilo sablasno blede od morfijuma.

Ken je jeknuo u snu. Pat ga je uzeo za ruke. Ken se izvio i smirio, i ječanje je prestalo. Pat ga je i dalje držao za ruke. Činilo se da to starog samrtnika umiruje.

Dečak je držao starca za ruke. „Ostaću s tobom“, rekao je.

Znači, pogrešio sam.

Neko ipak može nešto da učini.

Noć se vukla sporo. Mora da sam zaspao, pošto sam se trgnuo i probudio na zvuk njegovog

glasa. Magla se na trenutak razišla, magla koja dolazi s morfijumom i prigušuje bol, ali prigušuje i sve ostalo. Iznad maske za kiseonik oči su mu blistale od suza i straha. Od užasa, mislio sam. Od saznanja da je kraj ovde, u ovom krevetu, i da nema kuda da se ode.

Pat je zurio u njega, razrogačenih očiju i spreman. Nije ni trenuo. Nagnuo se napred, i starčeve reči izašle su na talasu daha. Stezali su ruke jedan drugom.

„Ovo nisam ja“, rekao nam je starac.

Stajao sam na bolničkom parkiralištu i drhtao u mraku gledajući kako se dan prikrada. Iznad Ist Enda pojavila se bela mrlja, zatim su ptice zapevale kad se sunčev oreol pomolio iznad krovova, a za njim blesak crvenila zore. Nije bilo toliko hladno. Osetio sam da mi se telo opušta i shvatio sam da sam umoran i da mi treba san. Naslonio sam se na vrata bolnice i sklopio oči. Trgnuo sam se kad je neka žena izgovorila moje ime.

„Hari?“, rekla je. „Hvala ti što si došao.“

Trejsi i Ijan. Gledao sam odraslu decu Kena Grimvuda i pokušavao u njima da vidim njega. Ijan je imao iste prodorne oči nalik na sitne plave lasere, ali lice, telo i držanje bili su mu suviše meki da bi ličio na oca. Mnogo više sam Kena našao u Trejsi, ne toliko u širokom čelu i tankim oštrim usnama, koliko u njenoj nemilosrdnoj, neumoljivoj tvrdoći. Videla se i sada, posle čitave proplakane noći.

„Moj sin je s njim“, rekao sam. „Čini se da to vašem ocu prija.“

Trejsi je kratko klimnula glavom, kao da sada porodica uzima stvar u svoje ruke, a starcu će se to još više dopasti.

„Nije uvek bilo lako“, rekla je Trejsi. „Zapravo, nikad nije bilo lako. Moj otac je ponekad veoma, veoma težak starac“, rekla je, a reči su joj se spoticale o gorku istinu.

Ijan je ponovo zaplakao. Nisam ga pogledao.

„Ali izgubljeno vreme uvek se može nadoknaditi“, rekla mi je. „Nikad nije kasno, zar ne?“

Klimnuo sam glavom i gledao ih kako ulaze u bolnicu da obiđu svog oca na samrti.

„Zar nije divno tako misliti?“ rekao sam.

Pat je izašao posle nekog vremena.

Znao sam da može da razgovara s dvoje odraslih. Znao sam da može s njima da izađe na kraj. Bio je dovoljno ljubazan, dovoljno pametan, dovoljno osetljiv. Rekao bi im kako je njihov otac proveo noć. Umeo bi da primi njihovu promucanu zahvalnost. I znao bi kad je vreme da ode. Znao sam da on ume sve to, i nisam brinuo.

Ponosio sam se njime. Ponosio sam se time u kakvog muškarca raste.

Oči su mu se sklapale dok sam ga gledao kako pali cigaretu i žedno vuče dim. Već je osvanuo pravi letnji dan, i svakog trenutka bivalo je sve svetlije.

„Mogao bih da odem“, rekao je posle nekog vremena, a ja sam u prvi mah mislio da govori o bolnici. „U školu“, rekao je. „U *Remzi*. Mogao bih da odem danas.“

Zatresao sam glavom, odjednom potpuno budan.

„Ne moraš“, rekao sam mu. „Kraj godine je za koji dan. Propustio si sve ispite.“

U tim plavim očima nešto je blesnulo.

„Možda ih nisam propustio“, rekao je. „Možda sam ušetao i sve položio kao od šale, možda su bili laki, možda sam bio bolji od svih onih kretena.“

Razvedrio sam se. „Je li tako bilo, Pate?“

„Možda“, rekao je. „Koga briga? Ispiti ne znače ništa. Ne drže te u školi da bi kasnije našao bolji

posao. Drže te u školi jer je tako stopa nezaposlenosti niža.“ Onda je klimnuo glavom, rešen. „Ali danas želim da odem u školu. Kad su svi u školi. Svi. Svi do jednog.“

„Nikoga u *Remziju* nije briga hoćeš li doći ili ne“, rekao sam s nelagodom. Činilo mi se da se oslobodio te škole u potpunosti, i da sve treba da ostavimo za sobom.

Nisam želeo da ode u školu.

„Ali želim“, rekao je čitajući mi misli i izbacujući dve pruge dima kroz nozdrve. Zgnječio je opušak izgrebanom školskom cipelom i šutnuo ga u slivnik. „Prosto mislim da to treba da uradim“, rekao je.

Otišli smo na doručak, a onda sam ga poslednji put odvezao u *Remzi*.

Na igralištu su podizali nekakav šator. Ogromni beli beduinski šator za kraj školske godine, za deljenje nagrada, tapšanje po leđima i govorancije. Mislio sam kako ćemo mi sve to verovatno preskočiti.

Kad smo stali pred kapijom, zazvonilo je za početak nastave. Ali ispiti su završeni, bliži se raspust, i disciplina u *Remziju* bila je slabija nego inače.

Zato su svi bili ispred školske kapije.

Svi. Obični klinci koji su samo želeli da prođu kroz kapiju živi i zdravi, i svi ostali.

Vilijem Flaj. Ašov. Razni iscereni nasilnici i mučitelji leptira koji se kače za likove kakav su Flaj i njegov ružni drug.

I Elizabet Montgomeri, lepša nego ikad, gotovo prava žena, s blistavim vereničkim prstenom veličine hotela na srednjem prstu leve ruke.

Svi su bili tu. Oni koje je moj sin voleo, i oni koji su mu zagorčavali život, i svi ostali sporedni igrači u otrcanim školskim blejzerima.

Gledali su ga kako izlazi iz kola i korača prema kapiji.

Onda su se pogledi okrenuli prema Vilijemu Flaju, i svi su videli kako Vilijem Flaj skreće pogled s lica mog sina i gleda u zemlju.

Pat je došao do kapije i Vilijem Flaj se pomerio u stranu. Njegovi sledbenici učinili su isto. Elizabet Montgomeri se nije ni pomerila. Samo se počeshala po uhu, a veliki dijamant blesnuo je na suncu.

Onda je Vilijem Flaj klimnuo glavom Patu, gotovo ponizno je spustio razbijeni nos.

Ali Pat je prošao pored svih njih, sjajne duge kose, plavih očiju usredsređenih napred, kao da nikoga nema.

Moj sin je ušao u školu.

I svi su ga ostavili na miru.

dvadeset četiri

Lažna uzbuna. Nema razloga za paniku.

Đina ipak nije lezbejka.

Novi tip pravio nam je čaj u njenoj kuhinji. Bio je obučen u svilenkastu tregerku i pripijeni šorts, a njegovo čvrsto bezdlako telo bilo je histerično muževno. Kožu su mu zatezali pažljivo odgajeni mišići, pumpani, negovani i hranjeni belančevinama. Ličio je na kondom pun oraha. Ja sam bio veća lezbejka od njega. Nasmehili smo mu se kad je spustio poslužavnik pred nas i vratio se u kuhinju da dovrši preostale kućne poslove.

„Au, Đina“, rekao sam. „On ima mišiće na mestima za koja nisam ni znao da ih imam. Gde si ga našla?“

Sedela je skrštenih nogu na kauču i sipala nam mleko u čaj. Znala je kakav čaj volim. Nije morala da pita. Bila je u donjem delu trenerke i majici. Kosu je začesljala unazad da otkrije to veličanstveno lice u svoj njegovoj nepravilnoj lepoti. Nije bila našminkana, a koža joj je još blistala od jutarnjih vežbi - kakve god da su bile.

„Ide u istu teretanu kao Šori“, rekla je preterano pažljivo pripremajući nam čaj. Jedna kockica šećera za mene, bez šećera za nju. Obama samo po oblačak mleka. „Zapodenuli smo razgovor kad mi je pomagao oko vežbi za zadnjicu.“

„Baš romantično.“

Otpio sam malo čaja, lako razočaran što Đina ipak nije ostala lezbejka. Bilo bi nečeg čudnovato utešnog u pomisli da je neka žena posle raskida sa mnom prešla na žene. Pretvoriti bivšu ženu u lezbejku - to bi se moglo shvatiti i kao nekakva pohvala.

„Šon je bila tako posesivna“, rekla je čitajući mi misli. „Seksualno ljubomorna - gospode bože! Gora od bilo kog muškarca!“ Uzdahnula je. „Hoćeš da izađemo?“

Izašli smo na balkon. Četiri sprata ispod nas pružao se Soho uhvaćen između noći i dana. Još je bilo pijanaca koji su praznih pogleda ispijali poslednji espresso u baru *Italija* i išli na doručak u poslastičarnicu *Valeri*, ali sigurnosne rešetke spuštale su se niz čitavu Ulicu Old Kompton.

„Želela sam da bude bolje, Hari“, rekla mi je Đina, a kad me je pogledala, godine su nestale. Sve slepe ulice, razočaranja i nepažnja - posao u Tokiju i mala vojska Onih Pravih i Onih Privremenih, njena kratkotrajna karijera lezbejke - sve to nije bilo važno koliko ono što smo nekada imali zajedno. Zato što sam tačno znao šta želi da kaže.

„I ja sam želeo da bude bolje“, rekao sam otvoreno. „Za tebe. I za Pata.“

„Želela sam da razgovaram s njim“, rekla je. „Pre nego što je otišao. Pre nego što se vratio tebi. Htela sam da mu kažem - šta ja znam. Da ga volim. Da sam ga oduvek volela. Ali to se nije desilo. Nekako nisam imala prilike. Samo se spakovao i otišao. Bio je tu, a onda je otišao.“

Osvrnula se prema stanu kao da traži dokaze da je Pat zaista živio tu neko vreme. Ali nije bilo ničega.

„Uvek čekamo te velike trenutke“, rekao sam. „Kada će se sve otkriti i razjasniti. A ti trenuci najčešće ne nastupe. Ljudi prosto odu.“

„Ali dok je živio sa mnom“, rekla je, „bili smo kao dva tuđinca. Nije više bio onaj mali dečak. Onaj plavokosi dečacić koji nije puštao iz ruku svetlosni mač. Bio je ovaj... šiparac. I nisam ga prepoznavala.“

„To se dešava“, rekao sam. „Odrastaju. I sasvim je tačno - ne prepoznajemo ih. Mučiš se da nađeš vezu između ove velike namrštene grudve i onog umiljatog deteta sa svetlosnim mačem. Ali on

je ipak isti taj dečak.“

Jesam li zaista verovao u to? Znam da ga volim sada jer sam ga voleo tada. Ali za Đinu je sve bilo drugačije. Mnogo je propustila. Znao sam da želi da nadoknadi propušteno vreme. Bila je spremna - shvatila je gde želi da živi, s kim želi da spava i završila je tu dugu potragu za sopstvenom srži. Ali dok se pripremala, naš dečak je porastao.

A bilo je teško voleti neznanca. Obama.

„Kakav je on, Hari?“, upitala je, i osetio sam kako se vreme gomila između nas. Danas je izgledala kao devojčica, koža joj je sijala od sunca i dobrog seksa s novim muškarcem, a kosu je privezala na potiljku. Ali Đina više nije devojčica, i među nama su godine o kojima ne znamo ništa.

„Voli fudbal, ali ne igra dobro“, rekao sam. „Voli lateralno mišljenje. I voli trke.“

Zainteresovala se. Đina, manijak zdravog života. Đina, kraljica kardiovaskularnih vežbi. Možda je zamišljala da će ih povezati sklekov i zgibovi. „Trke?“, rekla je. „Na otvorenom i na stazi? Misliš na vežbanje?“

„Mislim na konjske trke“, rekao sam. „I na trke pasa. Na takve trke.“

Namrštila se. Ovo joj se nije dopalo. Želela je da Pat bude neko ko on nikada neće biti.

„I cigarete“, nastavio sam. „Uživa u cigaretama kad god ima prilike, mada mislim da će ga neko jednog dana odvići od pušenja. Ali to nećemo biti ni ti ni ja. Biće to neka žena. Ili dete. I on će prestati zbog njih. Zato što ih voli.“

„Želela sam da zajedno radimo ono u čemu uživa“, rekla je Đina turobno. „Ali šta je trebalo da učinim? Da mu kupim paklo pljuga i odvedem ga u kladionicu?“

„Da, to bi uspelo“, rekao sam. „Njih nije teško zadovoljiti, Đina. Klinci ne traže mnogo. Oni žele samo naše vreme. Žele našu pažnju. Neko mi je jednom rekao: 'Treba im najviše ljubavi onda kad je najmanje zaslužuju.' Govorio je o tim teškim godinama, mislim. Kad nam odjednom izgledaju kao tuđinci.“

Mister Univerzum je išetao na balkon. Cugao je proteinski napitak od narandže iz plastične boce s piskom.

Izgledao je kao da bi tim bicepsima mogao da krčka orahe. Zanemio sam.

„Ne sad“, rekla je Đina oštro i mahnula mu da ode.

„Tek počinje s devojčkama“, rekao sam. „Mislim da mu je Elizabet Montgomeri skinula nevinost. Ostavila ga je, ali mislim da mu se i dalje dopada.“ Slegnuo sam ramenima. „Znam šta misliš kad kažeš da ga više ne prepoznaješ. To je tako. Nešto se promeni kad uđu u pubertet, i mučiš se da u tom šiparcu prepoznaš svoje dete. Onu ljupkost, onu nevinost. Ali sve je još tu, samo moraš pažljivo da gledaš.“ Pogledao sam na sat. Bilo je vreme da krenem. „On je lep dečko, Đina. Dobrota mu je veoma važna. Ako prodreš ispod te smrknute površine, promena raspoloženja, cigareta, meksičke trave u Vendinoj kući i svega toga što već ionako prerasta, on je divan dečko koji raste u dobrog čoveka.“ Pogledao sam je i nazreo devojku koju sam voleo. „To je kao u onoj staroj pesmi“, rekao sam. „Poznavati ga znači voleti ga. Nevolja je u tome što ga ti ne poznaješ, zar ne?“

Planula je na ovo, i baš u tom trenutku, čudno, video sam njega u njoj.

Kad su mu bile četiri godine, a njegova majka otišla, i kad je postalo jasno da se neće vratiti za večeru, gledao je svoje ljupko lice u retrovizoru u svojim kolima. „Na koga ličim?“ upitao me je.

Istina glasi da liči na oboje nas, mada ta njegova lepota koju prihvata zdravo za gotovo nema nikakve veze sa mnom. Ta tamnoplava kosa, te prodorne plave oči, linija vilice - on je zgodan dečko i izgled je nasledio od majke. Ali šta je ona za njega učinila u poslednje vreme? Roditeljstvo je svakodnevni posao, ili nije nikakav posao. Riblji štapići, rekla mi je Sid. Riblji štapići, krpice s imenom i češalj za vaške. I imala je pravo. To je roditeljstvo.

„On je moj sin koliko i tvoj“, rekla je Đina, i oboje smo znali da je u nekom trenutku nepromenljive prošlosti to jednostavno prestalo da bude istina.

Okrenula se prema kuhinji, gde je Mister Univerzum čekao.
„Stvorili smo dobro dete, Đina“, rekao sam. „Zaista jesmo.“
To je bilo najbolje što sam umeo.

Pat će biti tu kad se probudi.

Noći i dani izgubili su značenje, a Ken se budio kada morfijum popusti. Zgrčio bi se od nadolazeće plime bola i pokušao bi da sedne, a tada mu je trebala maska za kiseonik preko lica, onda malo vode na usnama, pa ponovo maska za kiseonik.

Flaša za vodu stajala mu je pored kreveta, ali vodu nije trebalo dolivati. Zato mu je s druge strane stajao stalak s intravenskom infuzijom prikačenom za venu leve ruke.

Čekanje me je iznurivalo. Iscrpljivalo je njegovu decu. Čak i njegov najstariji prijatelj Sing Rana umeo je da klisne kad se približi ponoć i odeljenje se umiri. Sati su se gomilali, i nismo imali šta da radimo osim da sedimo i gledamo ga kako spava. Dobronamerni pokloni stajali su mu pored postelje, voće, cveće i brojevi *Rejsing posta*. Sve neotvoreno, sve sada izlišno.

Potpuna izolacija smrti. Usamljenost umirućeg. To sam primetio kad mi je otac umirao. Voleli smo ga, ali na kraju smo ga ostavili i umro je sam. Zato što je bilo kasno. Zato što nismo ništa mogli da učinimo. Voleli smo ga, ali ipak je bio sam.

Ali kad se Ken probudi u gluvo doba noći, trzajući se od bola koji je uvek vrebao u blizini, uma obamrlog od opijata, mada ne toliko da ne zna, nikad nije sam.

Zato što se moj dečak nije odmicao od njega.

Nikad ne znate šta može da vas čeka u bolnici.

Ponekad sam se nadao da ću doći i da će sve biti gotovo, i na tu pomisao premirao sam od stida.

Zato što nam naši nagoni govore da se grčevito držimo života, čak i kad je život sužen u svet bola. A ja nisam mogao da podnesem da ga gledam tamo, beskrajno i besmisleno izmučenog, kako izlazi iz magle lekova, a čeka ga jedino još patnje.

Dosta je, mislio sam jedne večeri kad sam ostavio Pata s njim i vratio se u praznu kuću. Zar nije dovoljno patio?

Ali kad sam ujutru ponovo došao, Ken je sedeo u krevetu, očiju sjajnih od života, lica pokrivenog penom za brijanje. U prugastoj pidžami ličio je na Božić Batu u štrajku, i tada sam se prvi put nasmejao u bolnici. Oporavio se. Znao sam da je i to moguće.

„Hoću da se nagizdam“, rekao je.

Govorio je jezikom mog oca. *Da se nagizdam*. To znači da se doteram, da se upristojim za javnost, da se obrijem iako u meni raste nešto što će me uskoro ubiti. Gizdati se. Kad je gizdanje izašlo iz mode?

Pored kreveta je stajala srebrna posuda puna vrele vode. Pat je držao britvu. Prišao je krevetu, a oštrica je sevnula na bolničkom svetlu. Starac je podigao ruku.

„Da li se ti već briješ, sine?“, upitao ga je Ken i spustio se na jastuk.

„Svake nedelje“, rekao je Pat. „Pa, pre će biti svake druge nedelje.“

„Onda bolje pusti da tvoj tata to obavi“, rekao je starac. Obojica su me pogledali.

„Ako ti nije teško“, rekao je Ken. Brzo sam odmahnuo glavom. „Probaj da me ne zakolješ“, posavetovao me je.

„Ti ništa ne možeš da oćutiš, je li?“, rekao sam uzimajući britvu. „Stvarno si matori namćor.“

„Imam i zbog čega da namćorišem“, rekao je, a pena na licu razdvojila mu se u osmeh.

Umočio sam britvu u vodu i počeo da mu stružem dlake na licu. Brada mu je bila iznenađujuće oštra, kao strnjika ostavljena na polju posle žetve, ali koža ispod nje bila je glatka. Nakašljao se, isturio grudi i šišteći ispustio vazduh. Čuo sam kako se začepljena pluća bore za još jedan dah.

„Miruj“, rekao sam, pitajući se je li to uopšte u stanju, ali više se nije pomerao. Onda sam osetio da se zavese oko kreveta razmiču, a kad sam podigao pogled video sam svoju ženu.

„Samo vi nastavite, molim vas“, rekla je.

Držala je pokriven poslužavnik s hranom. Osetio sam miris kobasica i testa za pohovanje. Ken je otvorio oči, nasmešio se i ponovo ih zatvorio.

„Zdravo, srce“, rekao je i zadovoljno uzdahnuo. Mislim da je imao sve što je želeo. Brijao se, video je ženu koja nosi hranu. I voleo je da se gizda.

A moja žena me je posmatrala kako brijem starca.

Stajala je, jednom rukom držeći poslužavnik, drugom oslonjena na Patovo rame, i gledala mene i starca tim široko razmaknutim smeđim očima. Pogledao sam je jednom. Lako se osmehnula i klimnula glavom, pa sam nastavio posao. Nisam ponovo podigao pogled, ali osećao sam da me posmatra. Ovo će zvučati glupo posle deset godina braka, dece i svega toga, ali dok me je gledala kako brijem starca, činilo mi se da počinjem zaista da joj se dopadam.

A kad sam obrijao Kena, kad je srebrna posuda bila puna penaste vode, kad je Kenovo lice bilo čisto, ružičasto i glatko, a grlo čitavo, a ne rasečeno od uha do uha, Sid je otkrila mali poslužavnik, i hrana je bila zaista posebna.

Mali jorkširski pudinzi, a u svakom pola svinjske kobasice i uvijena mrlja senfa odozgo.

„Punoglavci u rupi“, rekao je Ken. „Malecki. Nikada to nisam video. Divno.“

Svi smo se divili hrani koju je Sid spremila, iako smo znali da je Ken neće ni okusiti.

Nije ostala dugo, a kad je krenula, zagrlila je starca i poljubila ga u sveže obrijani obraz.

„Glatko kao bebina guza“, zasmeljuljio se Ken, a ja sam okrenuo glavu jer se njih dvoje više nikada neće videti.

Kad sam se ponovo okrenuo ka njima, Sid je grlila Pata.

Uvek ga je grlila nekako naročito, i to se nije promenilo u ovih deset godina. Zagrlila bi ga čvrsto i žestoko i naglo ga pustila. Klimnuli su glavom jedno drugom i kao da su razmenili neku nemu poruku.

Onda me je pogledala s poluosmehom i izašla kroz zavesu. Pošao sam za njom. Brzo je prošla kroz njišuća vrata odeljenja, želeći da izađe što pre, ali sustigao sam je u hodniku.

„Hej“, rekao sam i lako je dodirnuo po mišici, a ona se okrenula i spustila usne na moje.

Zateturao sam se unazad ljubeći je i udario u stalak za infuziju.

Nastavila je da me ljubi, pa sam i ja nju ljubio. Čak i kad sam čuo veseli smeh sa sestrinskog pulta iz hodnika, u glavi mi se vrtelo od zapanjujućeg čuda - usne su nam se savršeno uklapale. Usne stvorene za moje. Nije to lako naći, ako mene pitate.

„To je zbog blizine smrti“, rekao sam zadihano. „Zbog toga se grčevito hvatamo života. Uvek je...“

„Ćuti“, rekla je. „Ne trudi se da kažeš nešto pametno, Hari. Ne sad, važi?“

„Važi?“

„I ne oponašaj Berija Vajta.“

„Uopšte nisam hteo da govorim kao Beri Vajt“, odvratio sam, lako uvređen.

Onda me je još ljubila, ali razboritije, manje grozničavo, manje očajnički, a kad je jedna bolničarka prošla pored nas i kroz smeh dobacila: „Hej, vas dvoje, uzmite negde sobu“, Sid se odmakla od mene.

Stajao sam i gledao je.

„Dolaziš li kući?“, upitao sam je dodirujući joj mišicu. Nije se otrgnula. „Dolaziš li? Dođi kući. Dođi kući, hoćeš?“

Spustila je pogled. „Videćemo se, važi?“ rekla je.

„Je li Džouni dobro?“, upitao sam. „Da li je brine što će asteroid udariti u Zemlju?“

„Nije spominjala asteroide”, rekla je Sid. „Mislim da je više brine globalno zagrevanje. Promena klime, to joj je sada najveća briga. I Uplakani Anđeli iz *Doktora Hua*.“

„Dubrad jedna“, rekao sam vatreno.

„Asteroide - prevazišla je asteroide.“ Sid je uzdahnula. „Ali ti joj nedostaješ.”

„I ona meni nedostaje”, rekao sam. „I ti mi nedostaješ. I kakve god probleme da imamo, rešićemo ih. Zato što sam bez tebe izgubljen.” Zatresao sam glavom. „I uvek ću biti izgubljen bez tebe.”

To je bilo istina, i uvek će biti istina. Zato sam pružio ruke. Mislio sam da će je još jedan poljubac navesti da prelomi.

Ali ona se odmakla i skrstila ruke.

„Idem sad“, rekla je.

Klimnuo sam glavom, pročitao sam znake. Kad je skrstila ruke, video sam da sada više neće biti poljubaca.

I da nema više šta da se kaže.

„Dobro“, rekao sam, a onda osetio paniku kad se okrenula. Stvarno ide. Ali ovog puta nisam pošao za njom.

„Vidimo se“, rekao sam tek da bih nešto rekao, ali nije se okrenula. Samo je podigla levu ruku u znak pozdrava, a to što ju je držala podignutu trenutak duže nego što je neophodno nagoveštavalo je da pokret znači nešto više. *Čujem te, volim te, ali sada idem*. To sam video u tom pokretu, mada sam se možda samo tešio.

Ali primetio sam da na srednjem prstu leve ruke Sid još nosi burmu.

A to sigurno nešto znači, zar ne?

To kako je otišla, kako je mahnula ne okrećući se - to je preuzela pravo iz *Kabarea*, jednog od njenih omiljenih filmova, iz scene kada Sali Bouls ostavlja čoveka kog je volela i vraća se svom životu. Samo što ona Sali Bouls nije nosila burmu kad je otišla.

A po mom iskustvu, burma unosi razliku kad pokušavaš da odeš.

Burma i deca.

dvadeset pet

Lutao sam po praznoj kući.

Bilo je tragova porodice kakva smo bili, arheoloških znakova prethodnog života. U hodniku ružičasti trotinet koji je Džouni prerasla. Džepno izdanje knjige *Ljubav je bezveze* koju je Pegi pročitala za stolom u bašti, s osjetljivim, ćudljivim, zlim i nemrtvim dečakom vampirom na koricama. I posvuda tragovi moje žene.

Njena zimska odeća. Njeni diskovi - Enja, Mejsi Grej, originalna verzija *Oklahome, Priča sa zapadne strane* i *Pevajmo na kiši*. Stari brojevi časopisa *Gracija* i *Red*. Knjige po kojima su snimljeni njeni omiljeni filmovi. *Čokolada*, *Engleski pacijent* i *Nepodnošljiva lakoća postojanja*. A najviše ih je bilo u kuhinji, u njenom radnom prostoru, u njenom carstvu - bila je puna stvari koje je kupila jer su joj potrebne ili jer su joj se dopale. Od svega toga osećao sam stvarnost njenog doma kao nikad dok je bila ovde.

Našao sam njenu majicu na dnu korpe za rublje i zagnjurio lice u nju. Na grudima majice pisalo je *Sočno*, i bila je stara i udobna. Osetio sam njen miris i zavrtilo mi se u glavi od čežnje za njom. Nedostajala mi je moja žena. Nedostajala mi je moja kći. Želeo sam svoju porodicu nazad.

A ono prastaro pitanje ponovo me je mučilo, kao kad sam se pitao jesmo li Pat i ja i dalje porodica. Da li se tako računamo? Ako smo samo nas dvojica, da li i dalje možemo da se nazivamo porodicom? Ili je to prevelika reč za dvočlani muški bend?

Želeo sam da verujem da smo i dalje porodica. Ali mislim da nije porodica kad ostanu samo dvoje.

Mislim da je to ono što želimo da budemo, zaista želimo.

Ali, iskreno rečeno, mislim da se samo trudimo.

Pat je spavao kad sam stigao u bolnicu.

Bilo je podne, odeljenje je odjekivalo od zveketa kolica s ručkom i punilo se mirisima nejestive hrane, ali Pat je sedeo skljojkan u stolici, oborene glave, potpuno iscrpljen.

Pogledao sam Kena. Čuo sam kako mu dah krklja duboko u grudima, ali izgledao je bolje. Možda samo zbog brijanja, ali više je ličio na sebe.

Pat se promeškoltio i otvorio oči.

„Pođi kući nakratko“, rekao sam mu. „Spusti glavu na svoj jastuk. Dremni malo.“

Dremni malo. Još jedan izraz iz jezika naraštaja mog oca. Uskoro će zauvek nestati. Pat je ustao, protegao se i pogledao Kena.

„Idem samo da popušim.“, rekao je, pa smo izašli iz odeljenja za rak jer je moj dečak crkavao za cigaretom. Ispred staklenih vrata Pat je zatreptao na suncu koje već neko vreme nije video.

„Dobro je proveo noć“, rekao je Pat paleći cigaretu. „Samo jednom sam mu stavio masku. Jedna sestra mi je rekla da ponekad pred kraj bude bolje.“ Zaškiljio je u mene kroz dim cigarete. „Misliš li da je tako?“

Slegnuo sam ramenima. „Ne znam. Mislim da se biva naizmenično bolje i gore. Možda je sada bolje nego ranije, ali na kraju uvek bude gore.“

„Kazao je da mu je tamo žena“, rekao je Pat. „Dot?“

„Da“, rekao sam. „Dot.“

„To me je uplašilo. Bio je ubeđen da je ona tamo. Šta je to bilo? Nekakve halucinacije od lekova? Ili nešto drugo?“

Razmislio sam o tome.

„Voleo bih da mislim da je nešto drugo“, rekao sam.

Neko vreme smo ćutali i mislili o snovima o mrtvima, a kad je Pat popušio cigaretu, vratili smo se unutra.

U stolici koju je Pat danima zauzimao sedeo je neki sredovečni muškarac i gledao Kenovo usnulo lice. Ustao je kad smo ušli i obrisao oči nadlanicom. Bio je nizak, mišićav i preplanuo. Znao sam ko je i pre nego što je progovorio.

„Mik Grimvud“, rekao je, pa smo se rukovali. Po njegovom naglasku nikad ne bih rekao da je odrastao u ovom gradu, u ovoj zemlji.

„Iz Melburna“, rekao sam. „Vaš tata nam je mnogo pričao o vama.“

Svi smo pogledali starca.

Smršavio je, primetio sam sada. Mikovo lice bilo je slika i prilika Kenovog lica iz mladosti, i kad sam video Mika pored očeve postelje, video sam i koliko je Ken izgubio na težini.

„Ima li on pasoš?“, upitao je Mik.

Prenerazio sam se. „Pasoš?“

Setio sam se kako sam gledao po fiokama njegovog doma i kako sam video sadržaj tih fioka divljački rasut po podu malog stana.

Jesam li video pasoš među tim ostacima jednog života?

Nisam mogao da se setim.

„Ne znam, Mik“, rekao sam. Pat i ja smo se zgledali. Mik je očigledno malo skrenuo od vremenske razlike i tuge. Želeo sam da budem blag s njim. „Ali on je vrlo bolestan“, rekao sam. „Vaš tata je zaista teško bolestan.“

Nestrpljivo je isturio bradu i odjednom postao od glave do pete sin svog oca.

„Znam koliko je bolestan“, rekao je, „i zato me i zanima da li ima pasoš.“ Ken se promeškoltio u snu, a njegov sin je od nemoćnog besa stezao i otvarao pesnice. „Rekao sam mu da redovno produžava pasoš. Rekao sam mu, do đavola.“

„Sad mu je bolje“, rekao je Pat naglo, a ja sam pokušao da ga učutkam pogledom, kako sam uvek činio. To više ne uspeva. „I čvrst je“, nastavio je moj dečak. „Malo mu je bolje. I sam si to rekao.“

Pokušao sam da sprečim ovu ludost.

„Mik“, rekao sam. „Zaista mislite da je on u stanju da putuje?“

„Ide u jednom pravcu“, rekao je Mik.

Tek tada sam shvatio.

Ken najzad ide u Australiju.

Ne da tamo živi.

Nego da tamo umre.

Policija je vršila raciju.

Plava svetla vrtela su se na sve četiri strane naselja Nelson i davala postupku veselu, svečarsku atmosferu. Deca su vozikala bicikle po trotoarima i vikala od sreće što ne moraju na spavanje. Stanari su izlazili da gledaju policajce u neprobojnim prslucima kako vrve uz stepenice. Neki pozornici već su stigli na najviši sprat i naređivali da im se otvore vrata. Bili su tačno iznad Kenovog stana. Došli su po Stare Dečake.

U dvorištu su stajala tri policijska automobila i jedna marica, upaljenih disko svetala, parkirani kako im se svidelo. Izašao sam iz kola i odmah mi je prišao Tajson; zamišljeno mi je onjušio nogu kao da se seća dobrih starih vremena. Debeli kožni povodac sa srebrnim nitnama vukao mu se po zemlji. Potapšao sam ga po glavi i pogledao gore, gde su policajci već zamahivali ovnom za

probijanje vrata

„Idemo da potražimo i odlazimo“, rekao sam Patu.

Pošao je sa mnom do Kenovog stana, a Tajson je išao za nama. Još ljudi izlazilo je iz stanova. Nikad nisam video takvo osećanje zajedništva u naselju. Možda je uvek tako kad je policijska racija. Čuli smo kako vrata iznad nas popuštaju. Vriska, vika, psovke. I učtivi aplauz gledalaca sa staza. I klicanje, kad je pravda najzad zadovoljena. Gurnuo sam nepoznati ključ u bravu.

Ja sam pretražio dnevnu sobu, a Pat i Tajson spavaću. Stan je bio mali, ali činilo mi se da Ken u životu nije bacio nijedan list papira. Kopao sam po reklamama za kućnu dostavu sušija, zastakljivanje prozora, pice koje nikad neće jesti, servise za čišćenje koje nikad neće unajmiti, limuzine kojima se nikad neće voziti. Računi za plin, vodu, struju. Svežanj razglednica iz Australije, izuvijanih od starosti, iz vremena kad su ljudi još slali razglednice. A onda fotografija Dot. A onda otrcani koverat, neke čudne boje, plavo-zelene, boje mora.

POTVRDA O SLUŽBI, pisalo je na prednjoj strani, uz njegovo ime, čin i broj. U kovertu požuteli papir. Potvrda o službi. Preleteo sam pogledom po potvrdi, hvatajući pojedinosti. Mesto rođenja - selo - *Detford*. Okrug - *Kent*. Zanimanje - *metalski radnik*. Rok za koji se dobrovoljno prijavljuje - *za vreme sadašnje opasnosti*. Belezi, ožiljci i rane - *ožiljci na kolenima*. Žena - *Doroti Mod Lilijen GRIMVUD*.

Četvrtasti komad plavog papira ispao je na pod. Podigao sam ga. Bakingemska palata, pisalo je. *Za jednu osobu, da prisustvuje dodeli*. Potpis lorda upravitelja dvora. S ovom propusnicom Dot je ušla da vidi kako se Ken upoznaje s kraljem.

Pat se pojavio na vratima spavaće sobe. „Našao sam“, rekao je mašući pasošem. Tajson je uzbuđeno skakutao oko njegovih nogu, osetivši raspoloženje. Plava svetla treperila su po zidovima. Odozgo su dopirali zvuci nasilja.

„Idemo odavde“, rekao sam, a pas je poleteo pre nas.

Izvodili su Stare Dečake. Zastali smo na kraju hodnika i gledali ih kako odlaze, ogromnih glava nalik na kuvana jaja pognutih u porazu i mržnji, s rukama iza leđa, bez trunke otpora u sebi. Pajkani u pancirima žurili su da što pre odu odavde.

„Idi ti“, rekao sam Patu. „Sedi u kola i zaključaj sva vrata. Ja ću doći za minut.“

Pogledao me je, pa krenuo niz stepenice, a pas ga je dahćući sledio. Vrata marice u dvorištu su se otvorila. Jedan Stari Dečak udario je ogromnom obrijanom glavom u krov kad su ga gurnuli unutra. Gledaoci su se zadovoljno nasmejali.

Ustrčao sam na gornji sprat. Hodnik je bio prazan. Plava policijska traka lepršala je preko razbijenih vrata. NE ULAZI, pisalo je. Provukao sam se ispod trake i ušao.

Uz zidove hodnika nizali su se televizori s ravnim ekranima, konzole za video igre, kese za smeće pune Armiranih tašni i odeće, pomodnih telefona i otmenih blekberija. Otvorio sam vrata kupatila. U kadi je bilo još sjajnih crnih kesa. Otvorio sam jednu. Bila je puna kreditnih kartica. Stan je bio riznica ukradene robe, Aladinova pećina plena.

Pogledao sam preko ramena. Kroz otvorena vrata video sam da plavih svetala više nema. Vrata su se zatvarala po zgradi. Glasovi su jenjavali. Deca su poslana na spavanje.

Ušao sam dublje u stan.

Tamo je bilo još više robe. Još blaga, kojekakvog đubreta, ili makar proizvoda koji se ne prodaju lako. Novčanik u kome je samo slika nasmejanog deteta. Veliki zlatni roleks kojem sekundara posrće pa se vidi da je lažnjak. A na vrhu kante za otpatke natrpane plastičnim tašnjama, ručnim satovima s gumenim kaiševima i staromodnim video plejerom veličine kofera, našao sam kutiju koju sam tražio.

Kutiju boje vina, obrubljenu zlatom.

Dovoljno malu da stane na dlan.

Uzeo sam je. Pritisnuo sam kopču i otvorio je. Gornja polovina bila je postavljena belom svilom, a iznad grba s lavom i jednorogom sitnim crnim slovima pisalo je *snabdevač krune*. Ispod toga stajali su ime i adresa. *Dž. R. Gont i sin, Ulica Konduit 60, London*.

U donjem delu kutije, prikačen skerletnom trakom na prašnjavom purpurnom somotu, ležao je Viktorijin krst.

Za hrabrost, pisalo je. Zatvorio sam kutiju i okrenuo se.

Pajkan me je šćepao za grlo i snažno me gurnuo.

Uleteo sam u gomilu plejera i udario potiljkom u kućni bioskop. Pajkan me je zgrabio za grudi košulje i povukao me na noge. Uneo mi se u lice i ostao tako dok je otvarao kutiju. Osećao sam njegov pancirni prsluk kao zid između nas. I video sam da je otprilike mojih godina. Zurio je u orden neko vreme, a onda je pogledao mene.

„Ovo pripada vama?“ rekao je.

Odmahnuo sam glavom. „Mom prijatelju“, rekao sam.

„Porazgovaraćemo o tome u stanici.“

Onda su se vrata spavaće sobe naglo otvorila i vrišteći je uletela neka starica s palicom za bejzbol.

Zamahnula je da udari pajkana u glavu i on se za dlaku izmakao. Palica je smrskala ekran ogromnog televizora. I dalje vrišteći iz sveg glasa, starica je ponovo zamahnula palicom.

Majka Starih Dečaka. Oni vole svoju staru majku.

Onda sam izleteo iz stana koliko su me noge nosile, s ordenom u džepu, ostavivši pajkana u neprobojnom prsluku i babu s palicom za bejzbol da se rvu među onim beskorisnim blagom.

Bila je noć, sedeli smo u polumraku odeljenja, zavese su bile navučene oko kreveta, a Mik je govorio tiho da ne uznemiri usnule. Ken je sedeo u krevetu, s rukama sklopljenim na grudima. Disanje mu je zvučalo kao vetar.

„Odvezeš se sto kilometara od Melburna“, rekao je Mik, „i preko mosta kod San Rema predeš na Filipovo ostrvo.“

„To je mesto za ribu i krompiriće“, reko je Ken.

Mik je klimnuo glavom. „San Remo ima veliku ribarsku flotu, tata. Tamo prave najbolju ribu s krompirićima na svetu.“

Ken je klimnuo glavom, zadovoljan. Mik je nastavio.

„Na Filipovom ostrvu pingvini izlaze iz vode tek predveče, da bi izbegli grabljivce. Ali čim padne mrak, oni krenu iz mora, masa pingvina, više pingvina nego što možeš da zamisliš, tata, izlaze iz mora i idu preko plaže na dine i u svoje jame. Hiljade pingvina, tata, hiljade pingvina svake noći izlaze iz mora i šetaju po plaži Samerland.“

Ken se nasmejao na tu pomisao, a smeh se preobrazio u kašalj. Klimnuo sam Patu, pa smo izašli dok je Mik stavljao ocu masku za kiseonik. Postao je vrlo vešt u tome. Kad smo se našli s druge strane zavese, Pat me je pogledao. Nije želeo da ode.

„Biće sve u redu“, rekao sam. „Sad mu je tu sin.“

dvadeset šest

Odvezao sam ih na aerodrom.

Starac je sedeo na suvozačkom mestu, besprekoran u blejzeru i košulji s kravatom, mada se činilo da odeća sada visi na njemu. Ali tog dana disao je dobro i lako, i bio je glatko obrijan. Miris old spajsa ispunio je kola. Bio je sav nagizdan.

S vremena na vreme kuckao je po limenci s duvanom u džepu blejzera, ali nije pokušao da zapali. Pomislio sam kako verovatno čeka da se ukrca u avion.

Mik je dremao na zadnjem sedištu, još umoran od puta ovamo. Pat i Sing Rana sedeli su levo i desno od njega, a kad smo se približili aerodromu krivili su vratove da vide avione na nebu.

Kvantas je sve odlično organizovao. Bocu s kiseonikom. Invalidska kolica. Ljupku devojku s Melburnom u glasu i suncem u kosi. Ken je na sve samo mahnuo rukom, mada je već bio prilično slab i kretao se sporo. Onog starog gegavog mornarskog koraka odavno više nije bilo, i mogao je da hoda samo ako čvrsto drži sina podruku.

Porodica nas je čekala kod pulta za čekiranje. Ijan i Trejsi neprestano su se osmehivali. Njihovi partneri i razna deca i unuci češali su prstenove u pupku i prazno zurili u mobilne telefone, želeći iz sve snage da su negde drugde, bilo gde. Stavili su bebu Kenu u naručje. On joj se divio trenutak-dva, a onda je vratio.

„Tata“, rekla je Trejsi i zagrlila oca. „O, tata!“

Ken se blago odmakao i pogledao svoju savijenu kartu za ukrcavanje.

„Zamalo da zaboravim“, rekao je pa posegao u džep u kom je držao duvan. Izvadio je malu kutiju boje vina. Svi smo ga gledali kako je otvara i poslednji put gleda svoj Viktorijin krst. Onda ga je dao Patu.

„Hvala“, rekao je dečak i pažljivo uzeo starčev orden kao da je ptičje gnezdo puno jaja.

Trejsi je zurila u mog sina kao da bi mu rado iščupala srce i jetru. Kad je progovorila, glas joj je podrhtavao od besa.

„Glupi starče“, rekla je. „Imaš li ti predstavu koliko to vredi?“

Ken joj se osmehnuo. Nije rekao: „*Imaš li ti?*“, ali njegov pogled je to govorio.

Zanemela je. Ali samo na trenutak. „Mogao bi *kuću* da kupiš za ono što bi dobio na aukciji“, rekla je jarosno buljeći u Pata. Na trenutak sam pomislio da će se baciti na njega.

„Ali ja ga nikad neću prodati“, rekao je Pat i spusti orden u džep blejzera.

Ken je odmahnuo glavom kao da uopšte nije važno šta će Pat učiniti s ordenom.

On je samo želeo da ga da Patu.

„Idemo“, rekla je Trejsi svom tupoglavom plemenu. „Idemo kući.“ Osvrnula se i pogledala oca. „I nadam se da će te izujedati besan pingvin, budalo matora.“

Ken se cerekao dok su odlazili.

Otpratili smo ih do šaltera za međunarodne odlaske, gde su bili dugi redovi. Sve vreme držeći se za Mika, Ken je škiljio u svoju kartu za ukrcavanje i gladio je palcem i kažiprstom, mada joj nije trebalo dalje ravnjanje. Sing Rana je izvadio paket umotan u papir i dao ga Kenu. Osetio sam miris kajenskog bibera i kurkume nepalskih kolačića od krompira.

„Alu čop“, klimnuo je glavom Ken. „Prava stvar.“

Nije se rukovao sa svojim prijateljem. Nije se rukovao ni sa nama. Stajali smo tako trenutak-dva, ne znajući šta da kažemo ili uradimo, i slušali službenike obezbeđenja kako s dosadom izvikuju naređenja, a onda je Ken krenuo s dve male reči.

„Vreme je“, rekao je.

I tako su otišli.

Gledali smo ih neko vreme kako se pomeraju u vijugavom redu. Onda smo gledali Mika kako sprovodi oca kroz zamršene postupke savremenog putovanja i pomaže mu da se izuje i izvuče kaiš. Zatim je Ken prošao kroz detektor za metal i aktivirao ga. Jedan mladić se strogo mrštio na njega vadeći mu limenku s duvanom iz džepa. Ken je ponovo prošao kroz detektor, sam, s rukama podignutim kao u znak predaje. Posle toga više ih nismo videli. Ali nas trojica, Pat, Sing Rana i ja, ostali smo na aerodromu, jer smo i bez dogovora znali da nigde ne bismo radije bili.

Dva sata kasnije bili smo na terasi, a čitav aerodrom širio se pred nama iza velikih staklenih zidova.

Pat mi se okrenuo s osmehom.

„Vidi“, rekao je. „To je on.“

Ka nama se kretao beli avion s crvenim repom. Dok je klizio ka poletnoj pisti pročitao sam slova na boku. *Kvantas - duh Australije*, pisalo je. Na crvenom repu bila je bela linija, a kad se avion približio video sam da je to silueta kengura, vitkog kao trkački pas.

Avion se okrenuo i kretao se uporedo s terasom jedno minut, ne više, smeštajući se u red drugih aviona koji su čekali pred pistom. I video sam ga.

Na sedištu uz prozor, pored sina. Mik se okrenuo i rekao nešto ocu, a starac je sa zakašnjenjem zakopčao sigurnosni pojas.

Pozvao sam ga po imenu, svestan da je to glupo, znajući da me ne može čuti.

Krenuo sam duž staklenog zida terase, u početku uporedo s avionom, a onda je avion ubrzao. Baš pre nego što sam stao, Ken se okrenuo i pogledao kroz prozor.

Nije me opazio, ali ja sam video kako mu kasno popodnevno sunce obasjava naočari i pretvara ih u zlatne lopte. Smešio se.

Onda sam, baš pre nego što mi se avion izgubio iz vida, kad sam stigao do kraja staklenog zida, video kako se starac naslanja i udiše.

Nije hvatao dah onako kako sam ga noćima gledao u bolnici - plitko, grčevito, očajnički. Ne, uopšte nije bilo tako. Udahnio je kao da ima sve vreme sveta. Video sam ga kako udiše, i video sam kako izdiše, glave lako nagnute prema prozoru, s naočarima i dalje zlatnim od sunca, lako nasmešen.

Izgovorio sam njegovo ime poslednji put, dlanovima naslonjen na staklo.

I gledao sam ga kako odlazi.

Kad je počeo vatromet, sedeo sam za radnim stolom.

Dugačka pukotina sporo se otvorila na nebu, nalik na letnju munju. Pogledao sam kroz prozor svoje sobice i vratio se scenariju. Tu nešto nije bilo u redu.

Iako ne bih smeo da se žalim, mučio sam se sa serijom *Pozornik Filt, nepravedni pajkan*. Zarada je bila dobra, gledanost je rasla, a moj posao nije bio težak. Ali srce mi je bilo teško kao kamen od svih tih policajaca alkoholičara što se muče s bivšim ženama i odrođenom decom.

Zar nema nijednog policajca u toj stanici koji će popiti samo jednu čašu australijskog vina i onda otići kući da spava pored svoje žene? Zar u zapadnom svetu nema policajca, u uniformi ili u civilu, koji može da popije samo pivo-dva i vrati se kući na vreme da deci pročita priču pred spavanje? Može li pajkan da se razvede a da se ne propije? Zašto je tako teško biti obično, svakodnevno dobar?

Ponovo letnja munja.

Dugačko sporo cepanje neba, a za njim erupcija zvezda. Čuo sam glasove s ulice. Ljudi su izlazili iz kuća da vide. Stao sam na prozor.

Video sam da nebo plamti od eksplozija svetlosti. Rakete koje lete uz sladunjavo šištanje i

prskaju u oluju boja. Vatrene pruge koje su uzletale zapanjujućom brzinom, a onda se sporo rušile u predivna umiruća svetla. Visoko iznad Siti rouda, vatromet je prekrivao letnje nebo.

Onda sam čuo brujanje dizel-motora, pogledao dole i video crni taksi ispred kuće i njihove senke. Treskale su vratima, vadile prtljag, plaćale. Čuo sam glas svoje kćeri kako nešto pita i glas njene majke kako joj odgovara. A visoko iznad nas vatromet je prštao kao da su sve zvezde na nebesima oživele na jedan kratki blistavi savršeni trenutak.

Potrčao sam niz stepenice kao bez duše i stigao u prizemlje baš kad se Džouni pojavila na vratima. Stajali smo i zurili jedno u drugo.

Moja kći se nesigurno nasmešila i video sam da više nema onog vampirskog osmeha. Jedan prednji zub sasvim joj je izrastao, a drugi ga je sustizao. Ona raste.

„Zdravo, lepotice“, rekao sam.

„Jesi li video?“, upitala me je Džouni uzbuđeno. „One boje? Na nebu?“

Klimnuo sam glavom i podigao pogled ka onome što je Sing Rana priredio za vreme pauze za čaj.

„Neverovatno“, rekao sam.

Uzeo sam je za ruku pa smo izašli da sačekamo moju ženu kad smo čuli njene korake pred vratima. Onda je Sid stala ispred mene i spustila kofer.

Uputila mi je poluosmeh.

Možda malo više od poluosmeha.

Uzeo sam je u naručje i voleo njeno lice, samo sam ga voleo, i znao sam da ću ga doveka voleti, da ću ga gledati kako stari i neću ga voleti ništa manje nego večeras.

Usne su nam se lako dodirnule.

I dalje su se savršeno uklapale.

Oslonila je čelo na moje.

„Šta te je toliko zadržalo?“ upitao sam je.

Sid je tiho uzdahnula. „Na Finčli roudu je paklena gužva“, rekla je.

Onda se naša kći ugurala između nas, uzela nas za ruke i povukla nas ka vratima. Nebo su i dalje šarale boje, a naša devojčica nas je vukla svom snagom, nestrpljiva da nam pokaže čudesa sveta.

dvadeset sedam

Poslednjeg školskog dana stajao sam u pustom dvorištu i gledao igrališta škole *Remzi Mekdonald*.

Šator je još stajao, ali kad sam krenuo ka njemu, jedan zid beo poput kosti zatalasao se kao jedro i nežno pao na travu. Nekoliko radnika pojavilo se na mestu na kom je do malopre stajao zid, i video sam pozornicu, govornicu i redove belih stolica, svih odreda praznih osim onih nekoliko na kojima je ležao Pat.

Video me je kako dolazim i podigao je ruku u znak pozdrava.

Udario sam nogom u nešto i video da je po čitavom dvorištu razasuta sportska oprema. Lopte za odbojku i fudbal, palice za kriket. I egzotične stvari. Disk, kugle za bacanje, koplja. Još opreme ispadalo je kroz odvaljena vrata iz barake na ivici igrališta. Nehajno sam malo pimpovao loptu pred sobom, razmišljajući kako se ta veština nikad ne gubi, a uhvatio sam je kad sam prišao šatoru.

Seo sam u red ispred Pata, pa smo gledali radnike kako demontiraju pozornicu i tiho razgovaraju u izmaglici kasnog popodneva. Jezik nisam prepoznao. Još jedan zid je nestao i ukazala su se igrališta, bele oznake na stazama za trke i stative iza njih.

„Vraćaš li se ovamo u septembru?“, upitao sam.

„Ne znam još“, rekao je. „Ima dosta do septembra.“

Na to sam se zakikotao u sebi.

„Najbolje vreme tvog života“, rekao sam i gledao kako mu se spori osmeh širi licem. Pružio je ruku, uzeo loptu od mene i privio je na stomak kao termofor.

S igrališta se začuo devojački smeh. Okrenuli smo se i videli da se blizu nas nekoliko devojaka dobacuje loptom za odbojku. Sve su vezale školske kravate oko čela. Učinilo mi se da sam prepoznao jednu, ali nisam bio siguran.

„Elizabet Montgomeri?“, rekao sam, a to ime je još zračilo nekadašnjom moći.

Ali Pat se blago osmehnuo.

„Razgovarao sam s njom“, rekao je. „Dok su delili nagrade i držali govore, nas nekoliko otišlo je na igralište da popuši cigaretu. Tada sam s njom razgovarao.“ Pogledao me je na trenutak. „Rekla mi je za onog tipa. Onog s kojim si je video u hotelu. Rekla je da joj se sviđa što on razume vinsku kartu, ali da joj se ne sviđa što je čita s naočarima.“

„Žene, a?“, rekao sam. „Nikad zadovoljne.“

Gledali smo Elizabet Montgomeri i njene drugarice. Škola je gotova, ali ipak su se movale okolo, zezale se s ukradenom sportskom opremom, ne želeći da izađu i priključe se odraslama.

Kako se šator rušio oko nas, jedan par smeđih očiju sevnuo je ka nama. Crna kosa Elizabet Montgomeri šibala je tamo-amo na letnjem suncu.

„Mogao bih ponovo da popričam s njom“, rekao je Pat grleći loptu i gledajući me iskosa kao da prekida neki unapred dogovoreni sastanak.

„Samo izvoli“, rekao sam. „Nemoj da te ja sprečavam.“

Nisam došao po njega niti išta slično. Samo sam hteo da vidim je li dobro. Ali trebalo je da znam. Biće s njim sve u redu.

„Zato što je to velika tajna, zar ne?“, rekao je. „Ne postoji tajni jezik koji moramo da naučimo. Nema tajnog jezika devojčica. Možeš da kažeš šta hoćeš.“

Ustao sam. Činilo mi se da mu smetam. Zidovi šatora su popadali i radnici su počeli da redaju stolice na gomile. Na igralištu je Elizabet Montgomeri s loptom jurila jednu drugaricu. Pogledala je

Pata, nasmejala se, okrenula glavu i zavitlala loptu na devojkju.

Pat je grlio fudbal.

„Hoćeš da pikamo malo?“ upitao je.

„Nemoj da me zezaš“, rekao sam. „Idi kod devojke.“

„Imamo vremena za poslednju utakmicu“, rekao je. „Hajde.“

Izašli smo iz oborenog šatora i otišli na fudbalski teren. Pat me je gledao i smešio se. Onda se okrenuo prema najbližem голу i iz sve snage šutnuo loptu uvis. Potrčali smo, sudarili se i povikali, a kad sam pogledao uvis, lopta kao da je na trenutak zamračila sunce, a onda je krenula dole.

Pojurili smo za njom, spoticali smo se i klizali po travi u nepodesnoj obući, hvatali smo se jedan za drugog i gurali se, smejali se i bunili, pogleda okrenutih ka nebu, gledajući gde će lopta pasti.

O autoru

Toni Parsons je rođen u činovničkoj porodici u londonskom Ist Endu. Kada mu je bilo dvadeset godina, zaposlio se u fabrici za proizvodnju džina. Potom je postao muzički novinar i pratio je eksploziju pank-a i novog talasa. Parsons se oženio kolegicom, a kada su se razveli, dodeljeno mu je starateljstvo nad njihovim četvorogodišnjim sinom.

Otac mu je bio marinac i dodeljen mu je Orden za izuzetnu službu tokom Drugog svetskog rata, što je drugo po važnosti odlikovanje u britanskoj vojsci. Autorov odnos sa sinom, koga je sam podizao, i odnos sa ocem, koga je obožavao, čine okosnicu i srž romana *Čovek i dečak*.

Parsons je jedan od najpoznatijih pisaca u Engleskoj. Tokom sedamdesetih bio je muzički kritičar u *NME*, jednom od najuticajnijih muzičkih listova u Britaniji. Njegovi intervjui s grupama kao što su *The Clash*, *Sex Pistols*, *Blondie*, *Talking Heads* i *Ramones* načinili su ga kulturnom figurom među mladima. Parsons je osamdesetih dobijao nagrade za svoj novinarski rad u listovima *GQ* i *Elle*. Devedesetih je postao jedan od najpoznatijih televizijskih komentatora u emisiji *Late Review* na BBC-ju.

Njegov prvi roman *Čovek i dečak* u Engleskoj je doživeo ogroman uspeh i samo za prva dva meseca prodat je u tiražu od 750.000 primeraka. Autor je romana *Za moju malu*, *Čovek i žena*, *Prava porodica*, *Naše nezaboravljene priče*, *Moja omiljena supruga*, *Novi početak*.

Endnotes

¹ Porodica Volton (Walton) stekla je bogatstvo kao vlasnik velikog lanca prodavnica Vol-Mart (Wal-Mart) i zvanično je jedna od najbogatijih porodica sveta. (Prim. prev.)

² Aluzija na dečji književni serijal *Mala kuća u preriji* (*Little House on the Prairie*), u kom je književnica Lora Ingols Vajlder (*Laura Elizabeth Ingalls Wilder*, 1867-1957) iznela svoja sećanja na detinjstvo u porodici pionira na zapadu SAD. (Prim. prev.)

³ Jedanaestog novembra 1918. Nemačka je potpisala primirje sa silama Antante i time je praktično završen Prvi svetski rat. U Velikoj Britaniji taj događaj obeležava se kao Dan sećanja u nedelju najbližu jedanaestom novembru, s dva minuta ćutanja u počast žrtvama rata. (Prim. prev.)

⁴ Sajmon Di (*Simon Dee*), pravim imenom Siril Nikolas Henti-Dod (*Cyril Nicholas Henty-Dodd*, 1935-2009), bio je vrlo popularan televizijski voditelj i disk džokej na BBC-ju krajem šezdesetih godina XX veka. Po prelasku na televiziju LT W i jednog skandala otpušten je i više nikada se nije pojavio na televiziji. Ser Dejvid Paradin Frost (*Sir David Paradine Frost*, 1939) poznatije televizijski novinar, komičar i pisac, najpoznatiji po satiričnim komentarima i intervjuima sa svetskim političarima. Njegova karijera traje od šezdesetih godina XX veka do danas. (Prim. prev.)

⁵ Marvin Nil Sajmon (*Marvin Neil Simon*, 1927), američki dramski pisac i scenarista, autor mnoštva nagrađivanih mjuzikala, predstava i filmova. (Prim. prev.)

⁶ Posle Drugog svetskog rata vlada Australije je, u želji da naseli svoju zemlju, objavila program subvencionisanog prevoza, po kom je svaki useljenik iz Velike Britanije brodsku kartu plaćao samo deset funti, a deca su putovala besplatno. Od 1945. do 1972. tako se u Australiju iselilo više od milion ljudi. (Prim. prev.)

⁷ T je prvo slovo reči *tea*, što na engleskom znači čaj. (Prim. prev.)

⁸ Klub *Bulingdon* (*Bullingdon Club*) - veoma stari klub studenata Oksforda, zloglasan po bogatstvu i bahatom ponašanju svojih članova. (Prim. prev.)

⁹ Pusi (*pussy*) na engleskom znači mačkica, ali i vagina (vulgarno), tako da *Pussy Galore* znači obilje mačkica, ali i obilje vagina; to je takođe i ime ženskog lika iz filma o Džemsu Bondu *Goldfinger* iz 1964. (Prim. prev.)

¹⁰ Mak je simbol večnog sna i vaskrsnuća, pa Britanci Dan sećanja obeležavaju i nošenjem i isticanjem cvetova crvenog maka, obično papirnih. (Prim. prev.)

¹¹ U anglosaksonskim zemljama raširen je običaj da se voljenoj osobi poklanja tzv. prsten večnosti u posebnim prilikama, npr. prilikom rođenja deteta ili za godišnjicu braka, kao simbol večite ljubavi. (Prim. prev.)

¹² Džon Šolto Daglas, deveti markiz od Kvinsberija (*John Sholto Douglas*, 9th Marquess of *Queensbury*, 1844-1900), tvorac savremenog boksa, poznat i po svojoj ulozi u aferi koja je uništila Oskara Vajlda. (Prim. prev.)

Sadržaj

prvi deo

jesenje tromesečje - tajni jezik devojčica

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

drugi deo

zimsko tromesečje - da sam ja dečak

10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.

treći deo

prolećno tromesečje - šta čekaš?

20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

O autoru

